

Datum: 19. mart 2018. godine
Broj: Oi-K-106/18

Bosna i Hercegovina
Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
Predstavnički dom
Trg BiH br. 1
71 0000 SARAJEVO

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO. 19-03-2018

Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01, 02, 37	776	18	

PREDMET: Dostava Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH za 2017. godinu

Poštovani,

U skladu sa odredbama člana 34. stav 1 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH, člana 10. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH te člana 7. stav 2 paragraf f Zakona o zabrani diskriminacije u prilogu Vam dostavljamo Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH za 2017. godinu.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine:

Nives Jukić

Dr Ljubinko Mitrović

dr. Jasminka Džumhur

Datum: 19. mart 2018. godine
Broj: Oi-K-106/18

Bosna i Hercegovina
Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
Dom naroda
Trg BiH br. 1
71 0000 SARAJEVO

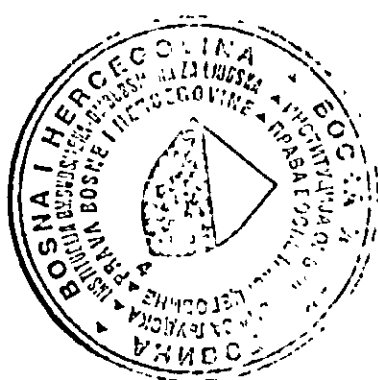
BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO 19-03-2018			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
B 01,02	37	776	18

PREDMET: Dostava Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH za 2017. godinu

Poštovani,

U skladu sa odredbama člana 34. stav 1 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH, člana 10. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH te člana 7. stav 2 paragraf f Zakona o zabrani diskriminacije u prilogu Vam dostavljamo Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH za 2017. godinu.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine:

Nives Jukić

Dr Ljubinko Mitrović

dr. Jasminka Džumhur

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
O REZULTATIMA AKTIVNOSTI
INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA
BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2017. GODINU**

Banja Luka, mart 2018. godine

Štampa:
TMP Društvo za zapošljavanje slijepih i slabovidnih lica doo, Sarajevo
Tiraž:
80

SADRŽAJ

I. PREDGOVOR	5
II. SAŽETAK.....	6
III. PODACI O POSTUPANJU INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE U 2017. GODINI	10
IV. GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA	12
4.1. Pravosudni sistem i pravna pomoć.....	12
4.1.1. Sudovi	12
4.1.2. Visoko sudsko i tužilačko vijeće.....	17
4.1.3. Tužilaštva	18
4.1.4. Žalbe na rad advokata/advokatske komore	19
4.1.5. Besplatna pravna pomoć	19
4.2. Sloboda izražavanja i pravo na pristup informacijama	20
4.2.1. Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini.....	24
4.3. Pravo na imovinu	25
4.4. Uprava	28
4.5. Inspekcije	30
4.6. Statusna pitanja građana.....	32
4.7. Policija.....	33
4.8. Vladina i ministarska imenovanja	35
V. ODJEL ZA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA.....	39
5.1. Pravo na rad.....	39
5.1.1. Neuplaćivanje doprinosa za penzijsko i zdravstveno osiguranje.....	43
5.1.2. Pitanje otpremnina u Republici Srpskoj, odnosno Federaciji Bosne i Hercegovine ...	44
5.1.3. Sporost nadležnih tijela u postupcima ostvarivanja prava iz radnog odnosa.....	45
5.1.4. Stečajni postupci	46
5.2. Pravo na penziju.....	47
5.3. Zdravstvena zaštita.....	51
5.4. Socijalna zaštita.....	54
5.5. Komunalne usluge.....	56
5.6. Obrazovanje	58
5.7. Inicijative za izmjenu zakona iz oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.....	61
VI. PRAVA PRITVORENIKA/ZATVORENIKA.....	65
6.1. Uspostavljanje preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini	65
6.2. Praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	66
6.2.1. Zdravstvena zaštita.....	67
6.2.2. Uvjeti smještaja.....	68
6.2.3. Radni angažman.....	69
6.2.4. Korištenje vanzavodskih pogodnosti	69
6.2.5. Pitanje premještaja	71
6.2.6. Kontakt s vanjskim svijetom.....	74
6.2.7. Vjerske potrebe	75
6.2.8. Ishrana.....	75

6.3. Osoblje	75
6.4. Posjeta Imigracionom centru u Istočnom Sarajevu i Azilantskom centru u Delijašu.....	75
VII. PRAVA DJECE.....	77
7.1. Nasilje nad djecom.....	77
7.2. Djeca u pokretu	80
7.3. Zaštita djece u upravnim i sudskim postupcima	80
7.4. Obrazovanje	84
7.5. Prava djece s posebnim potrebama/smetnjama u psihofizičkom razvoju.....	85
7.6. Druge aktivnosti Ombudsmena.....	87
VIII. PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM	88
8.1. Prava osoba s invaliditetom	88
IX. PRAVA NACIONALNIH, VJERSKIH I DRUGIH MANJINA.....	93
X. DISKRIMINACIJA	96
10.1. Ocjena stanja po žalbama i usklađivanje zakona	98
10.2. Mobing.....	99
10.3. Diskriminacija po etničkom osnovu	100
10.3.1. Nacionalna zastupljenost u policijskim strukturama	100
10.3.2. Specijalni izvještaj o upotrebi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini	100
10.4. Diskriminacija u visokom obrazovanju	101
10.5. Diskriminacija LGBTI osoba u pristupu pravu na okupljanje i slobodu izražavanja....	102
10.6. Otkazi porodiljama.....	104
10.7. Ostali ilustrativni primjeri od generalnog značaja	105
XI. SARADNJA S MEDIJIMA	107
11.1. Pregled zahtjeva medija prema vrsti medija	108
11.2. Pregled zahtjeva medija po oblastima ljudskih prava	109
XII. SARADNJA S TIJELIMA I INSTITUCIJAMA	111
12.1. Saradnja s tijelima i institucijama u Bosni i Hercegovini.....	111
12.2. Saradnja s međunarodnim organizacijama i institucijama.....	115
XIII. SARADNJA S NEVLADINIM I CIVILNIM SEKTOROM.....	118
XIV. PREPORUKE OMBUDSMENA	121
ANEKS I PREGLED BUDŽETA ZA 2017. GODINU.....	150
ANEKS II PREGLED OBAVEZA PO ZAKONU O SLOBODI PRISTUPA INFORMACIJAMA/2017.....	151
ANEKS III. TABELARNI PRIKAZ STATISTIČKIH POKAZATELJA.....	154

I. PREDGOVOR

Izrada Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2017. godinu je obaveza na osnovu članova 34 i 35 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine dužni su ovaj Izvještaj dostaviti Predsjedništvu Bosne i Hercegovine, Zastupničkom domu i Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Narodnoj skupštini Republike Srpske.

Izvještaj je pisan po oblastima ljudskih prava, kako je funkcionalno organizovan i rad po predmetima, i to: Odjel za praćenje prava djece, Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom, Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava, Odjel za praćenje političkih i građanskih prava, Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije i Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika.

Pored statističkih pokazatelja i primjera, Izvještaj obuhvata informaciju o saradnji s tijelima i institucijama, nevladinim i civilnim sektorom, medijima, kao i prikaz finansija. Poseban dio se odnosi na podatke i aktivnosti Ombudsmena u skladu s obavezom utvrđenom Zakonima o slobodi pristupa informacijama.

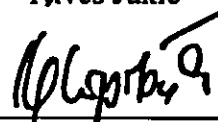
Također, u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije, Ombudsmeni su dužni podnijeti poseban izvještaj o pojavama diskriminacije, što je dio Godišnjeg izvještaja.

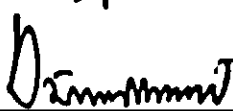
I na kraju, Ombudsmeni ovim Izvještajem žele ukazati da, iako nemaju prisilne mehanizme, svim nivoima vlasti prikazuju i ukazuju na stanje i zaštitu prava u Bosni i Hercegovini jer, cilj Izvještaja jeste utjecaj na tijela koja odlučuju, da poduzmu aktivnosti, u skladu sa svojim mandatima radi realizovanja naših preporuka i poštivanja ljudskih prava.

Ombudsmen u smislu ovog Izvještaja i Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine označava tri osobe koje čine Instituciju. Ovu dužnost u vremenu koje obuhvata Izvještaj obavljali su: dr. Jasminka Džumhur, Nives Jukić i prof. dr. Ljubinko Mitrović.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

Nives Jukić

prof. dr. Ljubinko Mitrović

dr. Jasminka Džumhur

II. SAŽETAK

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda osnovni je i najstariji instrument zaštite ljudskih prava koji se ostvaruje u sistemu Vijeća Evrope. Konvencija je potpisana u Rimu, 4. novembra 1950. godine, a stupila je na snagu nakon što ju je ratificiralo osam evropskih zemalja (3. septembra 1953. godine).

Bosna i Hercegovina se obavezala da će osigurati ostvarenje najvišeg nivoa zaštite međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Članom II Ustava Bosne i Hercegovine utvrđeno je da će se prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i pratećim protokolima direktno primjenjivati u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine, te je istima dat prioritet nad ostalim domaćim pozitivno-pravnim propisima.

Do tada, identično kao i prethodnih godina, Ombudsmeni Godišnjim izvještajem ukazuju na nepravilnosti kroz rad po žalbama građana, kao i povrede po oblastima/odjelima kako je organizaciono strukturiran rad Institucije.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine iskazuju zabrinutost zbog izostanka saradnje pojedinih predstavnika vlasti u odnosu na donesene preporuke. Nepoduzimanje aktivnosti neposredno višeg tijela s ciljem pune implementacije naših preporuka za posljedicu ima dalje kršenje ljudskih prava i osnovnih sloboda građana.

Veliki broj predmeta iz Odjela građanskih i političkih prava proizlazi iz činjenice da je nerazumna dužina trajanja postupaka, kako sudskih tako i upravnih, najveći razlog obraćanja građana Ombudsmenima.

Žalbe građana upućene Ombudsmenima i dalje pokazuju da upravni sporovi traju izvan razumnog roka, odluke sudova donose se tako da se vraćaju tijelima uprave na ponovni postupak i po nekoliko puta (*princip ping-pong loptice*). Tijela uprave ne postupaju po odlukama sudova donesenim u upravnim sporovima, odnosno u najvećem broju slučajeva formalno-pravno donesu odluku, ali ne i suštinski.

Postupajući po pojedinačnim žalbama, Ombudsmeni su primijetili da sudovi u sudovanju izbjegavaju donijeti meritorne odluke u upravnom sporu i nakon što predmeti istog činjeničnog i pravnog osnova po nekoliko puta bivaju pred sudom, a što za posljedicu ima kontinuitet kršenja ljudskih prava.

Evidentno je da reforma pravosuđa nije dala očekivane rezultate. Veliki broj predmeta koji se nalaze u radu pred pravosudnim tijelima, neprimjerena dužina trajanja postupaka, nemogućnost pravosudnih tijela da kadrovski odgovore svim obavezama kako bi se osigurala učinkovitost u radu ukazuju da je potrebno uraditi sveobuhvatnu analizu stanja u pravosuđu Bosne i Hercegovine, te poduzeti odgovarajuće mjere s ciljem eliminisanja navedenih problema.

Nepoštivanje sudskih presuda primoralo je mnoge građane da se obrate Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, te Evropskom sudu za ljudska prava.

Žalbe građana na rad javne uprave se odnose i na ispoljavanje neljubaznosti, neodgovarajuće radno vrijeme, upućivanje stranaka od jednog do drugog tijela, pretjeranom formalizmu, neučinkovitosti u radu, na kršenje procesnih odredbi kojim je regulisan upravni postupak. U žalbama građani iskazuju nezadovoljstvo činjenicom da se upravni postupci, pokrenuti po zahtjevima građana pred tijelima uprave, vode suprotno načelima Zakona o upravnom postupku, na način nedonošenja odluka u zakonitim rokovima, insistiranjem na dostavi velikog broja nepotrebne dokumentacije, šutnje administracije, kršenja načela pružanja pomoći neukoj stranci, nedonošenjem odluka po žalbi...

Postupajući u pojedinačnim predmetima, Ombudsmeni su provjeravali navode žalbi, koje se u najvećem broju slučajeva odnose na upravne postupke pokrenute zbog ostvarivanja i zaštite imovinskih prava. Građani su radi neažurnosti, opstrukcije, koruptivnih i drugih eventualno nezakonitih radnji podnosili kaznene prijave protiv ovlaštenih službenih osoba. Osim toga, žalbe su sadržavale i navode vezane za podnošenje krivičnih prijava zbog neizvršenja sudskih odluka, te neujednačenosti kaznenog zakonodavstva.

U izvještajnom periodu zaprimljen je jedan broj žalbi koje se odnose na rad i postupanje advokata, kako onih koje građani angažuju po vlastitom izboru, tako i onih koji su građanima dodijeljeni po službenoj dužnosti, ali i advokata besplatne pravne pomoći. U žalbama građani izražavaju nezadovoljstvo načinom zastupanja, zalaganjem tokom postupka pred nadležnim tijelima, ističu lošu komunikaciju u smislu nedovoljne informisanosti o radnjama poduzetim u postupku, kao i propuštanjem rokova za poduzimanje pravnih radnji u postupcima.

Suština žalbi koje se odnose na slobodu izražavanja i pristup informacijama se iz godine u godinu ponavlja. Javna tijela i dalje ne poštuju rokove za donošenje odluka u prvostepenom i drugostepenom postupku, donose rješenja koja ne sadrže sve zakonom propisane elemente (obrazloženje, pouka o pravnom lijeku), formalno odobravaju pristup informacijama uz izostanak suštinskog pristupa informaciji.

Ombudsmeni i dalje zaprimaju žalbe koje su u vezi s Aneksom VII zbog toga što strane potpisnice ni nakon toliko godina nisu na svojim teritorijama u punom kapacitetu *“osigurale političke, privredne i socijalne uvjete koji će pridonijeti dobrovoljnom povratku i skladnoj reintegraciji izbjeglica i raseljenih osoba.”* Naime, obnova i rekonstrukcija ne daje rezultate tako da je to pitanje već trebalo biti riješeno.

U obraćanjima građana iskazano je nepovjerenje u mehanizme unutrašnje kontrole koji se odnose na postupanja policijskih službenika. Provedene postupke građani smatraju neobjektivnim i neučinkovitim. U najvećem broju slučajeva pritužbe su ocijenjene neosnovanim, a podnositelji su obaviješteni o provedenoj unutarnjoj istrazi aktom na koji nije moguće uložiti pravni lijek. Kao i prethodnih godina, policijske stanice su u vezi s predmetima koji su registrovani u Instituciji, u ostavljenom roku, dostavljale detaljne i obrazložene odgovore.

Dio žalbenih navoda odnosio se i na povredu osnovnih principa tokom provođenja postupaka imenovanja i razrješenja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim preduzećima i ustanovama, izostanka objektivnih kriterija i netransparentnosti u postupku odlučivanja, povrede odredbi zakona o sukobu interesa u institucijama i tijelima vlasti svih nivoa tokom imenovanja, nepostupanja po odredbama pozitivnog zakonodavstva koje propisuju postupak po prigovoru na odluke o imenovanju, itd.

Nezaposlenost je poprimila velike razmjere u Bosni i Hercegovini, a građani u kontaktu s Ombudsmenima, često ističu da su diskriminisani prilikom prijema u radni odnos po raspisanim konkursima, da nemaju jednake mogućnosti dobiti posao te, da su često raspisani konkursi namješteni. Svjesni svoje bespomoćnosti, a u želji da sebi i članovima svoje porodice osiguraju egzistenciju, građani Bosne i Hercegovine, nerijetko i cijele porodice, prinuđeni su napuštati svoje domove i odlaziti na rad u druge zemlje.

Ombudsmenima se i dalje podnose žalbe u predmetima u kojima inspekcija donese rješenje o rušenju nelegalno izgrađenog objekta, ali se isto ne izvrši jer investitor podnese zahtjev za legalizaciju o kojem se, opet, ne odluči u zakonskom roku. Tako se stranka dovodi u nezavidnu situaciju, odugovlačenja i donošenja konačne odluke u postupku legalizacije i izvršenja rješenja o rušenju, što povećava pravnu nesigurnost.

Kao i prethodnih godina, žalbe pritvorenika/zatvorenika su se odnosile na nezadovoljstvo kvalitetom pružene zdravstvene zaštite, pitanja korištenja vanzavodskih pogodnosti, uvjete smještaja i tretmana, nekorektno ponašanje zavodskih službenika ili drugih zatvorenika, nemogućnost ostvarivanja radnog angažmana. Određen broj žalbi odnosio se na sadržaj pravomoćnih sudskih odluka kojima se oglašavaju krivim, što nikako ne može biti predmet postupanja niti preispitivanja Ombudsmena, o čemu se osuđene osobe pismenim ili usmenim putem obavještavaju.

Ne treba zaboraviti da je u Bosni i Hercegovini na snazi sistem u kojem postoje četiri zakona o izvršenju krivičnih sankcija, u krajnjoj liniji može imati za posljedicu postojanje različitih pravnih normi koje uređuju istu oblast (ili pitanje) na različit način, što opet može dovesti do nejednake primjene istih. Ovakvo stanje neminovno dovodi do nejednakog tretmana osuđenih lica, a u ovisnosti o tome u kojem dijelu Bosne i Hercegovine su osuđeni na kaznu zatvora ili drugu kaznu, odnosno u kojoj ustanovi i u kojem entitetu izdržavaju kaznu zatvora. Ombudsmeni, također, zapažaju da nejednakom tretmanu zatvorenika/pritvorenika doprinosi i činjenica da se na osuđena lica koja izdržavaju kaznu lišenja slobode primjenjuju različita pravila sadržana u pravilnicima i drugim podzakonskim aktima koji se primjenjuju, ovisno o tome koji je sud izrekao kaznu zatvora npr. da li su u pitanju sudovi entiteta ili Sud Bosne i Hercegovine.

Ombudsmeni su mišljenja da su pravnim prazninama i nedorečenostima glede mogućnosti premještaja iz kazneno-popravne ustanove jednog u kazneno popravnu ustanovu drugog entiteta, najviše oštećena osuđena lica koja imaju prebivalište, odnosno boravište u drugom entitetu, jer praktično gube kvalitetan kontakt s porodicom, a što je značajno imajući u vidu složenu i tešku ekonomsko-socijalnu situaciju i što u konačnici rezultira otežanom rehabilitacijom. Upravo zbog svega navedenog, Ombudsmeni su s ciljem osiguravanja jasnoće i dosljednosti zakona u ovoj oblasti u predmetu Ž-SA-07-107/16 uputili Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu pravde i Ministarstvu pravde Republike Srpske, inicijativu za izmjene i dopune Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine i Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske. Na žalost, do izmjene Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine po inicijativi Ombudsmena nije došlo.

Ombudsmeni i ovim Izvještajem ukazuju nadležnim tijelima, na svim nivoima vlasti, na veoma značajan problem nedostatka koordiniranog i sistemskog djelovanja u slučajevima vršnjačkog nasilja, što svakako ima za posljedicu nedostatak sistemske prevencije i mjera zaštite. Sasvim je jasno da je potrebno uspostaviti jasna, definisana pravila ponašanja u školama, ojačati ulogu psihologa i socijalnih radnika, uvesti preventivne mjere, ohrabriti izvještavanje o vršnjačkom nasilju među djecom i školskim zaposlenicima, osmišljavati i provoditi kontinuirane kurseve o vršnjačkom nasilju za sve koji su uključeni u rad s djecom.

Veoma je važno naglasiti da se posebna pažnja mora posvetiti nasilju na internetu i novim trendovima nasilja nad djecom: sexting, grooming, lažni facebook profili, itd. Nadležna tijela ministarstava unutrašnjih poslova moraju pratiti trendove i biti upoznata s brojnim aplikacijama na internetu.

U Bosni i Hercegovini se u posljednje vrijeme dosta govori o eksplicitnoj zabrani tjelesnog kažnjavanja djece. Ombudsmeni ističu da bi ova eksplicitna zabrana predstavljala jednu novu stepenicu, novo poglavlje u kvalitetnijem odrastanju djece predškolskog uzrasta, odnosno djece u ranom, srednjem i kasnom djetinjstvu.

S druge strane, roditelji djece s posebnim potrebama i poteškoćama u razvoju u neposrednoj korespondenciji s predstavnicima Institucije ombudsmena ističu da od nadležnih tijela očekuju više razumijevanja i senzibiliteta, kao npr. u slučajevima kada bez obzira na činjenicu da ne

može i neće biti ozdravljenja i poboljšanja u liječenju bolesti/smetnje, nadležni zahtijevaju procjenu radne sposobnosti, ili pribavljanja nalaza i mišljenja za različite komisije. Ombudsmeni su kroz postupke istraživanja ukazivali nadležnim tijelima na obavezu stvaranja jednakih uvjeta, bez diskriminacije na osnovu invalidnosti: fizičkom okruženju, prijevoznim sredstvima, informacijama i komunikacijskim tehnologijama i sistemima, drugim objektima i uslugama.

Iako ukupan broj žalbi prati trendove iz prethodnih godina, primjetno je da su žalbe iz oblasti diskriminacije sve osnovanije, da se stranke često obraćaju Ombudsmenu putem punomoćnika, te da se preporuke Ombudsmena sve češće koriste kao dokazno sredstvo u sudskim postupcima. Ovakvi trendovi ukazuju na veće povjerenje koje građani imaju u Ombudsmene i snagu odluka koje donose.

Postupak po pojedinačnim žalbama građana predstavlja najznačajniji vid zaštite ljudskih prava. U Instituciji ombudsmena u 2017. godini registrovano je ukupno 174 predmeta diskriminacije. Ombudsmeni ističu da su određeni predmeti riješeni pozitivno i prije izdavanja preporuke, bilo posredovanjem, poticanjem prijateljskog rješenja ili poduzimanjem medijacije između strana u sporu, tako da odgovorno javno tijelo samo koriguje svoje postupanje nakon prvog obraćanja Ombudsmena.

U Specijalnom izvještaju o upotrebi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini Ombudsmeni su nadležnim tijelima ukazali na dužnost poduzimanja mjera, s ciljem da se svakom djetetu u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine omogući jednak pristup obrazovanju, a što se naročito odnosi na područja sa značajnom povratničkom populacijom, u oba entiteta, te ih podsjetili da svako nepostupanje u tom smislu, prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, otvara pitanje prekršajne i građanske odgovornosti. Ombudsmeni su, također, podsjetili da princip najboljeg interesa djeteta zahtijeva od svih tijela nadležnih za procese obrazovanja u Bosni i Hercegovini da poduzmu napore koji će rezultirati uspostavom okruženja koje podržava osobnost učenika, uz odsustvo bilo kakvog oblika diskriminacije.

Žalbe građana iz oblasti visokog obrazovanja odnose se na povrede prava napredovanja, odbrane doktorske disertacije, dovođenja u zabludu u vezi s ostvarivanjem ECTS bodova po završenom fakultetu.

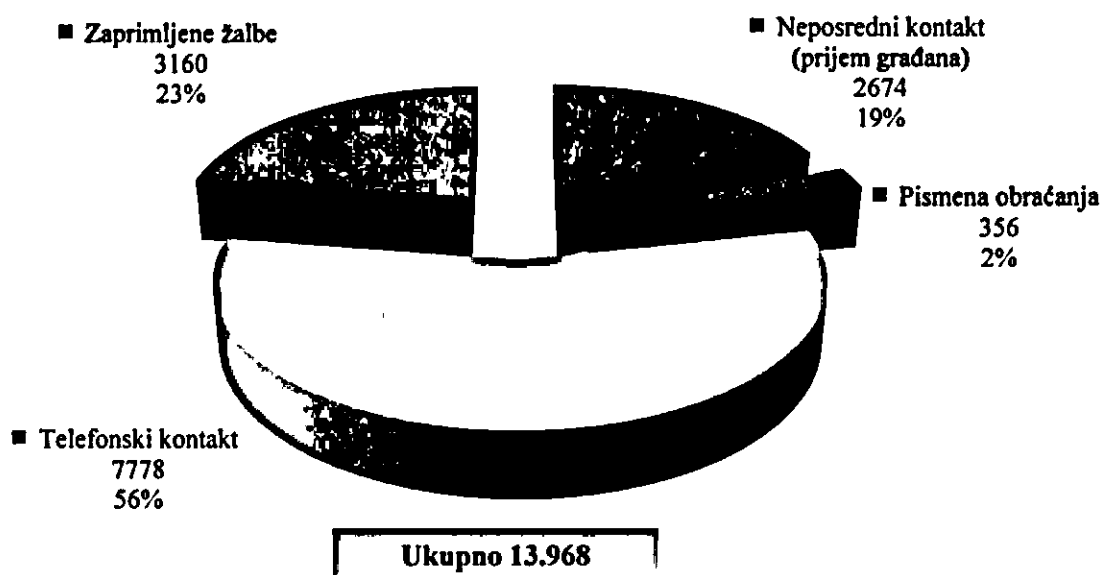
Ombudsmeni koriste ovu priliku da ukažu da, bez obzira na pojedinačne presude koje tretiraju često samo proceduralne aspekte odlučivanja o zahtjevima građana, prava građana u oblasti visokog obrazovanja trebaju biti jednaka bez obzira na to da li se radi o privatnim ili javnim obrazovnim ustanovama.

Iako je broj obraćanja građana ovoj Instituciji zbog mobinga konstantno visok, taj broj i dalje nije stvarni pokazatelj stanja u Bosni i Hercegovini. Institucija ombudsmena dolazi do ovakvog zaključka na osnovu svjedočenja stranaka i medijskih natpisa kada najčešće na svjetlo dana izlaze najteže posljedice mobinga.

Tokom 2017. godine ostvarena je saradnja sa oko 40 medijskih kuća iz zemlje i regiona (kako štampanih, tako i elektronskih), uz nastojanje zaposlenika Institucije da se na njihove upite odgovori što je moguće prije i sadržajnije, ne ostavljajući nijedno obraćanje bez odgovora. Interesovanje za pitanja iz nadležnosti Institucije ombudsmena Bosne i Hercegovine iskazale su različite medijske kuće, kao što su: BHT1, RTRS, FTV, N1, Al Jazeera Balkans, TV Alfa, kao i Nezavisne novine, Glas Srpske, Dnevni avaz, Euroblic, Radio Brčko, Radio Slobodna Evropa, novinske agencije FENA i SRNA, a u skladu s trendovima i sve veći broj portala (diskriminacija.ba; etrafika.net; faktor.ba, klix, buka i dr.).

III. PODACI O POSTUPANJU INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE U 2017. GODINI

Tokom 2017. godine Institucija je zaprimila ukupno 3.160 žalbi. U poređenju sa 2016. godinom registrovano je 183 žalbe više. Tokom izvještajnog razdoblja Instituciji ombudsmena obratilo se ukupno 13.968 građana (direktni kontakti, telefonski pozivi, elektronska pošta i pismene žalbe). Zajedno s predmetima prenesenim iz prethodnih godina, u radu je evidentirano ukupno 4.963 žalbe. U 2017. godini završeno je 2.908 predmeta. Najveći broj žalbi odnosio se na povrede građanskih i političkih prava i iznosi 1.861 predmet. Zatim slijede žalbe koje su se odnosile na: kršenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava (755), sve oblike diskriminacije (178), kršenja prava djece (172), prava pritvorenika i zatvorenika (135), povrede prava osoba s invaliditetom (51) i povrede prava nacionalnih i vjerskih manjina (8).

Grafikon 1

U izvještajnom razdoblju Ombudsmeni su izdali 336 preporuka u 355 predmeta. Stepen realizacije preporuka prikazan je u tablici 1.

Način realizacije preporuka u predmetima	Broj predmeta s izdatom preporukom
Realizovana	125
Ostvarena saradnja	78
Djelimično realizovana	12
Nema odgovora	73
Nije realizovana	67
Ukupan broj predmeta s izdatom preporukom	355

Tablica 1

SPECIJALNI IZVJEŠTAJI koji su urađeni u 2017. godini:

- Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini
- Specijalni izvještaj o upotrebi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini.

INICIJATIVE

1. Inicijativa za dopunu Zakona o cestama, Ž-SA-05-458/17
2. Ex officio - Inicijativa za donošenje Zakona o izmjeni Zakona o visini stope zatezne kamate u Bosni i Hercegovini, Ž-SA-04-26/17
3. Ex officio – Inicijativa za izmjenu Zakona o državnoj službi Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, Ž-BL-05-414/17
4. Ex officio – Inicijativa za izmjenu Zakona o komunalnim djelatnostima Unsko – sanskog kantona, Ž-BL-04-676/17
5. Inicijativa za izmjenu Zakona o posredovanju u zapošljavanju Republike Srpske, Ž-BL-04-212/17
6. Ex officio – Inicijativa za izmjenu Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine vezano za korištenje porodiljskog odsustva radi posvojenja, Ž-SA-04-51/17.

IV. GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA

Od ukupnog broja od 3.160 žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmena Bosne i Hercegovine u 2017. godini, najveći broj se odnosi na povredu građanskih i političkih prava (1861). Zaprimljene žalbe su razmatrane prema kategorijama povreda koje se odnose na: pravosuđe, upravu, pristup informacijama i medije, policiju, predmete imovinsko-pravne prirode, vladina i ministarska imenovanja, tužilaštvo, javne isprave, prava nacionalnih manjina, besplatnu pravnu pomoć i druga prava. Njihova analiza pokazuje da je kod pojedinih kategorija došlo do pada broja zaprimljenih žalbi, a kod drugih, opet, do povećanja. Ovakvo stanje uzrokovano je nizom faktora kao što su: neusklađenost domaćeg zakonodavstva s međunarodnim standardima, neusklađenost zakonodavstva i stanja u praksi (sukob normativnog i stvarnog), politički faktori (aktuelna politička zbivanja), ekonomsko-socijalni razlozi (siromaštvo građana, nezaposlenost, štrajkovi, i dr.).

Oblasti postupanja po žalbama građana zbog povrede građanskih i političkih prava mogu se vidjeti i iz tablice 2

Povrede	Broj povreda u 2017. godini
Sudovi	624
Uprava	427
Pristup informacijama	248
Imovinsko-pravni odnosi	170
Policija	132
Vladina i ministarska imenovanja	105
Tužilaštva	74
Javne isprave	35
Ostalo	46
Ukupno	1.861

Tablica 2

I dalje je prisutan trend da se građani obraćaju Ombudsmenima u vezi s pitanjima koja su, u skladu sa Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, izvan nadležnosti Institucije. Podnositelji žalbe¹ nerijetko traže meritorno odlučivanje Ombudsmena u sudskim ili upravnim postupcima, donošenje odluke u drugom stepenu, preuzimanje uloge parnične stranke u postupku, podnošenje tužbe, pokretanje postupka pred nadležnim sudovima (parničnog, prekršajnog i dr.).

4.1. Pravosudni sistem i pravna pomoć

4.1.1. Sudovi

U izvještajnom periodu Ombudsmeni Bosne i Hercegovine najveći broj žalbi (624) zaprimili su na rad i (ne)postupanje sudova. Analizom se može zaključiti da se građani najčešće obraćaju zbog povrede zagarantovanih prava utvrđenih domaćim i međunarodnim zakonodavstvom, odnosno zbog neprimjerene dužine trajanja sudskih postupaka pred sudovima (152) i nedjelotvornog provođenja sudskih odluka (48). Neprimjerena dužina trajanja sudskog postupka je karakteristična posebno za parnične, krivične, upravne i izvršne postupke. Žalbe se odnose i na

¹ Ž-SA-05-1237/16, Ž-SA-05-612/17

rad sudija zbog povreda odredbi procesnih zakona (18), kao i na ostale povrede prava vezanih za postupanje sudova (406) (povrede principa nepristranosti, nedonošenje sudskih odluka na zakonom propisan način i u roku, neujednačenosti sudske prakse).

Obraćajući se Ombudsmenima, građani su u žalbama, između ostalog, izražavali nezadovoljstvo kvalitetom sudskih odluka, ukazujući da presude ne sadrže kvalitetno i detaljno obrazloženje o provedenim dokazima i utvrđenim činjenicama, te kod podnosioca žalbe stvaraju dojam samovolje i sumnje. Percepcija javnosti Bosne i Hercegovine o učinkovitom pravosuđu se često svodi na zahtjev za donošenjem što većeg broja sudskih odluka u što kraćem roku. Tako pojednostavljen pristup zanemaruje kvalitet ostvarene zaštite, te značaj i složenost završenih predmeta. Međutim, ostvarenje učinkovitosti mora biti u okviru „zakonitog i pravičnog postupka.“ Pravna sigurnost, predvidljivost i izvjesnost u pravnim odnosima, kao i zakonit, blagovremen i efikasan rad pravosudnih tijela nije ni blizu dostižan za građane Bosne i Hercegovine.

Poseban problem predstavlja odlaganje izvršenja pravosnažnih i izvršnih sudskih odluka nadležnih sudova u vezi s isplatom zaostalih potraživanja iz radnog odnosa/namirenja štete, na što su Ombudsmeni ukazivali i u prethodnim izvještajnim periodima. Zakon o izvršnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine ograničio je prinudne naplate na teret budžeta, ostavljajući mogućnost kantonima da sami određuju koliko će se sredstava odvojiti za isplatu potraživanja po presudama. U konkretnom slučaju, to znači da je izmijenjenim propisima dozvoljeno da se isplate prolongiraju, ukoliko bi te radnje ugrozile/imale bitnog utjecaja na poslovanje tijela vlasti raznih nivoa. Ali, ovaj institut se u praksi nerijetko zloupotrebljava. Česti su slučajevi, iako su presude same po sebi obavezujuće i moraju se dosljedno ispoštovati u cijelosti, da se od strane tijela vlasti građanima predlaže (pogotovo kod namirenja dugovanja iz radnog odnosa) da se odreknu dosuđenih iznosa kamata, nakon čega bi im sredstva (iz presude) za navedenu namjenu bila isplaćena.

Postoji potreba zakonskog uređenja ovog pitanja na način ko je sve od nadležnih uključen u ovu problematiku, zašto se liste/podaci o redoslijedu namirenja duga kriju, ko ima ovlasti za ove radnje, zašto sudovi, umjesto što dostave nalog banci i završe posao u izvršnom postupku, ne nastave pratiti postupak namirenja dugovanja, dok se sve aktivnosti ne završe i građani ne dobiju satisfakciju.²

Iz žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmena nesporno proizlazi da su žalitelji dobili prvostepene presude u tužbama protiv vlasti radi neisplaćenih naknada za topli obrok, regres ili minuli rad. U vezi s tim Ombudsmeni Bosne i Hercegovine donosili su preporuke koje nisu ispoštovane. Međutim, većini nikada nisu isplaćeni dugovi po presudama, zbog čega su se obratili Evropskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu koji je donio dvije presude protiv Bosne i Hercegovine u slučajevima "Kunić i ostali"³ te "Spahić i ostali"⁴ protiv Bosne i Hercegovine.⁵ Sud je preporučio vladama u Bosni i Hercegovini da pokušaju napraviti prijateljske nagodbe u 368 ostalih aplikacija, jer je već zauzeo svoj stav koji neće mijenjati. Sud je naredio tuženoj državi Bosni i Hercegovini da u roku od tri mjeseca osigura provedbu presuda za ove 32 aplikacije, kao i da svakom apelantu isplati iznos od 1.000 eura zbog duševne boli, te za više od

² Ž-SA-05-928/15

³ Presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu od 14. novembra 2017. godine, aplikacija broj: 68955/12 i 15 ostalih;

⁴ Presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu od 14. novembra 2017. godine, aplikacija broj: 20514/15 i 15 drugih;

⁵ Sud je za ukupno 32 (trideset i dva) apelanta utvrdio kako su vlasti u Bosni i Hercegovini povrijedile njihova prava na imovinu i pravo na pravično suđenje. Razlog tome su kantonalne vlade koje su odbile postupiti prema odlukama domaćih sudova pravdajući se kako nemaju dovoljno sredstava. Evropski sud za ljudska prava smatra kako nije razumno opravdanje nepostojanje sredstava u budžetima jer bi vlade za svaku budžetsku godinu trebale planirati ispunjavanje neizmirenih obaveza.

polovine apelanata troškove zastupanja u Strasbourgu u iznosu od 500 eura. Među onima koji su najviše tužili Bosnu i Hercegovinu su profesori, nastavnici i policajci. Evropskom konvencijom za ljudska prava propisano je da svim građanima mora biti dostupan nepristrasan sud i da je svaka država dužna u određenom roku riješiti njegov tužbeni zahtjev.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine⁶ u više predmeta je utvrdio povredu člana 6 stav 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i člana 1 Protokola broj 1 uz Konvenciju u odnosu na predmet podnosioca zahtjeva i pet drugih predmeta, zbog produženog neizvršavanja konačnih presuda donesenih u njihovu korist.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine zaprimili su određen broj žalbi⁷ iz kojih nesporno proizlazi da su žalitelji dobili prvostepene presude u tužbama protiv vlasti koje se odnose na potraživanja građana zbog neisplaćenih obaveza iz radnog odnosa, ratne štete te drugih potraživanja. U vezi s tim Ombudsmeni Bosne i Hercegovine donosili su preporuke koje nisu ispoštovane. Kako većini nikada nisu isplaćeni dugovi po presudama, mnogi su se obratili Evropskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu. Ovaj sud, također, smatra kako nije razumno opravdanje nepostojanje sredstava u budžetima jer bi vlade za svaku budžetsku godinu trebale planirati ispunjavanje neizmirenih obaveza.

Sudovi i dalje dostavljaju tipske odgovore kojima potvrđuju da rad po konkretnoj žalbi nije završen i da se predmeti rješavaju prema planu rješavanja predmeta za tekuću godinu, po starosti podnesenog inicijalnog akta, a prema Uputstvu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine.⁸ Ombudsmeni već niz godina ukazuju na obavezu države da sudski sistem organizuje na način kojim će omogućiti da se odgovori navedenim standardima. Prema praksi Evropskog suda za ljudska prava,⁹ usprkos određenim teškoćama u vođenju postupka, sudski postupak nije svrha sam za sebe, nego je proceduralna garancija za ostvarivanje niza prava građana.

Pravosudni sistem ima ključnu ulogu u zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Sudska vlast predstavlja bitnu kontrolu nad ostalim dijelovima državne vlasti, ona osigurava da zakoni koje donosi zakonodavna vlast, kao i akti izvršne vlasti budu u saglasnosti s međunarodnim standardima. Najznačajniju elaboraciju standarda razumnog roka kao neodvojivog dijela prava na pravično suđenje dala je praksa Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu u svojoj presudi *Delcourt*,¹⁰ kojom je, između ostalog, data i sljedeća smjernica „U demokratskom društvu, u okviru značenja Konvencije, pravo na pravično provođenje pravde ima tako značajno mjesto da bilo kakvo ograničavajuće tumačenje člana 6 (1) ne bi odgovaralo cilju i svrsi te odredbe.“ Ustavni sud Bosne i Hercegovine u svojim odlukama¹¹ istakao je značaj i važnost člana 6 Evropske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Žalbe građana upućene Ombudsmenima i dalje pokazuju da upravni sporovi traju izvan razumnog roka, te da se odluke sudova donose tako da se vraćaju tijelima uprave na ponovni

⁶ AP-3438/12 od 17.09.2014.g. i AP-4242/14 od 26.02.2015. godine

⁷ Ž-Ž-SA-05-308/15 u predmetu izdata preporuka broj: P-111/16, Ž-SA-05-689/16 u predmetu izdata preporuka broj: P-69/17;

⁸ Podnesena žalba odnosi se na Općinski sud u Bihaću radi neizvršenja rješenja o izvršenju broj: 17 0 P 007690 10 I od 25.05.2010. godine. Ombudsmeni su dana 12.12.2016. izdali preporuku P-226/16 Općinskom sudu u Bihaću: *da se poduzmu sve mjere radi izvršenja spomenutog rješenja*, koji je dana 23.01.2017. dostavio odgovor u kojem se navodi da je predsjednik suda odmah po primitku preporuke dana 14.12.2016. godine izdao naredbu postupajućem sudiji da odmah nastavi postupati u predmetu i da je postupajući sudija obavijestio da je donio odluku o zahtjevu stranke za oslobođanje od plaćanja troškova vještačenja, te zaključkom od 19.01.2017. pozvao tražitelja izvršenja na uplatu predujma. Preporuka ispoštovana. Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine izdali su dana 27.01.2017. godine Saopćenje za javnost kojim su pohvalili postupanje Općinskog suda u Bihaću.

⁹ Presuda od 07.10.2004. godine u predmetu Baumann protiv Austrije, B 45.

¹⁰ Presuda od 17. januara 1970., str.15. tako i u presudi od 26. oktobra 1984., *De Cubber*, A 86, str. 16.

¹¹ AP-3196/06, AP-1323/06, AP-2383/06, AP-1736/06, AP-430/06, AP-2008/06, AP-941/06, AP-2516/06, AP-2301/06

postupak i po nekoliko puta (*princip ping-pong loptice*).¹² Često tijela uprave ne postupaju po odlukama sudova donesenim u upravnim sporovima, odnosno u najvećem broju slučajeva formalno-pravno donesu odluku, ali ne i suštinski. Postupajući po pojedinačnim žalbama, Ombudsmeni su primijetili da sudovi u sudovanju izbjegavaju donijeti meritorne odluke u upravnom sporu i nakon što predmeti istog činjeničnog i pravnog osnova po nekoliko puta bivaju pred sudom, a što za posljedicu ima kontinuitet kršenja ljudskih prava.

Primjer: Ombudsmeni su 04.01.2017. godine zaprimili žalbu¹³ zbog neizvršenja presude Okružnog suda u Doboju koji je treći put donio presudu u njezinu korist, pobijajući rješenje Fonda za penzijsko invalidsko osiguranje Republike Srpske u postupku ostvarivanja prava na invalidsku penziju. Podnositeljica žalbe navodi da nema nikakvih primanja, niti ima više novca da vodi upravne sporove koji ne pokazuju nikakav rezultat iako Zakon o upravnim sporovima obavezuje nadležna tijela na poštivanje presuda donesenih u upravnim sporovima. Ombudsmeni su ukazali nadležnom Fondu na problematiku s kojom se susreće podnositeljica žalbe. Aktom od 12.05.2017. godine nadležni Fond je dostavio odgovor u kojem se navodi da je u navedenom predmetu završen postupak vještačenja, prilikom čega je drugostepena komisija utvrdila da kod podnositeljice žalbe postoji invalidnost-gubitak radne sposobnosti. U izvršenju presude Okružnog suda, Rješenjem Fonda od 03.04.2017. godine žalba je uvažena i prvostepeno rješenje Filijale Doboj od 08.07.2016. godine poništeno. Podnositeljica žalbe je obavijestila Instituciju da je ovakvim postupanjem konačno izvršena presuda Okružnog suda u Doboju.

Primjer: Ombudsmeni su dana 28.08.2017. godine zaprimili žalbu¹⁴ u kojoj je navedeno da je podnositelj 2009. godine podnio zahtjev za obnavljanje postupka, ističući da je tri puta vodio upravni spor, ima tri presude Okružnog suda u Banjoj Luci; posljednjom presudom od 10.07.2015. je poništen akt Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske broj: 16-03/4-1-4-568-109/14 od 25.08.2014. godine. Predmet nije završen zbog toga što se čeka odluka Vrhovnog suda Republike Srpske po zahtjevu za vanredno preispitivanje gore navedene presude od 14.08.2015. godine. Već više od osam godina podnositelj čeka da se riješi njegov zahtjev. Izdata je preporuka P-296/17 Vrhovnom sudu Republike Srpske da se navedeni predmet hitno riješi. Odgovor nije zaprimljen do dana sačinjavanja ovog Izvještaja, niti je preporuka ispoštovana.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili žalbu¹⁵ zbog dužine trajanja sudskog postupka radi naknade nematerijalne štete. Postupak je započeo 2012. godine, Općinski sud Sarajevo donio je presudu 2013. godine, na koju je uložena žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu po kojoj do 29.12.2016. godine nije odlučeno. Ombudsmeni su donijeli preporuku broj: P-19/17, a 09.03.2017. godine obaviješteni su od Kantonalnog suda u Sarajevu da je preporuka ispoštovana tako da je postupak završen. Dana 21.02.2017. godine, presuda je donesena (broj: 65 0 P 31021613 GŽ) i dostavljena podnositelju žalbe.

¹² Podnositelj¹² je 2009. godine podnio zahtjev za ponavljanje postupka, ističući da je tri puta vodio upravni spor, ima tri presude Okružnog suda u Banjoj Luci; posljednjom presudom od 10.07.2015. poništen je akt Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske broj: 16-03/4-1-4-568-109/14 od 25.08.2014. godine. Predmet nije završen zbog toga što se čeka odluka Vrhovnog suda Republike Srpske po zahtjevu za vanredno preispitivanje gore navedene presude od 14.08.2015. godine. Već više od osam godina podnositelj čeka da se riješi njegov zahtjev. Izdata je preporuka P- 296/17 Vrhovnom sudu Republike Srpske da se navedeni predmet hitno riješi. Preporuka nije ispoštovana.

¹³ Ž-BL-04-5/17

¹⁴ Ž-BL-05-591/17

¹⁵ Ž-SA-05-39/15

Primjer: Ombudsmeni su dana 28. 06. 2016. zaprimili žalbu¹⁶ u kojoj je podnositelj označio Vladu i Ministarstvo finansija Kantona Sarajevo kao neizvršitelje pravosnažnih, izvršnih, sudskih odluka Općinskog suda u Sarajevu.¹⁷ Presudama je dosuđena naplata potraživanja iz budžeta Kantona Sarajevo. U konkretnom predmetu, Ombudsmeni su, nakon što je završen postupak istraživanja uputili preporuku¹⁸ Vladi i Ministarstvu finansija Kantona Sarajevo dana 11.04.2017. godine. Ombudsmeni su zaključili da je došlo do kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda podnositelja žalbe te su preporučili da odmah po prijemu ove preporuke poduzme sve mjere kako bi se izvršile pravosnažne i izvršne presude Općinskog suda u Sarajevu. Dana 19. 09. 2017. godine Ombudsmeni su dostavili akt broj: Ž-SA-05-689/16 od 08.08.2017. godine Skupštini Kantona Sarajevo kojim su pozvali Skupštinu Kantona Sarajevo da čim prije, odnosno na prvoj narednoj sjednici, dostavi informaciju o poduzetim aktivnostima. Odgovor do 16.11.2017. godine nije zaprimljen, niti je preporuka ispoštovana.

Primjer: Ombudsmeni su dana 08.06.2015. godine zaprimili žalbu¹⁹ u kojoj podnositelji ističu, da su dana 15.01.2014. godine podnijeli Općinskom sudu u Sarajevu izvršni prijedlog za naknadu nematerijalne štete. Izvršilac je Federacija Bosne i Hercegovine, a odgovornom stranom su označili Općinski sud u Sarajevu i Federaciju Bosne i Hercegovine. U prilogu izvršnog prijedloga dostavili su pravomoćnu prvostepenu i drugostepenu presudu. Tokom 2015. godine, odnosno 23.01.2015. godine podnositelji žalbe ponovno su se obratili Općinskom sudu u Sarajevu. Od strane Općinskog suda u Sarajevu, prema navodima žalbe podnositelja nisu poduzimane zakonom propisane aktivnosti. Dana 18.06.2015. godine Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozvali su Općinski sud u Sarajevu da se izjasni o navodima žalbe podnositelja. Odgovor suda je uslijedio dana 07.07.2015. godine²⁰, u kojem se navodi, da je „...*Federalno ministarstvo finansija Sarajevo, dana 06.01.2017. godine preko poslovne banke „Union banke“ d.d. Sarajevo, isplatilo potraživanje po izvršnom prijedlogu tražioca izvršenja broj: 65 0 I 410635 14 I od 14.02.2014. godine, te se može smatrati, da je postupak u ovom predmetu završen.*“ Dana 17.03.2017. godine Ombudsmeni su zaprimili podnesak podnositelja žalbe kojim obavještavaju da je „...*Federalno ministarstvo finansija Sarajevo, dana 06.01.2017. godine preko poslovne banke „Union banke“ d.d. Sarajevo, isplatilo potraživanje po izvršnom prijedlogu tražioca izvršenja da je postupak u ovom predmetu završen.*“

Primjer: Ombudsmeni su u predmetu žalbe²¹ izdali preporuke Općinskom sudu u Banovićima²² i Kantonalnom sudu u Tuzli²³ radi dužine postupka. Po preporuci Ombudsmena, Općinski sud u Banovićima prioriteto je uzeo u rad predmet²⁴ tužitelja protiv tužene MZ Banovići selo – Odbor mjesnog vodovoda Kasumovići Gornji zbog priključenja na mjesni vodovod. Kantonalni sud u Tuzli u konkretnoj pravnoj stvari, u žalbenom postupku, po preporuci Ombudsmena je također prioriteto uzeo predmet u rad.²⁵

¹⁶ Ž-SA-05-689/16

¹⁷ broj: 65 0 I 322157 13 I od 18. 02. 2013. godine, broj: 65 0 I 465628 14 I od 03.02. 2015. godine i broj: 65 0 I 470910 14 I od 20.11. 2014. godine.

¹⁸ P-69/17

¹⁹ Ž-SA-05-523/15

²⁰ Akt Općinskog suda u Sarajevu broj: 065-0-Su-15-001815 od 09.07.2015. godine, akt broj: 65 0 I 410635 14 I od 07.07.2015. godine.

²¹ SA-05-962/15

²² preporuka broj P-240/15

²³ preporuka broj P-51/17

²⁴ Broj: 127 0 P 055750 14 P

²⁵ Broj: 127 0 P 055750 16 Gž

Primjer: Ombudsmeni su 07.11.2016. godine zaprimili žalbu²⁶ radi nerazumnog trajanja dužine postupka, povodom koje su 11.11.2016. godine zatražili izjašnjenje Kantonalnog suda u Sarajevu, a dana 23.11.2016. godine zaprimili su odgovor, akt broj 09 0 U 020848 14 U, u kojem se između ostalog navodi „... imajući u vidu na ukazane navode žalbe podnositelja..., ovaj sud će uzeti u rad i donijeti odluku u januaru mjesecu 2017. godine i time poduzeti sve da se otklone povrede člana 6 Evropske konvencije.“

Dana 04.05.2017. godine Ombudsmeni su ponovno od Kantonalnog suda u Sarajevu tražili da dostavi izjašnjenje da li je odluka u konkretnoj pravnoj stvari donesena, a ako nije iz kojih razloga. Dana 26.05.2017. godine Ombudsmeni su zaprimili odgovor Kantonalnog suda u Sarajevu, akt broj: 090 U 020848 14 U, od 18.05.2017. godine. U prilogu je dostavljena odluka suda, presuda broj 090 U 020848 14 U, a 28.07.2017. godine odluka je dostavljena podnositelju žalbe. Odluka suda nakon intervencije Ombudsmena u konkretnoj pravnoj stvari je donesena.

Primjer: Ombudsmeni su dana 20.01.2017. godine zaprimili žalbu²⁷ u kojoj je odgovornom stranom označen Zemljišno-knjižni ured Općinskog suda u Sarajevu. U žalbi se ističe da se tri mjeseca čeka uknjižba nekretnina na osnovu presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: 41 0 P 002286 14 Rev. Podnositeljica žalbe ističe da je nekoliko puta urgirala postupanje po zahtjevu za uknjižbu, da do dana podnošenja žalbe Ombudsmenima zahtjev nije riješen. Nakon što je upućena urgencija Ombudsmena, doneseno je Rješenje Odjeljenja za zemljišno-knjižne poslove Općinskog suda u Visokom broj: 041-0-DN-16-004871 od 26.01.2017. godine kojim se dozvoljava uknjižba prava vlasništva nekretnina.

Primjer: U žalbi²⁸ žalitelj iskazuje nezadovoljstvo radi nepoduzimanja procesnih radnji Općinskog suda u Lukavcu u predmetu broj: 126 0 I 159323 13 I. Dana 31.07.2017. godine zaprimljen je odgovor Općinskog suda Lukavac u kojem se navodi: „U skladu s Vašim zahtjevom, broj Ž-BR-05-183/17 od 13.07.2017. godine, obavještavam Vas da sam dana 17.07.2017. godine postupajući u navedenom predmetu donio rješenje o izvršenju.“

Primjer: Žalitelj²⁹ navodi da je dana 08.08.2016. godine podnio Općinskom sudu u Livnu, odjelu suda Tomislavgrad, tužbu protiv Turističke zajednice Kantona 10, Livno, kao i protiv Kantona 10, Ministarstva privrede Livno (kao drugotužene), a koje se vode pod brojem 68 0 P 11499 16 P i 68 0 P 11496 16 P. Budući da se radi o radnom sporu koji je hitne naravi, zatraženo je postupanje po podnesenoj tužbi. Žalitelj je zaposlenik Turističke zajednice Kupres, te od oktobra 2015. godine ne prima plaću, niti mu se uplaćuju doprinosi. Nakon pokrenutog postupka istraživanja, te upućene urgencije, odgovorna strana, Općinski sud Livno, dana 16.12.2016. godine, donio je presudu u ovom predmetu.

4.1.2. Visoko sudsko i tužilačko vijeće

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, osnovana Zakonom o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine od 1. 6. 2004. godine čiji je osnovni mandat uspostavljanje i očuvanje neovisnog, učinkovitog i

²⁶ Ž-SA-05-1105/16

²⁷ Ž-SA-05-45/17

²⁸ Ž-BR-05-183/17

²⁹ Ž-LI-05-271/16

odgovornog pravosuđa u Bosni i Hercegovini. Zakonom su utvrđene nadležnosti Vijeća: imenovanje sudija, tužilaca i stručnih suradnika, disciplinska odgovornost, pravosudna uprava i statistika, budžeti pravosudnih institucija, nadzor nad stručnim usavršavanjem, uvođenje IKT-a, kao i vodeća uloga u provođenju i koordiniranju reformskih aktivnosti u pravosudnom sektoru Bosne i Hercegovine. Evidentno je da reforma pravosuđa nije dala očekivane rezultate. Veliki broj predmeta koji se nalaze u radu pred pravosudnim tijelima, neprimjerena dužina trajanja postupaka, nemogućnost pravosudnih tijela da kadrovski odgovore svim obavezama kako bi se osigurala učinkovitost u radu ukazuju da je potrebno uraditi sveobuhvatnu analizu stanja u pravosuđu Bosne i Hercegovine te poduzeti odgovarajuće mjere s ciljem eliminisanja navedenih problema. Žalbe na rad Visokog sudskog i tužilačkog vijeća u vezi su s dužinom trajanja postupka pred Vijećem, sporosti u radu, neefikasnosti i, prema podnositeljima, nedjelotvornosti u radu ovog tijela.

Primjer: U vezi sa žalbom³⁰ koja se odnosi na nedonošenje odluke Apelacionog suda Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine Ombudsmeni su donijeli preporuku P-79/17. U konkretnoj pravnoj stvari žalitelji su izjavili žalbu na Rješenje Apelacionog suda Brčko Distrikta broj: 96 0 P 005999 14 Gvl od 01.07.2014. godine. Odluka po izjavljenoj žalbi nije donijeta zbog, kako sud navodi u svom odgovoru „*trenutnog nepostojanja zakonskih pretpostavki*,” odnosno nemogućnosti da se sastavi vijeće koje bi odlučivalo. Do dana podnošenja žalbe Ombudsmenima Bosne i Hercegovine odgovorne strane, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine i Apelacioni sud Brčko Distrikta, nisu poduzeli neophodne aktivnosti kako bi se osigurao redovan rad Apelacionog suda Brčko Distrikta i odlučivanja po predmetima koji su uvjetovani odlučivanjem u vijeću sudija. Preporuka Ombudsmena je ispoštovana.

4.1.3. Tužilaštva

U 2017. godini zaprimljene su 74 žalbe koje se odnose na postupanje tužilaštava (npr. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine – 6, Tužilaštvo Kantona Sarajevo – 28, Okružno tužilaštvo Banja Luka – 9, Kantonalno tužilaštvo Hercegovačko-neretvanskog kantona - 5). Najveći broj žalbi zaprimljenih na rad tužilaštava odnosi se na nepoduzimanje aktivnosti u vezi s podnesenim kaznenim prijavama građana i pravnih osoba. Osim toga, žalbe su sadržavale i navode vezane za podnošenje kaznenih prijava zbog neizvršenja sudskih odluka, te neujednačenosti kaznenog zakonodavstva. Ombudsmeni su i nakon ovih zaprimljenih žalbi poduzimali niz aktivnosti. Primjećujemo da nakon obraćanja Ombudsmena Bosne i Hercegovine, tužilaštva, u pravilu donose naredbe o neprovođenju istrage, što su mogla uraditi i znatno prije, a ne držati krivične prijave po nekoliko godina.

U izvještajnom periodu na rad tužilaštava izjavljene su 74 žalbe, a izdate su ukupno 4 preporuke. Žalbe se, kao i u prethodnim godinama, odnose na nepoduzimanje aktivnosti u vezi s podnesenim krivičnim prijavama i na dužinu trajanja postupka do donošenja tužiteljske odluke. U najvećem broju slučajeva nakon intervencije Ombudsmena tužilaštva donose zakonom predviđenu tužiteljsku odluku.

³⁰ Ž-BR-05-46/15

Primjer: U žalbi,³¹ koja je podnesena 20.09.2017. godine žalitelj se obraća Ombudsmenima Bosne i Hercegovine navodeći da je dana 31.05.2011. godine, podnesena krivična prijava Okružnom tužilaštvu Banja Luka, protiv fizičkih osoba, da je zavedena pod brojem: T 13 0 KTA 007255 11. Tužiteljska odluka u konkretnom predmetu nije donesena do dana obraćanja Ombudsmenima, odnosno više od šest godina Okružno tužilaštvo nije donijelo odluku. Tokom našeg postupka istraživanja zaprimljeno je izjašnjenje Okružnog tužilaštva Banja Luka u kojem se navodi da je po žaliteljevom predmetu donesena naredba o nesprovođenju istrage.

Primjer: Žalitelj³² navodi da je Kantonalnom tužilaštvu Tuzlanskog kantona dana 30.10.2013. godine podnio kaznu prijavu protiv službenika Općine Živinice. Nekoliko puta obraćao se tužilaštvu pismenim putem radi informisanja o poduzetim radnjama. U predmetu žalbe Ombudsmeni su donijeli preporuku broj: P-190/16. Preporuka je ispoštovana. Ombudsmeni su zaprimili odgovor dana 10.04.2017. godine u kojem se navodi da je pritužba podnositelja odlukom glavnog tužioca odbijena kao neutemeljena.

4.1.4. Žalbe na rad advokata/advokatske komore

*"U društvu zasnovanom na vladavini zakona advokati imaju posebnu ulogu. Advokati moraju služiti interesima pravde kao i onima čija su im prava i slobode povjereni da ih štite i brane, njihova dužnost nije samo da zastupaju svoju stranku, već da joj budu i savjetnici u najboljem smjeru..."*³³

U izvještajnom periodu zaprimljen je jedan broj žalbi koje se odnose na rad i postupanje advokata, kako onih koje građani angažuju po vlastitom izboru, tako i onih koji su građanima dodijeljeni po službenoj dužnosti, ali i advokata besplatne pravne pomoći. U žalbama građani izražavaju nezadovoljstvo načinom zastupanja, zalaganjem tokom postupka pred nadležnim tijelima, ističu lošu komunikaciju u smislu nedovoljne informisanosti o radnjama poduzetim u postupku, kao i propuštanjem rokova za poduzimanje pravnih radnji u postupcima.

Žalbeni navodi odnose se i na rad advokatskih komora. Evidentirana su obraćanja građana zbog toga što predmetna komora nije ni pokrenula postupak po prijavama na advokate. Osim navedenog, žalitelji smatraju da upućivanje pritužbi istima ne rezultira provođenjem objektivnog i nepristrasnog postupka nego, prije svega, zadovoljenjem propisane forme.

Uzevši u obzir široko polje nadležnosti advokatskih komora, pravnu regulaciju i utemeljenost istih, a poštujući visok nivo neovisnosti i autonomije ovog strukovnog udruženja, Ombudsmeni iskazuju zabrinutost zbog sve izraženijeg nezadovoljstva građana i smatraju neophodnim preispitivanje načina rada i profesionalne etike članova i tijela advokatskih komora.

4.1.5. Besplatna pravna pomoć

Sistem besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini je organizovan na sljedeći način: u Federaciji Bosne i Hercegovine zavodi za besplatnu pravnu pomoć uspostavljeni su u osam kantona, dok u Republici Srpskoj usluge besplatne pravne pomoći osigurava Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, sa sjedištem u Banjoj Luci i uredima u Doboju, Bijeljini, Trebinju i

³¹ Ž-BL-05-665/17

³² Ž-BR-05-51/15

³³ Advokataska/odvjetnička komora Federacije Bosne i Hercegovine, *Etički kodeks Advokatske komore Federacije Bosne i Hercegovine*

Istočnom Sarajevu. U Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine djeluje Kancelarija za pravnu pomoć Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine dana 27.10.2016. godine usvojio je Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći,³⁴ koji je sačinilo i predložilo Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. Usvajanjem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći je od velikog značaja za građane Bosne i Hercegovine jer je na ovaj način omogućen jednak pristup pravdi svim građanima pred Sudom Bosne i Hercegovine, organima uprave i drugim organima Bosne i Hercegovine, bez obzira na njihovo imovno stanje. U skladu s tim formiran je, u okvirima Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, Odjel za pružanje besplatne pravne pomoći. Usluge koje građanima pružaju zavodi i centri za besplatnu pravnu pomoć ogledaju se u popunjavanju obrazaca, pisanju podnesaka (tužbe, žalbe), te u zastupanju pred sudovima.

U izvještajnom periodu, u 2017. godini, Ombudsmeni nisu zaprimili pojedinačne žalbe u vezi s povredom prava na besplatnu pravnu pomoć. Postupajući u predmetima koji se, u najvećem broju slučajeva, odnose na rad sudova zbog nerazumne dužine postupka, a i u predmetima pred organima vlasti (javna uprava) te kroz kontakte sa strankama nesporno proizlazi da i dalje na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine nije uspostavljen sistem besplatne pravne pomoći, a što za posljedicu ima kršenje člana 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Naime, sistem besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini i dalje je rascjepkan i neregulisan u pojedinim kantonima Federacije Bosne i Hercegovine te na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. Ombudsmeni podsjećaju tijela vlasti na području Srednjobosanskog kantona, Kantona 10 te vlasti Federacije Bosne i Hercegovine koji ni do danas nisu donijeli Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći *"na obaveze utvrđene Ustavom Bosne i Hercegovine kao i članom 6 Evropske konvencije, i traže da u što kraćem roku institucije vlasti na nivou Bosne i Hercegovine, kao i na drugim nivoima vlasti koji nisu ispoštovali obavezu, donesu Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći i na taj način otklone diskriminaciju u ostvarivanju i zaštiti prava građana."*

4.2. Sloboda izražavanja i pravo na pristup informacijama

Kada je riječ o statističkim pokazateljima, Ombudsmeni su u 2017. godini zaprimili 248 žalbi, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja smanjenje za 43 žalbe. Tokom 2017. godine izdato je 59 preporuka iz oblasti slobode pristupa informacijama.

Suština žalbi koje se odnose na slobodu izražavanja i pristup informacijama iz godine u godinu se ponavlja. Javna tijela i dalje ne poštuju rokove za donošenje odluke u prvostepenom i drugostepenom postupku, donose rješenja koja ne sadrže sve zakonom propisane elemente (obrazloženje, pouka o pravnom lijeku), formalno odobravaju pristup informacijama uz izostanak suštinskog pristupa informaciji. Sve je prisutnija i praksa javnih tijela, koji uz pozivanje na zaštitu osobnih podataka i komercijalnog interesa trećih strana, odbijaju zahtjeve bez provođenja testa javnog interesa i provođenja postupka koji propisuje Zakon.

Kada je riječ o praksi javnih tijela da odbijaju pristup informacijama, pozivajući se na izuzetak u vezi s komercijalnim interesima treće strane, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine primjećuju da javna tijela dvojako postupaju: formalno-pravno provedu postupak u skladu sa Zakonom, ali nepravilno primijene materijalne odredbe Zakona; ni formalno-pravno, a ni suštinski ne riješe zahtjev za pristup informacijama.

³⁴ Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 83/16.

Ombudsmeni su i u Godišnjem izvještaju o rezultatima rada Institucije za 2016. godinu ukazali na to da je Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine otvorilo proces javnih konsultacija o prijedlogu novog Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine,³⁵ u kojem su aktivno sudjelovali i Ombudsmeni. S obzirom na veliki broj kritika javnih tijela i nevladinog sektora, proces javnih konsultacija završen je tako da je Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine odustalo od prijedloga novog zakona, te je pozvalo sve relevantne i zainteresovane strane da dostave prijedlog izmjena postojećeg teksta Zakona. Ombudsmeni su aktom od 27.03.2017. godine Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine uputili Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine,³⁶ koje još uvijek nisu usvojene, niti je Ombudsmenima dostavljena bilo kakva informacija u vezi s ovim postupkom.

Kada je riječ o dvostepenosti odlučivanja, podsjećamo da su Ombudsmeni u Godišnjim izvještajima o rezultatima aktivnosti za 2015. i 2016. godinu uputili preporuku nadležnim tijelima da zajedničkim djelovanjem urede pitanje dvostepenosti odlučivanja u postupku ostvarivanja prava na pristup informacijama. Međutim, izdata preporuka još uvijek nije realizovana. Ombudsmeni i dalje smatraju da je nepostojanje kaznenih odredbi u entitetskim zakonima zabrinjavajuća činjenica, kao i činjenica da Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske ne propisuje obavezu javnog tijela da o zahtjevu za pristup informacijama odlučuje rješenjem, već se stranka obavještava dopisom koji nema karakter upravnog akta. Ombudsmeni su još tokom 2011. godine uputili inicijativu za izmjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske³⁷ tako da se propiše obaveza nadležnog javnog tijela da o zahtjevu za pristup informacijama odlučuje rješenjem, a ne dopisom, kako je propisano važećim Zakonom. Inicijativa nije uvažena, ali primjetna je praksa javnih tijela u Republici Srpskoj da prilikom postupanja po zahtjevima za pristup informacijama, uz pozivanje na Zakon o općem upravnom postupku Republike Srpske, odlučuju u formi rješenja, no riječ je o izolovanim slučajevima, kao što su predmeti registrovani u Instituciji ombudsmena pod brojem Ž-BL-05-383/17 i Ž-BL-05-523/17.

Ombudsmeni su aktom od 27.03.2017. godine Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine uputili prijedlog Izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine koje još uvijek nisu usvojene, niti je Ombudsmenima dostavljena bilo kakva informacija u vezi s ovim postupkom.

Prezentujemo primjere iz prakse koji se odnose na odbijanje informacija pozivanjem na zaštitu ličnih podataka i zaštitu komercijalnog interesa trećih strana, bez provođenja testa javnog interesa i provođenja postupka koji propisuje zakon, te neodlučivanja po pravnom lijeku.

Primjer: Odlučujući o zahtjevu za pristup informacijama kojim su žalitelji³⁸ tražili od javnog poduzeća JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo-Podružnica Termoelektrana Tuzla, dostavu kopija sklopljenih ugovora o nabavci mesa s privatnim preduzećem, javno tijelo je odlučilo da odbije pristup informaciji, pozivajući se na komercijalni interes treće strane. Žalitelji su uložili žalbu, koja je odbijena kao neutemeljena. Prilikom odlučivanja o zahtjevu, prvostepeno tijelo nije provelo test javnog interesa u skladu s članom 9 Zakona o slobodi

³⁵ <http://www.mpr.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/default.aspx?id=5605&langTag=bs-BA>

³⁶ Akt broj: Oi-K-SA-41/17 od 27.03.2017. godine.

³⁷ Ž-BL-03-196/11

³⁸ Ž-SA-05-929/17

pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, uzimajući u obzir svaku štetu i korist koja može nastati objavljivanjem informacija. Dakle, javno tijelo nije utvrdilo izuzetke u skladu s članovima 6-8 Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, nego je u predmetnom slučaju primijenjen član pravilnika-akta manje pravne snage u odnosu na Zakon o slobodi pristupa informacijama i pristup informacijama je odbijen tako da su tražene informacije proglašene poslovnom tajnom. Drugostepeni postupak je odbio žalbu, pozivajući se na izuzetak u vezi s komercijalnim interesom treće strane, a da pritom, nije proveden postupak u skladu s članom 7 Zakona, niti je navedeno koje vrste komercijalnih interesa su ugrožene u konkretnom slučaju.

U vezi s tim, treba naglasiti da prilikom procjene da li se radi o povjerljivim komercijalnim interesima treće strane, javno tijelo treba ocijeniti da li bi saopćavanje određene informacije ugrozilo poslovanje treće osobe, odnosno da li bi se saopćavanjem određene informacije otkrila, hemijska ili druga formula ili postupak izrade određenog proizvoda, ili druga informacija od koje ovisi poslovanje treće osobe. Pritom, cijenu ugovora ili lične informacije javna tijela nikako ne bi smjela podvoditi pod zaštitu komercijalnih interesa treće strane. U predmetu žalbe Ombudsmeni su dana 28.12.2017.godine izdali preporuku broj: P-328/17 kojom je javnom tijelu preporučeno da poništi donesena rješenja i donese novo rješenje kojim će udovoljiti zahtjevu za pristup informacijama podnositelja žalbe, da uskladi Odluke javnog tijela i Pravilnika o poslovnoj tajni s odredbama Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine. Odgovor javnog tijela nije dostavljen.

Primjer: Žalitelji³⁹ su Gradu Trebinju podnijeli zahtjev za pristup informacijama kojim je tražen popis spomen-obilježja poginulim borcima VRS i civilnim žrtvama rata s područja Grada Trebinja, a koji su nastradali u proteklom ratu u Bosni Hercegovini. U zahtjevu je navedeno da su traženi podaci potrebni s ciljem realizovanja projekta koje provodi Udruženje za društvena istraživanja i komunikacije. Grad Trebinje nije žaliteljima dostavio nikakav odgovor, ali je Ombudsmenima dostavio akt iz kojeg je vidljivo da svoje postupanje obrazlaže činjenicom da informacije uključuju lične interese koji se odnose na privatnost treće osobe, zbog čega smatra da nisu dužni postupiti po zahtjevu.

Ombudsmeni su Gradu Trebinju izdali preporuku broj P-216/16, da postupi u skladu s članom 14 Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, koja je u cijelosti realizovana.

Tokom 2017. godine Ombudsmeni su zaprimili tri zahtjeva⁴⁰ za dostavu pojašnjenja u vezi s primjenom Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine. Naime, javna tijela su se nakon prijema zahtjeva za pristup informacijama susrela s određenim nejasnoćama i sumnjama u vezi s načinom primjene odredbi Zakona, te su odlučili prije donošenja odluke po zahtjevu, obratiti se Ombudsmenima za mišljenje.

Ovakav način postupanja pokazao se vrlo učinkovitim, s obzirom na to da usmjeravaju postupanje javnih tijela u pojedinačnom slučaju, ali i za sve naredne lične slučajeve koji se pojave u istom tijelu tokom 2017. godine. Osim toga, Ombudsmenima se otvara mogućnost da djeluju preventivno, a ne samo reaktivno.

Sa zabrinutošću konstatujemo da i, pored obaveze saradnje s Institucijom ombudsmena, i dalje postoje slučajevi nesaradnje.⁴¹ U slučajevima kada javno tijelo ne dostavi tražene informacije u vezi sa žalbenim navodima, Ombudsmeni, u skladu s članom 32 Zakona o ombudsmenu za

³⁹ Ž-SA-05-406/16. Predmet je zatvoren Odlukom Ombudsmena Bosne i Hercegovine od dana 13.02.2017. godine;

⁴⁰ Ž-SA-05-1107/16, Ž-SA-05-343/17 i Ž-SA-05-560/17

⁴¹ Ž-SA-05-158/17, Ž-SA-05-184/17, P-195/17

ljudska prava Bosne i Hercegovine, izdaju javnom tijelu preporuku za uspostavljanje saradnje. Pregled izdatih preporuka o nesaradnji je prikazan u posebnoj dijelu ovog Izvještaja.

Primjer: Ombudsmeni ističu jedan od pozitivno riješenih predmeta kada su postupali po žalbi⁴² žalitelja koji je od Granične policije Bosne i Hercegovine tražio dostavljanje kopije žalbe koju je protiv njega podnio drugi policijski službenik, s ciljem sačinjavanja krivične prijave zbog lažnog prijavljivanja i klevete. Granična policija Bosne i Hercegovine odbila je pristup informacijama s obrazloženjem da se radi o zaštiti ličnih podataka. Žalbeno vijeće je žalbu imenovanog odbilo kao neosnovanu. U obrazloženju rješenja citirane su odredbe Zakona o slobodi pristupa informacijama kojima se definiše kada javno tijelo može utvrditi izuzetak od otkrivanja informacije, međutim nije u potpunosti i precizno obrazloženo na koji način su iste povezane s konkretnim činjeničnim stanjem. Također je navedeno da se prilikom razmatranja zahtjeva za pristup informacijama nije uzeo u obzir javni interes koji bi opravdao davanje tražene informacije.

Ombudsmeni su direktoru Granične policije Bosne i Hercegovine izdali preporuku, P-42/17, da se udovolji zahtjevu za pristup informacijama i podnosiocu dostavi traženo. Granična policija Bosne i Hercegovine dostavila je odgovor na preporuku u kome je navedeno da je preporuka ispoštovana.

Primjer: Ombudsmeni su postupali po žalbi⁴³ koja se odnosila na povredu prava na pristup informacijama od strane Općine Travnik. Žalitelj je Službi za opću upravu i BIZ Općine Travnik podnio zahtjev za pristup informacijama. Odlučujući o zahtjevu, Općina Travnik je donijela rješenje kojim je odbijen pristup informacijama. Nezadovoljan rješenjem, žalitelj je Općini Travnik podnio prigovor o kojem nije odlučeno u zakonom propisanom roku. Općina Travnik nije dostavila informacije u vezi sa žalbenim navodima ni nakon upućene urgencije, te su Ombudsmeni izdali preporuku da se odmah po njenom prijemu uspostavi saradnja s Institucijom ombudsmena i dostave tražene informacije. Do danas Ombudsmeni nisu zaprimili odgovor Općine Travnik, te žele potvrditi da je za uspješno funkcionisanje Institucije ombudsmena od posebnog značaja izgradnja dobrih odnosa s tijelima vlasti u Bosni i Hercegovini. Ovi odnosi podrazumijevaju i podršku Instituciji i to tako da se saradnja s Ombudsmenima realizuje na način propisan zakonom, preporuke Ombudsmena prihvate i ispoštuju na svim nivoima vlasti, bez ikakvog uvjetovanja.

Predmeti u kojima su Ombudsmeni Bosne i Hercegovine postupali u 2017. godini ukazuju i dalje na potrebu provođenja permanentnih i kontinuiranih edukacija službenika za informisanje, u smislu detaljnog upoznavanja s obavezama i dužnostima u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini. S istim ciljem su Ombudsmeni u Godišnjem izvještaju o rezultatima rada za 2015. godinu izdali preporuku Agenciji za državnu službu Federacije Bosne i Hercegovine i Agenciji za državnu upravu Republike Srpske da osiguraju kontinuirane obuke za službenike za informisanje, na kojima će se i detaljno upoznati s obavezama koje imaju u skladu sa zakonima o slobodi pristupa informacijama, kao i da se u stručni ispit za rad u tijelima uprave uvrsti dio koji se odnosi na primjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama.

⁴² Ž-BL-05-716/16, P-42/17

⁴³ Ž-SA-05-184/17, P-195/17 od 29.08.2017. godine.

Tokom godišnjeg sastanka Institucije ombudsmena u Čapljini, svi zaposleni učestvovali su u edukaciji na temu *Prava na slobodan pristup informacijama*,⁴⁴ tokom koje su predstavljeni najčešći izazovi s kojima se Institucija suočava po žalbama građana, kao i standardi postupanja uspostavljeni praksom Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu.

Zaključeno je da se aktivnosti Ombudsmena trebaju usmjeriti na izmjene Zakona o sudskim taksama kako bi tužbe u upravnom sporu ovim povodom bile oslobođene takse, na tješnju saradnju s nadležnim ministarstvima pravde koji su predlagači zakonskih rješenja, uspostavljanje standarda za test javnog interesa, te unapređenje stepena primjene Zakona o slobodi pristupa informacijama, posebno u odnosu na Zakon o zaštiti ličnih podataka koji se često citira kao opravdanje za uskraćivanje legitimno traženih informacija.

4.2.1. Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini

Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini dana 28.08.2017. godine predstavljen je Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, a neposredno nakon toga upućen je Narodnoj skupštini Republike Srpske, Vladi Republike Srpske, Centru za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske i Centru za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine.

Naime, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na svojoj 43. sjednici održanoj 26.01.2016. godine, utvrdilo je Akcioni plan za realizovanje prioriteta iz izvještaja Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2015. godinu. U okviru ovog Akcionog plana preporučeno je Ombudsmenima da izrade Specijalni izvještaj o položaju novinara i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini, a što su Ombudsmeni i učinili u saradnji s OEBS-om uz angažman eksperata.

Cijeneci važnost ovog angažmana kao dijela ostvarivanja ljudskih prava i vladavine prava u našoj zemlji, Udruženje/udruga BH novinari je pozdravilo objavljivanje Specijalnog izvještaja, te u svom saopćenju za javnost, između ostalog, istaklo:

Ukazivanje Ombudsmena na veoma loš ekonomski položaj novinara, povećanje nasilja, uznemiravanja i napada na novinare, kao i izostanak učinkovite zaštite osnovnih ljudskih prava zaposlenih, predstavljaju značajan doprinos snažnijem institucionalnom djelovanju u oblasti zaštite slobode medija, prava i sigurnosti novinara. U tom kontekstu posebno su važne preporuke Ombudsmena o mogućnosti definisanja napada na novinare kao zasebno kažnjivog djela u okviru kaznenih zakona o javnom redu i miru u Bosni i Hercegovini, te isticanje potrebe stručnog usavršavanja sudija, tužilaca i policijskih službenika u vezi s istragama i sankcionisanjem napada na novinare.

Institucija ombudsmena za ljudska prava u okviru Specijalnog izvještaja formulisala je niz preporuka upućenih najvišim zakonodavnim i izvršnim tijelima u Bosni i Hercegovini, s ciljem poboljšanja položaja i statusa novinara te zaštite njihovih osnovnih prava u službi informisanja javnosti, te će po službenoj dužnosti pratiti njihovo realizovanje.

⁴⁴ Edukaciju su organizovali zaposleni u Instituciji Irma Salčin i Predrag Raosavljević, s obzirom na to da je ekspert iz OSCE-a otkazao učešće.

Vijeće ministara je na svojoj 116. sjednici razmatralo Specijalni izvještaj,⁴⁵ te snažno podržalo slobodu medija i najoštrije osudilo napade na novinare, a za realizovanje preporuka proisteklih za Vijeće ministara iz ovog izvještaja zadužilo Ministarstvo sigurnosti i pravde, kao i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice.

Primjer: Vršilac dužnosti direktora Radio stanice Kupres se žalio⁴⁶ Ombudsmenima zbog čestih pritisaka i prijetnji zaposlenicima Radija, a posebno prema žalitelju od strane načelnika Općine Kupres. Ombudsmeni su izdali preporuku, P- 117/17, i nakon dostavljenog odgovora načelnika, a poslije odgovora žalitelja da nakon naše preporuke više nije bilo pritisaka i prijetnji, Ombudsmeni su zatvorili predmet.

Međutim, krajem jedanaestog mjeseca 2017. godine v.d. direktora se opet obraća Ombudsmenima i prijavljuje prijetnje i političke pritiske, te se ponovno otvara predmet i ponovno piše načelniku.

Načelnik je dostavio odgovor u kojem navodi da je (citiramo doslovno): „*Institucija Općinskog načelnika glavna izvršna vlast u jedinici lokalne samouprave. Ako je Općinsko vijeće osnivač Radio Kupresa, ako je dotični gospodin v.d. direktora 4 godine i nekoliko mjeseci kako je to po zakonu moguće. Drugo, općinski načelnik zakazuje sastanak sa svim direktorima ustanova kojima je Općina osnivač. Dotični v.d. direktor odlazi u Vladu HBŽ i kaže da je on regionalni radio. Treće, ako je Skupština javnih preduzeća razriješena tj. nije joj usvojen izvještaj na Općinskom vijeću automatski prestaje rad i Skupštine i Nadzorni odbora i Upravnih vijeća. Dotični gospodin je u funkciji politike koja ga je tu i stavila za v.d. direktora i nikad nije još shvatio da je nova većina u vijeću i novi načelnik koji ne dolazi iz reda HDZ Bosne i Hercegovine. Što se mene osobno tiče ne želim više trošiti riječi s dotičnim gospodinom niti se više želim pravdati. Vi radite kako Vama zakon nalaže, a ja po ovom pitanju niti jednu točku ne želim pisati.*“

Prema posljednjim informacijama dostavljenim Ombudsmenima od žalitelja, Upravno vijeće je smijenilo žalitelja. Kod Institucije ombudsmena je registrovan novi predmet broj Ž-LI-05-397/17. Dana 28.12.2017. godine (u vezi s predmetom broj 109/17) Općinsko vijeće Kupres obaviješteno je o neizvršavanju preporuke.

4.3. Pravo na imovinu

U izvještajnom razdoblju Ombudsmeni su zaprimili 170 žalbi zbog povrede imovinskih prava građana. Predmeti imovinsko-pravne prirode koji su bili i/ili su razmatrani u Instituciji ombudsmena, koje karakteriše kršenje standarda člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima odnose se na: neprimjerenu dužinu postupka gdje u pojedinim slučajevima i po nekoliko godina odluke tijela uprave se ne donose; neprimjerene zahtjeve uprave za dostavom dodatne dokumentacije zbog čega se građani izlažu bespotrebnom trošku; kršenje procesnih i materijalnih zakona; pristrasnosti u donošenju odluka; neprimjereno ponašanje postupajućeg službenika u predmetu; nezakazivanje ročišta; izbjegavanje rješavanja predmeta u meritumu i na osnovu stanja u spisu; kršenja odredbi o pravu na pravni lijek; neučinkovite reakcije inspeksijskih službi; nepostupanja po predstavkama građana i dr. Primjeri ovakvog postupanja naročito su vidljivi u predmetima iz oblasti stambene politike, premjera i

⁴⁵Po pozivu Vijeća ministara Ombudsmenima, ombudsman Nives Jukić prezentirala je Izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini

⁴⁶Ž- LI- 05-109/07

katastra nekretnina, izgradnje nekretnina, legalizacije, bespravne gradnje, nadogradnje, ostvarivanja prava služnosti, prava pristupa javnom putu, uzurpacije vlasništva.

Ombudsmeni i dalje zaprimaju žalbe koje su u vezi s Aneksom VII⁴⁷ zbog toga što strane potpisnice ni nakon toliko godina nisu na svojim teritorijama u punom kapacitetu *“osigurale političke, privredne i socijalne uvjete koji će pridonijeti dobrovoljnom povratku i skladnoj reintegraciji izbjeglica i raseljenih osoba.”* Naime, obnova i rekonstrukcija ne daje rezultate tako da je to pitanje već trebalo biti riješeno. I dalje su u Bosni i Hercegovini prisutni kolektivni centri u kojima je zbrinut određeni broj interno raseljenih osoba.

Zapažena je pojava *“interno raseljenih u općini prijeratnog prebivališta,”* u vezi s kojom su Ombudsmeni Bosne i Hercegovine zapimali žalbe. Jedna od takvih žalbi odnosi se na Općinu Novo Sarajevo. Žalitelji od 1996. godine pokušavaju riješiti pitanje obnove stanova na koje imaju stanarsko pravo. Rješenjima Uprave za stambena pitanja Kantona Sarajevo, potvrđeno je stanarsko pravo podnositelja žalbe, koji niz godina upućuju žalbe na adrese institucija u Bosni i Hercegovini nadležnih za pitanje povratka, a sve s ciljem otklanjanja štetnih posljedica prouzrokovanih neimplementacijom Aneksa VII. Pokušavaju putem raznih dogovora s predstavnicima Općine Novo Sarajevo riješiti svoj status raseljene osobe, bilo na način obnove prijeratne nekretnine, davanjem zamjenskog stana, izgradnje nove nekretnine na drugom mjestu. Svi pokušaji dogovora i rješavanja njihovih problema nisu rezultirali pozitivnim ishodom. Ombudsmeni su u vezi sa žalbama donijeli preporuke broj: P-2/15 i P-87/15.

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Institucija ombudsmena) u vezi s problematikom povrede Aneksa VII *Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini*, člana 6 *Evropske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda* te člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku Konvenciju zaprimila je i žalbe,⁴⁸ u kojima su podnositelji žalbe odgovornom stranom označili Općinu Novo Sarajevo. U vezi sa žalbama Institucija ombudsmena uputila je preporuku⁴⁹ te je od Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine zatraženo da prioritetno poduzme mjere radi što skorijeg usvajanja Zakona o dopunama Zakona o raseljenim licima i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine.

Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, dostavio je Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Odboru za prostorno uređenje, stambeno-komunalnu politiku, ekologiju i turizam Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, inicijativu za usvajanje Zakona o dopunama Zakona o raseljenim licima i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine, a koju je podnijela Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine pod brojem: Ž-SA-05-1331/14 od 26.03.2015. godine. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine u vezi s dostavljenim aktom donijela je odluku pod nazivom *“Izjašnjenje,”* akt broj: V.broj:1326/2015 od 01. oktobra 2015. godine. Navedenim aktom Vlada Federacije Bosne i Hercegovine podržava inicijativu za usvajanje Zakona o dopuni Zakona o raseljenim osobama i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine (*“Sl. novine Federacije Bosne i Hercegovine”* broj: 15/05). Dalje, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine smatra prijedlog Zakona o dopunama Zakona o raseljenim licima i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine koji je sačinila Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine opravdanim i saglasna je da se isti da u dalju proceduru za usvajanje.

⁴⁷ Ž-SA-05-208/14, Ž-SA-05-88/17, Ž-SA-05-59/17, Ž-SA-05-632/14, Ž-SA-05-166/15;

⁴⁸ Predmet broj: Ž-SA-05-1331/14, Ž-SA-04-1127/14, Ž-SA-05-78/11

⁴⁹ broj: P-87/15

Primjer: Ombudsmeni su dana 27.07.2015. godine zaprimili žalbu⁵⁰ u kojoj je podnositeljica odgovornom stranom označila Općinu Novi Grad Sarajevo. U žalbi, podnositeljica navodi da živi na području ove Općine, u ulici Radenka Abazovića br. 1, da je njezin privatni posjed ugrožen od 2012. godine tako da se zemlja oko njezine kuće svakodnevno urušava, da su joj ogoljene vodovodne cijevi, da tokom zimskih perioda dolazi do njihovog pucanja, da se ispod njezine kuće nalaze ogromne količine vode, da je usljed takvog stanja ispod kuće nastala provalija koja nije zaštićena ni na koji način, da odronjavanje zemlje traje. Kako navodi, nekoliko puta se obraćala nadležnim organima Općine Novi Grad Sarajevo. Međutim, zakonom propisane aktivnosti od strane Općine nisu poduzimane. S ciljem provjere navoda žalbe podnositeljice, dana 29.07.2015. godine, 08.04.2016. godine i 27.01.2017. godine, zatražili smo izjašnjenje Općine Novi Grad Sarajevo. Do dana donošenja preporuke u predmetu žalbe, Ombudsmeni nisu zaprimili odgovor te su pozvali Općinsko vijeće Općine Novi Grad Sarajevo da u okvirima svoje nadležnosti donese odluku vezanu za izvršenje preporuke⁵¹. Općina Novi Grad obavijestila je Ombudsmene i podnositeljicu žalbe da je preporuka ispoštovana.

Primjer: Ombudsmeni su dana 06.06.2016. godine zaprimili žalbu⁵² zbog nerazumno dugog trajanja upravnog postupka u predmetu vraćanja stana u posjed. Odgovorna strana je Uprava za stambena pitanja Kantona Sarajevo. Ombudsmeni su proveli postupak i donijeli preporuku.⁵³ Od momenta podnošenja inicijalnog zahtjeva do danas, upravni postupak, uključujući i vanredni pravni lijek (zahtjev za izvanredno preispitivanje odluke), o kojem je odlučivao Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, traje ukupno 15 godina, što svakako ukazuje ne ozbiljne nedostatke u sistemu. Tek je dana 10.05.2017. godine u ponovnom postupku Uprava za stambena pitanja donijela rješenje.⁵⁴ Bez obzira na to koliko puta je predmet vraćan na ponovno odlučivanje, postupak se za potrebe procjene dužine njegovog trajanja posmatra kao jedna cjelina, te povreda prava nastupa nakon drugog ukidanja.⁵⁵

Primjer: Žalitelj⁵⁶ je povratnik na području Banje Luke i tvrdi da je žrtva diskriminacije jer su na njegovoj imovini izgrađeni bespravni objekti, od strane trećih osoba. I pored rješenja urbanističko-građevinskog inspektora Grada Banje Luke broj: 09-362-1855/15 od 22.08.2015. godine, kojim je naređeno investitoru da poruši bespravno izgrađen objekat, međutim objekat nije uklonjen. Ombudsmeni su izdali preporuku P-297/17 gradskoj upravi Grada Banje Luke da se pristupi izvršenju rješenja broj 09-362-1855/15 od 22.08.2015. godine, s obzirom na to da nelegalno sagrađeni objekti nisu uklonjeni sa zemljišta. Dostavljen je odgovor broj: 09-362-924/16 od 06.12.2017. godine urbanističko-građevinske inspekcije, gradske uprave Grada Banje Luke iz kojeg proizlazi da preporuka Ombudsmena nije ispoštovana.

⁵⁰ Ž-SA-05-699/15

⁵¹ broj: P-53/17

⁵² Ž-SA-05-592/16

⁵³ P-153/17

⁵⁴ I Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u odluci po Apelaciji broj: AP-2211/07 zauzeo stav da stalno vraćanje odluke na ponovno suđenje može pokazati da postoje ozbiljni nedostaci u organizaciji sudskog sistema. Evropski sud za ljudska prava je, također, zauzeo stav da određena postupanja državnih tijela dovode do kršenja prava na suđenje u razumnom roku.

⁵⁵ Prelević-Gorjanc, T., *Pravo na suđenje u razumnom roku*, Sarajevo, 2009. godina, str.36.

⁵⁶ Ž-BL-05-595/17 od 22.12.2017.

4.4. Uprava

U toku 2017. godine Ombudsmeni su zaprimili 427 žalbi na rad uprave, a izdate su 64 preporuke. Kao i ranijih godina, u najvećem broju žalbi iz ove oblasti građani su ukazivali na povredu načela upravnog postupka propisanih Zakonom o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine⁵⁷ i Zakonom o općem upravnom postupku Republike Srpske,⁵⁸ čija primjena je obavezna od strane nadležnih upravnih tijela prilikom postupanja i odlučivanja o upravnim stvarima.

Analiza izjavljenih žalbi pokazuje da, u značajnom broju predmeta nadležna tijela upravni postupak okončavaju tek nakon intervencije Ombudsmena. Ponekad je potrebno uputiti i veći broj pismenih urgencija označenim odgovornim tijelima kako bi donijeli odluku u skladu sa svojim zakonskim ovlastima. U tim predmetima se, također, postavlja pitanje odgovornosti zaposlenih i ovlaštenih osoba, koje vrlo često svojim pasivnim stavom prouzrokuju donošenje nezakonitih i nepravilnih odluka, odnosno postupaju na štetu građana, a za to ne snose nikakvu odgovornost, niti posljedice.

Nažalost, znatan broj registrovanih predmeta pokazuje da u nekim slučajevima nije dovoljna ni intervencija Ombudsmena da bi postupak bio završen. Naime, pojedina tijela uprave izražavaju upornost u nepoštivanju ljudskih prava i kršenju ljudskih prava tako da po zahtjevima građana ne odlučuju ni nakon većeg broja intervencija Ombudsmena, odnosno ni nakon izdate preporuke Ombudsmena, a takvo postupanje predstavlja kršenje odredbi Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Obaveza javne uprave u izvršavanju vlastitih obaveza prema građanima podrazumijeva da se što više približi građanima, da garantuje poboljšanje kvaliteta rada i to tako što će voditi računa da, odluke koje utječu na prava ili interese pojedinaca budu zasnovane na zakonu, da sadržaj takvih odluka bude u skladu sa zakonom, da u svom radu poštuju princip jednakog tretmana, da izbjegavaju diskriminaciju baziranu na nacionalnosti, spolu, etničkom porijeklu, religiji, hendikepiranosti i drugo, da se prema građanima ponašaju uslužno, korektno i pristupačno, da se odluke po zahtjevu ili žalbi donose u razumnom roku, bez odlaganja s obrazloženjem i pravnim osnovom odluke, da odluke koje mogu negativno utjecati na prava ili interese građana obavezno sadrže upute o pravnim lijekovima.

Žalbe građana na rad javne uprave odnose se na ispoljavanje neljubaznosti, neodgovarajuće radno vrijeme, upućivanje stranaka od jednog do drugog tijela, pretjeranom formalizmu, neučinkovitosti u radu, na kršenje procesnih odredbi kojim je regulisan upravni postupak. U žalbama građani iskazuju nezadovoljstvo činjenicom da se upravni postupci, pokrenuti po zahtjevima građana pred tijelima uprave, vode suprotno načelima Zakona o upravnom postupku, na način nedonošenja odluka u zakonitim rokovima, insistiranjem na dostavi velikog broja nepotrebne dokumentacije, šutnje administracije, kršenja načela pružanja pomoći neukoј stranci, nedonošenjem odluka po žalbi, dugotrajnim postupcima odlučivanja u drugom stepenu, čestim i po nekoliko puta (*princip ping-pong loptice*) vraćanjem predmeta prvostepenim tijelima na ponovno odlučivanje, pogrešnoj primjeni materijalnih zakona.

Pravna zaštita od "*šutnje administracije*," zakonom je uređena. Analiza žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmena u kojima kao kršiоce prava građani označavaju administraciju, ukazuje da se oni osjećaju nejednakim pred zakonom, da ne mogu ostvariti pravičnu raspravu u

⁵⁷ Zakon o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 2/98 i 48/99.

⁵⁸ Zakon o općem upravnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/02, 50/10 i 87/07.

razumnom roku, da usljed sporosti administracije otežano ostvaruju pravo na imovinu, dom, jednak pristup javnim službama, pravo na rad i druga prava. U konkretnim slučajevima u postupcima istrage, koji se provode na osnovu žalbi ili *ex officio*, Ombudsmeni zaprimaju odgovore, izjašnjenja, uglavnom u pravovremenom roku. Međutim, ta saradnja u većem broju slučajeva svodi se na puku formu poštivanja procedura propisanih Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i Pravila postupka Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, što ni na koji način ne doprinosi učinkovitoj zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, niti generalno doprinosi otklanjanju povrede.

Primjer: Podnositeljica žalbe⁵⁹ se obratila Instituciji ombudsmena jer joj je od 2014. godine onemogućen pristup kući zbog postavljanja ograde od strane komšije. Urbanističko-građevinska inspekcija Opštine Teslić je dana 18.09.2014. godine donijela rješenje broj: 09-362-143/14 kojim je naređeno rušenje ograde. Međutim, drugostepeni organ donosi rješenje broj: 15.03-362-188/14 od 25.02.2015. godine kojim poništava rješenje urbanističko-građevinske inspekcije i predmet vraća prvostepenom organu na ponovni postupak. Podnositeljica žalbe navodi da nije postupljeno po drugostepenom rješenju te da ograda i dalje onemogućava nesmetan prilaz kući. Urbanističko-građevinski inspektor je dostavio odgovor Instituciji ombudsmena u kojem se navodi da zbog odsutnosti, bolovanja, predmet imenovane nije završen. Ombudsmeni su izdali preporuku Opštini Teslić, da poduzme sve mjere kako bi se uspostavilo nesmetano funkcionisanje Opštinske uprave -Odjeljenja za inspeksijske poslove s komunalnom policijom, urbanističko-građevinske inspekcije. Dana 09.08.2017. godine Ombudsmeni su zaprimili odgovor na preporuku iz kojeg proizlazi da su poduzete neophodne mjere s ciljem nesmetanog funkcionisanja opštinske uprave i radnje s ciljem rješavanja predmeta podnositeljice žalbe i pozitivnog ishoda u rješavanju predmeta podnositeljice žalbe.

Primjer: Žalba⁶⁰ na Opštinu Kneževo i Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske odnosi se na naknadu za pretrpljenu štetu na kući u mjestu Javorani, Opština Kneževo, koja je nastala od jakog vjetrova. Žalitelj navodi da je komisija, uvidom na licu mjesta, konstatovala da je šteta uzrokovana elementarnom nepogodom. Odgovor Opštine Kneževo je da budžetom nisu predviđena sredstva za sanaciju šteta nastalih usljed elementarnih nepogoda. Ombudsmeni su dana 04.09.2017. godine Opštini Kneževo i Ministarstvu izdali preporuku broj: P-231/17 da se u budžetu planiraju sredstva za sanaciju šteta nastalih usljed elementarnih nepogoda i da se žalitelju isplati šteta nastala na njegovom objektu. Nije odgovoreno na preporuku.

Primjer: Ombudsmeni su 07.04.2017. godine zaprimili žalbu⁶¹ u kojoj je odgovornom stranom podnositeljica žalbe označila Općinu Centar Sarajevo. Navodi žalbe ukazuju na moguće povrede prava na dom. Naime, ističe da stanuje u ulici Jukićeva 45, da je zgrada izgrađena 1957. godine, da ima dva ulaza i osam stanova. Prema navodima žalbe podnositeljice, zgrada je u veoma lošem građevinskom stanju, popucala je, tone, prijeti klizište... Usljed takvog stanja zgrade, stanari imaju bojazan za svoj život i sigurnost. Kako navodi, od 2004. godine obraćaju se na „razne adrese,“ tražeći pomoć u rješavanju ovih problema. Do dana podnošenja žalbe Ombudsmenima, prema navodima žalbe podnositeljice, nisu poduzete aktivnosti na iznalaženju adekvatnog

⁵⁹ Ž-BL-05-289/17

⁶⁰ Ž-BL-05-156/17

⁶¹ Ž-SA-05-346/17

rješenja. S ciljem provjere navoda žalbe, dana 13.04.2017. godine Ombudsmeni su zatražili izjašnjenje općinskog načelnika Općine Centar Sarajevo. S obzirom na to da traženo izjašnjenje nije zaprimljeno u za to predviđenom roku, Ombudsmeni su dana 10.08.2017. godine Općini Centar Sarajevo uputili preporuku broj P-130/17 kojom je preporučeno da se odmah po prijemu preporuke uspostavi saradnja s Ombudsmenima. Preporuka je ispoštovana.

Primjer: Dana 03.07.2015. godine Ombudsmeni su zaprimili žalbu⁶² u kojoj podnositelj navodi da je nastanjen u Bugojnu, u ulici Šumelje broj 3/3, da je to „*slijepa ulica*“ u dužini cca 130 m, da je u njoj otvorena obrtnička radnja i da se svakodnevno vrši utovar i istovar robe, usljed čega nastane zakrčenje ulice svaki dan po 3(tri) sata. Zbog naprijed navedenog, podnositelj žalbe onemogućen je u prilazu svojoj imovini. Dalje, u žalbi ističe da se nekoliko puta obraćao općinskom načelniku, Javnom poduzeću za stambeno-komunalne djelatnosti i lokalne puteve Bugojno, Policijskoj stanici Bugojno, ali bez uspjeha. U prilogu žalbe podnositelj je, među ostalom dokumentacijom, dostavio fotografije kojima dokazuje navode žalbe (dokazni materijal). Odgovornom stranom podnositelj žalbe označio je Općinu Bugojno, općinskog načelnika. Navodi žalbe podnosioca razmatrani su u okvirima *Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine* te člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. U konkretnoj pravnoj stvari donesena preporuka Ombudsmena P-98/17 nije ispoštovana.

4.5. Inspekcije

U izvještajnom periodu Ombudsmeni su zaprimili 62 žalbe koje su se odnosile na nepostupanje inspeksijskih tijela po prijavama građana, nepravovremeno vršenje inspeksijskog nadzora, nepoduzimanje zakonskih radnji, izostanak pravovaljanog djelovanja zbog manjka kadrova, itd. Iz dostavljenih žalbi može se izvesti zaključak da inspektori samo konstatuju povredu prava, odnosno donesu rješenje kojim se utvrdi propust, nalože određenu mjeru i tu se obično završava rad inspekcije. A Zakonom o inspekcijama predviđeno je i praćenje izrečenih mjera u rješenju, prinudno izvršenje, novčana kazna, zabrana obavljanja djelatnosti, sve s ciljem izvršenja izdatog rješenja. Međutim, većinom se rad inspektora završava donošenjem rješenja. Ombudsmeni ističu da samo donošenje rješenja, čije se izvršenje neće pratiti, niti poduzeti sve mjere predviđene zakonom, ne predstavlja adekvatnu zaštitu prava podnosioca žalbe, čime se s pravom dovodi u pitanje sama svrha inspekcije. Neizvršenje rješenja koja su postala izvršna predstavlja nezakonito i neučinkovito postupanje tijela uprave koje u pravnom sistemu stvara pravnu nesigurnost, a kod građana opravdanu sumnju u nepristranost tijela uprave i njegovih zaposlenih. Jedna od osnovnih karakteristika javne vlasti jeste autoritet koji se gradi i osiguravanje punog poštivanja izvršnih odluka primjenom dostupnih pravnih instituta, uključujući i mjere prinude. Također, kako dolje navedeni primjer pokazuje, jedno od opravdanja nadležnih tijela zbog neizvršenja rješenja inspekcije jeste nepostojanje građevinskog inspektora i službe za rušenje. Ovakav odgovor ni u kom slučaju ne bi smio biti opravdanje jer građani nisu odgovorni za propuste organizacije nadležnih tijela. Dobra uprava zahtijeva aktivan i angažovan stav oko poduzimanja svih potrebnih radnji radi ostvarivanja prava građana.

⁶² Ž-SA-05-637/15

Primjer: Podnositelj žalbe⁶³ odgovornom stranom označio je Općinu Bužim zbog nadogradnje garaže čime se, kako navodi, zagrađuje njegovo dvorište. Iz dostavljene dokumentacije proizlazi da je Kantonalna uprava za inspekcijske poslove Bihać dana 15.08.2016. godine donijela rješenje kojim se naređuje vlasniku garaže da ukloni bespravno izgrađeni pomoćni objekat i uspostavi prvobitno stanje na terenu, ukoliko u tom periodu ne pribavi odobrenje za izgrađeni pomoćni objekat. Nakon prijema žalbe, Ombudsmeni su se obratili Kantonalnoj inspekciji koja je u svom odgovoru navela da „sprovođenje navedenog rješenja nije moguće jer Općina Bužim nema ni građevinskog inspektora, kao ni službu za rušenje.“

Ombudsmeni su dana 06.03.2017. godine izdali preporuku broj: P-56/17 Općini Bužim da poduzme sve mjere iz svoje nadležnosti kako bi se formirale službe za rušenje i izvršilo rješenje Kantonalne uprave za inspekcijske poslove Bihać od 15.08.2016. godine. Općina Bužim je dana 06.07.2017. godine dostavila odgovor u kojem se navodi da je „završen postupak izbora građevinskog i komunalnog inspektora, te da je rješenjem postavljen građevinski i komunalni inspektor Općine Bužim dana 20.05.2017. godine i imenovanom dostavljen na nadležno postupanje predmet podnositelja žalbe čime je preporuka Ombudsmena ispoštovana.

Ombudsmenima se i dalje podnose žalbe u predmetima u kojima inspekcija donese rješenje o rušenju nelegalno izgrađenog objekta, ali se isto ne izvrši jer investitor podnese zahtjev za legalizaciju o kojem se, opet, ne odluči u zakonskom roku. Tako se stranka dovodi u nezavidnu situaciju, odugovlačenja i donošenja konačne odluke u postupku legalizacije i izvršenja rješenja o rušenju, što povećava pravnu nesigurnost.

Primjer: Podnositelj žalbe⁶⁴ obratio se žalbom na rad Odjeljenja za prostorno uređenje Opštine Gradiška. U žalbi se navodi da je: „Vlasnik stana u ul. Vidovdanska 28, 1 sprat, Gradiška. U prizemlju su stanovi koji su pretvoreni u poslovne prostore i otvoreni su ugostiteljski objekti. Do problema je došlo kad su ugostiteljski objekti čiji su vlasnici napravili ljetno-zimski zatvoreni vrt na javnoj površini zatvorili ulaz iz Vidovdanske ulice u zgradu i onemogućili pristup stanu.“

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su dana 05.06.2017. godine izdali preporuku Odjeljenju za prostorno uređenje Opštine Gradiška da poduzme sve potrebne mjere radi završenja postupka legalizacije. Odjel je dostavio odgovor u kojem se navodi da je imenovana 30.12.2016. godine podnijela zahtjev za legalizaciju, da je dana 29.05.2017. godine traženo da se zahtjev dopuni, te kako nije postupljeno po navedenom, donesen je zaključak kojim je zahtjev odbačen kao nepotpun čime je preporuka Institucije ispoštovana.

Razmatrajući predmete, kao i izjašnjenja odgovornih osoba, Ombudsmeni su došli do zaključka da bi bilo potrebno uraditi sveobuhvatnu analizu stanja u oblasti inspekcijskog nadzora, preispitati kadrovsku osposobljenost inspekcijskih tijela, te organizovati dodatne edukacije istih s ciljem zakonitog i učinkovitog djelovanja. Ombudsmeni upozoravaju da nepravovremeno i nedjelotvorno postupanje inspekcijskih tijela može proizvesti nesagledive posljedice ne samo u smislu povrede prava na pravnu zaštitu, nego i povredu imovinskih prava građana.

Takav je slučaj kod nepostupanja po prijavama zbog nelegalne gradnje stambenih i poslovnih objekata. Tokom vremena u kojem nisu poduzete zakonite radnje okončavaju se izvođački

⁶³ Ž-BL-05-496/16

⁶⁴ Ž-BL-05-115/17

radovi na objektima, njihovi vlasnici pokreću postupke legalizacije istih, koji mogu trajati i nekoliko godina zbog slabosti administrativnog aparata, no bez obzira na ishod, princip zakonitosti i učinkovitosti u radu tijela uprave je doveden u pitanje.

4.6. Statusna pitanja građana

I ove godine, kao i ranijih, Ombudsmeni su postupali po žalbama u vezi sa statusnim pitanjima građana koja se najčešće odnose na probleme prilikom upisa ličnih podataka građana u odgovarajuće matične knjige, a vezano za činjenice o rođenju, državljanstvu, sklapanju braka, smrti, te izdavanja javnih isprava. Problemi koje su Ombudsmeni zapazili prilikom ostvarivanja osnovnih statusnih prava građana tiču se neorganizovanosti tijela uprave, prebacivanje nadležnosti s jednog na drugo tijelo pri čemu je stranka jedina koja trpi posljedice. Ukoliko građani ne ispunjavaju uvjete propisane pozitivnim zakonodavstvom Bosne i Hercegovine za ostvarivanje nekog prava, potrebno je, da ih ovlaštene službene osobe adekvatno i pravilno upute, da li i na koji način mogu pojedino pravo ostvariti. O upućenom zahtjevu građana obavezno je da donesu odluku u pismenoj formi u zakonom propisanim rokovima kako bi, ukoliko su nezadovoljni ovom odlukom, građani imali mogućnost korištenja pravnog lijeka kroz zakonite postupke.

Primjer: Podnositelj žalbe⁶⁵ obratio se žalbom u kojoj je odgovornom stranom označio Grad Bihać, Službu za opću upravu i mjesnu samoupravu. Podnositelj žalbe je istakao da je izgubio ličnu kartu krajem decembra 2016. godine na području Grada Banje Luke. Iako je uredno prijavio gubitak i podnio zahtjev za izdavanje nove lične karte uz koji je priložio Uvjerenje o državljanstvu, od strane CJB Banja Luka, obaviješten je da je "izvršenom provjerom u matičnom uredu Grada Bihaća utvrđeno da nije izvršen upis u matičnu knjigu državljana." Matični ured Grada Bihaća je obavijestio imenovanog da je potrebno da se obrati ponovo radi zbog u matičnu knjigu državljana. Nakon što je dostavio kompletnu dokumentaciju, Matični ured Grada Bihaća je obavijestio imenovanog da nisu nadležni, te da je potrebno da se obrati Matičnom uredu Grada Banje Luke. Tokom postupka istraživanja imenovani je riješio nastali problem, utvrđeno je da je nadležan Matični ured Grada Banje Luke kojem se i obratio. Međutim, Ombudsmeni su u navedenom predmetu utvrdili niz nepravilnosti od strane Matičnog ureda Grada Bihaća. Prije svega, da je podnositelj žalbe bez svoje krivice van sistema državljana, a kada se i obratio radi ponovnog upisa, nije se znalo koje tijelo je nadležno. Ombudsmeni su u navedenom predmetu utvrdili kršenje osnovnih načela upravnog postupka, te dana 05.07.2017. godine Gradu Bihaću izdali preporuku da se poduzmu potrebne mjere kako bi se u budućim sličnim primjerima postupalo u najboljem interesu stranaka, prvenstveno s ciljem što bržeg rješavanja osnovnih statusnih pitanja građana.

Primjer: Ombudsmeni su dana 01.02.2016. godine, zaprimili žalbu,⁶⁶ u kojoj podnositeljica navodi da Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo tokom procedure izdavanja ličnih karata od podnositelja zahtijeva, između ostale dokumentacije da prilože i zemljišno-knjižni izvadak. Dalje, u vezi s tim postavlja pitanje šta je s podnositeljima zahtjeva koji ne posjeduju nikakvu imovinu. Dana 03.02.2016. godine od Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova

⁶⁵ Ž-BL-144/17

⁶⁶ Ž-SA-05-116/16

zatraženo je izjašnjenje. Na zatraženo izjašnjenje od 03.02.2016. godine u dostavljenom odgovoru, akt broj: 01-03-13-6-196 od 08.02.2016. godine navodi se da ovo Ministarstvo nije nadležno za pitanja iz Zakona o ličnoj karti državljana Bosne i Hercegovine i Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine, te da nadzor nad provođenjem navedenih zakona vrši Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine. Dana 24.02.2017. godine Ombudsmeni su zatražili izjašnjenje Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine. Odgovor je zaprimljen dana 07.03.2017. godine, akt broj: 06-30-333/17, a dostavljen je i podnositeljici žalbe. Imajući u vidu sadržaj odgovora Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni su odlučili da zatvore predmet jer je podnositeljica ostvarila zaštitu svojih prava tako da je u vezi s njezinim upitom dostavljen odgovor Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine u kojem su navedene odredbe zakonske regulative kojim su uređena pitanja na koja se odnosi upit podnositeljice žalbe.

Primjer: Podnositelj žalbe⁶⁷ se obratio Ombudsmenima dana 02.02.2017. godine zbog toga što je Policijskoj upravi Bijeljina podnio zahtjev za izdavanje lične karte (zbog gubitka prethodne), navodeći u žalbi da o njegovom zahtjevu nije odlučeno. Nakon obraćanja Ombudsmenima, Policijska uprava Bijeljina je dana 23.05.2017. godine dostavila odgovor u kojem se navodi da su priloženi dokumenti upućeni na provjeru MUP-u Republike Srpske, Upravi za pravne i kadrovske poslove Banje Luke, te da je nakon izvršenih provjera imenovanom izdat dokument.

Ombudsmeni naglašavaju da je obaveza svih tijela koja vode različite evidencije na osnovu kojih građanima izdaju javne isprave (uvjerenja i izvode), da iste izdaju s tačnim i potpunim podacima, kako bi ih građani kao subjekti prava mogli koristiti u pravnom sistemu. U slučaju da javne isprave sadrže bilo kakve greške potrebno je da iste otklone samoinicijativno, učinkovito, ažurno i bez nametanja dodatnih novčanih troškova. Naime, postupanja po žalbama pokazuju da se u određenom broju predmeta ove greške otklanjaju tek nakon obraćanja građana Instituciji i intervencije Ombudsmena.

4.7. Policija

Ombudsmeni smatraju da je za funkcioniranje svakog društva značajna profesionalna, osposobljena i djelotvorna policija. Osim materijalnih preduvjeta za kvalitetan rad policije svakako jesu i kvalitetni ljudski potencijali.

Tokom 2017. godine zaprimljene u 132 žalbe na rad policije, a izdato je 9 preporuka koje ukazuju na to da pripadnici policije izlaze iz okvira zakonskih ovlasti, da sistem unutrašnje kontrole postupanja policijskih službenika najčešće ima formalnu ulogu, te da ne postoji adekvatan i neovisan mehanizam kontrole rada policijskih tijela. U svojim obraćanjima građani su iskazali nepovjerenje u mehanizme unutrašnje kontrole koji se odnose na postupanja policijskih službenika. Provedene postupke građani smatraju neobjektivnim i neučinkovitim. U najvećem broju slučajeva pritužbe građana na postupanje policijskih službenika su ocijenjene neosnovanim, a podnositelji se obavještavaju o provedenoj unutarnjoj istrazi aktom na koji nije moguće uložiti pravni lijek. Kao i prethodnih godina, policijske stanice su u vezi s predmetima koji su registrovani u Instituciji, u ostavljenom roku, dostavljale detaljne i obrazložene odgovore. Pravilo je da se nakon prvog akta upućenog policijskim stanicama, predmet i riješi. Također,

⁶⁷ Ž-BL-05-315/17

službenici policijskih stanica često i telefonskim putem kontaktiraju Ombudsmene ukoliko je potrebno dodatno pojašnjenje.

Primjer: Podnositeljica se obratila žalbom⁶⁸ na rad Policijske stanice Centar, CJB Banja Luka jer, kako navodi, njezina porodica trpi psihičko i fizičko maltretiranje od bivše supruge njezinog sadašnjeg supruga. Nakon prijema žalbe, Ombudsmeni su se obratili navedenoj policijskoj stanici koja je dana 18.08.2017. godine dostavila odgovor u kojem se navodi da je ova Policijska stanica podnijela Okružnom tužilaštvu Banje Luke izvještaj o počinjenom krivičnom djelu „Ugrožavanje sigurnosti“ iz člana 169 stav 1 KZ Republike Srpske, dana 12.07.2017. godine. Dana, 07.08.2017. godine pod brojem KU-946/17 podnesen je izvještaj Okružnom javnom tužilaštvu Banje Luke o počinjenom krivičnom djelu „Nasilje u porodici i porodičnoj zajednici“ iz člana 190 stav 1 KZ Republike Srpske protiv osobe na koju se žalila podnositeljica žalbe. Navedeni odgovor dostavljen je podnositeljici žalbe dana 21.08.2017. godine, nakon čega je (30.08.2017.) podnositeljica žalbe dostavila akt Ombudsmenima, i zahvalila se na svim poduzetim radnjama jer je intervencijom Institucije uspješno i u njezinu korist riješeno nekoliko ozbiljnih pitanja.

Primjer: Podnositelj se obratio žalbom⁶⁹ na rad Ministarstvu unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona. Dana 14.11.2016. godine podnositelj žalbe je podnio pritužbu na rad policijskog službenika zbog eventualne povrede službene dužnosti i prekoračenja ovlaštenja od strane nepoznatog službenika Ministarstvu unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona. Nakon provedenog istražnog postupka dana 09.01.2017. godine Instituciji ombudsmena dostavljen je podnesak podnosioca žalbe, u kojem se navodi da je nakon podnošenja žaliteljeve pritužbe, Jedinica za profesionalne standarde organizovala sastanak s komesarom policije MUP ZDK, te prijavljenim policajcem. Usmeno su izjavili da su utvrdili i bez provođenja cjelokupnog postupka da su učinjeni propusti u postupanju predmetnog policajca. Komesar policije i postupajući policajac uputili su žalitelju usmeno izvinjenje zbog navedenih propusta.

U 2017. godini zaprimljen je i značajan broj žalbi u kojima su policijski službenici žalitelji, te se Ombudsmenima obraćaju zbog povrede prava iz radnog odnosa,⁷⁰ neutemeljenog vođenja disciplinskih postupaka,⁷¹ oduzimanja čina,⁷² diskriminacije, odnosno, mobinga, načina obračunavanja posebnog staža, korištenja neplaćenog odsustva, itd. Tokom izvještajnog perioda zaprimljeno je nekoliko žalbi policijskih službenika zbog mobinga.⁷³

Ombudsmeni smatraju da je potrebno preispitati neovisnost unutrašnje kontrole rada policijskih službenika, te osigurati dvostепенost u postupcima vođenim po pritužbama građana na postupanje policijskih službenika.

Rezultati izvještaja Centra za sigurnosne studije (CSS) „*Procjena integriteta policije u Bosni i Hercegovini za 2017. godinu*“ ukazuju da postoji nekoliko ključnih slabosti kada je u pitanju neovisnost samih jedinica unutrašnje kontrole, do slabe kadrovske popunjenosti ovih jedinica i dinamike njihovog rada koja još uvijek nije na zadovoljavajućem nivou. Dalje, u izvještaju se navodi da normativno-pravni okvir, ali i praksa još uvijek ne osiguravaju potreban integritet

⁶⁸ Ž-BL-05-500/17

⁶⁹ Ž-SA-05-1131/16

⁷⁰ Ž-BR-05-184/15, u vezi s tim preporuka broj: 206/16

⁷¹ Ž-BR-04-60/16

⁷² Ž-BR-04-61/16

⁷³ Ž-BL-06-69/16, Ž-BL-06-79/16 i Ž-BR-06-42/16

policiji u Bosni i Hercegovini, da je zapažen pad povjerenja bosanskohercegovačke javnosti u policiju, i da je na najnižem nivou u posljednje tri godine.

4.8. Vladina i ministarska imenovanja

U izvještajnom periodu Ombudsmeni su zaprimili 105 žalbi koje se odnose na povrede odredbi Zakona o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske. Izdato je 16 preporuka. Žalbeni navodi odnose se na povredu osnovnih principa prilikom provođenja postupaka imenovanja i razrješenja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim preduzećima i ustanovama,⁷⁴ izostanka objektivnih kriterija i netransparentnosti u postupku odlučivanja,⁷⁵ povrede odredbi Zakona o sukobu interesa u institucijama i tijelima vlasti tokom imenovanja,⁷⁶ nepostupanja po odredbama pozitivnog zakonodavstva koje propisuju postupak po prigovoru na odluke o imenovanju,⁷⁷ itd.

Od izuzetne je važnosti uspostavljanje objektivnih kriterija koji će biti primijenjeni u postupku ocjene i izbora kandidata na određenu poziciju, a s druge strane, i bezuvjetno poštivanje pozitivnog zakonodavstva, kao i podzakonskih akata javnih preduzeća i ustanova kojima je regulisana nespojivost obavljanja određenih funkcija i sukob interesa.⁷⁸ Zakon o sukobu interesa u institucijama vlasti u Bosni i Hercegovini,⁷⁹ Zakon o sukobu interesa u tijelima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine,⁸⁰ Zakon o sprečavanju sukoba interesa u tijelima vlasti Republike Srpske⁸¹ i Zakon o sukobu interesa u institucijama Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine⁸² usvojeni su u svrhu sprečavanja sukoba interesa i njima se uređuju posebne obaveze izabranih dužnosnika, nositelja izvršnih funkcija, savjetnika u tijelima vlasti na nivou države, entiteta, odnosno Distrikta u vršenju javne funkcije. Sukob interesa postoji u situacijama u kojima izabrani dužnosnici, nositelji izvršnih funkcija i savjetnici imaju privatni interes koji utječe ili može utjecati na zakonitost, otvorenost, objektivnost i nepristranost u vršenju javne funkcije.

Tokom postupanja po zaprimljenim žalbama primijećena je pojava da nakon imenovanja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim preduzećima i ustanovama dolazi do multipliciranja

⁷⁴ Ž-MO-05-4/17 i Ž-MO-05-3/17

⁷⁵ Ž-LI-05-309/17

⁷⁶ Ž-SA-05-641/16, Ž-LI-05-347/16, Ž-SA-05-2/17, Ž-SA-05-5/17 i Ž-SA-05-7/17

⁷⁷ Ž-BL-05-199/17

⁷⁸ Ombudsmenima za ljudska prava Bosne i Hercegovine obratila se podnositeljica žalbe prigovorom⁷⁸ na izbor i imenovanje direktora Kantonalnog stambenog fonda Sarajevo. Opovrgava zakonitost provedenog postupka na poziciju direktora Kantonalnog stambenog fonda Sarajevo, ističući da kandidat, imenovan rješenjem Vlade Kantona Sarajevo,⁷⁸ ne ispunjava propisane uvjete za obavljanje navedene funkcije. Žaliteljica navodi da je Javnim oglasom postavljen uvjet da kandidat "nije na bilo kojoj funkciji u političkoj stranci," a u skladu s odredbama Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine koji u članu 5 propisuju da "bilo koje lice koje je na funkciji u političkoj stranci ne može biti konačno imenovano." Ombudsmeni nalaze spornim način dokazivanja činjenice obavljanja "funkcije u političkoj stranci" a u vezi s članom 5 Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine, i postavljaju pitanje relevantnosti i tačnosti podataka izjavljenih u svrhu upotpunjavanja dokumentacije neophodne za učešće na javnom oglasu.

⁷⁹ Zakon o sukobu interesa u institucijama vlasti Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 13/02, 16/02, 14/03, 12/04, 63/08, 18/12, 87/13, 41/16), Zakon o sukobu interesa u tijelima vlasti Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 70/08

⁸⁰ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 70/08

⁸¹ Zakon o sprečavanju sukoba interesa u tijelima vlasti u tijelima Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 73/08, 52/14)

⁸² Zakon o sukobu interesa u institucijama Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, br. 03/00, 43/08, 47/08)

funkcija i koncentracije ovlasti u jednoj osobi, što neizostavno vodi ka "privatizaciji" određenih funkcija i beneficija, te istodobno kršenju principa dobre uprave i vladavine prava.

Na osnovu više obraćanja građana,⁸³ kao i tokom rada na pojedinačnim predmetima Ombudsmeni su zapazili da sve veći broj državnih organa prilikom raspisivanja i provođenja konkursnih procedura od kandidata koji se prijavljuju traže dostavljanje i one dokumentacije čije je zahtijevanje u suprotnosti s važećim zakonskim propisima (npr. uvjerenje o nekažnjavanju, uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti, izvod iz matične knjige rođenih na starije od 6 mjeseci, ovjerena fotokopija lične karte i dr.). U vezi s tim Ombudsmeni su uputili akt broj: OI-K-BL-355/17 od 20.09.2017. godine agencijama za državnu službu Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine, vladama Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine te Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Navedenim aktom Ombudsmeni skreću pažnju da ispunjavanje općih i posebnih uvjeta svakog javnog konkursa predstavlja kako pristupni, tako i eliminacijski faktor prilikom izbornih postupaka. Uvjeti se i utvrđuju upravo iz razloga kako bi se prilikom ocjene, selekcije i izbora za određenu poziciju na objektivan način utvrdila kvalificiranost prijavljenih kandidata. Odstupanje od propisanih uvjeta predstavlja povredu izbornog postupka i prava kandidata na zakonit, nepristran i transparentan izbor.

Primjer: Podnesenim žalbama⁸⁴ se ukazuje na nepravilnosti prilikom imenovanja i razrješenja članova upravnih vijeća zdravstvenih ustanova u Hercegovačko-neretvanskom kantonu gdje je Vlada odluku o razrješenju prethodnih članova upravnih vijeća u zdravstvenim ustanovama i imenovanju novih donijela na telefonskoj sjednici, gdje je nedostajao i prijedlog kantonalnog ministra. Žalitelji su se žalili jer je Vlada na telefonskoj sjednici donijela odluke o razrješenju članova Upravnog vijeća Javne ustanove Dom zdravlja "Stari Grad" Mostar i Javne ustanove Kantonalna bolnica "Dr. Safet Mujić" Mostar bez prijedloga za razrješenje od kantonalnog ministra zdravstva u skladu s članom 64 Zakona o zdravstvenoj zaštiti (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 46/10). Ombudsmeni su nakon provedenog postupka istraživanja zbog skraćene procedure razrješenja, bez naprijed navedenog prijedloga za razrješenje od kantonalnog ministra zdravstva, izdali preporuke⁸⁵ Vladi Hercegovačko-neretvanskog kantona, kojima su zatražili poništenje nezakonitih rješenja Vlade Hercegovačko-neretvanskog kantona. Preporuka nije ispoštovana.

Primjer: Institucija je zaprimila prigovor⁸⁶ na proceduru izbora i imenovanja predsjednika i članova Upravnog odbora JZU Dom zdravlja Živinice u kojem se navodi da je odluka Općinskog vijeća o imenovanju predsjednika i članova Upravnog odbora JZU Dom zdravlja Živinice, broj: 10-05-3632/16 od 31.05.2016. godine donesena na nezakonit način odnosno da izabrani kandidat ne ispunjava konkursom postavljeni uvjet "da nije član organa političke stranke" jer je član Izvršnog općinskog odbora Stranke demokratske akcije Živinice. Ombudsmeni su ukazali da je Javnim oglasom za izbor člana Upravnog odbora JZU Dom zdravlja Živinice iz reda stručnih radnika Ustanove, između ostalih, propisan opći uvjet koji svaki kandidat mora ispunjavati, a to je „da nije izabrani zvaničnik, nosilac izvršne funkcije ili savjetnik u smislu odredbi Zakona o sukobu interesa u tijelima vlasti u Federacije Bosne i Hercegovine,” a u skladu s odlukom

⁸³ Ž-BL-04-475/17, Ž-SA-04-123/16, Ž-BL-06-7/16

⁸⁴ Ž-MO-05-3/17, Ž-MO-05-4/17, Ž-MO-05-10/17

⁸⁵ Ž-MO-05-4/17 preporuka P-245/17 od 27.09.2017. godine; Ž-MO-05-3/17 preporuka P-244/17 od 27.09.2017. godine; Ž-MO-05-10/17 preporuka 242/17 od 27.09.2017. godine;

⁸⁶ Ž-SA-05-641/16, preporuka P-28/17 od 04.01.2017. godine;

Općinskog vijeća o utvrđivanju kriterija za imenovanje članova Upravnog odbora JZU Dom zdravlja Živinice i JZU Narodna apoteka Živinice. Ombudsmeni su uputili preporuku P-28/17 Općinskom vijeću Općine Živinice i JZU Dom zdravlja Živinice da ponište odluku o imenovanju, koja nije ispoštovana.

Primjer: Ombudsmeni su dana 12.12.2016. godine zaprimili prigovor,⁸⁷ koji se odnosi na nezakonito imenovanje članova Nadzornog odbora Šumskog gospodarskog društva Hercegbosanske šume d.o.o. Kupres. Ombudsmeni su zaključili da je osnovan prigovor, te uputili preporuku Šumskom gospodarskom društvu Hercegbosanske šume d.o.o. Kupres, *da poduzme mjere i radnje s ciljem provjere navoda prigovora.*

Dana 09.03.2017. godine zaprimljen je akt⁸⁸ v.d. direktora preduzeća kojim obavještava Ombudsmene „da je Skupština ŠGD Hercegbosanske šume d.o.o. Kupres, na sjednici održanoj 23.02.2017. godine, donijela odluku o prestanku mandata Nadzornom odboru čime je razriješena dužnosti u nadzornom odboru i osoba zbog koje je upućen prigovor. Preporuka je ispoštovana.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili prigovore⁸⁹ na rješenje Vlade Federacije Bosne i Hercegovine.⁹⁰ Žalitelji smatraju nezakonitim imenovanje članova Upravnog odbora JU Federalne novinske agencije iz reda zaposlenika, s obzirom na činjenicu da je izabrani glavni urednik istodobno član Upravnog odbora. Žaliteljima je sporna činjenica da je za imenovanje i razrješenje glavnog urednika neophodna saglasnost Upravnog odbora, a imenovani se nalazi i u jednoj i u drugoj ulozi. Upućena je preporuka Vladi Federacije Bosne i Hercegovine da preispita izbor i imenovanje Upravnog odbora JU Federalne novinske agencije, te u roku od 30 dana dostavi odgovor o postupku i rokovima za poduzimanje mjera na realizovanju date preporuke. Preporuka nije ispoštovana.

Primjer: U žalbi⁹¹ odbornika SDS-a i NDP-a Skupštine opštine Čelinac, zaprimljenoj dana 17.03.2017. godine, navodi se da su prilikom provođenja Javnog konkursa za izbor i imenovanje direktora JU Centar za kulturu, fizičku kulturu i informisanje Čelinac, objavljenog u Službenom glasniku Republike Srpske, dana 03.02.2017. godine, prekršene odredbe Zakona o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Republike Srpske. Ombudsmeni su uputili preporuku⁹² Skupštini opštine da preispita postupak imenovanja direktora JU Centar za kulturu, fizičku kulturu i informisanje Čelinac, odnosno da prigovor na navedeno imenovanje dostavi odgovornom javnom službeniku radi odlučivanja, kao i kopiju odgovora Ombudsmenima, a sve s ciljem provođenja postupka u skladu s principima utvrđenim Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske. Preporuka je ispoštovana.

Primjer: Žaliteljica u žalbi⁹³ navodi da je bila član Upravnog odbora Javne ustanove „Banski dvor“ Banja Luka, da joj je nezakonito prestao mandat kao i svim ostalim članovima, odlukom Skupštine Grada broj: 07-013-498/16 od 27.12.2016. godine. Postupajući po žalbi, Ombudsmeni su dana 21.07.2017. godine uputili preporuku Skupštini Grada Banje Luke: da prilikom

⁸⁷ Ž-LI-05-347/16, preporuka broj P- 40/17 od 27.02.2017. godine;

⁸⁸ Akt Šumskog gospodarskog društva „Hercegbosanske šume“ d.o.o. Kupres broj 01/1-381/17 od 09.03.2017. godine;

⁸⁹ Ž-SA-05-2/17, Ž-SA-05-5/17 i Ž-SA-05-7/17 preporuka P-124/17 od 15.06.2017.godine;

⁹⁰ broj: 2103/2016 od 02.12.2016. godine;

⁹¹ Ž-BL-05-199/17 preporuka P- 258 /17 od 28.08.2017. godine;

⁹² P-258/17

⁹³ Ž-BL-05-254/17, preporuka P-162 /17 od 08.08.2017. godine;

donošenja odluka iz svoje nadležnosti pokloni dužnu pažnju svim aspektima zakonitosti kako bi se uvažili interesi svih zainteresovanih strana na koje se odluke odnose, a rizik od sporova bilo koje vrste sveo na minimum, u skladu s nalazima iz ove preporuke; da u roku od 60 dana, računajući od dana prijema, obavijesti Ombudsmene o postupcima i rokovima za poduzimanje mjera na realizovanju ove preporuke.

Dana 23.10.2017. godine zaprimljen je odgovor Skupštine Grada Banje Luke⁹⁴ u kojem se, između ostalog, navodi da će *Preporuka biti prihvaćena kao generalna smjernica za postupanje prilikom donošenja odluka, u smislu obraćanja dužne pažnje svim aspektima zakonitosti, o čemu će se voditi računa*. Navodi se, također, da svi dosadašnji članovi Upravnog odbora, kojima mandat ističe u januaru 2018. godine, rade u tehničkom mandatu, i za svoj rad primaju odgovarajuću naknadu usljed čega podnositeljica žalbe nije oštećena. Preporuka je ispoštovana.

Primjeri: U žalbama⁹⁵ odgovorna strana je JP Regionalna deponija DEP-OT d.o.o. Banja Luka, zbog nepoštivanja principa iz člana 3 Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 41/03).

U jednom od predmeta je nezakonito traženo dostavljanje uvjerenja o nekažnjavanju, a u drugom predmetu prijava nije razmatrana zbog neispunjavanja uvjeta konkursa, glede stručne osposobljenosti i radnog iskustva na rukovodećim radnim mjestima. U predmetima je izdata preporuka broj: P-315/17.

⁹⁴ Akt Skupštine Grada Banja Luka broj 07/I-353-1/17 od 20.10.2017. godine.

⁹⁵ Ž-BL-04-580/17, Ž-BL-05-590/17, Ž-BL-05-610/17

V. ODJEL ZA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA

Tokom 2017. godine u Instituciji je registrovano 755 žalbi koje se odnose na kršenja ekonomskih, te prava iz domena socijalne i kulturne zaštite. Ako ovaj podatak uporedimo s 2016. godinom, kada je zaprimljeno 738 žalbi, evidentno je da je povećan broj obraćanja građana zbog povrede ovih prava za 2,3%. Broj zaprimljenih žalbi prema kategoriji povreda prava: radni odnosi 337; penzije 167; komunalne usluge 99; socijalna zaštita 67; zdravstvo 48; obrazovanje 29; ekologija i zaštita okoliša 11; i 2 žalbe javni prihodi. Izdato je 77 preporuka, i to:

radni odnosi 37; obrazovanje 7; ekologija i zaštita okoliša 1; komunalne usluge 9; zdravstvo 11; socijalna zaštita 2; penzije 10.

U postupcima zaštite prava građana iz ove oblasti, Ombudsmeni su se kretali u okvirima standarda zaštite ljudskih prava sadržanih u Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Evropskoj socijalnoj povelji (revidiranoj), kao i okvirima domaćeg zakonodavstva.

U tom smislu, poduziman je niz aktivnosti s ciljem zaštite prava najosjetljivijih i najugroženijih kategorija građana, posebno nezaposlenih i osoba s invaliditetom, umirovljenika, starih i nemoćnih osoba, osoba koje traže posao, itd. Spektar zaštite prava spomenutih kategorija odnosi se uglavnom na nepravilnosti u provedbi konkursnih procedura, povrede prava iz radnog odnosa, penzionog osiguranja, zdravstvenog i socijalnog osiguranja, minimalnu egzistenciju, nemogućnost plaćanja komunalnih usluga i u skladu s tim isključivanje domaćinstava s vodovodne i elektromreže suprotno međunarodnim standardima, itd.

Nezaposlenost je poprimila velike razmjere u Bosni i Hercegovini, a građani u kontaktu s Ombudsmenima, često ističu da su diskriminirani prilikom prijema u radni odnos po raspisanim konkursima, da nemaju jednake mogućnosti dobiti posao te, da su često raspisani konkursi namješteni. Svjesni svoje bespomoćnosti, a u želji da sebi i članovima svoje porodice osiguraju egzistenciju, građani Bosne i Hercegovine, nerijetko i cijele porodice, prinuđeni su napuštati svoje domove i odlaziti na rad u druge zemlje.

5.1. Pravo na rad

Kao žalbene razloge građani najčešće ističu nepravilnosti u provedbi konkursnih procedura, neuplaćivanje doprinosa za penziono i zdravstveno osiguranje, slabosti u sistemu zaštite na radu, sporost nadležnih tijela u postupcima ostvarivanja prava iz radnog odnosa, te dugotrajno vođenje stečajnih postupaka nakon kojih ne ostvare svoja prava.

S obzirom na to da pravo na rad podrazumijeva pravo na jednak pristup radu, te obavezu države da poduzme konkretne mjere i radnje kako bi građanima omogućila ostvarivanje ovog prava, ipak je zamjetan veliki broj žalbi koje se odnose na povrede konkursnih procedura.

Primjer: Žalitelj⁹⁶ ističe nepravilnosti u postupku prijema u radni odnos domara u Mješovitu srednju školu Donji Vakuf. Kako zaštitu prava nije ostvario kod nadležnih tijela škole, podnio je žalbu Ministarstvu za obrazovanje Srednjobosanskog kantona. Po podnesenoj žalbi Kantonalni

⁹⁶ Ž-LI-04-238/17

inspektorat je izvršio nadzor i donio rješenje o poništenju odluke o prijemu domara, usklađivanju Pravilnika o radu škole s Kriterijima za bodovanje kandidata i raspisivanju novog konkursa.

Primjer: Žaliteljica u predmetu⁹⁷ upućuje na nepravilnosti prilikom prijema pripravnika po Javnom oglasu raspisanom od strane Arhiva Republike Srpske, objavljenom dana 15.03.2016. godine. Po žalbi žaliteljice, Odbor državne uprave za žalbe poništio je konkurs zbog toga što prvorangirana osoba nije imala status pripravnika. Ombudsmeni su dana 03.2.2017. godine, direktoru Arhiva Republike Srpske izdali preporuku broj P-20/17, kojom preporučuju „da u okviru svojih nadležnosti poduzme sve odgovarajuće radnje, kako bi spomenuti konkurs okončao u skladu s rješenjem Odbora državne uprave za žalbe broj: 120-229/16, od 18.05.2016. godine.“ Preporuka nije prihvaćena.

Primjer: Žalba⁹⁸ se odnosi na kršenje odredbi Pravilnika s kriterijima za prijem zaposlenika u radni odnos u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama kao javnim ustanovama na području Kantona Sarajevo prilikom bodovanja kandidata i „sukob interesa,“ od strane Osnovne škole „Hasan Kikić“ u Sarajevu. Pored toga, navodi se u žalbi, s izabranom kandidatkinjom zaključen je ugovor na neodređeno radno vrijeme, iako je u raspisanom konkursu navedeno da se radni odnos zasniva na određeno radno vrijeme.

Izdana je preporuka broj P-25/17 od 31.10.2017. godine, kojom se Ministarstvu za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo i direktoru JU Osnovna škola „Hasan Kikić,“ preporučuje da u skladu sa svojim, zakonom utvrđenim nadležnostima, poduzmu mjere s ciljem otklanjanja utvrđenih nezakonitosti, da se razmotri mogućnost poništenja spornog ugovora o radu, te raspisivanje novog konkursa za predmetno radno mjesto. Preporuka nije prihvaćena.

Primjer⁹⁹: Ombudsmeni su dana 09.06.2017. godine, uputili inicijativu broj P-141/17, kojom se Vladi Republike Srpske i Vladi Federacije Bosne i Hercegovine ukazuje na potrebu izmjene i dopune Zakona o državnim službenicima (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 118/08, 117/11, 37/12) i Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12). Inicijativa se odnosi na potrebu da Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, usklade odredbe svojih zakona o državnoj službi sa Zakonom o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, tako da se broj članova komisija za izbor poveća u korist onih koje imenuje Agencija za državnu službu u odnosu na one koji se imenuju ispred tijela na koja se odnosi javni konkurs.

Aktom broj: 10.2-020-1649/17, od dana 12.07.2017. godine, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske, u ime Vlade Republike Srpske, dostavilo je odgovor po upućenoj inicijativi. U aktu se, između ostalog, navodi da će u sklopu projekta „Pojednostavljenje i unapređenje zapošljavanja u državnoj službi,“ a koji se implementira na sve četiri nivoa vlasti unutar Bosne i Hercegovine, u aktivnostima koje se budu poduzimale prilikom donošenja izmjena i dopuna ili novog teksta Zakona o državnim službenicima, biti uzeta u razmatranje i upućena inicijativa Ombudsmena Bosne i Hercegovine.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine o upućenoj inicijativi nije obavijestila Ombudsmene, ni nakon urgencije odaslane dana 09.11.2017. godine.

⁹⁷ Ž-BL-04-464/16

⁹⁸ Ž-SA-6-269/16 i Ž-SA-04-870/16

⁹⁹ broj Ž-BL-05-414/17

Primjer: U predmetu¹⁰⁰ Ombudsmeni su nakon provođenja istražnog postupka po žalbi žaliteljice, dana 28.12.2015. godine, napravili preporuku broj P-288/15, kojom je Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, upućena inicijativa za izmjenu Zakona o državnoj službi Federacije Bosne i Hercegovine, i predloženo da, po završenju javnog oglasa: „Rukovodilac tijela državne službe uz prethodno pribavljeno mišljenje Agencije, postavlja najuspješnijeg kandidata s liste uspješnih kandidata.“

Preporuka nije izvršena, odnosno nije došlo do izmjene zakonske odredbe.

U vezi s nepravilnostima u provedbi konkursnih procedura, vrijedi istaći i slučajeve u kojima je nakon intervencije Ombudsmena odgovorna strana otklonila povredu prava.

Primjer: Žalbom u predmetu,¹⁰¹ žaliteljica je ukazala na nepravilnosti u provedbi konkursa raspisanog dana 12.06.2017. godine, koji se odnosi na prijem zaposlenika u JU „Djeca Sarajeva“ Sarajevo. Prosvjetni inspektor obavijestio je Ombudsmene da je utvrdio nepravilnosti u bodovanju kandidata te donio rješenje od 11.8.2017. godine, kojim se zabranjuje izvršenje odluke direktora o izboru kandidata.

U vezi s nepravilnostima u provedbi konkursnih procedura, značajno je napomenuti da su se Instituciji ombudsmena obraćali i žalitelji¹⁰² koji su imali primjedbe na Pravilnik o kriterijima za prijem zaposlenika u radni odnos u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama, kao javnim ustanovama na području Kantona Sarajevo (Službene novine Kantona Sarajevo, broj 03/13, 33/16 i 35/17). Žalitelji su smatrali da treba različito bodovati prosvjetne radnike s punom normom spram radnika s nepunom normom, da ne treba davati bodove za vrijeme provedeno na evidenciji Službe za zapošljavanje, da se bodovanje uspjeha tokom školovanja „primjenjuje kako kome odgovara.“ Nadalje, primjedbe se odnose i na obavljanje razgovora i mogućnost da direktor ne mora izabrati prvog s liste. Posebno se ističe činjenica da se po objavljenim konkursima u različitim školama u isto vrijeme obavlja razgovor s kandidatima. Na kraju, da se često događa da kandidati koji rade apliciraju na raspisane konkurse, te eliminišu one kandidate kojima je posao neophodan.

U vezi s navedenim žalbenim razlozima ukazujemo da je ovaj Pravilnik u vezi s različitim pitanjima već razmotren u drugim ranijim predmetima u kojima su izneseni stavovi Ombudsmena, kao:

- u predmetu,¹⁰³ gdje se žalba odnosila na davanje prednosti prilikom zapošljavanja boračkoj populaciji i članovima njihove porodice;
- u predmetu,¹⁰⁴ gdje se žalba odnosila na izbor između prva tri kandidata s liste, a ne prvog s liste;
- u predmetu,¹⁰⁵ gdje se žalba odnosila na smanjivanje broja bodova koji se daju na osnovu vremena provedenog na evidenciji Službe za zapošljavanje.

U vezi s navedenim predmetima, Ombudsmeni su iznijeli svoje stavove o nekim od značajnih kriterija koji obuhvataju širi krug kandidata ili sve kandidate, uzimajući u obzir princip pravičnosti, kao što je davanje prednosti kandidatima suprotno redoslijedu na rang listi koja se napravi na osnovu bodova prema različitim kriterijima. Vezano za ostale odredbe i broj bodova, smatramo, da iz zakonskih nadležnosti i mandata Institucije ombudsmena ne proizlazi

¹⁰⁰ Ž-SA-04-454/15

¹⁰¹ Ž-SA-04-743/17

¹⁰² Ž-SA-04-1170/16

¹⁰³ Ž-SA-04-913/13

¹⁰⁴ Ž-BL-06-553/14

¹⁰⁵ Ž-SA-04-718/16

mogućnost da Ombudsmeni revidiraju Pravilnik, cijeneći svaku pojedinu odredbu, te da preciziraju broj bodova po različitim kriterijima. Stoga, Ombudsmeni su preporučili žaliteljima da se s navedenim žalbenim navodima obrate sindikatu i resornom ministarstvu, kao i da se Ombudsmenima mogu obratiti žalbom u vezi s nepravilnostima po prijavama na javne konkurse u konkretnim situacijama.

Česte su žalbe gdje građani ukazuju na nepravilnosti pri bodovanju kandidata prilikom prijema nastavnog osoblja u osnovnim i srednjim školama (Ž-SA-04-1050/16, Ž-SA-04-1059/16), u kojim slučajevima je intervenisala i prosvjetna inspekcija. U predmetu broj: Ž-LI-04-83/17, Školski odbor Osnovne škole „Fra Lovro Karaula“ Livno, nije postupio po preporuci Ombudsmena broj P-84/17, a koja se odnosi na poništenje odluke o izboru kandidata te ponovnom bodovanju svih prijavljenih kandidata, i izvrši izbor kandidata s najvećim brojem bodova.

U predmetu broj: Ž-SA-04-428/17, žaliteljica navodi da JU Osnovna škola „Kamenica“ Bihać nije postupila po odluci o prijemu zaposlenika. Žaliteljica je primljena na radno mjesto pedagog-psiholog na neodređeno vrijeme, ali dana 21.02.2017. godine, Školski odbor donosi odluku o poništenju konkursa. Po ponovno objavljenom konkursu žaliteljica je primljena u radni odnos, ali do podnošenja žalbe odluka o prijemu nije provedena. U izjašnjenju Osnovne škole od 03.04.2017. godine, ističe se, da „do danas nije dobijeno mišljenje Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK-a po žalbama na odluke o izboru kandidata,“ što je razlog nemogućnosti provođenja odluke o izboru kandidata.

U predmetu broj Ž-SA-04-509/15, žalba se odnosi na proceduru po Javnom konkursu za popunu radnog mjesta državnog službenika stručnog suradnika za otpadne vode i njihov tretman u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, objavljenog u „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“ broj 98/14 od 03.12.2014. godine. Žaliteljica smatra da je izborom kandidata bošnjačke nacionalnosti povrijeđena zakonska i ustavna odredba o proporcionalnoj zastupljenosti konstitutivnih naroda u institucijama Federacije Bosne i Hercegovine. U žalbi se ističe, da je Sektor za okoliš Federalnog ministarstva okoliša i turizma jednonacionalni (od 7 zaposlenih, 6 je Bošnjaka), zbog čega se prednost prilikom izbora trebala dati podnositeljici žalbe koja je hrvatske nacionalnosti.

U izjašnjenju Ministarstva od 31.08.2015. godine, ističe se, da je radi davanja podataka i izjašnjenja Instituciji ombudsmena zatraženo od svih zaposlenika da se izjasne o nacionalnoj pripadnosti, pa uz odgovor dostavlja imena zaposlenih po sektorima i tabelu o izjašnjavanju zaposlenika. Na kraju se napominje, da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine obustavila sve javne konkurse te, da ni podnositelj žalbe nije primljen u radni odnos.

Primjer: U predmetu Ž-SA-04-138/16, žalitelj se obratio Federalnoj upravi za inspekcijske poslove ističući nepravilnosti vezane za nepoduzimanje odgovarajućih mjera zaštite na radu na radilištu „Koridora 5 c,“ gdje radove izvodi HERING d.d. Mostar.

Federalna uprava za inspekcijske poslove dostavila je izjašnjenje od 22.03.2016. godine, u kojem se ističe da je podnositelj žalbe usmeno zahtijevao obavljanje inspekcijskog pregleda na radilištu autoceste Drivuša-Klopče u mjestu Perin Han na kojem radove izvodi firma HERING d.d. Široki Brijeg, s naznakom da mu se stambeni objekat nalazi u krugu radilišta, te da je izvođač radova zatvorio kompletan put u dužini 2-3 km, tako da mu je produžen put do grada, ambulante, pošte i škole u dužini od 10 do 12 km. Dalje navodi, da mu se kuća nalazi u zaštitnom pojasu autoceste, a da nigdje nema zaštitne ograde, zaštite od buke i prašine.

JP Autoceste Federacije Bosne i Hercegovine d.o.o. Mostar izvršilo je prijavu radilišta o čemu je predložen Elaborat sigurnosti – zaštite na radu, zaštite od požara i eksplozije i zaštite okoliša.

U vrijeme inspekcijskog nadzora radovi se nisu izvodili preko lokalne saobraćajnice koja je u zoni radilišta, lokalni saobraćaj se odvijao istom, uz izjavu prisutnog pregledu da će u dogledno vrijeme kada budu izvođeni radovi iznad saobraćajnice ista biti privremeno zatvorena.

Prema izjavi predstavnika HERING-a u vremenu izgradnje stuba S 9, HERING d.o.o. Široki Brijeg je dostavilo Gradu Zenici Elaborat o preusmjerjenju saobraćaja koji je dana 24.07.2015. godine izdao saglasnost za privremenu obustavu saobraćaja na navedenoj poddionici Drivuša-Klopče.

Prilikom obavljanja inspekcijskog nadzora, inspektorima su predloženi svi dokazi odnosno dokumentacija pribavljena za obavljanje radova.

U okviru upravnih mjera iz oblasti zaštite na radu naloženo je izvođaču radova da se striktno pridržava uvjeta iz Elaborata o sigurnosti – zaštite na radu, zaštite od požara i eksplozije i zaštite okoliša

Primjer: Odlukom Ustavnog suda Republike Srpske od 25.10.2017. godine (U-94/16) potvrđeni su nalazi Ombudsmena po žalbama policijskih službenika koji su dobili otkaz jer su koristili neplaćeno odsustvo u trajanju od godinu dana, zbog učešća u mirovnim misijama u inostranstvu. Po provedenom postupku istraživanja, Ombudsmeni su tražili od Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske da preispita rješenja o otkazu (P-13/16), da odobri zahtjeve za neplaćeno odsustvo u trajanju od godinu dana (P-36/16), te su vršili monitoring suđenja po zahtjevu stranke pred Osnovnim sudom Banja Luka.¹⁰⁶ U odgovoru MUP-a na preporuke Ombudsmena, navedeno je da će iste biti ispoštovane po završenju sudskog postupka, nakon čega je upućena Urgencija predsjednici Vlade Republike Srpske da poduzme mjere na provođenju preporuka Ombudsmena. Neblagovremenim postupanjem po preporukama Ombudsmena, a u svjetlu odluke Ustavnog suda, odgovorno javno tijelo je otvorilo mogućnost postavljanja visokih odštetnih zahtjeva (koji obuhvataju plaće, doprinose i druga davanja), izložilo sebe sudskoj i finansijskog odgovornosti i doveo do pravne nesigurnosti glede valjanosti svih odluka koje tretiraju ovu problematiku.

Ovaj primjer služi kao još jedan dokaz preventivne uloge Ombudsmena, čije preporuke ostavljaju mogućnost javnim tijelima da sama koriguju svoje postupanje prije nastanka štetnih posljedica, koje će u konačnici snositi građani, kao poreski obaveznici.

5.1.1. Neuplaćivanje doprinosa za penzijsko i zdravstveno osiguranje

Kao i u ranijim izvještajnim periodima česta je pojava da poslodavci zaposlenicima ne uplaćuju doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje, čime, njihov i onako težak položaj, čine još težim. U nastojanjima da nadležnim državnim tijelima skrenemo pažnju na takvo stanje, istovremeno, očekujući od nadležnih tijela da zaštite njihova stečena prava, to često završava bezuspješno. Posebno zabrinjava da sve češće svoje obaveze po osnovu doprinosa za penzijsko-invalidsko i zdravstveno osiguranje ne izvršavaju subjekti koji se finansiraju iz budžeta, čime se direktno podriva vladavina prava (Ž-BL-04-45/15, Ž-BL-04-55/16). Ovo za posljedicu ima da zaposlenici ne mogu ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu, onemogućen im je odlazak u penziju i sl. Istovremeno, na taj način, ustanove zdravstvene i socijalne zaštite koje se finansiraju iz

¹⁰⁶ Ž-BL-04-503/16

doprinosa onemogućavaju se da djeluju s ciljem pružanja usluga građanima, zbog čega se građani obraćaju Ombudsmenima zbog kršenja njihovih prava u ostvarivanju zdravstvenih usluga.

Primjer: Žaliteljici u predmetu¹⁰⁷ odgovorna strana, Javno poduzeće BH Airlines, nije uplaćivala doprinose za 3 godine i 9 mjeseci, zbog čega nije u mogućnosti ostvariti pravo na prijevremenu penziju. Žaliteljica se obratila molbom za pomoć direktoru preduzeća, premijeru Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i ministru Federalnog ministarstva prometa i komunikacija, bez konkretnog učinka. Kako je nad navedenim preduzećem u međuvremenu otvoren stečajni postupak, upoznata je da zaštitu svojih prava može ostvariti u tom postupku.

Primjer: Žalitelj u predmetu¹⁰⁸ je zaposlenik firme Bosnia Valves d.o.o. Tuzla, koja je nastala privatizacijom Livnice čelika Tuzla. U žalbi se ističe da je Vlada Tuzlanskog kantona donijela odluku o uplati staža za zaposlenike koji ispunjavaju uvjete za penzionisanje, ali da njegov i status još jednog kolege nije riješen jer su ugovor o radu zaključili s firmom Bosnia Valves, a ne Livnicom čelika Tuzla.“

Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva Tuzlanskog kantona obavijestilo je Ombudsmene da je „izdvajanjem sredstava za uvezivanje staža samo realizovala svoje godišnje ciljeve iskazane u programima rada Vlade TK u oblasti privrede, a ne kao zakonsku obavezu prema privrednim društvima s većinskim ili 100% državnim kapitalom, uvjetovano, prije svega, raspoloživim sredstvima u budžetu.“

Pred Općinskim sudom u Tuzli vodi se stečajni postupak otvoren 2016. godine, i svim zaposlenicima su obračunata i priznata potraživanja od strane stečajnog upravitelja. Žalitelj, kao i drugi vjerovnici stečajnog postupka nisu namirili svoja potraživanja, iz razloga, što se još nisu ispunili zakonski uvjeti za diobu imovine stečajnog dužnika.

5.1.2. Pitanje otpremnina u Republici Srpskoj, odnosno Federaciji Bosne i Hercegovine

S obzirom na činjenicu da još uvijek nisu ostvarili svoja prava na osnovu člana 143 Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno člana 152 Zakona o radu Republike Srpske, a u vezi s članom 182 Prečišćenog teksta Zakona o radu Republike Srpske, građani su i dalje prinuđeni podnositi žalbe Instituciji ombudsmena.

Žalbe se odnose na predugo trajanje postupka isplate otpremnina, odnosno nedonošenja odgovarajućeg rješenja po zahtjevu.

U predmetima broj: Ž-BL-05-251/17, Ž-BL-04-471/17, Ž-BL-05-781/17, Ž-BL-05-252/17 i Ž-BL-05-874/17, gdje su žalitelji ishodaivali rješenje o pravu na otpremninu, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske obavještava Ombudsmene da će isplata uslijediti kada budu osigurana sredstva za tu namjenu, kao i da su na red za isplatu došla rješenja iz 2012. godine.

U predmetu broj Ž-BL-05-327/17, izjavljena je žalba protiv odluke Komisije za implementaciju člana 182 Zakona o radu Republike Srpske, a zbog neodlučivanja o zahtjevu za priznavanje prava na otpremninu. Nadležna Komisija obavještava Ombudsmene da će zahtjev biti riješen

¹⁰⁷ Ž-SA-04-377/17

¹⁰⁸ Ž-BR-04-31/17

prema hronološkom redoslijedu, da su na red došli zahtjevi pod brojem 25 000, a zahtjev podnositelja žalbe je registrovan pod brojem 47 079.

U predmetu broj: Ž-LI-05-376/17, podnositelju žalbe je, u skladu s rješenjem Komisije za implementaciju člana 152 Zakona o radu Republike Srpske, krajem 2017. godine, isplaćena otpremnina.

Kada je u pitanju rad Federalne komisije za implementaciju člana 143 Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni ukazuju na predmet broj: Ž-BL-04-132/15, gdje Vlada Federacije Bosne i Hercegovine nije Ombudsmenima dostavila izjašnjenje. Ombudsmeni su Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike i Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, izdali preporuku da se uspostavi saradnja s Institucijom i dostavi traženi odgovor. Federalno ministarstvo je dana 15.03.2016. godine, dostavilo odgovor u kojem se ističe: ...“Informišemo vas da u skladu s članom 174 stav 2 Zakona o radu, pravosnažna rješenja federalne, odnosno kantonalnih komisija za implementaciju člana 143 Zakona o radu, imaju snagu izvršnog naslova. Ovo Ministarstvo je mišljenja da se ovom odredbom Zakona o radu otklonila diskriminacija lica koja su ostvarila određena prava na osnovu pravosnažnih rješenja federalne, odnosno kantonalnih komisija za implementaciju člana 143 Zakona o radu, a što je u skladu s preporukama Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.“

U predmetu broj: Ž-LI-05-100/17, žalitelj ističe, da, Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne zaštite i prognanih Kantona 10, nije donijelo odluku po zahtjevu iz člana 143 Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine.

Podneskom od 25.08.2017. godine, navedeno Ministarstvo obavještava Ombudsmene da: „Navedena Komisija je razriješena od strane Vlade Kantona 10 2010. godine, a ista nije riješila sve zahtjeve za regulisanje radno-pravnog statusa, te je manji dio predmeta ostao neriješen, a između ostalih i predmet podnositelja žalbe. S ciljem konačnog rješavanja svih preostalih neriješenih predmeta koji se odnose na regulisanje radno-pravnog statusa, Ministarstvo će ponovno inicirati na Vladu Kantona 10 formiranje nove komisije radi rješavanja navedenih predmeta.“

5.1.3. Sporost nadležnih tijela u postupcima ostvarivanja prava iz radnog odnosa

Česte su žalbe građana na dugotrajno vođenje postupaka pokrenutih zbog povrede prava iz radnih odnosa. Posebno ih pogađa neučinkovito postupanje nadležnih sudova u predmetima iz radnih odnosa, iako se ovi predmeti u skladu sa zakonskim propisima smatraju predmetima hitne naravi.

Primjer: U predmetu,¹⁰⁹ pravomoćnom presudom Općinskog suda u Mostaru od 25.04.2014. godine, poništava se kao nezakonito rješenje o prestanku radnog odnosa i otkaz ugovora o radu od 22.08.2011. godine, te se nalaže tuženom da tužiteljicu vrati na posao u roku od 15 dana, kao i da isplati odgovarajuća potraživanja iz radnog odnosa. Prijedlog za zapljenu je podnesen dana 08.05.2015. godine, ali do danas žaliteljica nije ostvarila zaštitu svojih prava. Općinski sud u Mostaru je obavijestio Ombudsmene da je rješenjem od 27.10.2017. godine, a zbog nepostupanja po pravomoćnoj sudskoj presudi izrekao novčanu kaznu od 1.000,00 KM, ali bez rezultata.

¹⁰⁹ broj Ž-MO-04-100/17

Primjer: Žaliteljica je, predmet,¹¹⁰ prije nekoliko godina ishodila pravomoćnu presudu protiv poslodavca Ljubuška tkaonica d.o.o. Ljubuški, zbog neuplaćenih doprinosa i drugih potraživanja iz radnog odnosa. Nakon što je pokrenut postupak zapljene, Ombudsmeni su u dva navrata kontaktirali Općinski sud u Ljubuškom. U svom izjašnjenju od 17.10.2017. godine, Općinski sud u Ljubuškom obavještava Ombudsmene da je nad poslodavcem 2014. godine otvoren stečajni postupak, pa da žaliteljica svoja prava može ostvariti u tom postupku. Po zaprimanju obavještenja žaliteljica se uredno prijavila za adekvatno obeštećenje iz stečajne mase, čime su se stekli uvjeti za zatvaranje ovog predmeta.

Primjer: Predmet¹¹¹ žalitelja protiv poslodavca, Tvornice transportnih uređaja energetik d.o.o. Tuzla, u kojemu je radio 36 godina, a bez posla je ostao 2015. godine, kada je nad tim preduzećem otvoren stečajni postupak, te formirano novo preduzeće „TTU energetik“ d.o.o. Tuzla. Radnici su prijavljeni na Zavod za zapošljavanje, a prema ugovorima trebali su biti vraćeni na posao. Iako je jedan broj radnika vraćen na posao, žalitelj još nije, čime je ugrožena egzistencija svih članova njegove porodice. Novo preduzeće „TTU energetik“ d.o.o. Tuzla obavještava Ombudsmene da će nastojati u „bliskoj budućnosti riješiti ovaj i druge zahtjeve.“

Primjer: Predmeti¹¹² dvojice radnika Općine Drvar koji su dana 03.05.2017. godine, Žalbenom vijeću Vlade Kantona 10 izjavili žalbe na rješenja općinskog načelnika u Drvaru, kojim su raspoređeni na odgovarajuće poslove. Iako su radnici Žalbenog vijeća obavještavali Ombudsmene da će odluke po žalbi biti donesene, to do danas nije učinjeno po žalbi jednog od njih. Žalbeno vijeće je donijelo odluku o usvajanju žalbe jednog na dan 01.08.2017. godine, o čemu je obavijestilo Ombudsmene tek dana 12.12.2017. godine, kao i podnositelja žalbe tek na dan 15.12.2017. godine.

Primjer: Žalitelj je u predmetu¹¹³ kao odgovornu stranu označio JZU Bolnica Istočno Sarajevo, kojoj je dana 17.12.2015. godine, podnio molbu za isplatu jednokratne novčane pomoći za rođenje djeteta. Dana 24.12.2015. godine, donesena je odluka kojom se odobrava novčana naknada u visini jedne prosječne plaće u Republici Srpskoj. Odobrena novčana sredstva nisu isplaćena pa je izdata preporuka broj P-59/17 od 09.03.2017. godine, kojom se direktor Bolnice poziva da u skladu sa svojim ovlastima, iznađe mogućnosti da podnositelju žalbe izvrši uplatu odobrenih novčanih sredstava s ciljem učinkovitog ostvarivanja prava iz radnog odnosa. O izdatoj preporuci je upoznata i Agencija za mirno rješavanje radnih sporova Republike Srpske.

5.1.4. Stečajni postupci

Posebnu pažnju privlače predmeti koji ukazuju na predugo trajanje stečajnih postupaka pred nadležnim sudovima. Ovi postupci znaju trajati i preko 15 godina, pa iako su radnici prije započinjanja navedenih postupaka ishodili pravomoćne sudske presude koje se odnose na uvezivanje radnog staža i zaostale plaće, sud nije izvršio presude koje je sam donio.

Zaposlenici, nad čijim poslodavcem se provodi stečajni postupak, često ističu nezadovoljstvo zakonskim rješenjima u ovoj oblasti, a koje se odnosi na poziciju radnika u postupku naplate

¹¹⁰ broj Ž-MO-04-102/17

¹¹¹ Ž-BR-04-237/17

¹¹² Ž-LI-04-153/17 i Ž-LI-04-154/17

¹¹³ Ž-BL-04-715/16

potraživanja, naglašavajući da banke i drugi vjerovnici u stečajnom postupku ostvare svoja prava, a njima preostaju samo mrvice. Dalji problemi, odnose se, na neblagovremeno pokretanje stečajnih postupaka, usljed neodgovornosti osoba ovlaštenih za zastupanje stečajnog dužnika. Nije postojao organ koji bi nadzirao blagovremenost pokretanja stečajnog postupka, a što dovodi do nedovoljne stečajne mase i niskog stepena namirenja vjerovnika.

Primjer: Pred Općinskim sudom u Livnu je 15 godina vođen stečajni postupak nad preduzećem „Livnotrans“ d.o.o. Livno, bivšim poslodavcem trojice podnositelja žalbe.¹¹⁴ Žalitelji su ishodili pravomoćne presude koje su se odnosile na uplatu doprinosa i isplatu plaća, ali u stečajnom postupku presude nisu izvršene. Općinskom sudu u Livnu je izdata preporuka broj P-106/16 od 26.05.2016. godine, koja nije prihvaćena.

Primjer: Ombudsmenima se u predmetu¹¹⁵ obratilo 17 bivših radnika DD Tvornice transportnih uređaja Tuzla, jer je 2014. godine, prestao radni odnos za 24 radnika, kada im je obećana otpremnina u visini od tri plaće. Nad tvornicom je 2015. godine otvoren stečajni postupak, ali žaliteljima još nije isplaćena otpremnina, iako je bilo priliva novčanih sredstava nastalih prodajom stvari u stečajnom postupku.

5.2. Pravo na penziju

Na osnovu povrede prava na penziju zaprimljeno je 167 žalbi. I u postupcima ostvarivanja prava na penziju građani se najčešće žale na dužinu prvostepenih i drugostepenih postupaka, kao i na ponovno vraćanje predmeta na rješavanje s neizvjesnim rokom u kojem se može očekivati donošenje pravomoćne odluke. Evidentirani su i primjeri gdje su postupci za ostvarivanje prava na penziju trajali i više godina, prije nego što su stranke ostvarile zaštitu svojih prava. Ovakvi primjeri pokazuju da je pravda, iako spora ipak dostižna, za razliku od nekih drugih već navedenih primjera¹¹⁶ gdje građani nisu ostvarili svoja prava ni nakon završenja stečajnog postupka koji je trajao 15 godina, iako su ishodili pravomoćne sudske odluke. Postoje problemi i u slučajevima ostvarivanja prava na penziju kod različitih fondova u Bosni i Hercegovini i drugih država, odnosno različitog zakonskog regulisanja uvjeta za odlazak u penziju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj.

Primjer: Predmet¹¹⁷ odnosi se na ostvarivanja prava na prijevremenu povoljniju starosnu penziju pred FZMIO-e Kantonalnom administrativnom službom u Sarajevu. Naime, Ombudsmenima se obratio Kantonalni zavod za pružanje besplatne pravne pomoći Unsko-sanskog kantona u ime podnositelja žalbe. Žalitelj je dana 04.06.2012. godine podnio zahtjev Federalnom zavodu PIO/MIO za prijevremenu starosnu penziju pod povoljnijim uvjetima, ali do dana obraćanja Instituciji njegov zahtjev nije konačno riješen.

Dana, 26.10.2017. godine, Ombudsmeni su od strane Kantonalnog zavoda obaviješteni da je napokon, nakon 5 godina završena ova upravna stvar i dana 21.06.2017. godine doneseno rješenje kojim je podnositelju žalbe priznato pravo na prijevremenu povoljniju starosnu penziju i, prema riječima stranke, počela je i isplata iste.

¹¹⁴ Ž-LI-04-391/15, Ž-LI-05-395/15 i Ž-LI-05-40/16

¹¹⁵ Ž-BR-04-184/17 do Ž-BR-04-200/17

¹¹⁶ Ž-LI-04-391/15, Ž-LI-05-395/15 i Ž-LI-04-40/16

¹¹⁷ Ž-BL-04-122/17

Ombudsmeni i ovom prilikom pozdravljaju postupanje Kantonalnog zavoda za pružanje besplatne pravne pomoći Unsko-sanskog kantona, te posebno ističu zalaganje, trud i upornost pravnog zastupnika koji bi trebao biti uobičajen način saradnje tijela vlasti s Institucijom ombudsmena.

Ističemo da ovakav način postupanja pokazuje da se zajednički rad i trud svih nadležnih institucija na kraju ipak isplati, a sve s ciljem ostvarenja osnovnih prava građana. Ovakav primjer dobre uprave, angažovan i aktivan stav oko ostvarivanja prava građana trebala da slijediti sva nadležna tijela i koji ni u kom slučaju ne bi trebao biti izuzetak.

Primjer: Žalitelj u predmetu¹¹⁸ ističe, da njegov poslodavac AD „Elvaco“ Bijeljina nije uplaćivao doprinose u periodu od 01.01.2014. godine do 31.01.2016. godine. Time je žalitelju izvršena povreda prava na rad, prava na zdravstvenu zaštitu, prava na imovinu i prava na socijalnu zaštitu. s izvršenim uplatama za sporni period žalitelj bi mogao ostvariti pravo na penziju.

Ombudsmeni su donijeli preporuku broj 295/17 od 22.11.2017. godine, kojom se Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske i Ministarstvo finansija Republike Srpske, pozivaju da „razmotre svaku zakonsku mogućnost da se podnositelju žalbe uplate doprinosi kako je to određeno rješenjem Fonda broj 1818.79-7882/17 od 01.09.2017. godine iz budžeta Republike Srpske, odnosno iz sredstava rezerve Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske,“ te se navedena tijela pozivaju da obavijeste Ombudsmene o realizovanju preporuke u roku od 30 dana od dana prijema preporuke.

Primjer: Predmet¹¹⁹ žalitelja protiv Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje, zbog dužine postupka donošenja konačnog rješenja o stjecanju prava na starosnu penziju. Osnovna odgovornost države je da građanima osigura zaštitu ljudskih prava u okviru svoje nadležnosti, pa su Ombudsmeni izdali preporuku broj P-264/17 od 20.10.2017. godine, kojom Federalnom zavodu za penzijsko i invalidsko osiguranje, Poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine i Federalnom zavodu za zapošljavanje, preporučuju, da u okvirima svoje nadležnosti poduzmu potrebne mjere i aktivnosti s ciljem uspostavljanja učinkovitog mehanizma koordiniranja i saradnje, a kako bi podnositelj žalbe, kao i drugi građani Bosne i Hercegovine, mogao realizovati svoja prava.

Navodimo i dva predmeta u kojima su nakon intervencije Ombudsmena, građani ostvarili zaštitu svojih prava.

Primjer: Predmet,¹²⁰ žaliteljice koja ističe da je dana 30.10.2015. godine, FZMIO-e i Kantonalnoj administrativnoj službi u Tuzli, podnijela zahtjev za ostvarivanje prava na porodičnu penziju o kojem nije odlučeno. Nakon intervencije Ombudsmena, Kantonalna administrativna služba u Tuzli, podneskom od 26.06.2017. godine, obavještava Ombudsmene da je dana 19.06.2017. godine, doneseno rješenje kojim se žaliteljici priznaje pravo na porodičnu penziju.

¹¹⁸ broj Ž-BL-04-132/17

¹¹⁹ Ž-SA-04-296/17

¹²⁰ broj Ž-BR-04-180/16

Primjer: Predmet,¹²¹ žaliteljice u vezi s dokazivanjem radnog staža zbog odlaska u invalidsku penziju. Kao odgovorne strane navodi Agenciju za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje i Službu za zapošljavanje Kantona Sarajevo. Podnositeljica žalbe se u više navrata pismeno i lično obraćala Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine i Federalnom zavodu za penzijsko i invalidsko osiguranje, a s ciljem regulisanja dokumentacije i ispravljanja grešaka, ali bez uspjeha. Žaliteljica je osoba s invaliditetom II kategorije, te zbog narušenog zdravstvenog stanja ne može više „obilaziti“ institucije.

Nakon što smo obavili nekoliko prepiski sa sve tri odgovorne strane, od strane FZMIO obaviješteni smo da je dana 21.08.2017. godine, žaliteljici priznato pravo na invalidsku penziju, počev od 07.01.2016. godine.

Do problema pri odlasku radnika u penziju javlja se i zbog činjenice da zakoni različito definišu uvjete za odlazak u penziju. U Federaciji Bosne i Hercegovine osiguranik stječe pravo na starosnu penziju kad navršši 65 godina života i najmanje 20 godina penzijskog staža te, kad navršši 40 godina penzijskog staža bez obzira na godine života. U Republici Srpskoj pravo na starosnu penziju ima osiguranik kada navršši 65 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja. Osiguranik koji nema navršenih 65 godina života ima pravo na starosnu penziju kada navršši 60 godina života i 40 godina penzijskog staža. Osiguranik žena koja nema navršenih 65 godina života ima pravo na starosnu penziju kada navršši 58 godina života i 35 godina staža osiguranja. Izuzetno od stava 1 člana 42 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske,¹²² pravo na starosnu penziju ima policijski službenik, službenik sudske policije Republike Srpske i pripadnik službe osiguranja – policajac kazneno-popravne ustanove u Republici Srpskoj kada navršši 40 godina penzijskog staža, bez obzira na godine života. Prema članu 43 stav 1 propisano je da osiguranik koji ima navršen staž osiguranja s uvećanim trajanjem, starosna granica za ostvarivanje prava na starosnu penziju iz člana 41 ovog Zakona snižava se za ukupno uvećanje staža. Prema stavu 2 člana 43 ovog Zakona, uvećanje staža je razlika između ukupno utvrđenog staža osiguranja s uvećanim trajanjem i staža osiguranja u efektivnom trajanju za isti period. A prema stavu 3 člana 43 ovog Zakona, starosna granica iz stava 1 ovog člana može se snižavati do 55 godine života.

U predmetu broj: Ž-SA-04-311/17, žalba se odnosi na nemogućnost ostvarivanja penzije, a u vezi s raskidom radnog odnosa u Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine. Kao odgovorne strane označene su Granična policija Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za penzijsko/invalidsko osiguranje i Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske. Podnositelju žalbe je rješenjem Granične policije Bosne i Hercegovine, prestao radni odnos po osnovu 40 godina radnog staža, a u skladu s članom 119 stav 1 tačka 3 Zakona o policijskim službenicima Bosne i Hercegovine.¹²³ Kantonalna administrativna služba u Sarajevu, odbija zahtjev za priznavanje prava na srazmjeran dio starosne penzije jer podnositelj zahtjeva ima navršenih 52 godine života i 34 godine penzijskog staža. U skladu s tim, da ne ispunjava uvjete iz člana 30 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine,¹²⁴ u donesenom rješenju se konstatuje, da u ukupan penzijski staž nije uračunat poseban staž ostvaren u Republici Srpskoj od 05.04.1992. do 08.06.1992. godine i od 10.06.1992. do 30.06.1996. godine, a u skladu s članom 5 Sporazuma o međusobnim pravima i obavezama u sprovođenju penzijskog i

¹²¹ broj Ž-SA-04-181/17

¹²² „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 134/11, 82/13, 103/15

¹²³ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 27/04, 63/04, 5/06, 58/06, 15/08, 63/08, 35/09 i 7/12

¹²⁴ „Službeni list Federacije Bosne i Hercegovine“ br.: 29/98, 49/00, 32/01, 73/05, 59/06, 4/09, 55/12

invalidskog osiguranja. Žaliteljeva žalba na rješenje je odbijena, pa pokreće upravni spor pred Kantonalnim sudom u Sarajevu.

Zahtjev žalitelja za ostvarivanje penzije rješenjem odbija i Fond Republike Srpske. U rješenju se ističe, da podnositelj zahtjeva ima navršene 52 godine, 5 mjeseci i 26 dana života, da ukupan penzijski staž iznosi 43 godine, 4 mjeseca i 13 dana. Na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja osiguranik ne ispunjava uvjete za ostvarivanje prava na starosnu penziju, a prema odredbama člana 41 do 43, u vezi s odredbama članova 177 do 178 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske. Žalba na rješenje je odbijena.

Zaključno, podnositelj žalbe navodi da je trenutno u vrlo teškoj situaciji, da je njegova životna egzistencija ugrožena jer je otac petero djece, a supruga mu je nezaposlena, te da su mu ugrožena ljudska prava.

U vezi sa zakonskom regulativom koja se odnosi na oblast radnog zakonodavstva i penzijsko invalidskog osiguranja, Institucija ombudsmena je već prije, u radu sa žalbama (Ž-SA-06-10/70/14 i Ž-SA-06-241/15) izdala preporuku broj P-90/15 od 26.03.2015. godine, kojom je Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske i Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, ukazala na različit tretman policijskih službenika s prebivalištem u Federaciji Bosne i Hercegovine i prebivalištem u Republici Srpskoj, a u odnosu na različitu regulativu za stjecanje starosne penzije. Krajem 2015. godine, Izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 103/15) stjecanje starosne penzije, a po osnovu penzijskog staža omogućeno je samo policijskim službenicima, službenicima sudske policije Republike Srpske i pripadnicima službe osiguranja-policajac kazneno-popravne ustanove u Republici Srpskoj, dok se to pravo ne priznaje policijskim službenicima koji su dio struktura institucija Bosne i Hercegovine.

Iz konkretno prezentiranog činjeničnog stanja, evidentno je, da je podnosiocu žalbe prestao radni odnos s navršenih 40 godina radnog staža, da su iz njegovih primanja izdvajani doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje, da podnositelj žalbe trenutno ne može ostvariti penziju i da vodi upravne sporove koji mogu potrajati duži period, te je i za očekivati da će se sve veći broj osoba, odnosno policijskih službenika u institucijama Bosne i Hercegovine suočavati sa sličnim problemom, nemogućnošću ostvarivanja prava na penziju. Radi svega navedenog, Ombudsmeni su mišljenja da je primarno da se osigura jednak tretman svih policijskih službenika bez obzira da li su pripadnici entitetskih ili državnih organa Bosne i Hercegovine. Po mišljenju Ombudsmena, trenutna zakonska regulativa ne predstavlja pravično rješenje i podnositelj žalbe snosi posljedice ne samo u smislu materijalne štete, već na način uskraćivanja prava u određenom periodu. Ombudsmeni ocjenjuju, da je potrebno da organi vlasti ulože dodatne napore i posebnu pažnju, i riješe status podnositelaca žalbe i policijskih službenika u Bosni i Hercegovini, na način, da se istim omogući nesmetano uživanje prava na penziju.

Stoga, Ombudsmeni su Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske i Fondu penzijskog i invalidskog osiguranja Republike Srpske, izdali i preporuku broj P-119/17 od 01.06.2017. godine, kojom se od navedenih organa traži poduzimanje dodatnih mjera iz svoje nadležnosti kako bi se izvršilo usaglašavanje zakonodavstva kojim se uređuje prestanak radnog odnosa i ostvarivanje prava iz penzijskog osiguranja svih policijskih službenika u Bosni i Hercegovini.

Nakon izdavanja preporuke Ombudsmeni su zaprimili izjašnjenja Vijeća ministara i Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, o poduzimanju određenih mjera radi realizacije

preporuke. Fond PIO Republike Srpske je obavijestio Ombudsmene da „nema nadležnosti niti mogućnosti za usaglašavanje ili izmjenu postojećeg zakonodavstva.“

Pri ostvarivanju prava na penziju problem predstavljaju i spore procedure uvođenja u pravo ukoliko je žalitelj radni staž ostvario u drugim državama (predmet broj Ž-BL-05-424/16). Radi se o određivanju srazmjernog dijela penzije, koji pada na teret različitih nosilaca osiguranja, u skladu sa sporazumom o socijalnom osiguranju, koje je Bosna i Hercegovina potpisala s drugim državama. Iako postoji obaveza službene saradnje fondova/zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje, postupci mogu trajati duže ovisno o složenosti prikupljanja dokumentacije na osnovu koje se utvrđuje radni staž i na osnovu koje su uplaćeni doprinosi.

5.3. Zdravstvena zaštita

Evropskom socijalnom poveljom utvrđeno je pravo na zdravstvenu zaštitu.

U članu II (1. i 2.) Ustava Bosne i Hercegovine određeno je da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda te, da se prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima, direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. U Katalogu prava Ustava Bosne i Hercegovine ne nalaze se odredbe o pravu na zdravstvenu zaštitu, a članom III Ustava Bosne i Hercegovine određeno je da sve vladine funkcije i ovlaštenja koja nisu ovim Ustavom izričito povjerena institucijama Bosne i Hercegovine pripadaju entitetima. Ustav Republike Srpske pravo na zdravstvenu zaštitu garantuje članom II 37, a Ustav Federacije Bosne i Hercegovine to pravo garantuje članom II 2.

U skladu s tim, pitanje zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini, regulisano je zakonima na entitetskim nivoima i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Problemi postoje u slučajevima kada kantoni donose propise, posebno podzakonske akte, a da pri tome ne usklađuju iste s federalnim propisima. To ima za posljedicu da su kantonalni propisi iz oblasti zdravstva često neusaglašeni s federalnim propisima.

Po osnovu povrede prava na zdravstvenu zaštitu zaprimljeno je 48 žalbi.

Podnesene žalbe odnose se na nemogućnost ostvarivanja zdravstvene zaštite zbog neuplaćivanja doprinosa za zdravstveno osiguranje od strane poslodavaca, teškoće u ostvarivanju prava na refundiranje troškova pruženih zdravstvenih usluga, nemogućnost pristupa određenim liječničkim uslugama zbog nedolaska ljekara u mjesto prebivališta žalitelja ili iz drugih razloga, probleme pri ostvarivanju prava na pružanje hitne medicinske pomoći, nemogućnost ostvarivanja zdravstvene zaštite penzionerima Federacije Bosne i Hercegovine, koji su radni staž i prebivalište imali na području Republike Srpske, a koji su preselili na područje Republike Hrvatske, odnosno Republike Srbije itd.

Primjer: Preko 60 zaposlenika, predmet,¹²⁵ Šumarstva Mostar obratilo se za pomoć jer im Zavod za zdravstveno osiguranje Hercegovačko-neretvanskog kantona odbija ovjeriti zdravstvene knjižice. Ostali su bez zdravstvene zaštite iako su sve vrijeme uredno plaćali porezi i doprinosi iz radnog odnosa. Kao razlog povrede prava jesu navodna dugovanja njihovog poslodavca Zavodu za period 2002. i 2003. godina. Nakon intervencije Ombudsmena žalitelji su ostvarili svoja prava.

¹²⁵ Ž-MO-04-137/17

Primjer: U predmetu¹²⁶ odgovorna strana je Zavod za zdravstveno osiguranje Kantona 10. Zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na zdravstveno osiguranje, iako žalitelj kao penzionisana osoba treba imati to pravo. Zavod za zdravstveno osiguranje Kantona 10 obavještava Ombudsmene da Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje nije izvršio odgovarajuću prijavu na zdravstveno osiguranje u Poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine putem jedinstvenog sistema registracije za podnosioca. Nakon što se žalitelj obratio Federalnom zavodu za penzijsko i invalidsko osiguranje, te nakon što je taj Zavod poduzeo određene radnje, podnosilac žalbe je ostvario pravo na zdravstveno osiguranje, o čemu je obavijestio Ombudsmene dana 18.04.2017. godine.

Primjer: Predmeti¹²⁷ po žalbama dvoje žalitelja zbog nemogućnosti ostvarivanja zdravstvenog osiguranja. Žalitelj ima prebivalište u Zagrebu. Pravo na starosnu penziju ostvario je 2007. godine, te je od tada do 2009. godine, bio korisnik iste kod Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, a zbog toga što je na teritoriji ovog entiteta živio i radio do ratnih događanja. Žalitelj je 2009. godine prebačen na Federalni zavod za zdravstveno osiguranje, međutim, do dana obraćanja Ombudsmenima 24.09.2015. godine, nijedan zavod nije uplaćivao zdravstveno osiguranje.

Žaliteljica ističe da je ostala bez zdravstvenog osiguranja u Republici Hrvatskoj, u kojoj živi već 22 godine, da je prije ratnih događanja, sve do 1993. godine, živjela u Banjoj Luci. Nadalje, da se iz dostavljene dokumentacije vidi da ostvaruje pravo na invalidsku penziju iz FZMIO/PIO. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje Omiš, je od Fonda zdravstvenog osiguranja Republike Srpske zatražio zdravstveno osiguranje za žaliteljicu, ali je zahtjev odbijen.

Tokom postupka istraživanja utvrđena je suština problema, a to je, da se ne može utvrditi nadležni nosilac osiguranja zdravstvene zaštite za penzionere Federacije Bosne i Hercegovine koji su radni staž i prebivalište imali na području Republike Srpske, i koji su se preselili na područje Republike Hrvatske i Republike Srbije.

Prema dostavljenim izjašnjenjima, evidentno je da je problem zdravstvenog osiguranja za osobe koje su penziju ostvarile u Bosni i Hercegovini, a trenutno žive u inostranstvu, poznat vlasti u Bosni i Hercegovini, te da su poduzimane određene aktivnosti kako bi se ovo pitanje riješilo.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine smatraju da kompleksnost ovog problema glede nadležnosti ili odbijanja nadležnosti različitih tijela vlasti Bosne i Hercegovine, ne treba za posljedicu imati nemogućnost ostvarivanja prava, kao u konkretnom slučaju prava na zdravstvenu zaštitu podnosioca žalbi, već da vlasti trebaju poduzeti neophodne aktivnosti i mjere kako bi se ovo pitanje prevazišlo i riješilo u korist žalitelja. Stoga je izdata preporuka broj P-275/15 od 16.12.2015. godine kojom se Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije Bosne i Hercegovine, Fond za zdravstveno osiguranje Republike Srpske, Federalno ministarstvo zdravstva i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske pozivaju da poduzmu aktivnosti i mjere u okvirima svojih nadležnosti s ciljem pronalaženja odgovarajućih rješenja i omogućavanja ostvarivanja zdravstvene zaštite penzionerima Federacije Bosne i Hercegovine, koji su radni staž i prebivalište imali na području Republike Srpske, a koji su se preselili na područje Republike Hrvatske, odnosno Republike Srbije. Od navedenih tijela zatraženo je da o načinu postupanja u roku od 60 dana od dana prijema preporuke, obavijeste Ombudsmene.

¹²⁶ Ž-LI-04-81/17

¹²⁷ Ž-SA-04-1010/14 i Ž-SA-04-728/15

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, svojim aktom od 16.02.2016. godine, obavještava Ombudsmene da je uputilo poziv nadležnim institucijama za zdravstveno osiguranje u Bosni i Hercegovini za sastanak koji je planiran za 09.03.2016. godine, s ciljem pronalaženja odgovarajućih rješenja. Novim aktom od 01.11.2016. godine, navedeno ministarstvo obavještava Ombudsmene „da problem postoji niz godina i da su provođene brojne aktivnosti s ciljem pronalaska odgovarajućih rješenja, te da su održavani sastanci u nastojanju da se u što skorije vrijeme pronađu odgovarajuća rješenja i penzionerima Federacije Bosne i Hercegovine koji su radni staž i prebivalište imali na području Republike Srpske, a koji su preselili na područje Republike Hrvatske, odnosno Republike Srbije omogućiti ostvarivanje zdravstvene zaštite.“ Navedeni problem do danas nije riješen.

Kako navedeni problem postoji i dalje, Ombudsmeni su podneskom od dana 22.11.2017. godine, od Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, ponovno zatražili informaciju o poduzetim radnjama po izdatoj preporuci, a sve s ciljem konačnog rješavanja ovog problema. Odgovor još nije zaprimljen.

Primjer: Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske, kancelarija Banja Luka, po navodu žaliteljice, odgovorna je strana u predmetu.¹²⁸ Žalba je podnesena zbog rješenja Fonda od 10.02.2017. godine, kojim se odbija kao neosnovan zahtjev žaliteljice za priznavanje prava na prvu proceduru asistiranu reprodukcije (vantjelesne oplodnje) zbog toga što suprug žaliteljice nema status osigurane osobe Fonda. Ombudsmeni su izdali preporuku broj P-136/17 od 22.05.2017. godine, kojom se rukovodiocu kancelarije Fonda nalaže da bez odlaganja, iz okvira svojih nadležnosti poduzme sve odgovarajuće radnje i mjere kako bi doneseno rješenje proglasio nevažećim i podnositeljici žalbe priznao pravo na postupak asistiranu reprodukcije. Aktom od 04.08.2017. godine, odgovorna strana je obavijestila Ombudsmene da je proglasila nevažećim doneseno rješenje i podnositeljici žalbe odobrila prvu proceduru asistiranu reprodukcije.

Primjer: Predmet,¹²⁹ u kojem Dom za stare i nemoćne osobe „Miran san“ podružnica Ilidža kao odgovornu stranu označava JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo, zbog navodnog nepružanja medicinske pomoći štićenici, kojoj je dana 21.09.2016. godine pozlilo. Suština problema se odnosi na funkcionisanje privatnih ustanova socijalne zaštite, kao što su starački domovi koji ne osiguraju i zdravstvenu zaštitu te ovo pravo za korisnike koje su primili na brigu na komercijalnoj osnovi nastoje za korisnika osigurati kroz službu hitne pomoći, čija to nije svrha. Situacija je posebno složena ukoliko je korisnik zdravstveno osiguran izvan područja u kojem se nalazi ustanova socijalne zaštite, a dodatan problem je ukoliko je ta ustanova podružnica ustanove sa sjedištem u drugom kantonu. Ombudsmeni primjećuju da pitanje funkcionisanja socijalnih ustanova zahtijeva dodatnu pažnju, posebno ustanova za zbrinjavanje djece i starih osoba, zbog njihove ugroženosti i obaveze društva da osigura dodatnu zaštitu i podršku.

Primjer: Žaliteljica u predmetu¹³⁰ protiv odgovorne strane Zavoda za zdravstveno osiguranje Kantona 10 ističe da u Dom zdravlja Kupres već tri mjeseca ne dolazi pedijatar i ginekolog, a što je prethodnih godina bila ustaljena praksa. Nakon intervencije Ombudsmena, Dom zdravlja

¹²⁸ Ž-BL-04-233/17

¹²⁹ Ž-SA-04-942/16

¹³⁰ Ž-LI-04-74/17

Kupres dostavlja izjašnjenje od 31.03.2017. godine, u kojem se ističe da pedijatar i ginekolog ponovno dolaze dva puta mjesečno.

U predmetu broj Ž-BR-04-145/15, po žalbi predsjednice Udruženja hroničnih bubrežnih bolesnika „Bubreg“ Brčko, žalbeni navodi se odnose na rad Odjela za zdravstvo i ostale usluge Vlade Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, zbog neformiranja liste za transplantaciju organa u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, nemogućnosti osoba koje se nalaze na dijalizi i kojima je potrebna transplantacija bubrega da se uvrste na tu listu. Žaliteljica navodi, da se oboljele osobe s područja Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, ne nalaze ni na jednoj listi u Bosni i Hercegovini, vezano za transplantaciju bubrega, čime im je uskraćeno pravo na jednakost postupanja.

Međutim, evidentno je, da u Bosni i Hercegovini postoje problemi koji onemogućavaju u potpunosti ostvarivanje prava na transplantaciju organa. Obaveza je nadležnih organa da poduzmu efikasne mjere i radnje s ciljem rješavanja ovog problema, odnosno omogućavanje ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim standardima.

5.4. Socijalna zaštita

Sve veći broj građana u Bosni i Hercegovini ima potrebu za određenim oblicima socijalne zaštite. Stanje velike nezaposlenosti, male penzije, radnici koji su nakon gašenja firmi ostali bez posla, itd. ukazuju da se socijalna prava ugroženih stanovnika moraju staviti u fokus.

Broj žalbi iz ove oblasti ne oslikava pravo stanje stvari koje je mnogo gore. Socijalna pomoć je simbolična i ne može osigurati osnovne životne potrebe.

Žalbe se odnose na nerješavanje zahtjeva za jednokratnu novčanu pomoć, potrebe stambenog zbrinjavanja, neke stranke su prinuđene zbog nemogućnosti plaćanja obaveza po računima za grijanje, podnositi zahtjev za isključenje iz sistema daljinskog grijanja. Zbog nemogućnosti plaćanja obaveza po računima za isporučenu električnu energiju, elektrodistribucije vrše isključenje takvih domaćinstava s elektromreže. Nadalje, postoje problemi s osiguravanjem ogrjeva, a problem je tim teži jer se najčešće radi o starim i nemoćnim osobama. Zaprimiteljne su i žalbe povratnika zbog nemogućnosti priključenja domaćinstva na elektromrežu pod povoljnijim uvjetima itd.

Primjer: Podnositeljica žalbe¹³¹ ističe da se u nekoliko navrata obraćala Centru za socijalni rad Grada Doboja, sa zahtjevom za dodjelu jednokratne novčane pomoći. Traženu pomoć nije dobila, s tim što je Centar za socijalni rad dana 31.05.2017. godine, pozvao žaliteljicu da dostavi određenu dokumentaciju.

Centar za socijalni rad je dana 31.07.2017. godine, dostavio izjašnjenje u kojem se navodi da je žaliteljici, rješenjem od 19.07.2017. godine, odobrena jednokratna novčana pomoć u visini od 50,00 KM u svrhu ublažavanja stanja socijalne potrebe. U odgovoru se ističe da je žaliteljica dana 2.06.2009. godine ostvarila pravo na jednokratnu novčanu pomoć u iznosu od 200,00 KM. Podneskom od 29.09.2017. godine, Centar za socijalni rad obavještava Ombudsmene da je žaliteljica dana 21.08.2017. godine podnijela novi zahtjev za dodjelu jednokratne novčane pomoći u svrhu kupovine ogrjeva. S obzirom na to da u 2017. godini nije donesena odluka o proširenim pravima i socijalnoj zaštiti Grada Doboja, kojom bi bilo moguće regulisanje subvencije za kupovinu ogrjeva i regulisanje duga za električnu energiju, ne možemo udovoljiti

¹³¹ Ž-SA-04-689/17

podnesenom zahtjevu. Ombudsmeni su ocijenili da je Centar za socijalni rad Grada Doboja postupao u skladu sa zakonom, te zatvorili predmet po podnesenoj žalbi.

Primjer: Kao odgovornu stranu žaliteljica, predmet,¹³² navodi Službu za opću upravu i stambene poslove Grada Zenice. Kao problem ističe deložaciju iz stana koju su ovlašteni radnici pokušali izvršiti nekoliko navrata. Ombudsmeni su zaprimili izjašnjenje Grada Zenice u kojem se navodi da „nije izvršena deložacija podnositeljice žalbe, te da služba pokušava iznaći mogućnost premještaja imenovane u uvjetniji stan od ponuđenog.“ Ombudsmeni su ocijenili da je odgovorna strana udovoljila zahtjevu žaliteljice i da iznalazi mogućnost premještaja u uvjetniji stan od ponuđenog, te zatvorili predmet.

Primjer: Žalitelj u predmetu¹³³ navodi da se obratio Centru za socijalni rad Drvar za dodjelu jednokratne novčane pomoći. Ombudsmeni nisu zaprimili odgovor Centra.

Obratio se i načelniku Općine Drvar sa zahtjevom za dodjelu besplatnog ogrjeva. Ombudsmeni su zaprimili izjašnjenje načelnika koji ističe, da u skladu s kriterijima, žalitelj ne ispunjava uvjete za dodjelu pomoći jer ostvaruje primanja koja su veća od 60% građana Drvara. Žalitelj nije dostavio odgovor na izjašnjenje načelnika.

Primjer: U predmetu¹³⁴ žaliteljica navodi da je Centru za socijalni rad u Glamoču podnijela Zahtjev za jednokratnu novčanu pomoć, potrebnu za kupovinu hrane i pelena za malodobnu djecu koja se nalaze na liječenju u Mostaru, kao i za putne troškove do Mostara. Centar za socijalni rad je obavijestio Ombudsmene da je načelnik Općine Glamoč žaliteljici isplatio 200,00 KM pomoći, a da će i Centar za socijalni rad udovoljiti zahtjevu kada budu uplaćena sredstva od strane Ministarstva rada, zdravstva i socijalne zaštite Kantona 10.

Primjer: U predmetu¹³⁵ žalitelj ističe da je Akcionarskom društvu „Toplana“ Banja Luka, dana 03.05.2017. godine, podnio zahtjev za isključenje stana sa sistema daljinskog grijanja zbog nemogućnosti plaćanja obaveza jer se nalazi u teškoj materijalnoj situaciji. Do dana obraćanja Ombudsmenima nije zaprimio odgovor na podneseni zahtjev. Odgovorna strana je obavijestila Ombudsmene da je korisnik grijanja „pismenim putem obaviješten o davanju saglasnosti za isključenje stana iz toplifikacionog sistema, dopisom broj 04-7480-2/17 od 12.09.2017. godine.“

Predmet: Žalitelji i njihovi roditelji u predmetu¹³⁶ su do izbijanja ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini živjeli u Gornjoj Sanici, Općina Ključ, te su imali priključenu električnu energiju, a nakon rata električna energija nikada nije priključena. Odgovorna strana „Elektro distribucija“ Bihać, obavještava Ombudsmene da podnosioci žalbe mogu biti priključeni na distributivnu mrežu, pod povoljnijim uvjetima u svojstvu povratnika uz priloženo uvjerenje nadležne Općine kojim se potvrđuje status povratnika. U suprotnom, da bi se priključili na elektrodistributivnu mrežu dužni su da plate priključak u iznosu od 1.528,62 KM. Općina Ključ je dostavila odgovor Ombudsmenima u kojem se navodi da podnosioci žalbe nisu povratnici jer se ne vraćaju u svoje ranije prebivalište-činjenica da imenovani imaju nekretnine u Općini Ključ ne igra ulogu u

¹³² broj Ž-SA-04-766/16

¹³³ Ž-LI-04-360/17 i Ž-LI-04-362/17

¹³⁴ Ž-LI-04-390/17

¹³⁵ Ž-BL-05-611/17

¹³⁶ Ž-BL-04-456/17, Ž-BL-04-499/17 i Ž-BL-04-585/17

priznavanju statusa povratnika. Kako se radi o osjetljivoj kategoriji ljudi koji su bili prinuđeni da izbjijanjem ratnih dejstava napuste svoje objekte, Ombudsmeni smatraju, da je u ovakvim slučajevima potrebno šire i fleksibilnije tumačiti navedenu problematiku. Naime, nije pravedno a niti stimulirajuće za održivi povratak da navedene osobe, koje su često u nezavidnom socijalnom statusu, plate priključak oko 1.500,00 KM. Ombudsmeni su dana 13.10.2017. godine „Elektrodistibuciji“ Bihać i Općini Ključ uputili preporuku broj: P-257/17 da omoguće priključenje na elektrodistributivnu mrežu za podnosioc žalbe, bez naknade, a, da za ostala lica u istoj pravnoj situaciji nađu sistematsko rješenje bilo putem izmjene općih akata bilo putem osnivanja posebnih fondova. Kako su nadležni organi dostavili odgovor da nisu u mogućnosti postupiti po preporuci, upućen je akt Regulatornoj komisiji za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine koja nadzire rad „Elektrodistibucije“ Bihać koja je obavijestila Ombudsmene da se obratila „Elektrodistibuciji“ Bihać radi dostavljanja obrazloženja u vezi navedenog predmeta.

Primjer: Podnositeljica žalbe¹³⁷ je kao odgovornu stranu označila ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka koja je zbog neizmirenih dugova za isporučenu električnu energiju pokrenula sudski postupak. Kako žaliteljica nije pristala da u ratama otplati dug koji iznosi 3.606,56 KM, a zbog toga što joj visina penzije iznosi 100 KM, isključena je s elektrodistributivne mreže. Svoje obaveze za koje nije nastupila zastara uredno izmiruje, pa smatra da nije trebalo da bude isključena s mreže do završenja sudskog postupka. Ombudsmeni su pokrenuli istragu nakon koje je žaliteljica dana 20.11.2017. godine, obavijestila o ponovnom priključenju na elektrodistributivnu mrežu.

Sve navedeno upućuje na zaključak da u Bosni i Hercegovini postoje evidentni socijalni problemi na koje vlasti ne reaguju u skladu sa svojim obavezama i pravima žalitelja. Posebno zabrinjavaju slučajevi javnih preduzeća koja, koristeći svoj monopolski položaj (elektroprivreda i komunalna poduzeća), pribjegavaju isključenju domaćinstava s elektro i vodovodne mreže zbog neplaćanja računa, a što je u suprotnosti s članom 11 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

5.5. Komunalne usluge

Žalbe koje su razmatrane od strane Ombudsmena odnosile su se na nepružanje i uskraćivanje usluga od strane komunalnih preduzeća, nepravilnosti prilikom obračunavanja komunalnih usluga, zastarjelost komunalnih potraživanja, itd. U izvještajnom periodu zaprimljeno je 99 žalbi građana.

Na osnovu zaprimljenih žalbi evidentno je, a što je dugogodišnja praksa u radu komunalnih preduzeća, da pribjegavaju isključenju domaćinstava s vodovodne mreže u slučaju neplaćanja usluga. Ovakvo ponašanje komunalnih preduzeća nije u skladu s članom 11 Međunarodnog pakta o ekonomskim socijalnim i kulturnim pravima, kojim se garantuje svakom pojedincu pravo na odgovarajući životni standard i stalno poboljšanje životnog standarda. Koristeći se isključenjem s vodovodne mreže domaćinstava, kao provjerenim receptom zbog neplaćanja komunalnih usluga, ta preduzeća vrše prisilu koja ima karakter kazne. Umjesto da podnesu tužbu sudu, uz prethodno slanje opomene, komunalna preduzeća isključuju domaćinstva s vodovodne mreže, šaljući poruku javnosti da im je bitna samo naplata njihovih potraživanja, a ne uvažavanje

¹³⁷ Ž-BL-04-627/17

teške situacije građana i međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima, koje je Bosna i Hercegovina ratificirala.

Predmete vezane za komunalne usluge Ombudsmeni najčešće prosljeđuju Ombudsmenu za potrošače, s kojim je uspostavljena dobra saradnja. Ipak, kako je pristup pitkoj vodi ljudsko pravo zagarantovano međunarodnim standardima tad Ombudsmeni postupaju po ovim predmetima.

Primjer: Grupa, predmet,¹³⁸ građana-stanovnika mostarskog socijalnog naselja „Bafo“ podnijela je žalbu protiv JP Vodovod d.o.o. Mostar, koje im, kako navode, neopravdano ispostavlja visoke mjesečne račune za potrošnju vode. Žalitelj ističe da mu je dana 26.09.2017. godine, od strane radnika navedenog preduzeća isključena voda zbog navodnog dugovanja za potrošnju vode, u koja se uračunavaju i dugovanja iz ranijih godina. Jedan od žalitelja živi od minimalnog iznosa socijalne pomoći te ima troje djece na školovanju.

Podneskom od 06.11.2017. godine, Vodovod d.o.o. Mostar obavještava Ombudsmene da je s građanima naselja „Bafo“ (33 porodice) postignut dogovor i u toku je potpisivanje ugovora s građanima. Ukoliko građani ispoštuju svoje potpisane ugovore, Vodovod će i dalje pružati komunalnu uslugu, a ukoliko ne poštuju bit će uskraćeni za njeno pružanje.

Primjer: JU Mješovita srednja škola „Bužim,“ predmet¹³⁹, je od strane JKB „Tkomb“ Bužim isključena voda jer Škola nije imala sredstva za plaćanje računa za vodu. Nakon intervencije Ombudsmena uspostavljeno je snabdijevanje Škole vodom.

Primjer: U žalbi¹⁴⁰ se navodi da preduzeće „Čistoća“ a.d. Banja Luka, uopće ne kupi smeće u ulici Od Zmijanja Rajka, u kojoj uglavnom stanuju stare i nemoćne osobe, kao i osobe s invaliditetom. Od navedenih se zahtijeva da nose smeće na udaljenosti od jednog kilometra.

Ombudsmeni su izdali preporuku broj P-225/17 od 22.09.2017. godine, kojom od navedenog preduzeća traži pronalaženje rješenja za odvoz smeća u ulici Od Zmijanja Rajka, Banja Luka.

„Čistoća“ dostavlja odgovor, 17.10.2017. godine, da navedeni problem nije u nadležnosti tog komunalnog poduzeća. To preduzeće samo vrši uslugu odvoza i odlaganja komunalnog otpada, a kontejneri i postavljanje kontejnera je u isključivoj nadležnosti Grada Banja Luka. Žalitelj živi u ulici koja je nepristupačna za ulazak vozila komunalnog preduzeća. Zakon o komunalnoj djelatnosti nije precizirao udaljenost od mjesta stanovanja do postavljenog kontejnera, pa je žalitelj problem morao rješavati u Odjelenju za komunalne djelatnosti. Preporuka nije prihvaćena.

Navodimo i pozitivan primjer u radu komunalnih preduzeća nakon podnesene žalbe, a kada nakon intervencije Ombudsmena bude otklonjena povreda prava.

Primjer: Kao protivnu stranu žaliteljica¹⁴¹ navodi KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo, zbog ispostavljanja računa za koje je nastupila zastara, te nepravilnosti u obračunavanju pruženih usluga.

Nakon istražnog postupka u kojem su potvrđeni žalbeni navodi, Ombudsmeni su izdali preporuku broj P-45/17 u kojoj se navodi: “Potrebno je da KJKP Vodovod i kanalizacija d.o.o.

¹³⁸ Ž-MO-05-111/17 i Ž-MO-05-112/17

¹³⁹ Ž-SA-04-464/17

¹⁴⁰ Ž-BL-04-673/16

¹⁴¹ Ž-SA-05-111/16

Sarajevo dostavi obrazloženje za izvršenu korekciju računa podnositeljice žalbe, te poduzme mjere s ciljem udovoljavanja njezinom zahtjevu koji se odnosi na zastaru dugovanja, te da podnositeljici žalbe dostavi odgovor povodom navoda kojima ukazuje na nepravilnosti u obračunavanju pruženih usluga, odnosno terećenja za dug koji ne smatra svojim i da u roku od 30 dana od dana prijema preporuke Ombudsmene obavijesti o poduzetim mjerama...”

Dana 29.03.2017. godine zaprimljen je odgovor na preporuku u kojem se ističe da je Komisija za korekciju računa za vodu i odvođenje otpadnih voda donijela odluku kojom je potrošač obaviješten dopisom od 28.12.2016. godine, u kojem se navodi: „Razmotrili smo Vaš zahtjev po osnovu ispostavljenih računa za utrošenu vodu i odvođenje otpadnih voda i smatramo ga opravdanim... i odlučili da se Vaše dugovanje umani za 247,00 KM, te da Vaše preostalo dugovanje iznosi 682,75 KM.“

Primjer: Broj predmeta: Ž-SA-05-835/17. Predmet je otvoren ex officio, nakon što su mediji informisali javnost o prekomjernoj upotrebi sile zaposlenika Ministarstva unutrašnjih poslova Srednjobosanskog kantona, prema mještanima Mjesne zajednice Kruščica, Općina Vitez, a nakon što su građani pokušali spriječiti izvođenje radova na izgradnji mini hidrocentrale. Firma Higracn d.o.o. Sarajevo, od nadležnih organa je pribavila potrebne dozvole za izgradnju navedene hidrocentrale, a građani Mjesne zajednice Kruščica smatraju da se izgradnjom hidrocentrale ugrožava njihovo pravo na pitku vodu te vrši uništavanje okoliša, a što su nadležni organi prilikom izdavanja potrebne dokumentacije navedenom preduzeću, zanemarili.

Ombudsmeni su od relevantnih organa vlasti zatražili odgovarajuća izjašnjenja, iz kojih se vidi da je pribavljena sva potrebna dokumentacija za izvođenje navedenih radova. Ombudsmeni nastavljaju pratiti dalji tok razvoja situacije po ovom problemu.

5.6. Obrazovanje

Po osnovu povrede prava na obrazovanje zaprimljeno je 29 žalbi. Od ukupnog broja zaprimljenih žalbi, 13 žalbi se odnosi na osnovno obrazovanje, 12 žalbi na visoko i 4 žalbe na srednje obrazovanje. Jedna žalba se odnosi na nemogućnost treniranja u sportskom klubu.

Iz oblasti osnovnog obrazovanja dvije (2) žalbe su podnijeli roditelji zbog lošeg kvaliteta nastave u školi, a jednu (1) žalbu zbog čestih kadrovskih promjena u školi. Tri (3) žalbe se odnose na neprofesionalan rad nastavnika, a četiri (4) žalbe na izbor nastavnog osoblja po raspisanom konkursu. Po jedna (1) žalba je zaprimljena po zahtjevu da se odgodi upis djeteta u školu, po osnovu prava odraslih na osnovno obrazovanje te u vezi s razrješenjem direktorice.

Nakon intervencije Ombudsmena, odgovorni organi su poduzeli odgovarajuće mjere i radnje s ciljem prevazilaženja nastalih problema.

Što se tiče srednjeg obrazovanja dvije (2) žalbe se odnose na probleme vezane za upis novih učenika, jedna (1) na nepotpisivanje svjedodžbi i jedna (1) zbog kršenja odredbi Pravilnika o polaganju popravnih ispita.

Ombudsmeni su u predmetu Ž-BR-04-265/17, izdali preporuku Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona, Mješovitoj srednjoj školi Živinice, Inspektoratu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona i Pedagoškom zavodu Tuzlanskog kantona: “Da bez odlaganja u okviru vlastitih nadležnosti, poduzmu zakonom propisane mjere s ciljem nastavka školovanja svih učenika Mješovite srednje škole Živinice, uz uvažavanje principa jednakog postupanja i nediskriminacije, posebno vodeći računa o najboljem interesu

djeteta," i "Da u okviru vlastitih nadležnosti ubuduće osiguraju upisni i nastavni proces u Mješovitoj srednjoj školi Živinice u skladu s domaćim zakonodavstvom i međunarodnim standardima zaštite prava djece..."

Žalbe građana iz oblasti visokog obrazovanja odnose se na povrede prava napredovanja, obrane doktorske disertacije, dovođenja u zabludu u vezi s ostvarivanjem ECTS bodova po završenom fakultetu, povrat novčanog iznosa školarine, narušavanje Kodeksa nastavničke etike itd.

Primjer: Žaliteljici¹⁴² je onemogućena obrana doktorske disertacije na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, jer nije formirana Komisija za ocjenu podobnosti teme doktorske disertacije podnositeljice žalbe. Filozofski fakultet aktom od 08.02.2017. godine, obavještava Ombudsmene „da je Vijeće Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu utvrdilo prijedlog odluke o obrazovanju Komisije za ocjenu podobnosti teme doktorske disertacije, a Senat Univerziteta odlukom broj 01-7639/16, od 30.11.2016. godine donio konačnu odluku o imenovanju Komisije i da je kandidatu odobren nastavak studija i omogućen upis s ciljem završetka studija i odbrane doktorske disertacije.“

Primjer: Žalitelj¹⁴³ je nakon završetka studija na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, dobio zvanje diplomiranog inženjera mašinstva i uvjerenje o 210 ostvarenih ECTS bodova. Navodi, da su ga tijela fakulteta, tokom školovanja, držala u zabludi da se radi o licenciranom programu koji nosi 240 ECTS bodova. U više navrata se obraćao Mašinskom fakultetu, o čemu svjedoče i kopije dostavnica, međutim, navodi da odgovor na upućene dopise nikada nije dobio. Nakon provođenja istražnog postupka Ombudsmeni su žalbene navode ocijenili osnovanim. U skladu s time, izdali su preporuku broj P-142/17 od 04.07.2017. godine, kojom pozivaju Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske i Mašinski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci „da poduzmu sve potrebne mjere i radnje te u što kraćem roku riješe status ovih osoba u skladu s iznesenim mišljenjem Ombudsmena. Da u roku od 60 dana obavijeste Ombudsmene o postupcima i rokovima za poduzimanje mjera na realizaciji ove preporuke.“

Mašinski fakultet je dostavio odgovor na preporuku od 08.09.2017. godine u kojem se ističe da je pristupljeno rješavanju navedenog problema te, da je „studentima koji su završili 3,5 godišnji omogućen master studij u trajanju od dvije godine (120 ECTS) pri čemu im se priznaje 30 ECTS bodova s prvog ciklusa. Ovu mogućnost su iskoristila tri studenta u školskoj 2016./2017. godini. Također će im biti omogućeno da završe prvi ciklus u trajanju od 4 godine (240 ECTS) bodova tako što će morati da polože ispite koji nose 30 ECTS bodova (30 ECTS bodova će im biti priznato sa završnog studija). Studentima koji do danas nisu završili studij omogućeno je da upišu studij po modelu 3 plus 2, odlukom Nastavno-naučnog vijeća Mašinskog fakulteta od 04.05.2017. godine.“

Primjer: Majka, predmet¹⁴⁴, učenice Srednje muzičke škole u Tuzli, koja je pohađala i nastavu u Katoličkom školskom centru u Tuzli, kao odgovornu stranu označila je Srednju muzičku školu u Tuzli i Inspektorat za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Tuzlanskog kantona. Kao razlog podnošenja žalbe navodi da je njezina kćerka zbog izostanaka u Srednjoj muzičkoj školi morala polagati razredni ispit, kojom prilikom je ova škola prekršila Pravilnik o organizaciji, načinu i vremenu polaganja dopunskih, razrednih i popravnih ispita (Službene novine Tuzlanskog

¹⁴² Ž-SA-04-988/15

¹⁴³ Ž-BL-04-771/16

¹⁴⁴ broj Ž-BR-04-170/17

kantona, broj 02/11). Naime, Pedagoški zavod nije zaprimio popis učenika koji trebaju polagati razredni ispit, kao ni listu članova Komisije u roku od deset (10) dana prije samog ispita. Inspektorat za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Tuzlanskog kantona nije poduzeo odgovarajuće radnje iz okvira svoje nadležnosti kako bi se navedene nepravilnosti otklonile, iako je od strane žaliteljice bio upoznat s istima.

Ombudsmeni su proveli postupak istraživanja te nakon zaprimljenih odgovora o istima obavijestila žaliteljicu. Ombudsmeni su dana 18.07.2017. godine, zaprimili izjašnjenje žaliteljice u kojem navodi „da je Inspektorat za obrazovanje pri kantonalnoj upravi za inspekcijske poslove TK utvrdio nepravilnosti u održavanju razrednih ispita, te je poništio isti. Razredni ispit je potom ponovljen, gdje je moja kćerka položila dva predmeta, a iz jednog upućena na popravni.“

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁴⁵ obratio se Ombudsmenu za ljudska prava povodom potvrde diplome i akreditacije Univerziteta Slobomir iz Bijeljine, a radi pohađanja master studija na Konzervatoriju u Trstu. Nakon postupka u predmetu, tokom koje su potvrđeni navodi podnositelja žalbe o povredi njegovih prava, Ombudsmeni su uputili preporuku¹⁴⁶ Agenciji za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine da donese odluku o akreditaciji Univerziteta Slobomir iz Bijeljine u skladu s pozitivnim propisima i nalazima iz preporuke. Dana 25.09.2017. godine, putem punomoćnika, Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranja kvaliteta Bosne i Hercegovine dostavila je odgovor u kojem se navodi da je preporuka Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine „neprovodiva i neprihvatljiva“ s pozivom na podjelu nadležnosti između državnih i entitetskih tijela i s pozivom na pozitivne propise i interne akte koji regulišu proceduru akreditacije.

S obzirom na to da Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine odbija donijeti odluku o upisu jednog od univerziteta u Bosni i Hercegovini u Registar akreditiranih visokoškolskih ustanova na državnom nivou, kao i da odbija postupiti po preporuci Ombudsmena za ljudska prava, kojom je traženo da Agencija donese odluku o akreditaciji u skladu s pozitivnim propisima, što bi joj trebalo biti osnovna djelatnost i bez intervencije bilo kojeg tijela, Ombudsmeni su uputili obavijest o neprovođenju preporuke Vijeću ministara Bosne i Hercegovine i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, tražeći da na narednoj sjednici razmotre ovaj slučaj kršenja prava građana i poduzmu mjere na provođenju preporuke, u okviru svojih ovlasti.

U predmetu: Ž-BR-04-148/17, žaliteljica ističe da je bila član Komisije za provođenje procedure glasanja za izbor v.d. dekana Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli, kada je na glasačkom mjestu došlo do incidenta. Naime jedan profesor je burno reagovao na ime kolege i pred članovima Komisije koji su bili s njim sami u prostoriji izjavio da ćemo svi dobro vidjeti ko je on i da neće dozvoliti da neko ko negira genocid bude izabran za dekana. Komisija je napravila službenu zabilješku i poslala je na postupanje Etičkom komitetu. U međuvremenu je Komisija pozivana na razgovor kod v.d. dekana, s ciljem smirivanja situacije i pokušaja da Komisija izmijeni svoj iskaz. Članovi Komisije bili su odlučni da se slučaj procesuiru, a profesor koji je izazvao incident adekvatno sankcioniše, nakon čega je on uputio svoje očitovanje Etičkom komitetu u kojem negira sve navode Komisije i u kojem je žaliteljicu na najgrublji način izvrijedao stavivši je u kontekst ratnih zločinaca. Napisao je da su njeni sunarodnjaci u julu

¹⁴⁵ Ž-BL-04-419/17

¹⁴⁶ P-200/17 od 07.03.2017. godine

1995. godine, u Srebrenici ubili njegovog brata i još 27 najbližih rođaka, zapalili mu kuću i protjerali iz zavičaja. Etički komitet je njegove riječi ocijenio kao djelo s elementima kaznene odgovornosti, pa su zbog nemogućnosti davanja prijedloga strožijeg sankcionisanja uputili slučaj na postupanje rektorici. Rektorica nije poduzela ništa nego je predmet ponovno vratila na postupanje Etičkom komitetu koji je navedenog profesora pozvao na izvinjenje, iako poziv na izvinjenje nije propisan Statutom Univerziteta u Tuzli, kao mjera za sankcionisanje ponašanja koje je u suprotnosti s aktima Univerziteta.

Nakon istražnog postupka, Ombudsmeni poštujući pravo na slobodu izražavanja, ocijenili neprimjerenim način izražavanja spomenutog profesora, te zaključili, da je na Univerzitetu u Tuzli došlo do povrede odredbi Kodeksa nastavničke etike JU Univerziteta u Tuzli, a da ni Etički komitet ni rektorica Univerziteta nisu poduzeli propisane mjere iz okvira svoje nadležnosti, kako bi se na odgovarajući način sankcionisalo neprimjereno ponašanje redovnog profesora Filozofskog fakulteta ovog Univerziteta.

Ombudsmeni ukazuju da je obaveza upravljačkih tijela Univerziteta u Tuzli poduzimanje aktivnosti i mjera s ciljem zakonitog funkcionisanja ustanove na čijem su čelu, osiguranje zaštite prava zaposlenika, a što uključuje i uspostavu efikasnog sistema zaštite od diskriminacije, odnosno govora mržnje u konkretnom slučaju. S tim u vezi, Ombudsmeni su izdali preporuku broj P-183/17 od 26.07.2017. godine, kojom traže da, rektor Univerziteta u Tuzli, dekan Filozofskog fakulteta i Etički komitet Univerziteta u Tuzli, po žalbi žaliteljice, u okviru svoje nadležnosti poduzmu odgovarajuće mjere, osiguraju da se univerzitetski nastavnici, saradnici, naučnici i istraživači Univerziteta u Tuzli u svojim javnim istupima i međusobnoj komunikaciji suzdrže od korištenja govora koji može biti uvredljiv za bilo koje lice ili grupu lica u Bosni i Hercegovini, ili može prerasti u govor mržnje te, da osiguraju da se u cijelosti poštuje odredba Kodeksa nastavničke etike JU Univerzitet u Tuzli i poduzmu odgovarajuće mjere u slučaju kršenja istih.

Podneskom od 20.11.2017. godine, Etički komitet obavještava Ombudsmene da “smatra da je izricanjem lične opomene profesoru, te njegovim javnim izvinjenjem za svoje postupke i riječi, zaključena sporna situacija.”

5.7. Inicijative za izmjenu zakona iz oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava

Ombudsmeni su tokom izvještajnog perioda podnijeli pet (5) inicijativa za izmjene i dopune zakona, a kako slijedi:

Primjer¹⁴⁷: Ombudsmeni su dana 09.06.2017. godine, uputili inicijativu broj P-141/17, kojom se Vladi Republike Srpske i Vladi Federacije Bosne i Hercegovine ukazuje na potrebu izmjene i dopune Zakona o državnim službenicima (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 118/08, 117/11, 37/12) i Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12). Inicijativa se odnosi na potrebu da Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, usklade odredbe svojih zakona o državnoj službi sa Zakonom o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, tako da se broj članova komisija za izbor poveća u korist onih koje imenuje

¹⁴⁷ broj Ž-BL-05-414/17

Agencija za državnu službu u odnosu na one koji se imenuju ispred tijela na koji se odnosi javni konkurs.

Aktom broj: 10.2-020-1649/17, od dana 12.07.2017. godine, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske, u ime Vlade Republike Srpske, dostavilo je odgovor po upućenoj inicijativi. U aktu se, između ostalog, navodi da će u sklopu projekta „Pojednostavljenje i unapređenje zapošljavanja u državnoj službi,“ a koji se implementira na sve četiri nivoa vlasti unutar Bosne i Hercegovine, u aktivnostima koje se budu poduzimale prilikom donošenja izmjena i dopuna ili novog teksta Zakona o državnim službenicima, biti uzeta u razmatranje i upućena inicijativa Ombudsmena Bosne i Hercegovine.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine o upućenoj inicijativi nije obavijestila Ombudsmene, pa ni nakon urgencije odaslane dana 09.11.2017. godine.

U predmetu¹⁴⁸: Prema postojećim zakonskim rješenjima u Republici Srpskoj javlja se nemogućnost da osobe koje su radile s nepunim radnim vremenom u trajanju manjem od 6 sati dnevno, ostvare pravo na naknadu za slučaj nezaposlenosti. Imajući u vidu, da su osobe koje su bile angažovane s nepunim radnim vremenom, bez obzira na to koliko ono iznosilo, također, uplaćivale doprinose, kao i činjenicu da je članom 34 Zakona o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti¹⁴⁹ predviđeno da se sredstva za isplatu sporne naknade osiguravaju iz doprinosa koje plaćaju osobe u radnom odnosu, Ombudsmeni smatraju da bi jedino ispravno rješenje bilo da se i ovim licima isplati iznos naknade koji bi bio srazmjeran vremenu provedenom na radnom mjestu. U vezi s tim, Ombudsmeni su izdali preporuku broj P-144/17 od 09.06.2017. godine, kojom od Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske traže da „razmotri mogućnost predlaganja novog zakonskog rješenja koje bi omogućilo i licima koja su radila manje od šest sati dnevno da ostvare pravo na novčanu naknadu za vrijeme nezaposlenosti srazmjerno vremenu provedenom u radnom odnosu.“

Ministarstvo aktom od 10.07.2017. godine obavještava Ombudsmene, da: „...S obzirom na to da je programima rada Vlada i Narodna skupština Republike Srpske, za tekuću godinu, planirano donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, već su poduzete određene aktivnosti po preciznijem definisanju zakonskih odredbi koje utvrđuju pravo na novčanu naknadu, tako da se nedvosmisleno propiše da to pravo mogu ostvariti i osobe koje su radile s nepunim radnim vremenom, u obimu koji je srazmjeran vremenu provedenom na radu.“

U predmetu¹⁵⁰: Predmet je otvoren ex officio, zbog toga što odredba člana 1 Zakona o dopuni Zakona o visini stope zatezne kamate (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 101/16), stavlja u različit položaj potraživanja iz radnog odnosa, odnosno prava radnika, u odnosu na sve druge pravne i fizičke osobe kod kojih će se na iznos glavnice plaćati veći iznos zatezne kamate (po stopi od 12% godišnje). Međutim, iznos glavnice određene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnanja) i vansudskim poravnanjima iz osnova radnog odnosa, plaća se zatezna kamata po stopi od 0.2% godišnje.

Ombudsmeni su mišljenja da navedena zakonska odredba koja teži ka legitimnom cilju (povećanju likvidnosti budžeta, javnih preduzeća i privrednih subjekata) je neproporcionalna i dovodi do miješanja u pravo na imovinu osoba koje ostvaruju prava po osnovu radnog odnosa.

¹⁴⁸ broj Ž-BL-04-212/17, P-144/17

¹⁴⁹ „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 30/10, 102/12

¹⁵⁰ broj Ž-SA-04-26/17

Uz to, navedena odredba je diskriminatorska s obzirom na to da stavlja u neravnopravan položaj osobe koje potražuju prava po osnovu radnog odnosa, u odnosu na druge fizičke i pravne osobe, s obzirom na veliku razliku u obračunu zatezne kamate. Ombudsmeni zaključuju da je imperativ radnog zakonodavstva plaćanje naknade za rad - plaće, te da zakonodavac svojom intervencijom naknadu za rad i druga prava po osnovu radnog odnosa ne može tretirati drugačije u odnosu na sve druge naknade i potraživanja.

Ombudsmeni su dana 27.02.2017. godine, podnijeli inicijativu Predstavničkom domu i Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, „da u roku od 60 dana od dana prijema ove inicijative pristupe donošenju Zakona o izmjeni zakona o visini stope zatezne kamate u smislu brisanja stava (3) u članu 2 koji glasi:

Izuzetno od stava 1 ovog člana na iznos glavnice određene izvršnim ispravama (sudske presude i sudska poravnjenja) i vansudskim poravnanjima iz osnova radnog odnosa plaća se zatezna kamata po stopi od 0.2% godišnje.“

Inicijativa nije prihvaćena.

U predmetu¹⁵¹: Ombudsmeni su dana 23.01.2017. godine, otvorili *ex officio* predmet u vezi s mogućnošću korištenja posvojiteljskog dopusta po osnovu Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 26/16, 7/05, 48/05, 60/10 i 32/13).

Naime, Zakon o radu Federacije Bosne i Hercegovine, Zakon o radu Republike Srpske i Zakon o radu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, br. 19/06 i 1/15), u relevantnom dijelu propisuju pravo posvojitelja djeteta tako da se primjenjuju članovi zakona koji regulišu pravo na porođajno odsustvo. Za razliku od navedenih zakona, Zakon o radu u institucijama Bosne i Hercegovine ne sadrži odredbe koje regulišu korištenje posvojiteljskog dopusta.

Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine je obavijestilo Ombudsmene da primjenom članova zakona koji regulišu uže članove kućanstva i relevantnih zakonskih propisa entiteta o porodičnim odnosima, da po njihovom tumačenju ne postoje prepreke da posvojitelji djeteta koriste sva prava kao i roditelji djeteta. Ministarstvo pravde ističe da će se, uzimajući u obzir značaj ove materije i potrebu jasnog definisanja pravila koja se primjenjuju na svaku konkretnu situaciju, obraćanje Ombudsmena tretirati kao inicijativa za pokretanje postupka izmjene i dopune navedenog zakona.

U predmetu¹⁵²: Žaliteljica ističe, da je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 56. sjednici održanoj 27. svibnja 2004. godine, donijelo odluku kojom je u stavu III izvršena kategorizacija zaposlenih i na osnovu nje definisana je dužina trajanja godišnjeg odmora od najmanje: 25 dana za rukovodioce, 20 radnih dana za ostale državne službenike i 18 radnih dana za namještenike.

Žaliteljica postavlja pitanje: Zašto nije definisana jedna osnovica za trajanje godišnjeg odmora za sve zaposlene, bez obzira na kojoj poziciji radili, pa u vezi s tim, da li je počinjena diskriminacija prema zaposlenim na osnovu ovakve sheme o pravu, odnosno početnom broju dana godišnjeg odmora?

Ombudsmeni su od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, zatražili dostavljanje odluke o radnom vremenu u Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, ministarstvima Bosne i Hercegovine i drugim tijelima Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, sa svim izmjenama i dopunama, ukoliko

¹⁵¹ broj Ž-SA-04-51/17

¹⁵² broj Ž-SA-04-1040/16

je istih bilo, kao i odluku o uvjetima i načinu korištenja godišnjeg odmora za državne službenike i namještenike u ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, službama, tijelima i institucijama Vijeća ministara Bosne i Hercegovine broj: 05-34-357-10/04 od 27.05.2014. godine, sa svim izmjenama i dopunama, ukoliko je istih bilo. Aktom od 07.11.2016. godine, Vijeće ministara je udovoljilo traženju Ombudsmena.

Ombudsmeni su Vijeću ministara Bosne i Hercegovine izdali preporuku broj P-90/17 od 05.05.2017. godine, da poduzme mjere s ciljem izmjene spornih odredbi Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine i odluke o uvjetima i načinu korištenja godišnjeg odmora za državne službenike i namještenike u ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine, službama, tijelima i institucijama Vijeća ministara Bosne i Hercegovine broj: 05-34-357-10/04 od 27.05.2004. godine.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, svojim aktom od 09.06.2017. godine, obavještava Ombudsmene, da je Ministarstvo pravde zaduženo da u vezi s navedenom preporukom pripremi hodogram u smislu integrisanog pristupa rješavanju ovog pitanja. U navedenom odgovoru se još ističe: „S obzirom na to da je u primjeni navedenih propisa utvrđeno da je zakonski minimum trajanja godišnjeg odmora utvrđen u različitom trajanju, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine je pokrenulo postupak izmjene i dopune Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine, a s ciljem usaglašavanja i ujednačavanja uvjeta za korištenje godišnjeg odmora za sve zaposlene u institucijama Bosne i Hercegovine na koje se primjenjuju odredbe Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine, odnosno odredbe Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, a čime se ispunjavaju i međunarodni standardi u pogledu utvrđivanja minimalnog trajanja plaćenog godišnjeg odmora. Što se tiče izmjena i dopuna Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, Ministarstvo pravde je, isto tako poduzelo aktivnosti na izradi Zakona o izmjenama i dopunama navedenog propisa, tako da će se svakako uzeti u obziri navodi iz preporuke Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.“

VI. PRAVA PRITVORENIKA/ZATVORENIKA

6.1. Uspostavljanje preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini

Tortura¹⁵³ ili mučenje označava svaki akt kojim se jednom licu namjerno nanosi bol ili teške fizičke ili mentalne patnje s ciljem dobijanja od njega ili nekog trećeg lica obavještenja ili priznanja, njegovog kažnjavanja za djelo koje je to ili neko treće lice izvršilo ili za čije izvršenje je osumnjičeno, zastrašivanje tog lica ili vršenje pritiska na njega ili zastrašivanje i vršenje pritiska na neko treće lice ili iz bilo kojeg drugog razloga zasnovanog na bilo kojem obliku diskriminacije ako taj bol ili te patnje nanosi službeno lice ili bilo koje drugo lice koje djeluje u službenom svojstvu ili na njegov poticaj ili s njegovim izričitim ili prešutnim pristankom. Izraz tortura se ne odnosi na bol ili patnje koje su rezultat isključivo zakonskih sankcija, neodvojivih od tih sankcija ili sankcija koje se prouzrokuju. Opcionim protokolom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija od 2002. godine predviđeno je da sve države potpisnice uspostave nacionalne mehanizme za prevenciju torture.

Bosna i Hercegovina je još u oktobru 2008. godine ratificirala Opcioni protokol uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, a kojim je predviđena obaveza uspostave preventivnog mehanizma koji će vršiti posjetu ustanovama u kojima se nalaze osobe lišene slobode, a s ciljem prevencije torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka.¹⁵⁴ Opcionim protokolom uspostavljen je Pododbor za prevenciju torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka,¹⁵⁵ koji ima ovlasti da obilazi sva mjesta predviđena za zadržavanje osoba i da daje preporuke državama članicama u vezi sa zaštitom osoba lišenih slobode.

Cilj djelovanja preventivnog mehanizma je da svojim kontinuiranim posjetama u ustanovama u kojima se nalaze osobe lišene slobode djeluju preventivno i odvratiti sva državna tijela i službene osobe od torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka tako da preventivni mehanizam ima obavezu da kontinuirano obilazi i kontroliše sva mjesta u kojima se nalaze i mogu nalaziti osobe lišene slobode (npr. zatvore, policijske stanice, psihijatrijske bolnice, psihijatrijska odjeljenja u općim bolnicama, kliničkim centrima, ustanove socijalne zaštite, azil za strance).

Iako je nesporan značaj uspostave preventivnog mehanizma i činjenica da su tijela vlasti u Bosni i Hercegovini u posljednjih sedam godina poduzimala određene mjere i aktivnosti radi njegovog formiranja, on do danas nije uspostavljen. Naime, ni u 2017. godini nisu usvojene izmjene Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine koji predviđa uspostavu preventivnog mehanizma u okviru Institucije ombudsmena, iako su predložene izmjene Zakona prihvaćene od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i usvojene u prvom čitanju od strane ustavnopravne komisije Zastupničkog doma, ustavnopravne komisije Doma naroda i Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

¹⁵³ Član 1 Konvencije protiv torture ili drugih surovih neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupanja.

¹⁵⁴ Opcioni protokol, član 3.

¹⁵⁵ Opcioni protokol, član 2 stav 1.

6.2. Praćenje prava pritvorenika/zatvorenika

Postupak po pojedinačnim žalbama pritvorenih/zatvorenih osoba predstavlja jedan od najznačajnijih vidova zaštite ljudskih prava. Statistički podaci u 2017. godini pokazuju da je u Odjelu za zaštitu pritvorenih/zatvorenih osoba zaprimljeno 135 žalbi, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja smanjenje za 19,6%. Ombudsmeni ističu da su pojedini predmeti riješeni pozitivno i prije izdavanja preporuke, tako da su uprave kazneno-popravnih zavoda same korigovale svoje postupanje nakon usmenog ili prvog pismenog obraćanja Ombudsmena. Kao i prethodnih godina, žalbe su se odnosile na nezadovoljstvo kvalitetom pružene zdravstvene zaštite, pitanja korištenja vanzavodskih pogodnosti, uvjete smještaja i tretmana, nekorektno ponašanje zavodskih službenika ili drugih zatvorenika, nemogućnost ostvarivanja radnog angažmana. Određen broj žalbi odnosio se na sadržaj pravomoćnih sudskih odluka kojima se oglašavaju krivim, što nikako ne može biti predmetom postupanja niti preispitivanja Ombudsmena, o čemu se osuđene osobe pismenim ili usmenim putem obavještavaju, što će u nastavku biti ilustrovano konkretnim primjerima predmeta.

Sistem izvršenja krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini je složen jer je pozitivno zakonodavstvo koje uređuje ovu oblast, u skladu s ustavnom strukturom Bosne i Hercegovine, raspoređeno na tri nivoa vlasti. Naime, nadležnost glede izvršenja krivičnih sankcija podijeljena je između Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Republike Srpske i Pravosudne komisije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Upravo ovakav sistem u kojem postoje četiri nekoherentna zakona o izvršenju krivičnih sankcija,¹⁵⁶ u krajnjoj liniji ima za posljedicu postojanje različitih pravnih normi koje uređuju istu oblast (ili pitanje) na različit način, što opet dovodi do nejednake primjene istih. Ovakvo stanje neminovno dovodi do nejednakog tretmana osuđenih osoba, a u ovisnosti o tome u kojem dijelu Bosne i Hercegovine su osuđeni na kaznu zatvora ili drugu kaznu, odnosno u kojoj ustanovi i u kojem entitetu izdržavaju kaznu zatvora. Ombudsmeni, također, zapažaju da nejednakom tretmanu zatvorenika/pritvorenika doprinosi i činjenica da se na osuđene osobe koje izdržavaju kaznu lišenja slobode primjenjuju različita pravila sadržana u pravilnicima i drugim podzakonskim aktima koji se primjenjuju, ovisno o tome koji je sud izrekao kaznu zatvora, npr. da li su u pitanju sudovi entiteta ili Sud Bosne i Hercegovine.

Odjel za zaštitu prava pritvorenih/zatvorenih osoba putem posjeta osobama lišenim slobode ispituje kako se prema njima postupa s ciljem povećanja zaštite ovih osoba od torture. U izvještajnom periodu, u sklopu redovnih aktivnosti, Odjel za zaštitu pritvorenika/zatvorenika, a na osnovu žalbi osuđenih osoba posjetio je sljedeće ustanove za izvršenje krivičnih sankcija: KPZ Zenica (dva puta), KPZ Foča, KPZ Trebinje, KPZ Bijeljina, KPZ Mostar, KPZ Bihać, KPZ Tuzla, KPZ Sarajevo, KPZ Orašje, KPZ Banja Luka KPZ Doboje. U ove posjete predstavnici Institucije ombudsmena odlazili su nenajavljeno, isključivo na zahtjev osuđenih osoba, kako bi ispitali osnovanost upućenih žalbi, u skladu s dosadašnjom praksom Ombudsmena.

¹⁵⁶Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj: 22/16, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine, br. 44/98, 42/99, 12/09 i 42/11, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija u Republici Srpskoj, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 2/10, 98/13 i 44/16 i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj: 31/11

6.2.1. Zdravstvena zaštita

Sudeći prema broju i sadržaju žalbi zatvorenika na kvalitet zdravstvene zaštite koja im se pruža u zatvorskom sistemu, i dalje je riječ o vrlo važnom problemu. Kada država lišava građane njihove slobode, preuzima na sebe odgovornost da brine o njihovom zdravlju, u smislu sveukupnih uvjeta u kojima izdržavaju kaznu zatvora, uključujući osiguranje liječenja, mjere i aktivnosti zdravstvene zaštite koji su kvalitetom i obimom određeni za osigurane osobe iz obaveznog zdravstvenog osiguranja. Zatvorenici nikako ne bi smjeli, zbog uvjeta izdržavanja kazne zatvora, te neodgovarajućeg kvaliteta pružene zdravstvene zaštite, nakon izdržane kazne biti u lošijem zdravstvenom stanju nego što su bili kad su upućeni na izdržavanje kazne zatvora. Dakle, kvalitet zdravstvene zaštite koji se osigurava osobama lišenim slobode, mora biti jednak onom koji se osigurava osobama na slobodi, koje su zdravstveno osigurane. No, i dalje je prisutan veći dio problema na koje su Ombudsmeni ukazivali i prošlih godina, a koje značajno otežavaju pružanje zadovoljavajućeg kvaliteta zdravstvene zaštite osobama lišenim slobode.

Naime, sistem zdravstvene zaštite u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini nije uspostavljen u punom kapacitetu na način kako je to propisano Evropskim zatvorskim pravilima u Dijelu III koji uređuje pitanje zdravstva. Ovo se posebno odnosi na činjenicu da sve kazneno-popravne ustanove još uvijek nemaju najmanje jednog stalno zaposlenog ljekara opće prakse kako je to propisano tačkom 41.1 ovih Pravila,¹⁵⁷ već koriste mogućnost koja je utvrđena tačkom 41.3 ovih Pravila,¹⁵⁸ odnosno honorarno angažovanje ljekara opće prakse. Ovaj ljekar je u takvim situacijama najčešće zaposlen na osnovu ugovora o djelu i njegova obaveza je da bude dostupan i da redovno dolazi u ustanovu. Osim navedenog, zdravstvena služba ustanove trebala bi imati dovoljan broj zaposlenog medicinskog osoblja obučenog za pružanje adekvatne zdravstvene zaštite.

Iako je u skladu s odlukama ESLJP, za zaštitu zdravlja neophodno osigurati dijagnozi odgovarajući tretman, a ne samo obaviti preglede i dijagnosticirati bolest, kvalitet zdravstvene zaštite u zatvorskom sistemu još se posmatra kroz broj obavljenih pregleda. Analizom ovih podataka Ombudsmeni cijene je li zdravstvena usluga dovoljno dostupna ovoj kategoriji osoba, mada su svjesni da ovi brojčani podaci ne predstavljaju uvijek mjerilo kvalitete zdravstvene zaštite. Jedan dio problema sigurno proizlazi iz nedovoljnog broja zdravstvenih radnika, kako onih zaposlenih, tako i onih angažovanih po ugovoru o djelu.

Prema podacima Ministarstva pravde Republike Srpske stalno zaposlenog ljekara imaju sljedeće kazneno-popravne ustanove: KPZ Banja Luka, KPZ Foča, i KPZ Istočno Sarajevo, a nemaju: KPZ Dobo, KPZ Trebinje i KPZ Bijeljina.

Federalno ministarstvo pravde informisalo je Ombudsmene da stalno zaposlenog ljekara imaju samo KPZ Zenica i KPZ Tuzla, dok KPZ Bihać, KPZ Mostar, KPZ Sarajevo, KPZ Orašje i KPZ Busovača nemaju. Ombudsmeni smatraju da je nužno pristupiti izradi sveobuhvatne analize stanja u oblasti zdravstvene zaštite u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini.

¹⁵⁷ Evropska zatvorska pravila u Dijelu III koji uređuje pitanje zdravstva, tačka 41.1. predviđaju da „u svakom zatvoru postojat će najmanje jedan kvalificirani ljekar opće prakse.”

¹⁵⁸ Evropska zatvorska pravila u Dijelu III koji uređuje pitanje zdravstva, tačka 41.3 predviđaju: „U slučaju kada zatvori nemaju stalno zaposlenog ljekara, honorarno će se angažovati ljekar da obavlja redovne posjete.”

Primjer: Podnositelju žalbe¹⁵⁹ zbog prirode njegove bolesti bio je potreban poseban tretman koji nije bio moguć u zavodu, zbog čega su Ombudsmeni preporučili Upravi KPZ-a Zenica njegov premještaj u specijaliziranu bolnicu. Ombudsmeni su obaviješteni da je preporuka ispoštovana.

Primjer: Podnositelj žalbe,¹⁶⁰ koji izdržava kaznu zatvora u Kazneno-popravnom zavodu u Mostaru, u vrijeme posjete Ombudsmena doveden je na razgovor iz samice jer je disciplinski kažnjen zbog uzimanja dva apaurina. Postupajući po žalbi, Ombudsmeni su zatražili pismeno izjašnjenje na navode žalbe. Iz odgovora, između ostalog, proizlazi da je osoblje zavoda od ranije upoznato s činjenicom da neuropsihijatar ne želi propisati farmakoterapiju osuđenima koji primaju supstitucijsku terapiju metadon.

Ombudsmeni nisu mogli utvrditi kršenje prava, posebno uvažavajući nalaz i mišljenje ordinirajućeg ljekara.

Preporuka Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine, Ministarstvu pravde Federacije Bosne i Hercegovine i Ministarstvu pravde Republike Srpske da se:

- u skladu sa Evropskim zatvorskim pravilima utvrdi zdravstvena politika u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija i osiguraju materijalno-tehničke mogućnosti za njezino provođenje;
- organizuju edukativni programi radi upoznavanja osoba lišenih slobode s opasnostima od oboljenja i načinima prenošenja zaraznih bolesti s ciljem preventivnog djelovanja.

6.2.2. Uvjeti smještaja

S obzirom na to da je pretrpanost bila jedan od najvećih problema s kojima se zatvorski sistem suočavao niz godina, podatak da je u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini u 2016. i 2017. godini bilo više raspoloživih mjesta nego osoba lišenih slobode, smatramo pozitivnim i ohrabrujućim. Dovoljan broj raspoloživih kapaciteta svakako je rezultat ogromnih sredstava koja su prethodnih godina izdvojena za adaptaciju postojećih (KPZ Banja Luka, KPZ Dobož i KPZ Kula) te izgradnju novih kapaciteta (Državni zatvor, KPZ Zenica IX paviljon i KPZ Orašje).

Ombudsmeni naglašavaju da uvjeti smještaja u kazneno-popravnim ustanovama danas ne obuhvataju samo činjenicu da se mora voditi računa o veličini prostorije u kojoj borave osuđene osobe, već i o drugim aspektima npr. zapremini zraka, osvjetljenju, ventilaciji, ali i ostvarivanju kontakata s porodicom posebno djecom.¹⁶¹ U tom smislu važno je ukazati na potrebu prilagođavanja prostora u kojoj osobe koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora posjećuju djeca, zbog čega su Ombudsmeni podsjetili sve ustanove za izvršenje krivičnih sankcija na važnost ostvarivanja ovog standarda.

¹⁵⁹ Ž-SA-07-909/16, P-34/17

¹⁶⁰ Ž-SA-07-1087/17

¹⁶¹ Uređenje dječijeg kutka u KPZ Bijeljina, Ombudsmeni su prepoznali kao izraz visokog stepena senzibiliteta nadležnih tijela za potrebe osoba koje se nalaze na izvršenju krivičnih sankcija.

6.2.3 Radni angažman

Život u zatvorenom prostoru, ograničeno kretanje i izostanak uobičajenih radnih aktivnosti kod osoba na izdržavanju kazne zatvora dovode do negativnih posljedica glede ponašanja i psihofizičkog stanja. Radna aktivnost je potrebna zbog ostvarivanja potpunog programa tretmana u ustanovama zatvorenog tipa. U vezi s radnim i drugim aktivnostima osuđenih osoba ocjena je da postoje manje mogućnosti za radno okupacionu terapiju, nego što su potrebe. Mali broj osuđenih osoba uglavnom je angažovan na radu u kotlovnici, vešeraju, u kuhinji, nošenju paketa, te na održavanju čistoće objekta i zatvorskog kruga, a zanemariv je broj osuđenih osoba koje rade na zavodskim ekonomijama.

U vezi s tim, Ombudsmeni i dalje ukazuju svim kazneno-popravnim ustanovama u Bosni i Hercegovini da trebaju poduzeti dodatne napore i unaprijediti radni angažman osoba koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora jer takvim postupanjem ispunjavaju obaveze koje su propisane Evropskim zatvorskim pravilima u Dijelu VII – Radni angažman,¹⁶² ali i doprinose ostvarivanju punog programa tretmana i resocijalizacije ovih osoba. Ombudsmeni su svjesni činjenice da se uprave kazneno-popravnih zavoda sreću s brojnim teškoćama glede ispunjavanja ove obaveze, međutim, ne mogu prihvatiti nedostatak inicijative u skladu s raspoloživim mogućnostima. Ombudsmeni svakako ukazuju na važnost postojanja privrednih jedinica u okviru ustanova za izvršenje krivičnih sankcija. Također, kao primjer dobre prakse ističe se turističko-rekreativni kompleks „Brioni,” vlasništvo Privredne jedinice „Drina,” KPZ-a Foča koji u značajnoj mjeri doprinose većem stepenu radnog angažmana osuđenih osoba.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶³ navodi da nema primjedbi na rad i postupanje predstavnika ustanove i Službe obezbjeđenja. Ističe da bi, kao osuđena osoba na dugogodišnju kaznu zatvora, volio imati radni angažman, te da ima spoznaja da je ostalo upražnjeno mjesto puštanja muzike. Ombudsmeni su obavili razgovor s pomoćnikom direktora KPZ-a Foča o zahtjevu osuđenika koji je potvrdio da će mu u narednom periodu biti osiguran radni angažman, ali ne to mjesto što on traži, s obzirom na to da razlozi sigurnosti to ne dozvoljavaju jer je to radno mjesto do samog izlaza iz ustanove, a ovom osuđeniku je ostalo još osam (8) godina kazne zatvora i već je jednom bio u bjekstvu.

Preporuka: Svim kazneno-popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini da, u skladu s objektivnim mogućnostima, unaprijede radni angažman osoba koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

6.2.4. Korištenje vanzavodskih pogodnosti

Kao i prethodnih godina, Ombudsmeni su i u 2017. godini postupali po žalbama osuđenih osoba koje su se odnosile na njihovo nezadovoljstvo prilikom odobravanja i korištenja vanzavodskih pogodnosti. Pri tome treba imati u vidu da je odobravanje pogodnosti mogućnost koju osuđena osoba može ostvariti isključivo svojim dobrim ponašanjem i vladanjem, a ne pravo osuđenika, odnosno obaveza koju uprava mora ispoštovati. S druge strane, od rezultata policijskih provjera

¹⁶² Evropska zatvorska pravila, Dio VII-radni angažman 105.10 “Sistemske programom rada teži se doprinosu ispunjenja svrhe režima za zatvorenike.”

¹⁶³ Ž-SA-07-885/17

na terenu, odnosno u mjestu prebivališta osuđene osobe u najvećoj mjeri ovisi hoće li joj od strane uprave biti odobrene pogodnosti.

Najveći broj žalbi odnosio se na rješenje u praksi prema kojem je korištenje vanzavodskih pogodnosti uvjetovano mišljenjem nadležne policijske stanice i tijela socijalne zaštite, pa osuđene osobe u žalbama upućenim Ombudsmenima navode kako policijski službenici koji vrše ove provjere, ne utvrđuju pravo stanje stvari na terenu, jer nisu dovoljno objektivni, već po automatizmu pišu negativno mišljenje.

Primjer: Podnositelj žalbe,¹⁶⁴ osuđena osoba koja se na izdržavanju kazne zatvora nalazi u Kazneno-popravnom zavodu Doboj, u žalbi navodi nezadovoljstvo postupanjem Policijske stanice Tešanj, ističući da od ovog tijela već tri puta dobija negativne policijske provjere. Nakon sumiranja svih činjenica u predmetu, Ombudsmeni su Policijskoj stanici Tešanj izdali preporuku¹⁶⁵ kojom se ukazuje na značaj korištenja pogodnosti u procesu resocijalizacije osuđenih osoba, zbog čega postoji obaveza i odgovornost policijskog tijela da, prilikom vršenja policijske provjere, sagleda cjelokupno stanje na terenu i utvrdi sve relevantne činjenice, kako bi na kraju formirano mišljenje bilo odraz objektivnih okolnosti i samim tim služilo kao dobra osnova upravi ustanove prilikom donošenja odluke o odobravanju korištenja vanzavodskih pogodnosti. U odgovoru¹⁶⁶ na preporuku navedeno je da je ovo tijelo poduzelo mjere i radnje u skladu s preporukom.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶⁷ ističe da je Treća PU Sarajevo, nakon provjera na terenu, dostavila negativno mišljenje glede korištenja vanzavodskih pogodnosti. Ističe da nikada nije imao uvid u dostavljeno mišljenje te policijske uprave, niti su mu jasni razlozi zbog kojih ne može koristiti vanzavodske pogodnosti. Nakon provedenog postupka istraživanja, žalba je ocijenjena neosnovanom. Naime, u skladu s presudom Kantonalnog suda u Sarajevu žalitelj je pravosnažno osuđen na kaznu zatvora zbog krivičnog djela silovanje, zbog čega policijski službenici nisu bili u mogućnosti na terenu procijeniti sam rizik izlaska osuđene osobe tj. postoji li stvarna opasnost osvete prema osuđeniku prilikom korištenja vanzavodskih pogodnosti od strane porodice oštećene osobe. Također se napominje da se ni građani u njegovom okruženju stanovanja, nisu željeli izjasniti o korištenju vanzavodskih pogodnosti osuđene osobe iz sigurnosnih razloga s obzirom na to da se radi o problematičnoj osobi.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶⁸ ističe da, prema njegovom saznanju, policijski službenici Policijske uprave Gradačac nisu izlazili na teren i nisu tražili mišljenje njegove djece i roditelja vezano za njegov izlazak na vanzavodske pogodnosti. Uz žalbu je dostavljena i građanska peticija da nemaju ništa protiv da imenovani koristi vanzavodske pogodnosti, kućna lista, izvod iz kaznene evidencije da ne prolazi kroz kaznenu evidenciju, kopije ličnih karata za kćerke i njihove izjave da su saglasne s korištenjem vanzavodskih pogodnosti, kao i DVD - CD videozapis o šteti koja je napravljena na njegovoj kući u 2017. godini. S ciljem provjere žalbenih navoda zatraženo je izjašnjenje nadležne PU. Kako se iz dostavljenog izjašnjenja ništa pouzdano nije moglo zaključiti, Ombudsmeni su smatrali da su u konkretnom slučaju službenici Policijske

¹⁶⁴ Ž-BL-05-68/17

¹⁶⁵ P-80/17 od 30.03.2017. godine

¹⁶⁶ Akt Policijske stanice Tešanj broj: 08-04/12-1-04-2-7382/17 od 09.06.2017. godine.

¹⁶⁷ Ž-SA-07-192/17

¹⁶⁸ Ž-SA-07-1048/17

stanice Gradačac prilikom davanja mišljenja o boravku osuđene osobe na slobodi, u smislu korištenja vanzavodskih pogodnosti, trebali u većoj mjeri cijeniti objektivne okolnosti. U vezi s tim ukazali su na značaj korištenja pogodnosti u procesu resocijalizacije osuđenih osoba.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁶⁹ ističe da mu PU Zenica neosnovano odbija dati pozitivno mišljenje u vezi s korištenjem vanzavodskih pogodnosti, iako nema oštećene strane jer izdržava kaznu zatvora za krivično djelo utaja poreza, primjeran je osuđenik, klasificiran u grupu „A,“ radno angažovan u zavodskom restoranu. Također, ističe da je stekao potreban omjer izdržane kazne zatvora za korištenje vanzavodskih pogodnosti. PU Zenica je dostavila izjašnjenje u kojem se, između ostalog, ističe da se radi o osobi koja je sklona čestom mijenjaju adrese prebivališta. Ombudsmeni su utvrdili da je svaka promjena adrese uredno prijavljena nadležnom MUP-u zbog čega su preporučili PU Zenica da izvrši ponovnu terensku provjeru imajući u vidu, između ostalog, i izjavu njegovog brata da je saglasan da vanzavodske pogodnosti koristi na njegovoj adresi.

Preporuka policijskim tijelima u vršenju terenskih provjera u vezi s korištenjem vanzavodskih pogodnosti osuđenih osoba da:

- prilikom izvršenja ove zakonske obaveze sagledaju cjelokupno stanje na terenu i utvrde sve relevantne činjenice, kako bi na kraju formirano mišljenje bilo odraz objektivnih okolnosti i samim tim služilo kao dobra osnova upravi ustanove prilikom donošenja odluke o odobravanju korištenja vanzavodskih pogodnosti.

6.2.5. Pitanje premještaja

U skladu s Evropskim zatvorskim pravilima,¹⁷⁰ pitanje premještaja od posebnog je značaja zbog toga što je potrebno osigurati upućivanje osuđenika u ustanovu koja je bliže njegovom prebivalištu/boravištu, kako bi održao kontakt s porodicom, a što se svakako pozitivno odražava i na njegovu socijalnu rehabilitaciju. Pitanje premještaja se odnosi kako na premještaj osuđenika iz jednog u drugi kolektiv unutar iste ustanove, iz jedne ustanove u drugu u okviru istog entiteta i iz ustanove jednog u ustanovu drugog entiteta.

U Bosni i Hercegovini premještaj osuđenih osoba predstavlja kompleksan problem zbog toga što nije usklađeno zakonodavstvo, što nije na jednakim osnovama propisana mogućnost premještaja osuđenih osoba iz ustanove jednog entiteta u ustanovu drugog entiteta, a određenim *ad hoc*, nesinhronizovanim i nekoordiniranim intervencijama u zakonodavstvu, situacija u ovoj oblasti je dodatno usložnjena.

Ne smijemo zanemariti i ograničavajući faktor, a to je vrsta ustanove zatvorenog odnosno poluotvorenog tipa što je objektivni faktor. Ombudsmeni su mišljenja da su pravnim prazninama i nedorečenostima glede mogućnosti premještaja iz kazneno-popravne ustanove jednog u kazneno- popravnu ustanovu drugog entiteta, najviše oštećene osuđene osobe koji imaju prebivalište, odnosno boravište u drugom entitetu jer praktično gube kvalitetan kontakt s porodicom, a što je značajno imajući u vidu složenu i tešku ekonomsko-socijalnu situaciju i što u

¹⁶⁹ Ž-SA-140/16 P - 33/17

¹⁷⁰ Evropska zatvorska pravila, Dio II-upućivanje u zatvor i smještaj, 17.1. „Zatvorenici se, ukoliko je moguće, upućuju u zatvor koji se nalaze u blizini njihovih domova ili centara socijalne rehabilitacije.“ 17.2. „Prilikom upućivanja, također se vodi računa o zahtjevima vezanim za nastavak krivične istrage, sigurnost i bezbjednost i potrebu da se za svakog zatvorenika odredi odgovarajući režim.“ 17.3. „Ukoliko je moguće, zatvorenik se konsultuje u vezi s početnim upućivanjem ili naknadnim premještajem u drugi zatvor.“

konačnici rezultira otežanom rehabilitacijom koja ne ide u željenom pravcu. Upravo zbog svega navedenog, Ombudsmeni su s ciljem osiguravanja jasnoće i dosljednosti zakona u ovoj oblasti u predmetu¹⁷¹ uputili Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu pravde i Ministarstvu pravde Republike Srpske inicijativu za izmjene i dopune Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine¹⁷² i Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske¹⁷³ što je detaljno opisano u prošlogodišnjem Izvještaju. Nažalost, Ombudsmeni konstatuju i da, pored upućene preporuke i većeg broja urgencija u predmetu,¹⁷⁴ nije došlo do napretka.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁷⁵ ističe da već dugo boravi u VI paviljonu te bi volio biti premješten u kolektiv jer su, kako navodi, prestali razlozi koji se tiču njegove sigurnosti. Ombudsmeni su obaviješteni da je imenovan premješten u vanjski paviljon, u kolektiv za primjerne osuđenike kojima je ostalo malo vremena do isteka kazne zatvora.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁷⁶ se obraćao Ministarstvu pravde Federacije Bosne i Hercegovine molbom za premještaj iz KPZ Zenica u KPZ Mostar gdje ima prebivalište, a sve kako bi olakšao posjete porodice. Nakon intervencije Ombudsmena, osuđenoj osobi je omogućen traženi premještaj.

Primjer: U izvještajnom periodu Ombudsmeni su registrovali i dva predmeta¹⁷⁷ osuđenih osoba koje su na izdržavanju kazne zatvora u Kazneno-popravnom zavodu Tuzla. U žalbama ističu nezadovoljstvo postupanjem Ministarstva pravde Republike Srpske i Federalnog ministarstva pravde. Naime, osuđene su po pravomoćnim presudama okružnih sudova u Republici Srpskoj, ali im je po uputnom aktu određeno izdržavanje kazne u KPZ Tuzla, budući da su nastanjene u Federaciji Bosne i Hercegovine. Nakon što su po zakonu stekle pravo na uvjetni otpust, u konsultaciji sa službenim licima KPZ Tuzla, molbom su se obratile Federalnom ministarstvu pravde da im se odobri uvjetni otpust. U odgovoru Federalnog ministarstva pravde se navodi, da u tom pogledu nije nadležno za postupanje za osobe koje su osuđene od strane suda Republike Srpske. Potom su se u konsultaciji s Upravom KPZ-a Tuzla obratile Ministarstvu pravde Republike Srpske koje u svom odgovoru ističe da Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske¹⁷⁸ ne sadrži odredbu koja se odnosi na odlučivanje po molbi ili prijedlogu rukovodioca ustanove za uvjetni otpust osuđenih osoba koje izdržavaju kaznu zatvora u kazneno-popravnim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine, a kaznu zatvora su izrekli sudovi s teritorije Republike Srpske.

Ombudsmeni su ukazali da se u konkretnom slučaju zakonski i podzakonski propisi tumače uvijek na njihovu štetu – niti im se dozvoljava da izdržavaju kaznu u Republici Srpskoj, gdje bi se, prema trenutnom tumačenju Ministarstva pravde Republike Srpske, isto oglasilo nadležnim da odlučuje o njihovoj molbi za uvjetni otpust, niti im se omogućava da, kad već kaznu zatvora moraju izdržavati u Federaciji Bosne i Hercegovine, resorno ministarstvo ovog entiteta bude u potpunosti nadležno za sva pitanja koja proizlaze iz njihovog izdržavanja kazne, uključujući i

¹⁷¹ Ž-SA-07-107/16

¹⁷² Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 44/98, 42/99, 12/09 i 42/11.

¹⁷³ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 12/10, 117/11 i 98/13.

¹⁷⁴ Predmet broj Ž-BL-07-796/17 Inicijativa za izmjenu Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine.

¹⁷⁵ Ž-SA-07-901/16

¹⁷⁶ Ž-SA 07-1087/17

¹⁷⁷ Ž-SA-07-1247/16 i 357/17; P-102/17

¹⁷⁸ Službeni glasnik Republike Srpske br. 12/10, 117/11, 98/13, 44/16

pitanja uvjetnog otpusta. Postupajući u predmetu, Ombudsmeni su informisali Ministarstvo pravde Republike Srpske o žalbenim navodima osuđenih osoba, uz poziv da se dostavi izjašnjenje o iznesenim žalbenim navodima, odnosno o mjerama i aktivnostima koje se namjeravaju poduzeti u vezi s odlučivanjem o uvjetnom otpustu imenovanih.

U odgovoru se, između ostalog, navodi „da je Ministarstvo pravde Republike Srpske upoznato s problemom koji se u posljednje vrijeme pojavljuje, koji se odnosi na uvjetni otpust osuđenih osoba koje izdržavaju kaznu zatvora u kazneno-popravnim ustanovama Federacije Bosne i Hercegovine, a kazna im je izrečena od strane suda u Republici Srpskoj. Komisija za uvjetni otpust postupa i odlučuje u skladu s odredbama Krivičnog zakona Republike Srpske, odredbama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske i Poslovnika o radu Komisije za uvjetni otpust. Poslovníkom o radu Komisije za uvjetni otpust propisano je da Komisija rješava po molbi osuđenih osoba, kao i po prijedlogu rukovodioca ustanove za osuđene osobe koje izdržavaju kaznu zatvora u kazneno-popravnim ustanovama Republike Srpske, te do sada nije postojao nijedan slučaj da se neko obratio po navedenom spornom pitanju. Zbog novonastale situacije koja se pojavljuje u posljednje vrijeme, kao prelazno rješenje do rješavanja u zakonskoj regulativi, na prvoj narednoj sjednici Komisije za uvjetni otpust, iznijet će se navedena problematika i pojedinačni zaprimljeni slučajevi s ciljem ostvarivanja prava koja pripadaju osuđenom licu.“

Ombudsmeni su smatrali da su u konkretnom slučaju osuđene osobe u potpunosti lišene prava da se odlučuje o njihovoj molbi za uvjetni otpust. Naime, Ombudsmeni podržavaju svaki oblik saradnje, dogovora i komunikacije između entitetskih ministarstava pravde, i svaki oblik usaglašavanja entitetskih zakonskih propisa s ciljem uzajamne zaštite prava osuđenih osoba oba entiteta. Međutim, u konkretnom slučaju imenovanim osuđenicama neće pomoći nikakvi dogovori niti pregovori oko izmjena zakonskih regulativa, s obzirom na duge parlamentarne procedure vezane za eventualne izmjene zakona. Ombudsmenima je neprihvatljivo da entitetska tijela jednostavno mogu u potpunosti ignorisati pravo osuđene osobe da se odluči o njezinoj molbi za uvjetni otpust, budući da su entitetska tijela dužna odlučiti pravovremeno o molbi osuđenica baš kao o molbi svake druge osuđene osobe, i zaštititi ih od svakog oblika diskriminacije. Ombudsmeni su ukazali da su imenovane osuđenice trenutno u *potpunosti diskriminisane u odnosu na druge osuđene osobe, samo i isključivo zbog toga što imaju prebivalište u jednom od entiteta Bosne i Hercegovine, a osuđene su u drugom entitetu, zbog čega su na neustavan način obespravljene u odnosu na rješavanje njihovih molbi za uvjetni otpust.*

Ombudsmeni ohrabruju Ministarstvo pravde Republike Srpske da navedeni slučaj riješi na osnovu nediskriminatorskog tumačenja zakonskih propisa i odluče o molbi osuđenica, te da će ubuduće i Federalno ministarstvo pravde slijediti taj primjer i podnijeti inicijativu za brisanje, odnosno izmjenu diskriminatorne odredbe Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Federacije Bosne i Hercegovine.

Ombudsmeni su vezano za ovu problematiku izdali preporuku¹⁷⁹ Ministarstvu pravde Republike Srpske i Ministarstvu pravde Federacije Bosne i Hercegovine: *“da u najkraćem roku s ciljem otklanjanja diskriminacije poduzmu sve mjere iz svoje nadležnosti potrebne za brzo i efikasno odlučivanje po molbi za uvjetni otpust osuđenih osoba koje izdržavaju kaznu zatvora u kazneno-popravnim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine, a kaznu zatvora su im izrekli sudovi s teritorije Republike Srpske.”*

¹⁷⁹ P-102/17

6.2.6. Kontakt s vanjskim svijetom

Ombudsmeni su prilikom posjeta kazneno-popravnim ustanovama utvrdili da je zatvorenicima dozvoljeno da komuniciraju usmeno, putem pisama ili telefona sa svojim porodicama, drugim osobama i predstavnicima vanjskih organizacija i ovim osobama je dozvoljeno da posjećuju zatvorenike. Ovi vidovi komunikacije i posjete mogu podlijevati restrikcijama i praćenju koji su potrebni u svrhu krivične istrage, održavanja reda i sigurnosti, sprečavanja činjenja krivičnih djela i zaštite žrtava krivičnih djela, s tim da će takva ograničenja, među njima i posebna ograničenja koja naredi pravosudno tijelo, ipak omogućiti prihvatljiv minimalan nivo kontakta. Ombudsmeni napominju da komunikacija osuđenih osoba (pismena, usmena, ili telefonska) s Ombudsmenima ne smije podlijevati nikakvim ograničenjima, niti nadzoru kako je to propisano članom 20 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine: "Prepiska upućena Ombudsmenu ili Instituciji iz mjesta u kojima se osobe nalaze u pritvoru, u kojima su zatvoreni ili su lišeni slobode ne može podlijevati nikakvoj cenzuri niti se smije otvarati. Razgovori između Ombudsmena ili osoba delegiranih od strane Ombudsmena ne mogu nikada biti nadgledani niti se u iste može miješati."

Ombudsmeni u ovom Izvještaju konstatuju da je preporuka koja je upućena kazneno-popravnim ustanovama u Republici Srpskoj u ranijim izvještajima, a odnosi se na potrebu osiguranja tajnosti pismenih pošiljki, ispoštovana samo od strane Kazneno-popravne ustanove Banja Luka, a ne i od ostalih ustanova u ovom entitetu. U vezi s tim Ombudsmeni ponovo napominju da dostavljanje pismenih pošiljki u otvorenim kovertama i s popratnim pismom ustanove koje sadrži već određene podatke osuđenog (lične i glede djela koje je učinio) primjer je upornog ignorisanja preporuke Ombudsmena i kršenja prava osuđenih osoba.

Ombudsmeni i ove godine ponovo pohvaljuju pozitivnu praksu iz Kazneno-popravnog zavoda Doboj koja je nastavljena i tokom 2017. godine. Naime, odgajatelji ove ustanove, na zahtjev osuđenih osoba, a ukoliko procijene da postoji potreba, omogućavaju neposredan telefonski kontakt s Institucijom ombudsmena. Na ovaj način osuđene osobe u kratkom roku dobiju potreban pravni savjet, a ukoliko ima elemenata i za postupanje, Ombudsmeni mogu poduzeti te radnje bez odlaganja. Uprave kazneno-popravnih zavoda Mostar, Zenica i Busovača su preuzele ovakvu pozitivnu praksu dok to nije slučaj drugih kazneno-popravnih ustanova u Bosni i Hercegovini.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁸⁰ telefonom je kontaktirao Ombudsmene, iznoseći da je nezadovoljan odnosom zatvorskeg osoblja koje mu ništa ne odobrava, između ostalog, odlazak pod pratnjom straže na grob ocu i majci da upali svijeću. Postupajući po žalbi, Ombudsmeni su zatražili pismeno izjašnjenje na navode žalbe. Iz odgovora, između ostalog, proizlazi da osuđenik trenutno izdržava kaznu za krivično djelo ubistva u pokušaju. Premješten je iz KPZ-a Zenica. Osuđenik ima teški konflikt s dvojicom braće i među njima ne postoji nikakav kontakt. Zbog navedenog mu nisu dozvoljene posjete za vrijeme praznika Svih Svetih i Dušnog dana. U anamnezi se navodi da je socijalna radnica obavila razgovor s komšijama osuđenika, u njegovom mjestu, koji navode da ne preporučuju nikakvu posjetu osuđenika dok traje ovakva situacija i ovakav međusobni odnos između braće. Zbog toga mu nije odobrena kućna posjeta za vrijeme praznika Svih Svetih. Ombudsmeni u ovom slučaju nisu mogli utvrditi kršenje prava.

¹⁸⁰ Ž-SA-07-1087/17

6.2.7. Vjerske potrebe

Ombudsmeni primjećuju da su kazneno-popravne ustanove osigurale obavljanje vjerskih potreba zatvorenicima i pritvorenicima. Pitanje angažmana vjerskih službenika s ciljem zadovoljavanja vjerskih potreba osuđenih osoba je uređeno na različitim principima: u nekim ustanovama se ove usluge vjerskih službenika plaćaju i zaključuju se ugovori dok ih u drugim obavljaju bez naknade.

6.2.8. Ishrana

Sve kazneno-popravne ustanove u Bosni i Hercegovini trebaju zatvorenicima osigurati ishranu primjerenu njihovoj dobi, zdravlju, fizičkom stanju, vjeroispovijesti, kulturi i prirodi posla koji obavljaju. Po pitanju kvaliteta hrane i higijenskih uvjeta u kojim se ista priprema i servira, samo se mali broj osuđenika žalio na kvalitet i količinu hrane, dok su se pojedini osuđenici žalili da im nije osigurana ishrana za dijabetičare. Provjerom navoda žalbe utvrđeno je da je uglavnom u svim ustanovama angažovano veoma profesionalno osoblje u kuhinji, a neke ustanove, kao što su KPZ Bijeljina, Busovača, Bihać i Zenica, imaju mogućnost korištenja vlastitih proizvoda dobivenih samoproizvodnjom organizovanom u okviru radnog angažmana osuđenika.

6.3. Osoblje

Ombudsmeni sa zabrinutošću primjećuju da je u svim ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija prisutan problem nedostatka osoblja u odnosu na broj osuđenih osoba. Posebno je zabrinjavajuće stanje u oblasti preodgojne službe i tretmana, a što dovodi u pitanje cilj koji se želi ostvariti izvršenjem krivične sankcije. Ovakvom stanju doprinosi i situacija da su ljudi otišli u penziju ili su unutar interne preraspodjele otišli iz ustanove, a na njihova mjesta nisu primljeni novi zaposlenici.

Preporuka Ministarstvu pravde Republike Srpske i Ministarstvu pravde Federacije Bosne i Hercegovine da :

- riješe ili makar ublaže problem nedovoljnog broja zaposlenika u kazneno-popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini, posebno zatvorskih policajaca.

6.4. Posjeta Imigracionom centru u Istočnom Sarajevu i Azilantskom centru u Delijašu

Ombudsmeni za ljudska prava¹⁸¹ posjetili su Imigracioni centar u Istočnom Sarajevu i Azilantski centar u Delijašu.

Prilikom posjete razgovarano je s članovima uprava, s posebnom pažnjom o stanju ljudskih prava, popunjenosti kapaciteta centara, broju zaposlenih, zdravstvenoj zaštiti i problemima s kojima se suočavaju.

¹⁸¹ prof. dr. Ljubinko Mitrović i Nives Jukić, dana 19.12.2017.

Uprava Imigracionog centra u Istočnom Sarajevu istakla je da se centar trenutno ne susreće s većim problemima, dok u Azilantskom centru u Delijašu trenutno boravi veći broj tražitelja azila u odnosu na smještajne kapacitete.

VII. PRAVA DJECE

Tokom 2017. godine u Odjelu za praćenje prava djece primljene su 172 žalbe, a Ombudsmeni su izdali 13 preporuka. Građani (roditelji¹⁸²) su uglavnom nezadovoljni radom centara za socijalni rad, sudova, tužilaštava, škola, ali i drugih nadležnih organa uprave (npr. inspeksijskih organa). Uzimajući u obzir najbolji interes djeteta u svakom konkretnom predmetu, Ombudsmeni, po potrebi, uključuju i druge organe u postupak istraživanja.¹⁸³ Preporuke su najčešće bile i upućene navedenim nadležnim organima, ali nerijetko, Ombudsmeni u svojim preporukama pozivaju i roditelje djece na odgovornost i saradnju.

U vezi s pojedinačnim odlukama nadležnih tijela, Ombudsmeni prezentuju pregled značajnijih predmeta i uočenih kršenja, odnosno ugrožavanja prava.

Posebno naglašavamo značaj djelovanja osoba koje rade s djecom i za njih, te Ombudsmeni napominju da učestvuju u izradi Smjernica za određivanje najboljeg interesa djeteta u Bosni i Hercegovini.¹⁸⁴

7.1. Nasilje nad djecom

I ove godine Ombudsmeni su imali prijave roditelja¹⁸⁵ da su njihova djeca žrtve vršnjačkog nasilja. Ombudsmeni i u povodu ovog Izvještaja ukazuju nadležnim organima, na svim nivoima vlasti, na problem nedostatka koordiniranog i sistemskog djelovanja u slučajevima vršnjačkog nasilja, što svakako ima za posljedicu nedostatak systemske prevencije i mjera zaštite. Sasvim je jasno da je potrebno uspostaviti jasna, definisana pravila ponašanja u školama, ojačati ulogu psihologa i socijalnih radnika, uvesti preventivne mjere, ohrabriti izvještavanje o vršnjačkom nasilju među djecom i školskim radnicima, osmišljavati i provoditi kontinuirane kurseve o vršnjačkom nasilju za sve koji su uključeni u rad s djecom.

Primjer: Ombudsmeni su u jednom predmetu izdali preporuku¹⁸⁶ zbog vršnjačkog nasilja, s ciljem da škola poduzme mjere i aktivnosti s ciljem prevencije nasilja između učenika. Potrebno je napomenuti da su žalbe¹⁸⁷ podnijeli roditelji oba učenika, učesnika u vršnjačkom nasilju.

Primjer: Postupajući po žalbi jedne majke na rad tužilaštva,¹⁸⁸ Ombudsmeni su nesumnjivo utvrdili da se itekako tiče prava djeteta. Nadležna tijela (policija, sud, tužilaštvo i centar za socijalni rad) su ustanovili da je dijete žrtva psihičkog i fizičkog nasilja i adekvatno i učinkovito su djelovali u najboljem interesu djeteta. Dijete je žrtva nasilja u porodici od strane očuha i zahvaljujući brznoj reakciji nadležnog tužilaštva, uz koordinaciju i pomoć drugih nadležnih tijela, dijete je izuzeto iz porodice (od majke i očuha), te je odmah pozvan otac djeteta da preuzme

¹⁸² Ombudsmenima se ne obraćaju djeca.

¹⁸³ Pored organa na koje se žalba isključivo odnosi kao npr. nadležne inspekcije, pedagoški zavodi ili drugi kontrolni/nadzorni organi.

¹⁸⁴ Riječ je o inicijativi i projektu Mreže nevladinih organizacija „Snažniji glas za djecu.“ koji je podržan i od strane UNICEF-a u Bosni i Hercegovini i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

¹⁸⁵ Riječ je o manjem broju predmeta, od osnivanja Odjela za praćenje prava djece (2009. godine) oprilike svake godine Ombudsmeni zaprimaju do 20 žalbi/predmeta koje se odnose na vršnjačko nasilje, a u najvećem broju slučajeva dešavaju se u većim gradovima (urbanim sredinama).

¹⁸⁶ Predmet broj Ž-SA-01-349/17, Preporuka broj P-198/17 od 30.08.2017. godine.

¹⁸⁷ Ž-SA-01-1224/16 i Ž-SA-01-349/17

¹⁸⁸ Ž-SA-05-1294/16

brigu i staranje o djetetu. Ombudsmeni su predmet zatvorili i zaključili da tužilaštvo nije ugrozilo ili prekršilo prava majke, kao roditelja.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili prijavu bake¹⁸⁹ da njezina malodobna unuka, koja živi s majkom i očuhom, svakodnevno trpi fizičko i psihičko nasilje. Pored toga, tjeraju je i na prosjačenje. Odmah je o svemu obaviješten centar za socijalni rad, koji je proveo sveobuhvatnu analizu. Za razliku od prethodnog slučaja, ustanovilo se da dijete nije žrtva nasilja ili ekonomske eksploatacije, odnosno žalbeni navodi nisu bili utemeljeni na činjenicama.

Primjer: Po žalbi¹⁹⁰ zbog vršnjačkog nasilja, Ombudsmeni su ustanovili da je u školi došlo do prepirke između dva učenika. Po povratku kući, djeca su nastavila svađu. U jednom momentu, jedno dijete je izjavilo da će se ubiti, tj. baciti pod auto, što su potvrdila i druga djeca koja su se nalazila u blizini. Škola je brzo poduzela odgovarajuće mjere, odnosno uslijedili su individualni i grupni razgovori s učenicima od strane školskog psihologa, pedagoga, socijalnih radnika i direktora, a dijete koje je prijetilo da će se ubiti potvrdilo je da se i ranije htjelo ubiti, dok je pohađalo drugu školu. Škola je o svemu upoznala i policiju, obavljen je razgovor s roditeljima djece – aktera u slučaju vršnjačkog nasilja, za koje se ispostavilo da su najbolji drugari. U prostorijama škole održan je sastanak kome su prisustvovali predstavnici svih nadležnih tijela (obrazovanja, unutrašnjih poslova, socijalne zaštite), kao i predstavnici vijeća roditelja, te predstavnici škole, stručno osoblje i direktor škole. Nakon razgovora dogovorene su konkretne aktivnosti, odnosno da se nastavi s praksom realizovanja radionica s učenicima i roditeljima u saradnji s porodičnim savjetovalištem i policijskom upravom, da se održi roditeljski sastanak u tom odjeljenju i da majka učenicu uključi na tretman psihologa u okviru centra za mentalno zdravlje. Ombudsmeni pohvaljuju rad nadležnih organa i sve poduzete potrebne mjere radi prevencije i zaštite prava djeteta od nasilja.

U Odjelu za praćenje prava djece postoje primjeri pojedinačno izjavljenih žalbi kada se tokom postupka istraživanja ustanovi da nije riječ o slučaju vršnjačkog nasilja npr. u predmetu¹⁹¹, majka je tvrdila da je njezino dijete žrtva vršnjačkog nasilja, a da škola ne poduzima adekvatne mjere, iako nasilje traje već duže vrijeme, da se ne radi o kratkotrajnom incidentu ili o dječijim svađama. U momentu obraćanja Ombudsmenima majka je jasno dala do znanja da dijete neće pohađati školu jer je žrtva vršnjačkog nasilja. Tokom postupanja u predmetu utvrđeno je da je bilo problema u komunikaciji između dva učenika, ali je škola poduzela sve potrebne mjere i aktivnosti radi rješavanja problema, koji su i riješeni na zadovoljstvo svih aktera, a što je Ombudsmenima potvrdila i podnositeljica žalbe.

Veoma je važno naglasiti da se posebna pažnja mora posvetiti nasilju na internetu i novim trendovima nasilja nad djecom: sexting, grooming, lažni facebook profili, itd. Nadležna tijela unutrašnjih poslova moraju pratiti trendove i biti upoznati s brojnim aplikacijama na internetu. Kako se to često naglašava, vršnjačkog nasilja je bilo i ranije, ali se incidenti, svađe i tuče nisu snimale i postavljale na različite društvene mreže.

Ombudsmeni su svjesni da se i policija susreće s brojnim problemima, kao npr. dužinom trajanja pribavljanja podataka od velikih kompanija poput Facebook-a i/ili Google-a ili s poteškoćama u

¹⁸⁹ Ž-SA-01-512/16

¹⁹⁰ Ž-SA-01-236/17

¹⁹¹ Ž-BL-01-106/17

pribavljanju valjanih dokaza za pokretanje i vođenje krivičnog postupka. Naime, prema pisanju medija, Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) zaprimila je više prijava građana u vezi s tzv. Facebook grupom „*Zabranjene tajne incesta*.“ Kako postoji sumnja da je riječ o krivičnim djelima incesta i pedofilije, kao i dječije pornografije iz nadležnosti entitetskih ministarstava unutrašnjih poslova i Policije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (krivična djela propisana entitetskim krivičnim zakonima i Krivičnim zakonom Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine), predmetne prijave su proslijeđene nadležnim ministarstvima u oba entiteta i Policiji Brčko Distrikta u Bosni i Hercegovini. Prema navodima medija, grupa broji više od 2000 članova i objavljuju se šokantni snimci, fotografije popraćene pedofilskim i incestuoznim statusima o vlastitoj djeci i bližoj rodbini. Ombudsmeni u konkretnom slučaju prate aktivnosti nadležnih organa.¹⁹²

Ombudsmeni su posebno izrazili zabrinutost zbog slučaja vršnjačkog nasilja kada je snimak događaja postavljen na brojnim medijskim portalima i društvenim mrežama, a što je dovelo do dodatne traumatiziranosti žrtve nasilja i ugrožavanja prava na privatnost. Prema spoznajama Ombudsmena, nadležne institucije su povodom konkretnog slučaja reagovala i poduzimaju radnje u skladu sa svojim ovlastima i nadležnostima. U konkretnom slučaju, uzimajući u obzir najbolji interes djeteta, Ombudsmeni su odmah, putem saopćenja za medije i web-stranice, pozvali sve urednike internet-portala da sa svojih portala odmah uklone sporni snimak, sve tekstove i komentare.

Ombudsmeni ponovno koriste priliku, i na osnovu žalbi građana, ali i kontinuiranog praćenja izvještavanja medija o aktuelnim dešavanjima u društvu, posebno kada su u pitanju djeca, da istaknu da je i dalje prisutna praksa izvještavanja medija o slučajevima nasilja nad djecom na način koji ne osigurava zaštitu njihovog identiteta i prava.

Ombudsmeni su svjesni da se tehnološka globalizacija itekako ubrzava, te je pristup medijima i društvenim mrežama sve uobičajeniji. O brojnim negativnim utjecajima medija na djecu, Ombudsmeni su, između ostalog, upozorili u svom Specijalnom izvještaju pod naslovom: „Preporuke za unapređenje zaštite prava djece na privatnost kada su prava narušena od strane medija u Bosni i Hercegovini.“ Senzacionalistički pristup prilikom izvještavanja o djeci samo prouzrokuje dodatna kršenja i ugrožavanja prava djeteta, kao i dodatnu traumatiziranost djeteta. Svjesni toga da je sloboda medija ključni uvjet za razvoj demokratskog društva koje štiti i poštuje osnovna ljudska prava, Ombudsmeni opet pozivaju medije da se prilikom izvještavanja o djeci bave isključivo pojavom, a ne pojedinačnim slučajem.

Ombudsmeni su zaprimili dopis jedne nevladine organizacije s pitanjem da li se objavljivanjem fotografija djece na web-stranici nadležnog tijela vlasti, krše njihova prava na privatnost.¹⁹³ Cijeneći prvenstveno najbolji interes djeteta, u konkretnom predmetu proveden je postupak istraživanja. Utvrđeno je da je u prostorijama centra za socijalni rad izvršena podjela školskih torbi i školskog pribora učenicima iz socijalno ugroženih porodica. Nakon toga, nastavljeno je neformalno druženje djece s predstavnicima nadležnih tijela. Stručni saradnici centra upozorili su prisutne medije da ne snimaju djecu, ali su djeca sama izrazila želju da se fotografišu. Zatraženo je dopuštenje njihovih prisutnih roditelja, te nakon što su roditelji dali saglasnost, ured za odnose s javnošću nadležnog tijela je objavio fotografije. Ombudsmeni nisu utvrdili kršenja prava djeteta, ali su pozvali nadležna tijela da u svim budućim situacijama uvijek vode računa o

¹⁹² Ž-BL-01-582/17

¹⁹³ Ž-BL-01-616/17

pravima djece i da se uvijek rukovode najboljim interesom djeteta jer je riječ o veoma osjetljivoj grupi.

7.2. Djeca u pokretu

Tokom 2017. godine Ombudsmeni su se kroz rad Odjela za praćenje prava djece, između ostalog, bavili i pravima djece u pokretu.¹⁹⁴ Djeca u pokretu su djeca koja iz različitih razloga, dobrovoljno ili prisilno, u okviru zemlje ili između zemalja, sa ili bez roditelja ili staratelja, migriraju i koju pokret čini potencijalno izloženim rizicima od neadekvatne brige, ekonomske i seksualne eksploatacije, zlostavljanja, zanemarivanja i nasilja.¹⁹⁵

Primjer: U postupku istraživanja u predmetu broj Ž-SA-01-73/17, Ombudsmeni su utvrdili da su djeca, zajedno sa svojim roditeljima, dana 19.01.2017. godine prihvaćena u Bosni i Hercegovini, na osnovu Sporazuma o predaji i prijehu osoba čiji je ulazak ili boravak nezakonit (Sporazum između Vlade Republike Hrvatske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine). Roditelji i djeca su se nalazili u Imigracionom centru. U međuvremenu, roditelji djece su iskazali namjeru da podnesu zahtjev za azil u Bosni i Hercegovini. Kako se u žalbi navodi, nema nikakve pravne osnove za dalje lišavanje slobode malodobne djece u Imigracionom centru, zbog čega podnositelji žalbe traže da se porodice hitno puste iz Imigracionog centra i premjeste u Azilantski centar, pozivajući se na najbolji interes djeteta. Na traženje Ombudsmena, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Služba za poslove sa strancima, potvrđuje navode da su navedene osobe tokom boravka u Imigracijskom centru, iskazale namjeru za azil, te da su potom prebačene u Azilantski centar otvorenog tipa u Delijašu što im omogućava pravo na slobodu kretanja i slobodan izbor mjesta boravka u Bosni i Hercegovini. U konkretnom predmetu, ostvarena je zaštita prava djeteta i predmet je zatvoren.

7.3. Zaštita djece u upravnim i sudskim postupcima

Postupajući po pojedinačnim žalbama u Odjelu za praćenje prava djece, Ombudsmeni se najčešće, radi zaštite prava i interesa djeteta, obraćaju sudovima i centrima za socijalni rad. U svim postupcima u koje su uključena djeca mora se, prije svega, uzeti u obzir njihov najbolji interes. Dijete se može pojaviti u različitim procesnim ulogama, a učešću djeteta u sudskom ili upravnom postupku treba posvetiti posebnu pažnju i oprez. Ombudsmeni se u svojim aktima i preporukama pozivaju na Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i član 6, pravo na pravično suđenje, a u vezi s najboljim interesom djeteta i UN Konvencijom o pravima djeteta. Također, prilikom utvrđivanja kršenja prava djeteta, nastoje upoznati nadležne organe s međunarodnim standardima i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu.

Primjer: Pred nadležnim domaćim prvostepenim sudom vodio se brakorazvodni parnični postupak, s napomenom da se majka s djetetom nalazila u Bosni i Hercegovini, a otac djeteta u Turskoj. Ovaj postupak je svakako podrazumijevao i međunarodnu pravnu pomoć u skladu s Haškom konvencijom iz 1970. godine, o izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima, a Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su povodom konkretnog predmeta uspostavili

¹⁹⁴ Ž-SA-01-73/17

¹⁹⁵ Definicija Save the Children-a

uspješnu saradnju s Ombudsmenom Republike Turske,¹⁹⁶ koja je rezultirala učinkovitijom zaštitom prava djeteta, s obzirom na to da je otac isplatio zaostala potraživanja po osnovu izdržavanja/alimentacije.

Ombudsmeni inače nastoje uspostaviti saradnju s nadležnim tijelima drugih država u oblasti zaštite prava djeteta, ili postupaju po žalbama roditelja iz drugih država kako bi se došlo do podataka od nadležnih tijela u Bosni i Hercegovini o roditeljima koji borave i/ili žive u Bosni i Hercegovini, a ne izvršavaju svoje obaveze prema djetetu (održavanje kontakta, davanje suglasnosti za pribavljanje putne isprave djetetu, alimentacija).¹⁹⁷

Ombudsmeni smatraju da apsolutno nije sporno da kada se ustanovi da jedan od roditelja ne ispunjava svoju zakonsku obavezu, odnosno ako ne plaća izdržavanje, da su brojna prava djeteta ugrožena i/ili prekršena. Roditeljima se uvijek ukazuje da su obavezni izdržavati maloljetnu djecu i da u izvršavanju te obaveze moraju iskoristiti sve svoje mogućnosti, što podrazumijeva i odricanje vlastitog materijalnog egzistencijalnog minimuma. Od početka rada Odjela,¹⁹⁸ Ombudsmeni se susreću s kršenjima prava djeteta u vezi s plaćanjem izdržavanja, odnosno alimentacije.¹⁹⁹ Upravo u vezi s problemom izdržavanja i alimentacije, Ombudsmeni su tokom 2017. godine poduzeli brojne mjere u zagovaranju uspostavljanja alimentacionih fondova u Bosni i Hercegovini,²⁰⁰ te vjeruju da će u 2018. godini biti konkretnih pomaka.

Primjer: Ombudsmeni su tokom 2017. godine zaprimili inicijativu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.²⁰¹ Inicijativom se predlaže Ombudsmenima da izrade Specijalni izvještaj o stanju jednoroditeljskih zajednica na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine s posebnim osvrtom na dostavu informacija o kršenju dječijih prava i prava samohranog roditelja u kontekstu isplaćivanja alimentacije ili tačnije po osnovu neizvršavanja sudskih presuda za izdržavanje djece. Ombudsmeni koriste priliku da ponovo istaknu da su tokom 2013. godine izradili Specijalni izvještaj o djeci u konfliktnim razvodima i u tom izvještaju Ombudsmeni su posebnu pažnju posvetili upravo alimentacionim potraživanjima. Jedna od preporuka iz navedenog Specijalnog izvještaja upućena je vladama entiteta i Brčko Distrikta, da se posebna pažnja posveti kategoriji samohranih roditelja-jednoroditeljskim porodicama, kako bi uživali posebnu pravnu i svaku drugu zaštitu koja je potrebna i da u istu svrhu pristupe ozbiljnim analizama i realnim procjenama radi osnivanja i rada alimentacijskih fondova. Imajući u vidu inicijativu, ali i ranije aktivnosti Ombudsmena, započete su, kako je već navedeno konkretne aktivnosti i u Federaciji Bosne i Hercegovine i u Republici Srpskoj. Kada je u pitanju konkretan predmet i Federacija Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni su ustanovili da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine 2014. godine zadužila Federalno ministarstvo pravde da, kao predlagač i obrađivač Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, dopuni član 237, s ciljem jasnijeg određivanja nadležnosti i da pristupi izradi podzakonskog akta koji će detaljnije urediti pitanje načina osiguravanja sredstava iz budžeta Federacije Bosne i Hercegovine namijenjenih

¹⁹⁶ Ž-SA-01-372/15

¹⁹⁷ Ž-BL-01-401/17 (podnositeljica žalbe iz Crne Gore, uspostavljena saradnja sa Zaštitnikom građana Crne Gore) i Ž-MO-146/17 (podnositeljica žalbe sa privremenim boravkom u Norveškoj, parnični postupci se vode u Bosni i Hercegovini, a tiču se vlasničkih/imovinskih prava djece iz umrlog oca, te majka, kao zakonska zastupnica poduzima radnje koje su u interesu djece).

¹⁹⁸ 01.06.2009. godine

¹⁹⁹ Predmet broj Ž-BL-01-585/14 uspješno završen, odnosno nakon dužeg vremenskog perioda, plaćena sva zaostala potraživanja, te roditelj redovno plaća mjesečne iznose alimentacije.

²⁰⁰ Ombudsman prof. dr. Ljubinko Mitrović dana 28.03.2017. godine prisustvovao radno-konsultativnom sastanku sa članovima Odbora jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske, a dana 29.11.2017. godine održao radno-konsultativni sastanak sa pomoćnicom ministra zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Brankom Sladojević u dogovaranju konkretnih daljih koraka na formiranju alimentacionih fondova Republike Srpske;

²⁰¹ Zastupnice Predstavničkog doma Jasne Duraković-Hadžiomerović, broj predmeta: Ž-BL-01-330/17

izdržavanju djeteta. Osim toga, zaduženo je Federalno ministarstvo finansija da, u saradnji s Federalnim ministarstvom pravde i Federalnim ministarstvom rada i socijalne politike, razmotri formiranje alimentacionog fonda i Vladi dostavi prijedlog za rješenje ovoga problema. Međutim, odluka o osnivanju alimentacionog fonda još nije usvojena. Prema posljednjim navodima Federalnog ministarstva finansija,²⁰² Federalno ministarstvo pravde kao obrađivač i predlagač Porodičnog zakona pokreće proceduru izmjena i dopuna istog zakona, te uvidom u dostavljene finansijske zahtjeve iz budžeta za period od 2018-2020. godine sredstva za ove namjene nisu ni tražena.

U svom radu, Ombudsmeni se obraćaju sudovima i zahtijevaju hitno postupanje u građansko-pravnim stvarima, kada se, između ostalog, odlučuje i o pravima djeteta, preporučujući da se radi u najboljem interesu djeteta, pozivajući se na UN Konvenciju o pravima djeteta. Generalno posmatrano, može se sa sigurnošću konstatovati da sudovi, uglavnom, uvažavaju mišljenja i preporuke Ombudsmena i istaknute predmete uzimaju prioritarno u rad.²⁰³

Primjer: Kao i ranijih godina, Ombudsmeni su imali registrovanih predmeta koji su se odnosili na prava djeteta u vezi s izdavanjem putnih isprava i prelaskom državne granice. U jednom predmetu²⁰⁴ Ombudsmeni su ustanovili da je podnositeljica žalbe bila u bračnoj zajednici u kojoj je rođeno dvoje djece. Brak je razveden, a u pravosnažnoj presudi jasno je navedeno da djeca imaju pravo na posjedovanje putnih isprava i nesmetano putovanje, ali da će roditelji, uz zajednički dogovor, oboje dati saglasnost pred nadležnim tijelima u interesu djece. Dakle, jasno je određeno pravosnažnom presudom da zajednička djeca bez pismene suglasnosti oba roditelja ne mogu napustiti teritoriju Bosne i Hercegovine. Majka djece je tokom postupka u predmetu navodila da je otac zadržao putnu ispravu kćerke u kojoj je važeća viza za Sjedinjene Američke Države i da ne želi dati saglasnost za putovanje na godišnji odmor u Ameriku. Ombudsmeni su preporučili centru za socijalni rad²⁰⁵ da odmah pozove roditelje i ukaže im na njihovu zakonsku obavezu omogućavanja nesmetanog putovanja na način koji podrazumijeva zaštitu najboljeg interesa djeteta. Također, preporučeno je da se ocu posebno skrene pažnja da bi svako njegovo ponašanje u smislu onemogućavanja nesmetanog putovanja djeci predstavljalo povredu prava djece. Otac opovrgava da djeca putuju s majkom u Ameriku, zbog sigurnosne situacije u svijetu. Od strane stručnog osoblja nadležnog tijela, ocu je sugerisano da nije u najboljem interesu djece da im se uskraćuju putovanja i sloboda kretanja. Nadležno tijelo starateljstva je postupilo po preporuci. Međutim, Ombudsmeni su predmet zatvorili, jer je ustanovljeno da su pravosnažnom presudom suda uvjetovana prava djece na putnu ispravu i prelazak državne granice saglasnošću oba roditelja. U konkretnom slučaju i pored angažmana nadležnog tijela starateljstva, otac djece nije dao saglasnost. Ombudsmeni su uputili majku da prava svoje djece zaštiti sudskim putem jer jedini način da zaštiti prava djeteta jeste da zatraži izmjenu presude u dijelu koji se odnosi na izdavanje putne isprave i prelazak državne granice.

Najbolji interes djeteta je pravni standard koji nije unaprijed određen. Procjenu najboljeg interesa čini analiza svih elemenata i specifičnih okolnosti vezanih za dijete u svakom pojedinačnom slučaju, a koji su neophodni za donošenje odluke u konkretnoj situaciji, uz obavezno učešće

²⁰² Akt broj 06-14-3-7683/17 od 22.11.2017. godine

²⁰³ Ž-MO-01-95/17

²⁰⁴ Ž-SA-01-327/17

²⁰⁵ Preporuka P-97/17

djeteta. Utvrđivanje najboljeg interesa djeteta podrazumijeva proceduru koja osigurava zakonsku garanciju i pravilnu primjenu prava.

Primjer: Upravo su Ombudsmeni u jednom predmetu²⁰⁶ ustanovili da policija nije postupala u najboljem interesu djeteta. Naime, policija je poduzimala radnje koje su imale za cilj da osiguraju kontakt i prisustvo podnosioca žalbe, oca djeteta, radi uzimanja izjave na okolnosti prijave koju je protiv njega podnijela supruga, majka djeteta. Međutim, radnje su poduzete tokom ostvarivanja kontakta s djetetom. Ombudsmeni su svjesni da policijski službenici moraju postupati u skladu sa svojim nadležnostima i ovlastima, ali u konkretnom slučaju, sigurno bi bilo u najboljem interesu djeteta da radnje i postupci nisu vršeni u njegovom prisustvu, za vrijeme dok je otac kontaktirao s djetetom.

Primjer: Iako se u Bosni i Hercegovini, prema mišljenju Ombudsmena, veoma rijetko oduzima roditeljsko pravo/staranje,²⁰⁷ u ovoj izvještajnoj godini zaprimili su žalbu roditelja²⁰⁸ kojima je sud oduzeo roditeljsko pravo/staranje, a Ombudsmenima su se obratili zbog nemogućnosti uspostavljanja kontakta s djetetom koje se nalazi ustanovi za djecu bez roditeljskog staranja. U postupku istraživanja ustanovljeno je da su se roditelji obratili nadležnom centru za socijalni rad, a nakon obraćanja Ombudsmena, nadležno tijelo je odmah donijelo rješenje. Kako su sami roditelji potvrdili, sada održavaju neposredne kontakte s djetetom.

Primjer: Postupajući po žalbi roditelja koja se odnosila na rad tužilaštva zbog učinjenih nepravilnosti u saslušanju djeteta kao svjedoka – oštećenog, Ombudsmeni su se obratili nadležnom tužilaštvu.²⁰⁹ U postupku istraživanja, Ombudsmeni su ustanovili da tužilaštvo nije ugrozilo ili prekršilo pravo djeteta, da je dijete saslušano u skladu sa zakonskim propisima i pravilima struke.

U Bosni i Hercegovini se u posljednje vrijeme dosta govori o **eksplicitnoj zabrani tjelesnog kažnjavanja djece**.^{210 211} Ombudsmeni sa sigurnošću ističu da bi ova eksplicitna zabrana predstavljala jednu novu stepenicu, novo poglavlje u kvalitetnijem odrastanju djece predškolskog uzrasta, odnosno djece u ranom, srednjem i kasnom djetinjstvu, zbog toga što kvalitet definiše odrednica - bez ikakvog fizičkog kažnjavanja. Vrlo često se zlostavljanje i discipliniranje djece stavlja u isti kontekst uz fizičko kažnjavanje, koje se može posmatrati kao kontinuum različitih odgojnih sredstava koje roditelji koriste. Neophodno je započeti reformu i razvoj novih odgojnih sredstava, koja će biti bazirana na pravima djece i na bezuvjetnom poštivanju djeteta i njegove specifičnosti. Zsigurno je neophodno u budućnosti zagovarati i zakonski definisati eksplicitnu zabranu tjelesnog kažnjavanja djece i podizati društvenu svijest o ovom problemu.

²⁰⁶ Ž-BL-05-56/17

²⁰⁷ Uvažavajući iskustva i saznanja u radu predmeta Odjela za praćenje prava djeteta.

²⁰⁸ Ž-SA-04-764/17

²⁰⁹ Ž-BL-01-70/17, dijete žrtva nasilja na internetu.

²¹⁰ Okrugli sto o temi "Zabrana tjelesnog kažnjavanja djece" održan dana 22.05.2017. godine u organizaciji Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine i Save the Children.

²¹¹ Jedna od preporuka UN Komiteta za prava djeteta.

7.4. Obrazovanje

Primjer: Postupajući po žalbi jednog roditelja na rad **privatne predškolske ustanove**,²¹² Ombudsmeni su uočili krajnje neprofesionalno ponašanje vrtića u korespondenciji s roditeljem, kao i u pismenoj korespondenciji s Ombudsmenima. Pored toga, vrtić je jasno i decidno uvjetovao ostanak djeteta u vrtiću. Ombudsmeni su odmah najoštrije osudili svako postupanje koje nije u interesu djece, te preporučili²¹³ da se djetetu u potpunosti omogući predškolsko obrazovanje i odgoj u saradnji s roditeljima. Preporuka je u potpunosti ispoštovana i dijete nesmetano pohađa predškolski odgoj i obrazovanje. Ombudsmeni su u svojoj Preporuci jasno ukazali na svoje mišljenje da je predškolski odgoj i obrazovanje prvi, poseban i specifičan stepen odgojno-obrazovnog sistema i kao takav predstavlja temelj cjeloživotnog učenja, usmjeren prema aspektima intelektualnog, emocionalnog, fizičkog razvoja i razvoja kreativnosti i stvaralaštva.

Primjer: Tokom 2014. godine Ombudsmeni su ustanovili kršenje prava vjerske zajednice Jehovinih svjedoka u Bosni i Hercegovini,²¹⁴ a početkom 2017. godine, ova vjerska zajednica obavještava Ombudsmene da je nadležno ministarstvo izvršilo reviziju spornog udžbenika pravoslavne vjeronauke za VIII i dio koji se odnosio na Jehovine svjedoke i bio sporan je u potpunosti uklonjen. Ombudsmeni su izrazili svoje zadovoljstvo, ali istovremeno izražavaju i svoju zabrinutost jer se revizija udžbenika čekala poprilično dugo.

Primjer: Postupajući po žalbi²¹⁵ majke koja želi da njezina djeca prestanu pohađati vjeronauk u petom razredu osnovne škole, a pri tome nadležna tijela nisu u formalnom smislu – rješenjem, odlukom, djecu oslobodili obaveze pohađanja vjeronauka. Majka izražava bojazan da će djeca snositi eventualne posljedice zbog njezinih uvjerenja i stavova, te se obraća Ombudsmenima kako bi se djelovalo u najboljem interesu djeteta. Ombudsmeni su, pozivajući se na relevantno međunarodno i domaće zakonodavstvo i uvažavajući sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, preporučili nadležnom ministarstvu i školi da poduzmu neophodne mjere kako djeca podnositeljice žalbe ne bi snosila bilo kakve štetne posljedice u svom odgojno-obrazovnom procesu, u odnosu na drugu djecu i učenike, a sve zbog činjenice što više ne pohađaju vjeronauk.²¹⁶

Primjer: Ombudsmeni su otvorili predmet²¹⁷ po službenoj dužnosti zbog povrede prava djece iz oblasti obrazovanja zbog uočenih nejasnoća prilikom tumačenja Pravilnika o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi Zapadnohercegovačkog kantona, zbog čega su Ombudsmeni smatrali neophodnim posjetiti školu²¹⁸ i održati sastanke.

Direktor Gimnazije fra Grga Martić, Posušje izdao je za šest učenika svjedodžbe o završenom prvom razredu Gimnazije, bez saglasnosti nastavnika, a u skladu s presudom Županijskog suda u Širokom Brijegu. Unatoč navedenom, dvoje djece se ispisalo i nastavilo školovanje u Mostaru, a četvero je upisalo ponovo prvi razred Strukovne škole u Posušju koja im nije priznala kao

²¹² Ž-BL-01-767/16

²¹³ Preporukom broj P-111/17

²¹⁴ Ž-BL-01-94/17

²¹⁵ Ž-BL-01-627/17

²¹⁶ P-311/17 od 23.11.2017. godine

²¹⁷ Ž-MO-01-139/17

²¹⁸ Saopćenje za javnost o posjeti ombudsmena Nives Jukić Gimnaziji fra Grga Martić, Posušje.

vjerodostojne svjedodžbe o završenom prvom razredu Gimnazije. Povodom preinake svjedodžbi, profesori i učenici su iskazali nezadovoljstvo tako da učenici nisu pohađali nastavu nekoliko dana, u znak protesta.

Ombudsmeni su dana 07. decembra 2017. godine Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zapadnohercegovačkog kantona uputili preporuku P-314/17 da "razmotre tumačenje Županijskog suda u Širokom Brijegu i na taj način pristupe izradi jasnije odredbe člana 6 Pravilnika o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi Zapadnohercegovačkog kantona." U ostavljenom roku zaprimljena je obavijest od strane Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zapadnohercegovačkog kantona da će uvažiti preporuku Ombudsmena Bosne i Hercegovine i pristupiti jasnijem definisanju uredbe o ocjenjivanju učenikovog uspjeha u pojedinom polugodištu u svakom predmetu u Pravilniku o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi Zapadnohercegovačkog kantona kako ne bi bilo nejasnoće prilikom njene primjene. Ombudsmeni ističu da ovakav način postupanja i poštivanja preporuka Ombudsmena pokazuje ozbiljnost nadležnih institucija obrazovanja i spremnost na saradnju i promjene u obrazovnom sistemu, a sve s ciljem ostvarenja prava djece na kvalitetno obrazovanje.

7.5. Prava djece s posebnim potrebama/smetnjama u psihofizičkom razvoju

U ovom dijelu Izvještaja, Ombudsmeni posebno ističu zabrinutost zbog veoma teških primjera i situacija s kojima se susreću **djeca s posebnim potrebama/smetnjama u psihofizičkom razvoju** i njihovi roditelji, između ostalog, i u oblasti obrazovanja.²¹⁹ Naime, Ombudsmeni su u konkretnim predmetima insistirali na donošenju podzakonskih propisa kojima će se decidno i jasno regulisati odgoj i obrazovanje djece s posebnim potrebama, pozivali nadležne da intenzivnije poduzimaju napore kako bi djeca ostvarila svoje pravo na obrazovanje, kao i sva ostala djeca u obrazovnom procesu. Postupajući po žalbama, uočeno je da postoje problemi u angažovanju asistenata u nastavi, da roditelji strahuju da neće biti angažovani na vrijeme i za vrijeme trajanja cijele školske godine, da je ostvarivanje prava uvjetovano budžetskim sredstvima i slično. Roditelji u neposrednoj korespondenciji s predstavnicima Institucije ombudsmena ističu da od nadležnih tijela očekuju više razumijevanja i senzibiliteta, kao npr. u slučajevima kada, bez obzira, na činjenicu da ne može i neće biti ozdravljenja i poboljšanja u liječenju bolesti/smetnje, nadležni zahtijevaju procjenu radne sposobnosti²²⁰ ili pribavljanja nalaza i mišljenja za različite komisije.²²¹ Svakako je suvišno navoditi da bi se stanje u ovoj oblasti itekako unaprijedilo kada bi se dosljedno primjenjivali važeći pozitivni propisi.²²²

Primjer: Nakon obraćanja Ombudsmena, postupajući po žalbi roditelja **djeteta s dijabetesom**,²²³ nadležno resorno ministarstvo zdravstva je iskazalo razumijevanje i spremnost na saradnju, sve s ciljem zaštite prava djeteta na adekvatnu zdravstvenu zaštitu, te je potrošni materijal za inzulinske pumpe besplatan za djecu, odnosno uvršten je na jedinstvenu listu ortopedskih i drugih pomagala.

²¹⁹ Ž-BL-01-360/14, Ž-BL-01-341/16 i Ž-BL-140/17

²²⁰ npr. nakon punoljetstva djeteta

²²¹ I djeca i roditelji doživljavaju komisijske preglede stresno, traumatično, izostaje individualni pristup i pristup prilagođen djetetu, kako roditelji kažu...sve ide brzo „*ko na traci*.“

²²² npr. pravo roditelja djeteta sa posebnim potrebama na pola radnog vremena, a sa punim iznosom plaće i doprinosa, posebno u privatnom/realnom sektoru.

²²³ Ž-BR-04-206/16

Primjer: Roditelj djeteta rođenog s višestrukim i teškim oboljenjima²²⁴ obratio se zbog nemogućnosti besplatne nabavke lijeka za potrebe svog djeteta. Tek nakon intervencije Ombudsmena, u saradnji s nadležnim tijelima izvršne i zakonodavne vlasti na području Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, dijete je ostvarilo svoje pravo i osigurana je besplatna nabavka traženog lijeka.

Primjer: Iznosimo i predmet po žalbi roditelja djeteta s Downovim sindromom,²²⁵ koje je iz programa inkluzije prebačeno u specijalno odjeljenje škole. Tokom postupka u predmetu, ustanovljeno je da je majka djeteta pet (5) godina školovanja bila njegov asistent, ali joj je sada u školi pristup onemogućen. Roditelji navode da je dijete pokazalo veliki napredak u razvoju i socijalizaciji u proteklom periodu i smatraju da odluka nadležnih nije u interesu djeteta i da ju je potrebno preispitati.²²⁶ U preporuci,²²⁷ Ombudsmeni su jasno ukazali da je na tijelima vlasti, obrazovnim ustanovama, specijaliziranim zdravstvenim i socijalnim centrima odgovornost da uspostave zakonodavni i organizacioni sistem u kojem će odluku o tome da li će dijete pohađati redovnu nastavu donijeti zakonom propisano tijelo, odnosno osobe s potrebnim stručnim znanjima, u zakonitom postupku. Ombudsmeni su posebno naglasili obavezu saradnje nadležnih institucija u konkretnom predmetu, a sve djelujući u najboljem interesu djeteta. Iako je u tom pravcu preporučeno nadležnim tijelima da poduzmu sve potrebne, zakonom propisane mjere, po preporuci Ombudsmena nije postupljeno.

Imajući u vidu mandat i nadležnosti Ombudsmena, često se, posebno u Odjelu za praćenje prava djece, kao odgovorne strane javljaju centri za socijalni rad, stoga Ombudsmeni posebnu pažnju posvećuju i u ovom Godišnjem izvještaju centrima za socijalni rad. Prije svega, zaposleni u centrima susreću se s brojnim profesionalnim rizicima, širokim spektrom zakonskih odgovornosti i ovlasti, a svakodnevno rade s velikim brojem različitih korisnika (duševni bolesnici, oboljeli od zaraznih bolesti, osobe sklone asocijalnom i agresivnom ponašanju, počinioci različitih krivičnih djela, bračni i vanbračni partneri, malodobne osobe u sukobu sa zakonom, itd). Nadalje, postoji i problem velikog opsega posla i velikih očekivanja koja prevazilaze mogućnosti i resurse što dovodi do povećanog rizika od profesionalne pogreške i u tom pravcu često zahtijevaju i profesionalnu pomoć i pravne savjete pravnika Institucije ombudsmena.²²⁸ Stručnom osoblju centara potrebna su brza i praktična rješenja, a sasvim je izvjesno očekivati da će se u centrima poslovi u budućnosti samo usložnjavati,²²⁹ s napomenom da je veoma teško centrima u malim lokalnim zajednicama. Ombudsmeni zagovaraju jačanje kapaciteta centara za socijalni rad, zbog već istaknutih razloga, ali i zbog nedovoljne kadrovske osposobljenosti, loših uvjeta za rad, odgovornosti i osjetljivosti, izloženost profesionalnom stresu i sagorijevanju, kao i pitanju percepcije profesija od strane građana i korisnika. U tom pravcu bilo bi veoma korisno, uzimajući u obzir, prije svega, potrebu zaštite ljudskih prava, da se stručnom osoblju u centrima osigura supervizija kao profesionalna podrška, da se, gdje god je to moguće, izvrše specijalizirane podjele poslova i da se osigura kontinuirana edukacija zaposlenog osoblja, uz punu podrške lokalne zajednice i osiguravanja adekvatnih novčanih sredstava kako za

²²⁴ Ž-BR-01-199/16

²²⁵ Ž-BR-01-208/16

²²⁶ Komitet za prava djeteta, četrdeset treće zasjedanje, Ženeva, 11.-29. rujna 2006. godine, Opći komentar Komiteta br. 9 o pravima djece sa smetnjama u razvoju (CRC/C/GC/9).

²²⁷ P-68/17

²²⁸ Ž-BL-01-527/17

²²⁹ Uvažavajući trendove globalizacije, krizu porodice i poremećen sistem vrijednosti.

sva priznata prava koja podrazumijevaju novčana davanja, ali i za mnoga druga prava koja ne podrazumijevaju novčana davanja i druge aktivnosti.

7.6. Druge aktivnosti Ombudsmena

Ombudsmeni i **Save the Children** su, zajedno, tokom 2017. godine sarađivali u okviru **LYRA projekta** koji finansira Evropska unija. Zajednička saradnja je imala za cilj promovisanje i učešće mladih romskih lidera u unapređenju ljudskih prava i promjeni diskriminatornih stavova. Partneri u implementaciji ovog projekta bili su i Udruženje za promociju obrazovanja Roma "Otaharin" Bijeljina i Udruga „Altruist“ Mostar. Ombudsmeni ukazuju na značaj projekta jer je podržao rad neformalne mreže mladih pripadnika romske i neromske populacije iz Banje Luke, Sarajeva, Tuzle, Mostara i Bijeljine.²³⁰ Aktivnosti Ombudsmena i nevladinih organizacija su imale za cilj, između ostalog, i promociju Institucije ombudsmena, posebno u oblasti zaštite od diskriminacije.

Ombudsmeni su dali i svoj doprinos globalnoj kampanji **UNICEF-a u Bosni i Hercegovini**, povodom obilježavanja Međunarodnog dana djeteta, 20. novembra, pod nazivom „Djeca preuzimaju.“ Konvencija o pravima djeteta je itekako značajan međunarodni dokument, s obzirom na to da prvi put tretira djecu kao subjekte prava. Važna je jer pruža djeci neposrednu zaštitu – u smislu da DJECA IMAJU PRAVA, ali i posrednu, jer MI, ODRASLI, MORAMO OSIGURATI ZAŠTITU NJIHOVIH PRAVA. Kada je u pitanju saradnja s UNICEF-om, Ombudsmeni podsjećaju da su, zahvaljujući podršci UNICEF-a u Bosni i Hercegovini, tokom 2016. godine, obišli sve ustanove u kojima malodobne osobe izvršavaju sankcije institucionalnog karaktera na području Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Nakon završenih posjeta, sačinjen je dokument „*Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini*“ i upućene preporuke nadležnim tijelima.²³¹ Nakon upućivanja preporuka, Ombudsmeni su bili spremni saslušati predstavnike ustanova i nadležnih tijela o realizaciji i izvršavanju preporuka, kao i o svim poteškoćama i izazovima s kojima se susreću u svom svakodnevnom radu i u realizaciji preporuka Ombudsmena.²³² Nakon svih poduzetih aktivnosti, Ombudsmeni su odlučili da u 2018. godini, ponovno obišu sve ustanove i sačine izvještaj o realizaciji preporuka iz navedene analize.

²³⁰ U ovim gradovima održane su radionice sa djecom u školama (svaki grad – jedna osnovna i jedna srednja škola), kao i sa odraslim Romima u romskim naseljima.

²³¹ Ž-BL-01-589/16

²³² Radionica održana u Vitezu 09. i 10.02.2017. godine.

VIII. PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

8.1. Prava osoba s invaliditetom

U Odjelu za praćenje prava osoba s invaliditetom u 2017. godini zaprimljena je 51 žalba, a ukupno je izdato 13 preporuka.

Analizom žalbi utvrđeno je da su iste podnesene zbog problema pristupačnosti ostvarivanju pojedinačnih prava, kašnjenja isplata naknada po osnovu invalidnosti, dužine trajanja postupka odlučivanja po žalbama pred drugostepenim tijelima, prava na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, neisplaćivanja troškova smještaja osoba s invaliditetom u ustanove, arhitektonskih barijera, stambenog zbrinjavanja, nepoštivanja zakonom propisane procedure za slučajeve smještaja u ustanove osoba lišenih poslovne sposobnosti, nabavke medicinskih pomagala, zapošljavanja osoba s invaliditetom, nemogućnosti praćenja sudskog postupka slijepim/slabovidnim osobama, raspoređivanja na druge poslove zbog umanjene radne sposobnosti, nepoznavanja prava i dr.

Poteškoće i prepreke s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom su, prije svega, arhitektonske, urbanističke i informativne, zatim neujednačen pristup obrazovnim institucijama, predrasude, neprilagođeni udžbenici...

Kao što je navedeno, osobe s invaliditetom se i dalje svakodnevno susreću s arhitektonskim barijerama. Problem pristupačnosti reflektuje se na ostvarivanje svih drugih prava, počevši od obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, privatnog i porodičnog života, te socijalne uključenosti. Ombudsmeni su kroz postupke istraživanja ukazivali nadležnim tijelima na obavezu stvaranja jednakih uvjeta, bez diskriminacije po osnovu invalidnosti: fizičkom okruženju, prijevoznim sredstvima, informacijama i komunikacijskim tehnologijama i sistemima, drugim objektima i uslugama.

Postoje i pozitivni primjeri kao što je postavljanje staze za slijepe osobe u Općini Novo Sarajevo, što će, nadamo se, biti primjer i za druge općine/opštine na području Bosne i Hercegovine.

Povodom Izvještaja o pristupačnosti radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama s invaliditetom, koji je rađen u januaru 2016. godine, Ombudsmeni su uradili i Izvještaj o realizaciji preporuka datih tim izvještajem. Tako je u ovoj godini, Komisija za zaštitu ljudskih prava Skupštine Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, razmatrala Izvještaj o realizaciji preporuka i donijela zaključak kojim se zahtijeva od Skupštine da se rekonstrukcija, koja se odnosi na uklanjanje arhitektonskih barijera, uvrsti u budžet 2017. godine i da se zahtijeva od Vlade Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i vladinih tijela da isto učine. Prema našim saznanjima još uvijek nije realizovan zaključak. Skupština Tuzlanskog kantona otklonila je arhitektonske barijere na ulazu u zgradu. Narodna skupština Republike Srpske ugradila je panoramski lift, označila parking mjesta i prilagodila toalet; Skupština Federacije Bosne i Hercegovine dostavila je idejni projekat o načinu uklanjanja svih arhitektonskih prepreka u ovoj zgradi.

Primjer: Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine u prošloj godini upućena je preporuka zbog nemogućnosti pristupa stambenoj zgradi. Ombudsmeni su morali uraditi preporuku P-220/17²³³ jer se žaliteljica obratila sa zahtjevom za pristupnu stazu ili eventualni lift, u zgradi koja je namijenjena za kolektivno stanovanje, ali budući da joj nije udovoljeno, obratila se žalbom našoj Instituciji i u toku je realizovanje preporuke.

Prilagođavanje zakonodavstva UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, u Republici Srpskoj vršeno je uspostavljanjem socijalnog modela procjene Pravilnikom o utvrđivanju sposobnosti osoba u postupku ostvarivanja prava iz socijalne zaštite i utvrđivanju funkcionalnog stanja korisnika. Pravilnikom se propisuju uvjeti za ocjenjivanje sposobnosti i funkcionalnog stanja punoljetnih osoba u postupku ostvarivanja prava iz socijalne zaštite, sastav, uvjeti za formiranje i način rada prvostepene i drugostepene stručne komisije. Izvršene su zvjesne reforme, posebno u dijelovima koji se odnose na modalitet procjene i utvrđivanje sposobnosti osoba u postupku ostvarivanja prava iz socijalne zaštite, uvjeta koje ustanova socijalne zaštite treba ispuniti prilikom osnivanja u smislu općih i posebnih uvjeta kada je u pitanju prostor, oprema, broj stručnih i drugih radnika i slično, zatim pitanje vođenja registra ustanova socijalne zaštite, dnevnog zbrinjavanja, kao i druga ne manje značajna pitanja. Međutim, bez obzira na navedeno, obraćanja građana pokazuju da upravo neinformiranost²³⁴ (kako o pravima, tako i o nadležnostima) dovodi do njihovog nezadovoljstva.

Primjer: Žalitelj²³⁵ je lice s teškom mentalnom retardacijom. Rješenjem Osnovnog suda u Bijeljini potpuno mu je oduzeta poslovna sposobnost. Podnio je zahtjev za dobijanje znaka pristupačnosti, ali nadležno Ministarstvo unutrašnjih poslova nije prihvatilo zahtjev, tvrdeći da žalitelj ne ispunjava uvjete, odnosno da nigdje nije konstatovano da je žalitelj lice sa 100% invaliditetom. Centar za socijalni rad je dostavio izjašnjenje, odnosno potvrdio stanje u kojem se žalitelj nalazi. Ombudsmeni su se obratili Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, nadležno ministarstvo je dostavilo informaciju da sistem penzijsko-invalidskog osiguranja i njihove stručne komisije vrši navedene procjene. Žalitelj, postupajući u skladu s dostavljenom informacijom, podnosi zahtjev za utvrđivanje tjelesnog oštećenja na osnovu kojeg organ za vještačenje u prvom stepenu donosi nalaz, ocjenu i mišljenje, odnosno pojašnjenje da stanje teška mentalna retardacija predstavlja tjelesno oštećenje u procentu 100%. Nakon toga je uvažen navedeni nalaz i odobreno je izdavanje znaka pristupačnosti.

Ombudsmeni se u svom radu suočavaju s nezadovoljstvom stranaka zbog nejednakog postupanja i prava koja pripadaju osobama s invaliditetom prema uzroku invaliditeta. Ombudsmeni su podržali inicijativu Centra za koordinaciju i podršku invalidnim osobama „Istočna Hercegovina,” s ciljem donošenja Zakona o jedinstvenim načelima i unutar potpore „svim“ osobama s invaliditetom u Republici Srpskoj. Ombudsmeni su ovlaštenim predlagateljima zakona, prema Ustavu Republike Srpske, uputili pismo podrške navedenoj inicijativi i ponudili saradnju i poduzimanje mjera iz nadležnosti Ombudsmena koje su utvrđene Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Narodna skupština Republike Srpske²³⁶ obavijestila je Ombudsmene da je Odbor za zdravstvo, rad i socijalnu politiku jednoglasno zauzeo stav da je spomenuta inicijativa opravdana, te je prosljeđena Zakonodavnom odboru na dalje postupanje.

²³³ Ž-BR-02-153/16

²³⁴ Ž-BL-02-485/17, Ž-BL-02-344/17, Ž-BL-02-222/17

²³⁵ Ž-BL-02-392/16

²³⁶ Akt broj 02/4.01-9-011-1915-1/17

Analizirajući zaprimljene žalbe, Ombudsmeni su mišljenja da je pomak u stvaranju jednakih mogućnosti za osobe s invaliditetom od strane tijela vlasti usporen, s obrazloženjima da se radi o nedostatku novčanih sredstava. Nepristupačnost fizičkog okruženja, zajedno s neadekvatnim ili nedostajućim ortopedskim i drugim pomagalicama, nepostojanje javnog prijevoza za osobe s invaliditetom, te nedostatak informacija prilagođenih slijepim, gluhim i osobama s intelektualnim poteškoćama doprinose isključivanju osoba s invaliditetom iz svih društvenih aktivnosti.

Obrazovanje i obuke su, također, oblast u kojoj se prava osoba s invaliditetom ne poštuju u skladu s postojećim zakonodavnim okvirima. Iako postojeći zakoni i pravne odredbe sadrže i naglašavaju pravo na obrazovanje za sve pod istim uvjetima, stvarna slika je drugačija.

Preporuka svim institucijama izvršne i zakonodavne vlasti u Bosni i Hercegovini da donesu zakone kojima će osigurati uspostavu sistema pružanja usluga asistencije osobama s invaliditetom, uz garanciju stabilnog sistema finansiranja, a u kojima će isključivo pravo odabira ličnog asistenta imati osoba s invaliditetom.

Primjer: Jedna od žalbi se odnosila na prava osoba s invaliditetom na izbor asistenta u skladu s međunarodnim standardima i važećim propisima Bosne i Hercegovine.²³⁷ Nakon uočenih kršenja ljudskih prava Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su izdali preporuku svim institucijama izvršne i zakonodavne vlasti u Bosni i Hercegovini da donesu zakone kojima će osigurati uspostavu sistema pružanja usluga asistencije osobama s invaliditetom, uz garanciju stabilnog sistema finansiranja, a u kojima će isključivo pravo odabira ličnog asistenta imati osoba s invaliditetom. Profesionalna rehabilitacija, osposobljavanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom je od posebnog javnog interesa i spada u područje socijalne zaštite. Prava osoba s invaliditetom i njihova prava vezana za profesionalnu rehabilitaciju i osposobljavanje za zapošljavanje regulisana su Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju lica s invaliditetom Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida Republike Srpske.

Primjer: Žalitelj²³⁸ se obratio Ombudsmenima zbog povreda odredbi Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba s invaliditetom Federacije Bosne i Hercegovine jer se ne zapošljava najmanje jedna osoba s invaliditetom na svakih 16 zaposlenika, kako je propisano Zakonom. Ombudsmeni su uputili preporuku P-128/17 Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu finansija, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, čija realizacija je u toku. Naime, poslodavci koji se ne pridržavaju ove zakonske odredbe dužni su pri isplati plaća u Fond uplatiti poseban doprinos za zapošljavanje osoba s invaliditetom u iznosu od 25% prosječne neto plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine, za svaku takvu osobu koju su bili dužni uposliti. Stoga proizlazi da preko 40.000 poslodavaca u Federaciji Bosne i Hercegovine direktno diskriminira osobe s invaliditetom. Preporukom je predložena izmjena i dopuna odgovarajuće zakonske i podzakonske regulative s ciljem osiguranja mehanizma kontrole obračuna i plaćanja posebnog doprinosa za poticanje rehabilitacije, osposobljavanja i zapošljavanja osoba s invaliditetom.

²³⁷ Ž-SA-02-594/16

²³⁸ Ž-SA-02-1125/16

Pristup informacijama je još jedna teška i ozbiljna prepreka i poteškoća za osobe s invaliditetom, s obzirom na to da im većina izvora informacije nisu dostupne zbog fizičkih barijera ili barijera na koje ove osobe nailaze zbog različitih senzornih oštećenja.

Pitanja koja su predmet razmatranih žalbi odnose se i na postupak prijenosa stanarskog prava, odnosno otkupa stana, osoba koje su pod skrbništvom, te zaštite prava i interesa odnosno imovine, osoba kojima je oduzeta poslovna sposobnost. U konkretnim predmetima podnositelji žalbe ukazali su na to da su osobe koje obnašaju dužnost skrbnika radile protivno interesu osoba koje se nalaze pod njihovim starateljstvom.²³⁹

U Bosni i Hercegovini postoje tri kategorije osoba s invaliditetom. To su ratni vojni invalidi, civilne žrtve rata i civilni invalidi čiji uzrok nastanka invaliditeta nije ratnog karaktera. Iako su potrebe ovih građana često iste, prava i beneficije za tri kategorije invaliditeta drastično se razlikuju. Tako, na primjer, osoba koja je potpuno slijepa, a ratni je invalid, ima pravo na invalidninu, tuđu njegu i pomoć, dodatak za ortopedsko pomagalo, prednost pri zapošljavanju, stambenom zbrinjavanju, besplatni parking, pravo na olakšice pri uvozu automobila, prednost pri čekanju u redovima, dok potpuno slijepa osoba od rođenja od svega toga ima samo tuđu njegu i pomoć.

Primjer: Žalitelj se obratio s navodima da je kao osoba s invaliditetom u postotku od 100% diskriminisan u odnosu na kategoriju ratnih vojnih invalida prilikom ostvarivanja prava na oslobađanje i umanjeње dijela naknade za uređenje gradskog građevinskog zemljišta u slučaju kada se prvi put rješava stambeno pitanje. Žalitelj je u žalbi naveo da je Služba za opću upravu, privredne i društvene djelatnosti Grada Bihaća odbila žaliteljev zahtjev za oslobađanjem i umanjeњem dijela navedene naknade zbog toga što žalitelj ne pripada kategoriji ratnih vojnih invalida. Postupak istraživanja je pokazao da se iznos naknade za uređenje gradskog građevinskog zemljišta umanjuje za 50% za određene kategorije osoba, među kojima su i ratni vojni invalidi, dok se mirnodopskim invalidima, iako su *de facto* u istoj poziciji jer jednako osjećaju posljedice invalidnosti kao i ratni vojni invalidi, uživanje tog prava onemogućava na osnovu uzroka, odnosno okolnosti nastanka invaliditeta. Ombudsmeni su u predmetnom slučaju utvrdili diskriminaciju na osnovu invaliditeta i izdali preporuku broj: P-89/17, kojom su ukazali da osnovni cilj UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom jeste da zakoni i propisi država potpisnica, a time i Bosne i Hercegovine, potpuno štite sva prava osoba s invaliditetom, s namjerom da se svim osobama s invaliditetom osiguraju jednake mogućnosti za postizanje ciljeva. U odgovoru koji je dostavila Skupština Unsko-sanskog kantona navedeno je da će se u narednom periodu pokrenuti procedure za izmjenu zakona, a kako bi otklonili diskriminaciju na osnovu invaliditeta. Realizacija preporuke se i dalje prati.²⁴⁰

Bitno je naglasiti da ne postoji zakonska obaveza revizije odluka o oduzimanju poslovne sposobnosti osobama s intelektualnim i mentalnim invaliditetom (koje povlače ukidanje drugih prava poput prava na posjedovanje i nasljeđivanje imovine, raspolaganje vlastitim novcem, itd.), niti su osigurani uvjeti za vršenje redovnih revizija, čime se praktično isključuje mogućnost vraćanja poslovne sposobnosti i grubo se krše prava osoba s intelektualnim i mentalnim invaliditetom, od kojih se veliki broj nalazi u institucijama zatvorenog tipa. Država bi trebala osigurati pravna rješenja kojima će se osigurati različiti oblici podrške u donošenju odluka osobama s intelektualnim i mentalnim invaliditetom.

²³⁹ Ž-SA-02-156/13, Ž-SA-02-367/13

²⁴⁰ Ž-SA-02-690/15, P-89/17

Problem dužine trajanja sudskih postupaka se odnosi i na osobe s invaliditetom, posebno kada se radi o postupcima vraćanja radne sposobnosti. Nažalost, izvjestan broj žalbi odnosio se na postupanje sudova u postupcima vraćanja radne sposobnosti. Naime, dužina trajanja postupka vraćanja radne sposobnosti često je uvjetovana postojećim zakonodavnim sistemom.

Primjer: Jedan od takvih primjera je žalba²⁴¹ gdje je centar za socijalni rad kao razlog nepostupanja naveo nedostatak finansijskih sredstava za izmirenje troškova vještačenja. Ombudsmeni su donijeli preporuku centru za socijalni rad da hitno poduzme sve mjere iz svoje nadležnosti kako bi se osigurala finansijska sredstva. Preporuka je ispoštovana, te je nakon sprovedenog sudskog postupka, podnositeljici žalbe vraćena radna sposobnost.

Kao i prethodnih godina, posebna pažnja ovog Odjela je saradnja s civilnim sektorom. Ombudsmeni su u krajem 2017. godine izradili zidni kalendar Institucije za 2018. godinu upravo u saradnji s kategorijama osoba koje su najugroženije kako bi na ovaj način oslikali i proširili svijest javnosti o njihovim potrebama.

Primjer: Podnositelji žalbe²⁴² ukazali su na problem s kojim se susreću u primjeni Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom Unsko-sanskog kantona, prilikom odlučivanja o pravima na dodatak za njegu i pomoć druge osobe. U žalbi se navodi da postojeća pravna situacija i zakonska rješenja dovode do stvaranja socijalne nesigurnosti i nejednakosti osoba s invaliditetom koje imaju utvrđen isti stepen invaliditeta. Nakon intervencije Ombudsmena i izdavanja preporuke broj P-10/17 kojom se Vladi Unsko-sanskog kantona i Ministarstvu zdravlja, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona preporučuje da odmah po prijemu preporuke poduzmu sve mjere i radnje s ciljem uspostavljanja socijalne jednakosti građana Unsko-sanskog kantona u dijelu koji se odnosi na priznavanje prava na dodatak za njegu i pomoć druge osobe, Ombudsmeni su zaprimili odgovor Ministarstva zdravstva, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona u kome se navodi da je Vlada Unsko-sanskog kantona usvojila odluku o visini osnovice za obračun novčanih primanja, kojom su utvrđena određena povećanja naknade za njegu i pomoć druge osobe, ali i nekih drugih oblika socijalne zaštite.

Primjer: Ombudsmenima je podnesena žalba²⁴³ zbog problema u vezi s izgradnjom stambenog objekta koji bi bio primjeren za stanovanje bolesnog djeteta sa specifičnim potrebama. Zbog spora koji se odnosi na status nosioca prava na imovinu u konkretnom slučaju, pokrenut je postupak pred nadležnim sudom. U datim okolnostima čekanja i neizvjesnosti, da se okonča započeta procedura pred sudom i donese odluka zasnovana na zakonu, ali i da se, napokon realizuje adekvatno stambeno zbrinjavanje za teško oboljelog člana porodice, porodica podnositeljice žalbe je prinuđena trpjeti štetne posljedice. Ombudsmeni su zatražili izjašnjenje od Kantonalnog suda u Mostaru i uputili urgenciju 19.12.2017. godine jer nije primljen odgovor.

²⁴¹ Ž-BL-04-429/15

²⁴² Ž-BL-02-667/16

²⁴³ Ž-MO-02-136/17

IX. PRAVA NACIONALNIH, VJERSKIH I DRUGIH MANJINA

Slijedeći obaveze preuzete ratificiranjem Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije u Bosni i Hercegovini, usvojeni su *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine*,²⁴⁴ *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Federacije Bosne i Hercegovine*²⁴⁵ i *Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske*.²⁴⁶ Ovim zakonima se utvrđuju prava i obaveze pripadnika nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine kao i obaveze tijela vlasti da poštuju i štite, čuvaju i razvijaju etnički, kulturni, jezički i vjerski identitet svakog pripadnika nacionalne manjine.²⁴⁷ Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine propisuje i obaveze nižih nivoa vlasti (entiteta, kantona, gradova i općina/opština u Bosni i Hercegovini) koji su u skladu sa svojim ovlastima, svojim zakonima i drugim propisima dužni potpunije urediti prava i obaveze koje proističu iz zakona, ali i međunarodnih konvencija kojima se uređuju pitanja od značaja za nacionalne manjine.

U kojoj mjeri su implementirane odredbe međunarodnih dokumenata ljudskih prava i domaćeg pozitivnog zakonodavstva kada su u pitanju prava nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini teško je utvrditi samo na osnovu predmeta registrovanih u Odjelu za praćenje prava *nacionalnih, vjerskih* i drugih *manjina* Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Tokom 2017. godine u radu ovog Odjela bilo je samo osam (8) predmeta koji se odnose na prava *nacionalnih, vjerskih* i drugih *manjina*.

Analizom zaprimljenih žalbi utvrđeno je da su u pitanju obraćanja molbom za pomoć i stambeno zbrinjavanje,²⁴⁸ žalba na rad općinskih tijela uprave zbog nedostatne novčane pomoći,²⁴⁹ žalba na postupanje Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine i opovrgavanje pripadnosti nacionalnim manjinama određenim kandidatima na lokalnim izborima.

Primjer: Dana 14.02.2017. godine podnositeljici žalbe²⁵⁰ je upućena obavijest u kojoj je, između ostalog, navedeno da Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine u skladu sa zakonskim nadležnostima prati da li kandidati na izborima (općim i lokalnim) mijenjaju izjašnjavanje o nacionalnoj pripadnosti u toku jednog izbornog ciklusa. Stoga, kada uoči takav slučaj, CIK Bosne i Hercegovine u skladu sa zakonskim nadležnostima poduzima određene mjere.

U skladu sa svojim ovlastima,²⁵¹ Ombudsmeni su po službenoj dužnosti²⁵² otvorili istražne radnje povodom informacija da u naselju Dolovi, Općina Zavidovići, u kojem je naseljeno stanovništvo romske nacionalnosti, postoji problem otežanog snabdijevanja vodom.

²⁴⁴ Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine, (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 12/03, 76/05);

²⁴⁵ Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 56/08);

²⁴⁶ Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 2/04);

²⁴⁷ Član 5 propisuje da „pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na slobodu okupljanja radi izražavanja svojih kulturnih, vjerskih, obrazovnih, socijalnih, ekonomskih i političkih sloboda, prava, interesa, potreba i identiteta,“ a članom 6 da „Bosna i Hercegovina omogućava i finansijski pomaže održavanje i razvoj odnosa između pripadnika nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini sa pripadnicima istih nacionalnih manjina u drugim državama i sa narodima u njihovim matičnim državama.“

²⁴⁸ Ž-SA-03-772/17, Ž-SA-03-1020/17

²⁴⁹ Ž-SA-03-160/17

²⁵⁰ Ž-SA-03-112/17

²⁵¹ Član 30 Pravila za funkcioniranje Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 104/11).

²⁵² Ž-BR-03-249/17

U Instituciji su, također, zaprimljene žalbe pripadnika nacionalnih manjina zbog povreda ekonomskih i socijalnih prava i diskriminacije po osnovu pripadnosti nacionalnoj manjini koje su predmet razmatranja nadležnih odjela ove Institucije.

S obzirom na to da je većina navedenih obraćanja od strane pripadnika romske nacionalne manjine, Ombudsmeni zaključuju da isti, prije svega, nisu upoznati s načinom i mehanizmima za ostvarivanje svojih prava, a potom i s nadležnostima naše institucije.

Tokom izvještajnog perioda Ombudsmeni su poduzeli brojne aktivnosti u smislu kontakata s lokalnim zajednicama, tijelima vlasti, ali i nevladinim sektorom. Na sastanku predstavnika Ombudsmena i predstavnika nevladinih organizacija Tuzlanskog kantona²⁵³ koji je održan 16.10.2017. godine²⁵⁴ istaknuti su problemi pripadnika romske nacionalne manjine koji se ogledaju u sljedećem:

- Upitan kvalitet obrazovanja i eventualnog prenošenja znanja na djecu u osnovnim školama. Kazano je da se nerijetko dešava da djeca romske nacionalnosti koja upisuju srednju školu, ne znaju elementarne stvari, čitati i pisati;
- Određeni broj djece nakon izvjesnog vremena prestane pohađati školu, ali se ne ispisuje iz škole, kako ne bi ostala „van sistema,“ zbog čega imaju veliki broj neopravdanih časova;
- Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine²⁵⁵ iz 2015. godine propisuje da su u postupku pribavljanja ličnih dokumenata, odnosno prijave prebivališta i adrese stanovanja državljani dužni priložiti dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje, odnosno ovjeren ugovor o zakupu ili ovjeren ugovor o podstanarskom odnosu uz ovjeren dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stanodavca.²⁵⁶

To je dovelo do velikih problema u praksi, posebno kada se prvi put predaje zahtjev nadležnom tijelu za izdavanje ličnih dokumenata. Znatan broj pripadnika romske populacije ne može ispuniti naprijed navedene uvjete čime se dovodi u pitanje posjedovanje ličnih dokumenata što predstavlja poduvjet za ostvarivanje njihovih osnovnih građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i drugih prava.

Primjer: Kao odgovornu stranu podnositelj žalbe²⁵⁷ je označio Vladu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Odjel za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja. U žalbi žalitelj navodi da je u naselju Prutače, Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine 2014. godine dobio zemljište za izgradnju individualne kuće i da je odabran kao korisnik projekta stambenog zbrinjavanja Roma, međutim do dana obraćanja Ombudsmenima njegovo stambeno pitanje nije riješeno. Upućena je preporuka P-219/17 Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Odjelu za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove, Odjelu za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja i Uredu za upravljanje javnom imovinom da bez odlaganja, u skladu s pozitivnim zakonskim propisima, u koordiniranoj saradnji poduzmu što efektivnije mjere s ciljem iznalaženja rješenja za parcelu u

²⁵³ Posjeta ombudsmenke Jasminke Džumhur organizacijama: Viva žene, Zemlja djece u Bosni i Hercegovini, Euro Rom, Bolja budućnost, Biro za ljudska prava.

²⁵⁴ Zapisnik sa sastanka u Tuzli, Oi-k-Sa-168/17 od 08.11.2017. godine.

²⁵⁵ Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/01, 56/08 i 58/15.

²⁵⁶ Član 8 Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine.

²⁵⁷ Ž-BR-04-30/17

naselju Prutače, Brčko, a sve u svrhu pristupanja izgradnji stambene jedinice osobi koja je odabrana kao korisnik projekta pomoći za stambeno zbrinjavanje Roma u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine za 2013. godinu. Dana 23.01.2018. godine zaprimljen je odgovor Vlade Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Odjel za raseljene osobe, izbjeglice i stambena pitanja o poduzetim aktivnostima s ciljem rješavanja stambenog pitanja.

Primjer: Kao odgovornu stranu podnositelj žalbe²⁵⁸ je označio Grad Tuzlu, Komisiju za provođenje postupka za dodjelu neraspoređenih taksi stajališta u Tuzli. Žalitelj navodi da se Gradu Tuzli nekoliko puta bezuspješno obraćao zahtjevom za dodjelu taksi stajališta. Imenovani ističe da je Rom po nacionalnosti, te se smatra diskriminisan po osnovu pripadnosti nacionalnoj manjini. Ombudsmeni su zatražili izjašnjenje 23.11.2017. godine od Grada Tuzle i kako nisu primili odgovor upućena je urgencija.

U 2017. godini Ombudsmeni Bosne i Hercegovine razmatrali su jedan predmet u smislu zaštite slobode misli, savjesti i vjere propisane članom II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 9 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (u daljem tekstu: EKLJP) zbog povrede prava pripadnika vjerske nacionalne manjine.

Primjer:²⁵⁹ žaliteljica je izjavila žalbu na postupanje Univerzitetskog kliničkog centra Tuzla (u daljem tekstu: UKC Tuzla) u kojoj ističe da joj je uskraćena zdravstvena usluga, na koju, kako navodi, ima pravo, zbog toga što nije dala pristanak za transfuziju krvi, a koja se kosi s njezinim vjerskim uvjerenjima.

U konkretnom slučaju, podnositeljica žalbe, u skladu sa svojim uvjerenjima, želi garanciju da na bilo kakav način neće primiti transfuziju krvi, dok se zdravstvena ustanova u kojoj se treba obaviti operativni zahvat poziva na zakonska rješenja, politiku i procedure ustanove, ukazujući u kojoj mjeri su u mogućnosti udovoljiti njezinim zahtjevima.

Opravdano se nametnulo pitanje u kojoj mjeri društvo, odnosno vlasti, mogu ograničiti prava i slobode podnositeljice žalbe, te drugo pitanje, koje je razmatrano, na koji način ustanova, u skladu sa zakonskim obavezama, može udovoljiti njezinom zahtjevu.

Upućena je preporuka P 253/17 (od 28.09.2017. godine) UKC Tuzla i Ministarstvu zdravstva TK da razmotre predmet podnositeljice žalbe i mogućnosti u kojima bi moglo biti udovoljeno njezinom zahtjevu, u skladu sa zakonskim odredbama, počevši od angažovanja vanjskih saradnika pa do liječenja u nekoj drugoj zdravstvenoj ustanovi u Bosni i Hercegovini, Ministarstvu zdravstva TK da razmotri potrebu za pokretanjem postupka dobivanja mišljenja ili tumačenja zakonskih normi koje se odnose na ovaj konkretni slučaj, te u roku od 60 dana od dana prijema ove preporuke obavijesti Ombudsmene o njenom realizovanju. Dana 26.10.2017. godine zaprimljen je podnesak žaliteljice u kojem navodi: „... obavještavam vas da je Kantonalni sud u Tuzli donio presudu kojom je uvažena moja tužba i upravna stvar riješena tako da se UKC Tuzla obavezuje omogućiti mi zdravstvenu uslugu uz poštivanje mog vjerskog uvjerenja, odnosno bez transfuzije krvi.

Koristim ovu priliku da zahvalim na Vašem angažovanju u ovom predmetu, što mi je omogućilo sudsku zaštitu.“

²⁵⁸ Ž-BR-06-312/17

²⁵⁹ Ž-SA-03-537/17

X. DISKRIMINACIJA

Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini²⁶⁰ povjerava Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine status “centralne institucije nadležne za zaštitu od diskriminacije” i u tu svrhu predviđa osnivanje i rad posebnog odjela s isključivim zadatkom razmatranja predmeta diskriminacije koju je počinila bilo koja pravna ili fizička osoba u bilo kojoj oblasti života.

U 2017. godini, Ombudsmeni su primjenjivali Zakon o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini u skladu s izmjenama iz 2016 godine, kojima je unaprijeđen zakonski okvir za zaštitu od diskriminacije, ali i povećan obim nadležnosti Institucije ombudsmena i Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. Ovo se naročito ogleda u proširivanju liste osnova po kojima je zabranjena diskriminacija,²⁶¹ propisivanju težih oblika diskriminacije,²⁶² poboljšanju proceduralnih aspekata Zakona²⁶³ i definisanju pravne snage preporuka Ombudsmena u dokaznom postupku pred sudovima.²⁶⁴ Povrh svega, Nacrtom izmjena Zakona o zabrani diskriminacije predviđena je znatno veća uloga Ombudsmena u aktivnostima promocije antidiskriminacijske zaštite, koja se ogleda u informisanju javnosti, podizanju svijesti, provođenju kampanja i drugim oblicima prevencije diskriminacije.²⁶⁵

Iako ukupan broj žalbi prati trendove iz prethodnih godina,²⁶⁶ primjetno je da su žalbe iz oblasti diskriminacije sve osnovanije, da se stranke često obraćaju Ombudsmenu putem punomoćnika, te da se preporuke Ombudsmena sve češće koriste kao dokazno sredstvo u sudskim postupcima. Ovakvi trendovi ukazuju na veće povjerenje koje građani imaju u Ombudsmene i snagu odluka koje donose, ali istodobno i na nemogućnost ili neadekvatnost zaštite prava građana pred drugim javnim tijelima.

U 2017. godini, Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije je pored postupanja po pojedinačnim žalbama građana, djelovao proaktivno na prevenciji diskriminacije putem različitih aktivnosti, koje sežu od:

- otvaranja predmeta po službenoj dužnosti,
- prisustva na terenu,
- aktivnosti promocije,²⁶⁷
- saopćenja za javnost,
- saradnje s javnim institucijama, nevladinim i međunarodnim organizacijama,²⁶⁸

²⁶⁰ Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 59/09 i 66/16.

²⁶¹ Kroz ove izmjene zakona seksualna orijentacija i rodni identitet su terminološki ispravno imenovani kao osnove na kojima je zabranjena diskriminacija. Pored toga, kao zabranjena osnova diskriminacije navedene su i spolne karakteristike, starosna dob i invaliditet.

²⁶² Višestruka diskriminacija (član 4, stav 4), ponovljena diskriminacija (član 4, stav 5) i produžena diskriminacija (član 4, stav 6).

²⁶³ glede odredbi o hitnosti postupka (član 11), posebnim tužbama (član 12), nadležnosti sudova i rokovima (član 13), propisivanjem mjera osiguranja (član 14), preraspodjele tereta dokazivanja (članak 15), sudjelovanja trećih osoba (član 16), mogućnost podnošenja kolektivnih tužbi (član 17).

²⁶⁴ Član 15, stav 9

²⁶⁵ Član 7, stav 2, tačka (I)

²⁶⁶ U godini izvještavanja registrovano je 174 predmeta iz oblasti diskriminacije, a u prethodnim godinama, kako slijedi: 2016. (152); 2015. (159); 2014. (230); 2013. (198); 2012. (257); 2011. (191); 2010. (135); 2009. (156)

²⁶⁷ Međunarodne konferencije sa obraćanjem predstavnika Institucije:

- Equinet project meeting, *Violence Against Women and Gender based violence*, Budimpešta, 22.03.2017.
- Konferencija o budućnosti obrazovanja o ljudskim pravima, Strasbourg, Francuska, 20-22. juni 2017.
- Druga regionalna konferencija tijela za ravnopravnost Jugoistočne Evrope, *Prikupljanje statističkih podataka o pojavama diskriminacije*, Zagreb, Hrvatska, 30.10.2017.
- Vijeće Evrope, Radionica protiv govora mržnje u sportu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 21.-22. novembar 2017. te drugi skupovi i konferencije na teritoriji Bosni i Hercegovine, što je detaljnije opisano u narednim poglavljima.

- saradnje s akademskom zajednicom i istraživačkih projekata s naučnim institutima iz inostranstva,²⁶⁹
- monitoringa sudskih postupaka po zahtjevima stranaka,
- provođenja treninga i obuke za udruge i aktiviste²⁷⁰ do
- izrade novih specijalnih izvještaja²⁷¹ i
- praćenja, provođenja i promocije specijalnih izvještaja iz prethodnog perioda.

Zaposleni u Odjelu su, također, imali priliku za stručno usavršavanje o temi govor mržnje i zločin iz mržnje u organizaciji Vijeća Evrope, o temi pisanja podnesaka UN komitetima u organizaciji OSCE-a,²⁷² kao i za učešćem u tri kapitalne studijske posjete²⁷³ u okviru projekta Vijeća Evrope pod nazivom „Jačanje kapaciteta Ombudsmena za ljudska prava za borbu protiv diskriminacije.“

Ombudsmeni sa žaljenjem konstatuju da usvajanje izmjena zakona nije pratilo povećanje kapaciteta Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u oblasti zaštite od diskriminacije, zbog čega se postavlja pitanje stvarne volje države da se stepen realizacije prava građana u ovoj oblasti podigne na viši nivo. Na ovo, između ostalog, ukazuju i Ujedinjene nacije putem Globalnog saveza nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI) koji u Pismu o reakreditaciji od 24.11.2017. godine navodi da „sadašnji Zakon... ne određuje finansijsku autonomiju Institucije ombudsmena nad odobrenim budžetom,“ te da „s ciljem učinkovitog funkcionisanja, nacionalna institucija za ljudska prava mora imati odgovarajući nivo finansiranja da bi joj se garantovala neovisnost i mogućnost slobodnog određivanja prioriteta i aktivnosti.“²⁷⁴

Jednako stanje je i s ljudskim kapacitetima, gdje je lepeza nadležnosti iz Zakona o zabrani diskriminacije, koja je povećana izmjenama iz 2016. godine, a koja se dalje širi usvojenim Nacrtom izmjena Zakona o Ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine iz 2017. godine, povjerena radu ukupno troje službenika, što je vjerovatno i najmanji kadrovski okvir za zaštitu ravnopravnosti građana u Evropi, čak i u poređenju sa zemljama regiona.

²⁶⁸ Kroz aktivno učešće u radu međunarodnih mreža tijela za zaštitu ravnopravnosti:

- Povezivanje tijela za ravnopravnost i Institucije ombudsmena, Anketna Radne grupe za formulisanje politike EQUINET-a, 20.11.2017. godine;
- Upitnik Equinet-a o mjerama koje poduzimaju tijela za ravnopravnost prema Akcionoj listi Evropske komisije za unapređenje ravnopravnosti LGBTI osoba, 31.08.2017. godine;
- Upitnik za tijela za ravnopravnost, Fondacija Narod za promjene, Investiranje u ravnopravnost: decenija promjena za tijela za ravnopravnost, 31.08.2017. godine.
- EQUINET trening *How to build a case on equal pay*, Brno, Slovakia, 31.8-01.09.2017.

²⁶⁹ Istraživanje o diskriminaciji u oblasti zdravstva, Dr. Joanna Banasiuk, Adiunkt na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, 12.05.2017. godine.

²⁷⁰ Treninzi su organizovani za predstavnike udruga iz nevladinog sektora, kojima su prisustvovali članovi tih udruga:

- Konferencija, Formalne i neformalne prepreke građanskom aktivizmu, Banja Luka, Staklenac, 26. april 2017;
- Okrugli sto o temi diskriminacije Roma u organizaciji OSCE-a, 22-23 maj 2017, Vlašić;
- Radionica o temi „Stop diskriminaciji“ – projekat „Osnaživanje žena u Bosni i Hercegovini,“ CARITAS Banja Luka, 20.09.2017;
- Javna tribina u organizaciji „Udružene žene,“ Mjesna zajednica Borik, Banja Luka 26.09.2017;
- Save the Children, Dvodnevni trening o temi ljudskih prava i diskriminacije, za 40 mladih romskih lidera iz Bijeljine, Tuzle, Mostara, Sarajeva i Banje Luke, Sarajevo 17.-18.11.2017. godine.

²⁷¹ Specijalni izvještaj o upotrebi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini, april 2017. godine, dostupno na: http://ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsman_doc2017051211015795ser.pdf; Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini, juni 2017, dostupno na: http://ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsman_doc2017082415202346ser.pdf

²⁷² Banja Luka, Hotel Bosna, 18 maj 2017. godine; Sarajevo Hotel Marriot, 17 maj 2017. godine.

²⁷³ Strasbourg, Francuska: 10.-14. juli 2017. godine; Jerevan, Jermenija: 29. oktobar- 3. novembar 2017. godine, Belfast, Irska: 15. oktobar – 15. novembar 2017. godine.

²⁷⁴ Stav 4, str.3-4

10.1. Ocjena stanja po žalbama i usklađivanje zakona

Postupak po pojedinačnim žalbama građana predstavlja najznačajniji vid zaštite ljudskih prava. U Instituciji ombudsmena u 2017. godini, registrovano je ukupno 174 predmeta diskriminacije, što predstavlja povećanje od 17% u odnosu na prethodnu godinu.

Najveći broj žalbi u izvještajnom periodu odnosi se na mobing, kao poseban oblik diskriminacije na radnom mjestu (37), što predstavlja smanjenje u odnosu na prethodnu godinu (kada je registrovano 55 takvih žalbi), zatim slijede žalbe na diskriminaciju na osnovu etničke pripadnosti 8 (dok ih je u 2016. godini bilo 7), na osnovu društvenog položaja i spola 6, na osnovu seksualne orijentacije 6, na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla 5, na osnovu uznemiravanja 4, na osnovu vjere 3, na osnovu političkog ili drugog uvjerenja 3, na osnovu veze s nacionalnom manjinom 2, na osnovu članstva u sindikatu ili drugom udruženju 2 i po jedna žalba iz oblasti diskriminacije na osnovu jezika, obrazovanja i spolnih karakteristika.

Prema procjenama Ombudsmena, ovi podaci i dalje ne predstavljaju stvaran prikaz obima diskriminacije, jer i dalje postoje neprijavljeni slučajevi, zbog generalnog nepovjerenja u institucije, kao i zbog straha od eventualnih negativnih posljedica po status žrtava.

U poređenju s prethodnim godinama, Ombudsmeni primjećuju da je konstantno prisutan visok broj žalbi na mobing,²⁷⁵ da se redovno pojavljuju žalbe na etničku diskriminaciju,²⁷⁶ te i da se sve više predmeta otvara po navodima o diskriminaciji po osnovu ili u oblasti obrazovanja (naročito visokog obrazovanja u oblasti izbora u zvanja)²⁷⁷ zbog čega će Odjel za eliminaciju diskriminacije predložiti Ombudsmenima izradu Specijalnog izvještaja o stanju u visokom obrazovanju u okviru svojih strateških opredjeljenja za 2018. godinu.

Ombudsmeni ističu da su određeni predmeti riješeni pozitivno i prije izdavanja preporuke, bilo posredovanjem, poticanjem prijateljskog rješenja ili poduzimanjem medijacije između strana u sporu, bilo tako da odgovorno javno tijelo samo koriguje svoje postupanje nakon prvog obraćanja Ombudsmena, što će u sljedećim poglavljima biti ilustrovano konkretnim primjerima.

U periodu izvještavanja, Ombudsmeni izdali su 26 preporuka, najčešće u slučajevima mobinga, diskriminacije na osnovu pripadnosti nacionalnoj manjini, na osnovu obrazovanja, kao i po ostalim osnovama.

Nepoštivanje preporuka Ombudsmena koje se tiču povreda Zakona o zabrani diskriminacije povlači prekršajnu odgovornost fizičkih i pravnih osoba, kao i njihovo novčano kažnjavanje do 10.000 KM, izricanje mjere sigurnosti zabrane obavljanja djelatnosti, kao i druge sankcije predviđene čl. 19 i 20 spomenutog Zakona. Ombudsmeni pribjegavaju pokretanje sudskog postupka samo u krajnjoj mjeri jer postoje očekivanja da će preporuke u konačnici biti ispoštovane s obzirom na to da je takvo rješenje u interesu svih strana u postupku.

Tokom 2017. godine nastavljene su promotivne aktivnosti i informativne kampanje koje su usmjerene ka nadležnim institucijama i javnosti. Ograničena sredstva i kapaciteti umanjile su mogućnost djelovanja Institucije u promociji, tako da je to u 2017. godini, kao i u prethodnim, uglavnom bilo u sklopu aktivnosti koje su bile organizovane od strane drugih organizacija i institucija. Detaljan hronološki pregled aktivnosti i promocija iz oblasti diskriminacije sadržan je u nastavku ovog Izvještaja.

²⁷⁵ Ž-SA-06-315/15 (P-282/15), Ž-BL-06-750/14(P-246/15), Ž-SA-06-1258/14

²⁷⁶ Ž-BR-06-18/14 (P-42/15), Ž-BL-05-83 i 84/15 (P-225/15)

²⁷⁷ Ž-BL-06-373/16, Ž-BL-06-748/16, Ž-BL-06-258/16, Ž-BL-04-648/16, Ž-BL-06-669/17

10.2. Mobing

Iako je broj obraćanja građana ovoj Instituciji zbog mobinga konstantno visok, taj broj i dalje nije stvarni pokazatelj stanja u Bosni i Hercegovini. Institucija Ombudsmena dolazi do ovakvog zaključka na osnovu svjedočenja stranaka i medijskih natpisa kada najčešće na svjetlo izlaze najteže posljedice mobinga. Činjenica je da ima puno građana koji su danas izloženi mobingu, ali se ne obraćaju Instituciji niti traže sudsku zaštitu iz straha da bi u tom slučaju mogli ostati bez posla.

Primjer: Podnositeljica žalbe,²⁷⁸ koja je viša medicinska sestra, navodi da je žrtva mobinga od strane nadređene doktorice, zaposlene u Domu zdravlja Banja Luka. U postupku rada po ovom predmetu, Ombudsmeni su tražili od menadžmenta ustanove da uspostavi direktnu komunikaciju s neposrednim rukovodiocima podnositeljice žalbe, s ciljem stjecanja pravog uvida u činjenično stanje i pružanja objektivnih informacija Ombudsmenima. Načelnica Službe porodične medicine, u kojoj je zaposlena podnositeljica žalbe, dostavila je izjašnjenje u kojem je navela da je nakon detaljne analize i uzetih pojedinačnih izjava od osoblja ambulate mišljenja da je neopravdan zahtjev za pokretanje stegovnog postupka protiv podnositeljice žalbe, te da je između imenovane doktorice i podnositeljice žalbe evidentno postojala loša komunikacija, ali koja nije utjecala na rad u ambulanti i zbrinjavanje pacijenata. S ciljem poboljšanja međuljudskih odnosa u ambulanti, glavna sestra Službe porodične medicine posjetila je ambulantu, a održan je i sastanak menadžmenta ustanove s rukovodiocima Službe porodične medicine u interesu saznavanja svih relevantnih činjenica vezanih za konfliktnu situaciju. Radi izbjegavanja daljih nesporazuma, podnositeljica žalbe i odgovorna doktorica raspoređene su da rade u suprotnim smjenama. Dana 27.10.2017. godine, podnositeljica žalbe izvijestila je Ombudsmene da su problemi koje je imala riješeni, tako da su prestale verbalne prijetnje i pritisci kojima je bila izložena od strane imenovane doktorice.

Primjer: U predmetu,²⁷⁹ Sud Bosne i Hercegovine je uvažio preporuku Ombudsmena upućenu Upravi za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine zbog mobinga nad radnicom Regionalnog centra Tuzla, te je dana 06.10.2017. godine donio presudu²⁸⁰ kojom se tuženoj nalaže zabrana poduzimanja radnji kojima se krši tužiteljičino pravo na jednako postupanje, nalaže da se izvrše radnje kojima se uklanja diskriminacija i njezine posljedice po tužiteljicu, nalaže tuženoj da tužiteljici isplati na ime nematerijalne štete za pretrpljenu duševni bol i strah, kao posljedice mobinga, iznos od 9.600 KM sa zakonskom zateznom kamatom, računajući od dana donošenja presude pa sve do konačne isplate, kao i da tužiteljici nadoknadi troškove parničnog postupka, u roku od 30 dana od dana pravosnažnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

²⁷⁸ Ž-BL-06-637/17

²⁷⁹ Ž-BL-06-773/16

²⁸⁰ S I 3 P 022056 16 P

Presuda Suda Bosne i Hercegovine predstavlja značajan korak u formiranju sudske prakse u oblasti zaštite od diskriminacije i mobinga, naročito zbog činjenice da su u njoj obrazloženi različiti instituti iz Zakona o zabrani diskriminacije: nalaz vještaka neuropsihijatra o utjecaju mobinga na zdravlje, pitanje stvarne nadležnosti Suda, računanje rokova kod kontinuirane diskriminacije, teret dokazivanja, utvrđivanje visine nematerijalne štete, kao i uloga Ombudsmena.

10.3. Diskriminacija po etničkom osnovu

10.3.1. Nacionalna zastupljenost u policijskim strukturama

Žalitelj²⁸¹ se obratio Ombudsmenima za ljudska prava Bosne i Hercegovine navodeći da je Bošnjak po nacionalnosti, zaposlen kao policijski službenik u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske. U žalbi je istaknuo da je nakon stupanja na snagu *Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske* diskriminisan po nacionalnoj osnovi prilikom donošenja rješenja o rasporedu, u odnosu na policijske službenike srpske nacionalnosti koji su donošenjem novih rješenja o rasporedu napredovali u službi, a prethodno su radili na istim poslovima kao i žalitelj.

Nakon provedenog postupka istraživanja Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine su Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske uputili dana 18.10.2017. godine preporuku broj P-256/17 kojom je preporučeno da preispita sve okolnosti donošenja rješenja o rasporedu žalitelja i o poduzetim mjerama obavijesti Ombudsmene za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

U odgovoru na preporuku,²⁸² Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske istaknulo je: "...nakon ponovnog preispitivanja konkretnog slučaja, utvrdili su da je postupak rasporeda imenovanog izvršen u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima, da nema mjesta navodima koji se odnose na diskriminaciju, po bilo kakvoj, a tako i po nacionalnoj osnovi..."

Na osnovu ovog i srodnih slučajeva, Ombudsmeni su odlučili izraditi Specijalni izvještaj o nacionalnoj strukturi zaposlenih u sigurnosno-policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini.

10.3.2. Specijalni izvještaj o upotrebi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini

Ombudsmeni su na osnovu zaprimljenih žalbi građana, ali i po službenoj dužnosti, pokrenuli istražni postupak²⁸³ u vezi s upotrebom službenog jezika i pisma u osnovnim školama, te načina upisivanja naziva predmeta "Bosanski-Bošnjački jezik" u svjedočanstva i đачke knjižice učenika osnovnih škola u Republici Srpskoj. Postupajući u navedenim predmetima, te imajući u vidu akt potpredsjednice Federacije Bosne i Hercegovine broj 02-10-356-01/15 od 14.10.2015. godine kojim se traži izrada Izvještaja o upotrebi službenih jezika u Bosni i Hercegovini, odnosno u oba entiteta, te u kantonima Federacije Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni su pristupili njegovoj izradi.

U Specijalnom izvještaju o upotrebi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini, Ombudsmeni su nadležnim tijelima ukazali na dužnost poduzimanja mjera, s ciljem da se

²⁸¹ Ž-SA-06-1150/16

²⁸² Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske broj D/P-127-362/16 od 04.12.2017.

²⁸³ Ž-BL-01-622/13, Ž-SA-01-977/13, Ž-SA-04-1114/13, Ž-SA-06-1133/13, Ž-SA-1152/13, Ž-LI-06-226/14, Ž-SA-05-500/15, Ž-SA-06-615/15, Ž-SA-06-854/15, Ž-SA-06-13/16, Ž-BL-06-359/16, Ž-BR-06-225/16

svakom djetetu u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine omogućiti jednak pristup obrazovanju, a što se naročito odnosi na područja sa značajnom povratničkom populacijom, u oba entiteta, te ih podsjetili da svako nepostupanje u tom smislu, prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, otvara pitanje prekršajne i građanske odgovornosti. Ombudsmeni su, također, podsjetili da princip najboljeg interesa djeteta zahtijeva od svih tijela nadležnih za procese obrazovanja u Bosni i Hercegovini da poduzmu napore koji će rezultirati uspostavom okruženja koje podržava osobnost učenika, uz odsustvo bilo kakvog oblika diskriminacije.

Ombudsmeni su u Specijalnom izvještaju uputili preporuku nadležnim tijelima (Vladi Republike Srpske i Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti, vladama svih kantona i kantonalnim ministarstvima obrazovanja, kao i Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i Odjeljenju za obrazovanje) da bez odlaganja poduzmu sve neophodne mjere kako bi se u svim osnovnim školama u Bosni i Hercegovini, odnosno njezinim entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine osigurao ravnopravan i jednak tretman djece glede izvođenja nastave na službenim jezicima konstitutivnih naroda.

Ombudsmeni su, također, preporučili nadležnim tijelima da, bez odlaganja, poduzmu sve neophodne mjere kako bi djeca u svim osnovnim školama u Bosni i Hercegovini, odnosno njezinim entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine izučavala pisma koja su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini - latinicu i ćirilicu.

10.4. Diskriminacija u visokom obrazovanju

Tokom perioda izvještavanja, otvoreno je više predmeta koji su vezani za diskriminaciju u oblasti visokog obrazovanja, a koji se odnose na nejednak ili neujednačen tretman privatnih visokoškolskih ustanova.

Primjer: U predmetu,²⁸⁴ podnositelj žalbe se obratio Ombudsmenima navodeći da se ni on, ni njegova supruga, ne mogu zaposliti na Univerzitetu u Bihaću iako su doktori ekonomskih nauka u zvanju docenta, a da je uzrok tome diskriminatorna odluka Senata Univerziteta u Bihaću od 10.10.2015. godine po kojoj se izbori u nastavno-naučna zvanja stečeni na privatnim visokoškolskim ustanovama ne priznaju po automatizmu na Univerzitetu u Bihaću, da su zbog toga bili onemogućeni da pod jednakim uvjetima učestvuju u konkursnoj proceduri, zbog čega su trenutno na birou kao nezaposlene osobe. U postupku istrage utvrđeno je da je ovakva odluka Senata donesena uprkos izvještaju komisije Ministarstva, obrazovanja, nauke, kulture i sporta o provedenom nadzoru na JU Univerzitet u Bihaću, u kojem se navodi da je jedan od problema nedostatak vlastitih ljudskih resursa, naročito nastavnog kadra, te da se neopravdano visoka sredstva izdvajaju za rad preko norme i angažovanje vanjskih saradnika. U odgovoru na navode žalbe, označena javna ustanova poziva se na presudu Općinskog suda u Bihaću od 02.06.2017. godine, kojom je utvrđeno da Senat Univerziteta ima ovlasti da donese odluku kojom se onemogućuje angažman nastavnog osoblja s privatnih fakulteta. Ombudsmeni koriste ovu priliku da ukažu, da bez obzira na pojedinačne presude koje tretiraju često samo proceduralne aspekte odlučivanja o zahtjevima građana, prava građana u oblasti visokog obrazovanja trebaju biti jednaka bez obzira na to da li se radi o privatnim ili javnim obrazovnim ustanovama. Prema

²⁸⁴ Ž-BL-06-206/17

mišljenju Ombudsmena, svaki postupak tokom kojeg se odlučuje o ovoj kategoriji prava treba utvrditi da li je uzajamnost priznavanja nastavničkih zvanja osigurana u odnosu na druge javne univerzitete, univerzitete iz drugih (najčešće susjednih) država, te po kojem tačno osnovu ili s kojim tačno obrazloženjem je takva mogućnost isključena za privatne univerzitete iz vlastite države, te da li je takvo obrazloženje zasnovano na zakonu (koji omogućava osnivanje i punopravno djelovanje privatnih visokoškolskih ustanova) i Ustavu (koji definiše da se država temelji na principima tržišne ekonomije).

U svakom slučaju, nadležne institucije, a prvenstveno ministarstva obrazovanja, dužna su u saradnji s predstavnicima ustanova visokog obrazovanja, poduzeti konkretne mjere kako bi se pitanja priznavanja izbora u zvanja između javnih i privatnih univerziteta riješila sistemski i kako ne bi ovisila o pojedinačnim slučajevima, upravnog ili sudskog odlučivanja, koje je dugotrajno, finansijski zahtjevno i nekonzistentno.

Primjer: Žalba registrovana pod brojem²⁸⁵ upućena je zbog postojanja diskriminacije na osnovu spola i mobinga docenta na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu. Osnovni navod podnositeljice žalbe jeste da je stavljena u nepovoljniji položaj u odnosu na njezine muške kolege, docente i nastavnike zaposlene na istom fakultetu. Nakon provedenog postupka istrage, Ombudsmeni su dana 05.05.2017. godine uputili preporuku broj P-91/17 rektoru Univerziteta u Istočnom Sarajevu da poduzme neophodne mjere kako bi podnositeljica žalbe, kao odgovorni nastavnik, imala ravnopravan tretman ostvarivanja radne norme glede broja predavanja i predmeta, te da poduzme neophodne mjere na prevenciji i eliminaciji mobinga, između ostalog i putem uspostavljanja internih procedura ili mehanizama koji bi bili dostupni zaposlenima. U odgovoru na preporuku rektor je naznačio da će poduzeti mjere kako bi se ispoštovala preporuka, ali je podnositeljica žalbe obavijestila Ombudsmene da se njezin položaj nije popravio.

Ombudsmeni su odlučili da dosljedno prate provođenje preporuke i u narednom periodu, posebno naglašavajući zabranu viktimizacije, prema kojoj nijedna osoba ne smije biti dovedena u nepovoljniji položaj, zbog toga što je prijavila diskriminaciju ili na bilo koji način sudjelovala u postupku za zaštitu od diskriminacije.

10.5. Diskriminacija LGBTI osoba u pristupu pravu na okupljanje i slobodu izražavanja

Primjer: Ombudsmeni su postupali u predmetu²⁸⁶ povodom oduzimanja diktafona od predstavnika nevladine organizacije tokom održavanja sjednice Skupštine Grada Prijedora. Nakon provedenog postupka u predmetu, upućena je preporuka (P-171/17) Skupštini Grada Prijedora u kojoj se traži da se podnositeljima žalbe bez odlaganja vrati diktafon, poništi zaključak o zabrani prisustva od 15.02.2017. godine i omogući nesmetan uvid javnosti u rad skupštinskih sjednica. Predsjednik Skupštine je dana 24.08.2017. godine dostavio izjašnjenje na preporuku u kojem se navodi da se diktafon nalazi na portirnici Gradske uprave, o čemu postoji zabilješka policije, te da ne postoji nikakva prepreka da se isti preuzme. U izjašnjenju se, dalje, navodi da je skupštinska sala ograničenog kapaciteta i da ne može primiti neograničen broj osoba zainteresovanih za rad Skupštine, te da nije izdata zabrana prisustva sjednicama Skupštine, nego da nije dodijeljena akreditacija predstavnicima udruge „Kvart“ jer su predsjednici

²⁸⁵ Ž-BL-06-748/16

²⁸⁶ Ž-BL-05-797/17

odborničkih klubova donijeli takvu odluku. Ombudsmeni koriste ovaj Godišnji izvještaj da ukažu na neprihvatljivu praksu da se administrativnim mjerama odlučuje o jednom od osnovnih prava građana koje je zagantovano Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim konvencijama, a to je pravo na slobodu izražavanja koje obuhvata i pravo na slobodan pristup informacijama. Sjednice Skupštine su po prirodi javne, praćene brojnim tehničkim uređajima za audio i videosnimanje, pa je nejasno na osnovu čega se jednoj udruzi građana ograničava pravo da na isti način prati rad sjednice, putem tehničkog sredstva koje je za njih najpodesnije. Diktafon je sam po sebi sasvim uobičajen i često prisutan uređaj na bilo kojem skupu od javnog značaja, ne zauzima prostor, ne ometa ničiji rad, pa se njegova upotreba nikako ne može podvesti pod ometanje rada ili održavanje reda u sali za sjednice.

Ombudsmenima je neprihvatljiv stav odborničkih klubova Grada Prijedora da se podnositeljima žalbe uskrati pravo prisustva sjednicama, pogotovo zbog činjenice da nema bilo kakvog obrazloženja na osnovu kojih kriterija je donesena ovakva odluka, koje su to tehničke mogućnosti koje dozvoljavaju parcijalno prisustvo javnosti, te na osnovu kojeg propisa odbornički klubovi imaju ovlasti da derogiraju ustavom zagantovano pravo na pravni lijek kada se odlučuje o pravima ili interesima građana.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine primili su 11. maja 2017. godine žalbu Sarajevskog otvorenog centra u vezi s kršenjem prava na slobodu mirnog okupljanja LGBTI osoba u Kantonu Sarajevo, od strane Ministarstva prometa/saobraćaja Kantona Sarajevo, a povodom organizacije marša za ljudska prava LGBTI osoba, planiranog za 13.05.2017. godine u Sarajevu. Ombudsmeni su po prijemu žalbe, urgentno djelovali i kontaktirali Ministarstvo prometa/saobraćaja Kantona Sarajevo, sa zahtjevom za hitan sastanak. Dana 12.05.2017, pomoćnica Ombudsmena²⁸⁷ zajedno s predstavnicima Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini održala je sastanak s pomoćnikom ministra prometa/saobraćaja Kantona Sarajevo, kako bi se izvršio uvid u predmet Sarajevskog otvorenog centra. Ombudsmeni su utvrdili da je Ministarstvo prometa/saobraćaja Kantona Sarajevo primilo zahtjev Centra dana 12.04.2017. da je dana 11.05.2017. izdalo rješenje kojim se odobrava privremena potpuna obustava saobraćaja zbog održavanja prosvjednog marša. Međutim, postupanje Ministarstva po zahtjevu Sarajevskog otvorenog centra trideseti dan po podnesenom zahtjevu, u konkretnom slučaju ima za pravnu posljedicu nemogućnost ostvarivanja ljudskog prava na mirno okupljanje jer je uvjetovano kratkim prekluzivnim rokovima organizacije, pogotovo imajući u vidu praksu Ministarstva da je po sličnim zahtjevima odluku donosilo u roku od 3-5 dana. Ombudsmeni su proveli istraživanje u ovom predmetu u svjetlu člana 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, člana 21 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i Zakona o zabrani diskriminacije i punog poštivanja ljudskih prava i društvene inkluzije LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini.

Ovim povodom Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su izdali saopćenje za javnost kojim pozivaju široku javnost da prosvjed koji je zakazan 13.05. 2017. u Sarajevu, prođe dostojanstveno u duhu tolerancije prema različitim političkim, društvenim i kulturnim praksama i uvjerenjima i u duhu poštivanja ljudskih prava. Istodobno, Ombudsmeni su preporukom pozvali sve nadležne institucije, a posebno Ministarstvo unutrašnjih/unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo da poduzme sve potrebne mjere kako bi najavljeni prosvjed prošao bez incidenata.

²⁸⁷ Odjel za građanska i politička prava po pravilu ima najveći broj žalbi.

10.6. Otkazi porodiljama

Tokom 2017. godine Ombudsmeni postupali su u više predmeta u kojima su navodi žalbe ukazivali na povredu rodne ravnopravnosti, a konkretno, na činjenicu da su žene koje su ostale u drugom stanju, dobijale otkaz ugovora o radu, ili im nije ponuđeno produženje ugovora o radu koje su imale na određeno vrijeme.

Primjer: Podnositeljica žalbe²⁸⁸ se obratila Ombudsmenima povodom zaštite prava iz radnog odnosa u apoteci, a konkretnije, činjenice da joj nije produžen ugovor o radu nakon što je ostala u drugom stanju. Direktorica je putem punomoćnika dostavila odgovor u kojem se negiraju navodi žalbe, u kojem se opisuju različiti incidenti koji su prethodili spornom događaju, u kojem se dalje navodi da je ugovor protekao istekom roka na koji je zaključen, te je konačno tražena dokumentacija priložena uz žalbu, radi zaštite ugleda i drugih prava odgovornih fizičkih osoba. Dana 15.05.2015. godine, podnositeljica žalbe dostavila je komentar na izjašnjenje direktorice apoteke u kojem navodi da su tvrdnje o incidentima neistinite, da je bila primjeran i dobar radnik, da je direktorica sigurno znala za njezino stanje što mogu potvrditi svjedoci te da je spremna na razgovor i kompromisno rješavanje spora, kako bi izbjegli vođenje postupaka pred nadležnim institucijama. Prilikom neposrednog razgovora s predstavnikom Ombudsmena, podnositeljica žalbe ujedno je potvrdila da joj je produžen ugovor o radu. Dana 21.07.2017. godine Ombudsmeni su uputili odgovor punomoćniku direktorice apoteke kojim se odbija zahtjev za dostavljanjem izvorne žalbe koja je upućena Ombudsmenima za ljudska prava Bosne i Hercegovine, ukazujući da su traženi podaci zaštićeni obavezom diskrecije prema članu 28 stav 2 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, kao i prema članu 13 Pravila postupka Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Primjer: U predmetu sa sličnim činjeničnim navodima, dana 18.02.2017. godine, upućena je preporuka (P-17/17) privatnom kablovskom operateru da ukloni štetne posljedice prema podnositeljici žalbe zbog otkaza ugovora o radu ili da s istom postigne zadovoljavajuće rješenje glede njezinog radnog statusa ili naknade štete, u skladu s općim principima obligacionog prava. Ombudsmeni ne spore činjenicu da radni odnos zasnovan na određeno vrijeme prestaje istekom roka određenog ugovorom, te je jasno da trudnoća ne može utjecati na dužinu trajanja radnog odnosa, ali istodobno ukazuju na činjenicu da je podnositeljica žalbe radila u kontinuitetu 19 mjeseci, da na njezin rad nije bilo primjedbi, da joj je ugovor o radu na određeno vrijeme redovito produžavan sve do perioda koji se poklapa s njezinim odlaskom na bolovanje zbog čuvanja visokorizične trudnoće. Ombudsmeni uočavaju da poslodavac nije ponudio bilo kakvo obrazloženje ili izjašnjenje na tvrdnju podnositeljice žalbe, da su na njezino radno mjesto, neposredno po otkazu ugovora o radu, zaposleni novi radnici. Označeno privredno društvo obavijestilo je Ombudsmene da će preporuku provesti nakon završenja sudskog postupka, a Ombudsmeni izražavaju nadu da će sud uvažiti nalaze iz preporuke u dokaznom postupku, kako to predviđa Zakon o zabrani diskriminacije.

²⁸⁸ Ž-BL-06-228/17

Ombudsmeni ukazuju da se i tokom 2017. godine pokazalo da usvajanje Izmjena Zakona o radu iz 2016. godine prvenstveno predstavlja uvažavanje interesa poslodavaca jer ovu aktivnost nije pratilo osiguravanje mehanizama zaštite radnika, naročito iz ugroženih kategorija, kao što su žene u drugom stanju, radnici s ugovorom o radu na određeno, radnici po ugovoru o djelu i sl. Ombudsmeni pozivaju sva nadležna tijela, prvenstveno zakonodavna, da poduzmu neophodne mjere usmjerene ka većem stepenu realizacije prava i položaja radnika, koji danas odlikuju visoka stopa nezaposlenosti, neuređeno tržište rada i nedostatak kapaciteta nadležnih inspekcija.

10.7. Ostali ilustrativni primjeri od generalnog značaja

Nevezano za postojanje konkretnog predmeta, Ombudsmeni žele ukazati na primjer dobre prakse Javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja Novi Grad Sarajevo, koja se ogleda u isticanju na vidnom mjestu u čekaonici, *Uputstva za građane*, o tome šta je diskriminacija, kome se obratiti i na koji način. Između ostalog, data je uputa i o pravu obraćanja Ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Uputstvo se, prije svega, odnosi na obaveze zdravstvene ustanove glede jednakog tretmana i osiguranja jednakog pristupa zdravstvenoj zaštiti za sve pacijente, kao i na kanale komunikacije u slučaju sumnje u diskriminaciju. Ombudsmeni ističu ovaj primjer dobre prakse jer prvi korak ka realizaciji ljudskih prava predstavlja informisanost građana o mehanizmima zaštite koji im stoje na raspolaganju u slučaju da neko povrijedi ili ugrozi njihova prava.

Primjer: Žalbeni navodi²⁸⁹ su se odnosili na diskriminatorne odredbe Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine (član 59) i Zakona o radu Brčko Distrikta (član 42) kojima je propisano da žena ne može biti zaposlena na poslovima pod zemljom (u rudnicima), te na neusklađenost ovih odredbi sa Zakonom o zabrani diskriminacije. Postupanje Ombudsmena u ovom slučaju rukovođeno je stanovištem Komiteta eksperata Međunarodne organizacije rada (MOR), koji je naveo da države članice trebaju ratificirati Konvenciju o sigurnosti i zdravlju u rudnicima (br. 176) iz 1995. godine i otkazati spornu Konvenciju br. 45 (koja sadrži spomenute zabrane) jer se: “za razliku od starog pristupa i potpune direktne zabrane svog podzemnog rada, novi standardi fokusiraju na procjenu i upravljanje rizicima, te uspostavljanje adekvatnih preventivnih i zaštitnih mjera za radnike/ce u rudnicima zaposlene pod zemljom, bez obzira na njihov spol.” Nakon provedenog postupka istraživanja, Ombudsmeni su obaviješteni od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice da je Bosna i Hercegovina pristupila otkazivanju Konvencije 45 MOR-a koja se tiče zabrane rada žena pod zemljom.

Primjer: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine je dana 13.09.2017. godine primila *email* podnositeljice žalbe,²⁹⁰ u kojem navodi da se obraća radi vrijeđanja na radnom mjestu, te opisuje situaciju u kojoj joj je kolega tokom rasprave rekao da je „nenormalna,“ u prisustvu drugih kolega, te postavlja upit vezan za mogućnosti prijavljivanja kolege. U vezi s prethodno navedenim, podnositeljici žalbe je aktom od 21.09.2017. godine ukazano na mogućnost podnošenja inicijative za pokretanje disciplinskog postupka neposredno nadređenom od kolege koji ju je uvrijedio, u skladu sa Zakonom o radu i internom aktu radne

²⁸⁹ Ž-SA-06-123/17

²⁹⁰ Ž-SA-06-904/17

organizacije kojim je regulisano pokretanje disciplinskog postupka (Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti), kao i na nadležnosti Ombudsmena u skladu s članom 7 Zakona o zabrani diskriminacije.

Ovaj primjer ilustrira prvenstvenu odgovornost poslodavaca da internim aktima uredi pitanje zaštite od diskriminacije i mobinga na što Ombudsmeni često ukazuju svojim preporukama.

Primjer: Ombudsmenu za ljudska prava obratili su se žalbom²⁹¹ mještani hrvatske nacionalnosti, koji žive u naselju Volijak, Općina Jajce, a povodom izgradnje islamskog vjerskog objekta – džamije, bez potrebnih građevinskih dozvola. Nakon provedenog postupka istraživanja, Ombudsmeni su dana 27.07.2017. godine uputili preporuku P-173/17 načelniku Općine Jajce i Općinskom vijeću Jajce, da bez odlaganja poduzmu mjere iz svoje nadležnosti, kako bi se uspostavilo stanje u skladu sa Zakonom o gradnji Srednjobosanskog kantona, a u vezi s navodima iz žalbe. U odgovoru na preporuku, načelnik je naveo da je Općina Jajce poduzela sve mjere iz svoje nadležnosti, da je popunjena pozicija građevinskog inspektora koja je bila upražnjena, te da su stvoreni uvjeti za njegov neometan rad nakon što je Općinsko vijeće dobilo svoje rukovodstvo. U komunikaciji s podnositeljima žalbe potvrđeno je da je gradnja obustavljena, ali da objekat do zadnjeg kvartala 2017. godine nije bio uklonjen niti su pribavljena potrebna odobrenja za građenje: urbanistička suglasnost, dozvola za građenje i izmjena Regulacionog plana.

²⁹¹ Ž-BL-06-215/17

XI. SARADNJA S MEDIJIMA

Odnosi s javnošću i saradnja s medijima veoma su važan segment rada Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, posebno uzimajući u obzir utjecaj medija na formiranje javnog mnijenja te njihov doprinos u promociji ljudskih prava. Ombudsmeni svakako ostaju posvećeni daljem razvijanju profesionalnih odnosa jer su novinari veoma značajni saveznici u ostvarenju njihovog mandata.

Saradnja Ombudsmena i medija odvija se s ciljem sistemskog, kontinuiranog, pravovremenog i tačnog informisanja javnosti, putem štampanih i elektronskih medija, o radu i aktivnostima ove institucije u vezi s događajima i pitanjima od značaja za ostvarivanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Mediji su, kao i proteklih godina, u skladu sa svojom uređivačkom politikom, sa značajnim interesovanjem pratili rad Ombudsmena Bosne i Hercegovine. Izvještavali su na osnovu izjava Ombudsmena i njihovih pomoćnika, zatim na osnovu izvještaja s događaja i konferencija za novinare, ali su isto tako prenosili i stavove i reagovanja Ombudsmena koje su oni iznosili putem saopćenja za javnost.

I ovom prilikom Ombudsmeni ističu da su mediji bili veoma koristan izvor spoznaja za slučajeve zbog kojih su pokretali postupke po vlastitoj inicijativi, a na osnovu izvještavanja novinara. Nakon spoznaja za takve događaje i situacije iz medija u određenom broju slučajeva u Instituciji ombudsmena su otvoreni predmeti po službenoj dužnosti, te poduzimane aktivnosti.

Istovremeno, Ombudsmeni se zalažu za slobodu izražavanja i nesmetan rad medija u društvu, što je i preduvjet razvoja svakog demokratskog društva, te su u prethodnom periodu osim obraćanja samih novinara i medijskih radnika, u više navrata otvarani i *ex officio* predmeti u slučajevima koji su se odnosili na prijetnje novinarima ili medijskim radnicima, napadima na iste i drugo.

Ombudsmeni su prepoznali potrebu za povećanim radom u oblasti medijskih sloboda, kao i položaja osoba koje rade u medijima ili su *freelanceri*. Tako je u ovoj godini urađen Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini koji je objavljen na web-siteu Institucije ombudsmena, te prezentiran na pres-konferenciji u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, 28.08.2017. godine u Sarajevu.

Ombudsmeni su izradili izvještaj u saradnji i uz podršku Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, a cilj nam je da osigura razumijevanje problema i pitanja vezanih za položaj novinara u Bosni i Hercegovini kao jednog od preduvjeta za osiguranje prava na slobodu izražavanja, te doprinese općem poboljšanju prava na slobodu izražavanja, ljudskih prava i sloboda u Bosni i Hercegovini. Izvještaj treba osigurati i identificiranje ključnih smjerova za institucionalno djelovanje s ciljem rješavanja uočenih problema u ovoj oblasti. Specijalni izvještaj sadrži i određeni broj preporuka koje Ombudsmeni upućuju nadležnim tijelima i institucijama unutar Bosne i Hercegovine.

U svakodnevnom radu s medijima Ombudsmeni primjenjuju standardne procedure što podrazumijeva dostavljanje odgovora o aktivnostima i pitanjima iz nadležnosti Institucije na zahtjev novinara, učešće Ombudsmena i njihovih pomoćnika u medijima (intervjui, izjave, gostovanja u TV i radioemisijama), održavanje pres-konferencija, objavljivanje saopćenja za javnost, kao i distribuciju promotivnih materijala i učešće u promotivnim kampanjama.

U izvještajnoj godini Ombudsmeni su odgovorili na 133 zahtjeva medija, izdali 27 saopćenja za javnost, te objavili ukupno 186 pojedinačnih informacija na zvaničnom web-siteu Institucije.

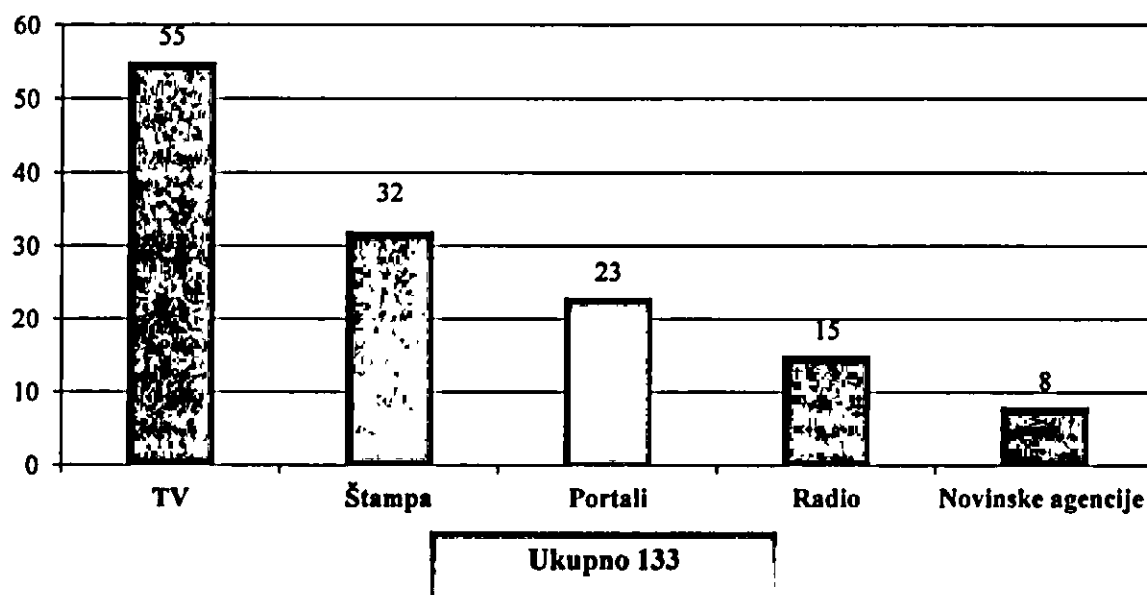
Tokom 2017. godine ostvarena je saradnja s oko 40 medijskih kuća iz zemlje i regiona (kako štampanih, tako i elektronskih), uz nastojanje da se na njihove upite odgovori što je moguće prije i sadržajnije, ne ostavljajući nijedno obraćanje bez odgovora. Interesovanje za pitanja iz

nadležnosti Institucije ombudsmena Bosne i Hercegovine iskazale su različite medijske kuće, kao što su: BHT1, RTRS, FTV, N1, Al Jazeera Balkans, TV Alfa, kao i Nezavisne novine, Glas Srpske, Dnevni avaz, Euroblic, Radio Brčko, Radio Slobodna Evropa, novinske agencije FENA i SRNA, a u skladu s trendovima i sve veći broj portala (diskriminacija.ba; etrafika.net; faktor.ba, klix, buka i dr). Značajan doprinos u informisanju javnosti o aktivnostima Ombudsmena na lokalnom nivou dale su RTV Slon iz Tuzle, RTVUSK iz Bihaća, Radio Herceg-Bosne iz Mostara, internet magazin „Moja Hercegovina“ iz Trebinja i dr. U izvještajnoj, kao i prethodnih godina, na većinu zahtjeva medija odgovoreno je u sjedištu Institucije u Banjoj Luci i Područnom uredu Sarajevo, dok su specifične zahtjeve koji su se odnosili na konkretne pokazatelje o stanju ljudskih prava na lokalnom nivou tretirali ostali područni uredi ove Institucije.

U formi saopćenja za javnost Ombudsmeni su, između ostalog, pozvali na uvažavanje potreba djece čiji su roditelji u zatvoru, upozorili na kršenje prava djece u medijima, pozdravili donošenje Zakona o jedinstvenim načelima i okviru podrške svim licima s invaliditetom u Republici Srpskoj, te upoznali širu javnost s podnesenim inicijativama, otvaranjem predmeta po službenoj dužnosti, uredovnim i ostalim aktivnostima Ombudsmena u lokalnim zajednicama. Na isti način Ombudsmeni su nastojali doprinijeti afirmaciji prava, posebno ugroženih kategorija stanovništva povodom obilježavanja značajnih datuma iz oblasti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini u 2017. godini.

11.1. Pregled zahtjeva medija prema vrsti medija

Posmatrano prema vrsti medija, najveći broj nastupa tokom 2017. godine ostvaren je u TV programima (55), dok je broj izjava realizovanih po zahtjevima štampanih medija ostao na prošlogodišnjem nivou (32). U odnosu na štampane medije, dvostruko manji broj izjava bazirao se na zahtjevima radiostanica (15). Procentualno posmatrajući, nije došlo do promjena u odnosu na 2016. godinu kada je riječ o web-portalima (23), kao ni po pitanju novinskih agencija čijih je zahtjeva u izvještajnom periodu bilo u približno istom broju (8).

Dijagram 1: Medijski interes za rad Institucije prema vrsti medija

11.2. Pregled zahtjeva medija po oblastima ljudskih prava

Posmatrano po kategorijama povreda prava, analiza pokazuje da se najveći broj zaprimljenih zahtjeva medija odnosi na pitanja iz opće nadležnosti Ombudsmena, odnosno da se mediji u najvećoj mjeri interesuju za spoznaje do kojih su Ombudsmeni došli postupajući po žalbama građana, ali i mjera koje su poduzeli na otklanjanju utvrđenih kršenja njihovih prava (40). U ovim izjavama Ombudsmeni i njihovi pomoćnici reagovali su na događaje koji su izazvali povećanu pažnju javnosti, a koji su mogli utjecati ili su utjecali na ostvarivanje ljudskih prava i sloboda. Oni su se, također, osvrnuli na ostale pokazatelje kojima se ocjenjuje opće stanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, te priopćavali druge novosti o djelovanju iz svoje nadležnosti.

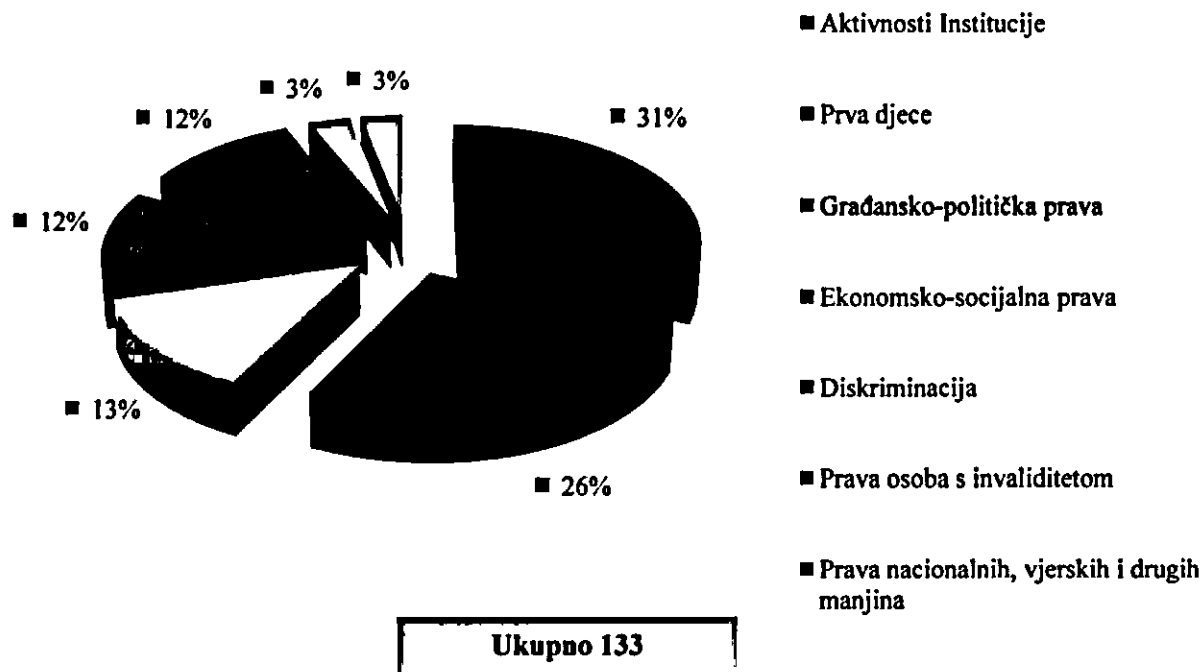
Kako prethodnih, tako i 2017. godine, evidentno je da mediji u velikoj mjeri fokus svog interesovanja stavljaju na oblast zaštite prava djeteta u Bosni i Hercegovini (34). Ovo je moguće dovesti u vezu s aktuelnim dešavanjima u oblasti obrazovanja, ali i slučajevima vršnjačkog nasilja, eksploatacije djece i druge problematike u ostvarivanju prava djece u Bosni i Hercegovini. U svojim izjavama za medije predstavnici Institucije su, između ostalog, govorili o zdravstvenoj zaštiti djece, uspostavljanju alimentacionog fonda u Republici Srpskoj i njegovoj operacionalizaciji u Federaciji Bosne i Hercegovine, fizičkom kažnjavanju djece, zaštiti djece na internetu, ali i drugim faktorima koji na posredan način utječu na ostvarivanje prava djece, kao što je npr. ekonomski status njihovih roditelja.

U oblasti građanskih i političkih prava Ombudsmeni su odgovorili na 17 zahtjeva medija, od kojih se najveći broj odnosio na slobodu izražavanja. Potpuno uvažavajući slobodu izražavanja i opredjeljenja glede iznošenja ličnih stavova o pojedinim društvenim pojavama, Ombudsmeni su posebno ukazali na potrebu poduzimanja svih mjera kojima će se odgovorne osobe u najvećoj mogućoj mjeri suzdržati od korištenja izraza u javnoj komunikaciji koji mogu biti uvredljivi za bilo koju osobu ili grupu osoba u Bosni i Hercegovini, ili mogu prerasti u govor mržnje. Ombudsmeni su u više navrata tokom 2017. godine osudili verbalne napade na novinare, ukazujući na štetnost ograničavanja medijskih sloboda kao stuba demokratskog i pluralističkog društva. Ostale teme o kojima je bilo riječi u oblasti građanskih i političkih prava odnosile su se na slobodu pristupa informacijama, konkursne procedure, upravu i pravosuđe.

U neznatno manjoj mjeri zahtjevi medija odnosili su se na ekonomsko-socijalna prava građana (15). U okviru ove oblasti tretirane su teme iz domena zdravstvene i socijalne zaštite, kao i prava iz radnog odnosa i sl.

U odnosu na 2016. godinu, približno isti udio u ukupnom broju zaprimljenih zahtjeva medija u 2017. godini zauzimaju teme iz nadležnosti Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. U fokusu interesovanja bili su mobing i drugi oblici diskriminacije, te položaj LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini.

U istoj mjeri mediji su pokazali interes za pitanja koja se tiču prava manjina, prava zatvorenika/pritvorenika i prava osoba s invaliditetom.

Grafikon 2: Pregled zahtjeva medija po oblastima ljudskih prava

Kao važnom mehanizmu za promociju i informisanje građana o radu Institucije i pitanjima od značaja za ostvarivanje njihovih prava, Ombudsmeni su i ove godine dužnu pažnju posvetili sadržaju službene internet stranice: www.ombudsmen.gov.ba.

Novina u odnosu na prethodne godine je kreiranje posebnog segmenta u okviru sajta pod nazivom "Mi u medijima," gdje se objavljuju naslovi tekstova i priloga u kojima je Ombudsmen glavna tema ili jednako zastupljen s ostalim subjektima glavne vijesti. Za novinski tekst navode se naslov, datum i naziv medija koji je objavio vijest, a za elektronske sadržaje dodati su linkovi ili tajm kodovi, ukoliko su dostupni.

Tokom 2017. godine stranica je posjećena 38.033 puta, a ukupno je pogledano 116.893 stranica sa sadržajima. Te posjete ostvarilo je 23.082 različitih posjetilaca koji su se, u prosjeku, zadržavali dvije minute i četrdeset pet sekundi na internetskoj prezentaciji. Najviše posjeta bilo je iz Bosne i Hercegovine, slijede Srbija i Hrvatska, a značajan broj posjeta zabilježen je iz SAD-a, Njemačke, Rusije, Francuske, Austrije, Južne Afrike, itd.

Uspostavljeni mehanizmi saradnje s medijima u 2017. godini unapređivani su na sastancima, konferencijama te ostalim skupovima posvećenim pitanjima iz oblasti medijskih sloboda, kao i kroz svakodnevne kontakte s novinarima i službenicima za informisanje iz drugih agencija i institucija.

XII. SARADNJA S TIJELIMA I INSTITUCIJAMA

12.1. Saradnja s tijelima i institucijama u Bosni i Hercegovini

Slijedeći usaglašene principe vizije (usvajajući Strategiju djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za period 2016. – 2020. godine) Ombudsmeni i zaposlenici Institucije ombudsmena nastavili su raditi na razvijanju i jačanju saradnje s tijelima i institucijama Bosne i Hercegovine integrisani u strukture Bosne i Hercegovine kao korektivni faktor u daljem razvoju demokracije zasnovane na vladavini prava i poštivanju ljudskih prava i osnovnih sloboda građana. Za Ombudsmene je značajna saradnja s tijelima vlasti, od kojih ističemo zakonodavnu vlast (kako na državnom, tako i na entitetskim nivoima), koja raspravlja i daje mišljenje o godišnjim izvještajima Institucije ombudsmena, kao i tijela izvršne vlasti te, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, entitetske *gender* centre u svrhu zaštite od diskriminacije i analize pojava diskriminacije, promovisanja prava u oblasti ravnopravnosti spolova, prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, usvajanja i realizovanja preporuka po žalbama građana, dostavljanja izvještaja, odgovora po žalbama građana i prikupljanja podataka za izradu specijalnih izvještaja. Saradnja je ostvarena i s određenim brojem fakulteta i škola širom Bosne i Hercegovine potpisivanjem akta o saradnji, a sve s ciljem upoznavanja mladih o njihovim ljudskim pravima, odnosno edukacije kako se zaštititi i na koji način mogu ostvariti svoja prava. Nastavlja se i saradnja sa Zajedničkom komisijom za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine kroz razmatranje specijalnih izvještaja realizovanih u 2017. godini (a koje za krajnji cilj ima konačnu realizaciju preporuka iz gore spomenutih izvještaja). Posjeta Ombudsmena i predstavnika Odjela za politička i građanska prava imigracionom centru, u sastavu Službe za poslove sa strancima, bila je također uspješno realizovana u prethodnoj godini.

U protekloj kalendarskoj godini kvalitetan i istinski rad na svakodnevnoj zaštiti ljudskih prava ogledao se i u vidu posjeta lokalnim zajednicama, održavanju redovnih kontakata s nosiocima lokalne samouprave, te su tako i u 2017. godini održani sastanci s načelnicima/gradonačelnicima gradova i općinâ/opštinâ Bihać, Sokolac, Dobo, Bugojno,²⁹² Kupres,²⁹³ Nevesinje, Zenica, Ilidža,²⁹⁴ Tuzla, Prijedor i Orašje, te premijerima Posavskog i Tuzlanskog kantona²⁹⁵ na kojima su intenzivirani razgovori o aktuelnim problemima u navedenim općinama, te saradnja s Ombudsmenima.²⁹⁶

²⁹² Ombudsmen Nives Jukić zajedno sa saradnicima i predstavnicima OSCE-a posjetila je Općinu Bugojno gdje je održan sastanak s načelnikom Općine Bugojno, Hasanom Ajkunićem, i predsjedavajućim Općinskog vijeća Bugojno, Igorom Vrljićem.

²⁹³ Ombudsmen Nives Jukić je posjetila zajedno sa saradnicima i predstavnicima OSCE-a Općinu Kupres, gdje je održan sastanak u vezi sa žalbom sa načelnikom Općine Kupres, Milanom Raštegorcem, i predsjedavajućim Općinskog vijeća Kupres, Mladenom Pavlicom.

²⁹⁴ Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, dr. Jasminka Džumhur i prof. dr. Ljubinko Mitrović posjetili su Općinu Ilidža, gdje su s općinskim načelnikom dr. Senaidom Memićem razgovarali o predmetima koji su u Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine formirani na osnovu žalbi građana s područja ove Općine. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine i načelnik Memić tokom sastanka su istakli ključne probleme i izazove sa kojima se suočavaju u radu, te razmotrili mogućnosti rješavanja žalbi građana.

²⁹⁵ Posjeta ombudsmenke dr. Jasminke Džumhur Tuzlanskom kantonu, te sastanci sa premijerom Kantona, ministrom unutrašnjih poslova, ministrom zdravlja, ministrom rada i socijalne politike, ministrom pravde, te direktorom Kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja i Kantonalnog zavoda penzijsko-invalidskog osiguranja. Nadalje, ombudsmenka dr. Džumhur susrela se i održala brojne sastanke i sa predstavnicima aktuelne vlasti Grada Tuzla kao i sa mnogobrojnim nevladinim udrugama iz Tuzle razgovarajući o besplatnoj zdravstvenoj zaštiti porodilja u Tuzlanskom kantonu, pitanju zdravstvene zaštite djece, problemima u vezi sa izdavanjem ličnih dokumenata, kvalitetu obrazovanja djece u osnovnim školama i problemima sa kojima se romska populacija susreće prilikom osnovnog školovanja.

²⁹⁶ Ombudsmen prof. dr. Ljubinko Mitrović je u martu 2017. godine posjetio predstavnike vlasti Opštine Nevesinje i tom prilikom je razgovarano o tekućim problemima kao i o raspoloživim mehanizmima zaštite ljudskih prava u Opštini Nevesinje.

Ombudsmeni²⁹⁷ su u ovoj godini posjetili i Kantonalnu bolnicu u Travniku zbog nasilne smrti pacijenta na Odjelu za neurologiju i psihijatriju.

Obavljena je posjeta Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zapadnohercegovačkog kantona, a povodom konkretnog predmeta.²⁹⁸

Obavljena je posjeta i razgovor s mjesnim sveštenikom u Općini Bugojno,²⁹⁹ zatim je održan radno – konsultativni sastanak s direktorom Centra za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske.³⁰⁰ Povodom otvaranja kancelarijskih dana Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine održana je konferencija za medije.³⁰¹ S pomoćnikom ministra zdravlja Republike Srpske i predstavnicima Ministarstva zdravlja Republike Srpske održan je radno-konsultativni sastanak.³⁰² Za predstavnike medijskih kuća, kao i svake godine, održan je prijem u sjedištu Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.³⁰³ Predstavnici Institucije su bili prisutni na radno-konsultativnom sastanku s članovima Odbora jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske.³⁰⁴ Obavljena je i posjeta Okružnom sudu u Banjoj Luci i razgovarano je s predsjednikom tog suda.³⁰⁵ U oktobru mjesecu sjedište Institucije je posjetila i Pravobraniteljica za djecu Hrvatske.³⁰⁶ U sjedištu Institucije u Banjoj Luci upriličena je posjeta i novoimenovanog Ombudsmena Srbije mr. Zorana Pašalića sa saradnicima.³⁰⁷

Također, u oktobru iste godine ombudsmen prof. dr. Mitrović je obavio posjetu i Gradu Prijedoru gdje se sastao sa gradonačelnikom Prijedora, diskutujući o svim važnim pitanjima, a posebno o onim koja se tiču vladavine ljudskih prava u tom gradu.

Ombudsmenka dr. Jasminka Džumhur je, u sklopu svojih redovnih aktivnosti, u junu 2017. godine posjetila Općinu Zenica i tom prilikom se sastala sa načelnikom Općine Zenica razgovarajući o stanju ljudskih prava u toj Općini, te posjetila Općinu Ilidža i obavila razgovor sa načelnikom o problemima vezanim za ostvarivanje imovinskih prava i urbanistička rješenja.

Ombudsmeni u martu 2017. godine, obilaze i upoznaju aktuelne predstavnike vlasti Grada Bihaća (sastajući se i sa rektorom Univerziteta u Bihaću), zatim Opštinu Sokolac, Doboj i Orašje, uvijek iznova izdvajajući na prvo mjesto pitanja stanovnika navedenih gradova i tekuće probleme sa kojima se svakodnevno susreću.

²⁹⁷ dr. Jasminka Džumhur i Nives Jukić, posjeta 28.04.2017.

²⁹⁸ Ombudsmen Nives Jukić je dana 10.10.2017. godine održala sastanak sa ministricom Ružicom Mikulić u Širokom Brijegu vezano za dešavanja u Gimnaziji fra Grge Martića Posušje.

²⁹⁹ Ombudsmen prof. dr. Ljubinko Mitrović je tokom posjete Općini Bugojno razgovarao sa mjesnim sveštenikom o stanju i problemima u ovoj općini, a posebno sa akcentom na ostvarivanje prava Srba koji žive na ovom području. Također se razgovaralo i o predmetima koji su registrovani u Instituciji.

³⁰⁰ Ombudsmen prof. dr. Ljubinko Mitrović je održao radno - konsultativan sastanak sa direktorom Centra za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske, gospodinom Tomislavom Čavićem. Na sastanku su dogovoreni oblici saradnje naše Institucije i Centra.

³⁰¹ Institucija Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, uz podršku Gradske uprave Grada Doboja i Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, organizuje kancelarijske dane u Doboju kako bi se građanima olakšao pristup ovoj Instituciji kao mehanizmu za zaštitu njihovih prava. U vrijeme održavanja kancelarijskih dana, pravnici zaposleni u Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine zaprimat će žalbe fizičkih i pravnih lica na povredu ljudskih prava počinjenu od strane bilo kojeg organa vlasti Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

³⁰² Ombudsmen prof. dr. Ljubinko Mitrović je na sastanku dogovorio dalje korake na formiranju Alimentacionog fonda u Republici Srpskoj, prije svega u smislu donošenja adekvatnih zakonskih rješenja

³⁰³ Prijem je bio prilika za Ombudsme da sumiraju rezultate rada Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u 2015. godini, kao i mogućnost za razgovor o unapređenju buduće saradnje s ciljem promocije i zaštite ljudskih prava.

³⁰⁴ Ombudsmen prof. dr. Ljubinko Mitrović sa članovima je dogovorio dalje korake na formiranju Alimentacijskog fonda u Republici Srpskoj, prije svega u smislu donošenja adekvatnih zakonskih rješenja. Na sastanku sam prezentovao stavove naše Institucije, pogotovo u odnosu na preporuku Vladi Republike Srpske, odnosno Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, datu Specijalnim izvještajem: Djeca u konfliktnim razvodima.

³⁰⁵ Ombudsmen prof. dr. Ljubinko Mitrović i predsjednica Okružnog suda Marija Aničić-Zgonjanin obavili su razgovor koji je vođen u pogledu stanja rješavanja predmeta zaprimljenih u Instituciji za ljudska prava Bosne i Hercegovine u kojima je kao odgovorna strana označen ovaj Sud. Zajednički je konstatovano da je broj ovakvih predmeta minimalan, te je istaknuto zadovoljstvo dostignutim nivoom saradnje naše dvije institucije.

³⁰⁶ Pravobraniteljica za djecu Hrvatske gđa Milas-Klarić je posjetila sjedište Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, te je tom prilikom razgovarala sa ombudsmenom prof. dr. Ljubinkom Mitrovićem i sa ostalim kolegama u Instituciji

³⁰⁷ Zaštitnik građana Srbije mr. Zoran Pašalić, sa saradnicima, posjetio je u petak, 06. oktobra sjedište Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u Banjoj Luci, gdje se sastao sa ombudsmenima Bosne i Hercegovine dr. Jasminkom Džumhur, Nives Jukić i prof. dr. Ljubinkom Mitrovićem. Razgovarali su o saradnji dvije institucije u oblasti zaštite i promocije osnovnih ljudskih prava, kao i ostalim pitanjima od značaja za rad nezavisnih institucija za ljudska prava.

U procesu reforme javne uprave koja se ogledala kroz aktivno učešće u okviru panela *Odgovornost i pružanje usluga*, kao i sastankom s ekspertnim timom za HRM iz SIGMA-e, razmatran je Zakon o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine. Ured koordinatora za reformu javne uprave koordinirao je proces prikupljanja podataka za mjerenje stanja u javnoj upravi Bosne i Hercegovine za 2017. godinu u odnosu na principe javne uprave.

Predstavnici Institucije nazočili su i XIII. konferenciji predsjednika sudova u Bosni i Hercegovini u organizaciji Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, diskutujući o učinkovitosti rada sudova i alternativnim načinima rješavanja predmeta, a potom i XVI. savjetovanju iz krivično-pravne oblasti (o temi *Služenje teških krivičnih djela organizovanog kriminala i korupcije & aktualna pitanja reforme pravosuđa u Bosni i Hercegovini*). U 2017. godini je, također, održan i sastanak s predsjednikom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća,³⁰⁸ na kojem se razgovaralo o dužini trajanja sudskih postupaka pred sudovima u Bosni i Hercegovini kao i o budućim modalitetima saradnje s Ombudsmenima.

Predstavnici Institucije također su učestvovali i izlagali na XIV. savjetovanju pravnika „Izgradnja i funkcionisanje pravnog sistema“ na oktobarskim pravničkim danima u Banjoj Luci na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci.

Odjel za praćenje prava djece nastavio je pratiti predan rad centarâ za socijalni rad, a predstavnici Institucije sudjelovali su i na III. godišnjoj stručnoj konferenciji socijalnih radnika u Bosni i Hercegovini pod nazivom *Profesionalni status i položaj socijalnih radnika i drugog stručnog osoblja u oblasti socijalne zaštite*. Koordinacija s centrima širom Bosne i Hercegovine održavana je i kroz redovna učešća na sastancima, radionicama i okruglim stolovima kao što je *Evropski dan borbe protiv trgovine ljudima*, imajući za cilj ukazati na svijest ljudima da svaka osoba može biti u situaciji potencijalne trgovine ljudima. Predstavnici Odjela prisustvovali su i projekciji filma *Stop nasilju* u JU Sedma osnovna škola Gornji Rahić, Brčko, kao i predstavljanju projekta *Obrazovanje za sve* u organizaciji gradonačelnika Grada Mostara s Udrugom mladih psihologa, Udrugom Româ Neretva, JU Osnovnom školom Mustafa Ejubović Šejh Jujo i JU Osnovnom školom Bijelo Polje.

S ciljem rješavanja svakodnevnih izazova s kojima se zaposlenici susreću prilikom smještaja osoba u socijalne ustanove za zbrinjavanje, postojećim zakonskim preprekama i rješenjima, te različitom praksom sudova i problemima koji su nastali u implementaciji presude Evropskog suda za ljudska prava (u predmetu Hadžimejlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine) izvršene su posjete JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo Jagomir, Psihijatrijska klinika KCUS i JZU Bolnica za hroničnu psihijatriju Jakeš Modriča. U vezi s gore navedenim problemima obavljen je i sastanak s federalnim ministrom rada i socijalne politike.³⁰⁹

Usko surađujući s Regionalnom koordinacijom udruga porodica nestalih osoba s područja bivše Jugoslavije uspješno je realizovano i pet (5) radionica u sklopu Projekta *Poboljšanje pristupa pravima porodica nestalih kroz učinkovitiju primjenu Zakona o nestalim osobama* pod nazivima *Zaštita članova porodica nestalih u Bosni i Hercegovini* i *Zaštita prava članova porodica nestalih u Bosni i Hercegovini* dok je okrugli sto o *Pravima i statusu porodica nestalih osoba u Bosni i Hercegovini – pravni okvir* zamišljen kao nastavak projekta.

S predstavnicima Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije rađeno je na izradi strateškog plana u borbi protiv korupcije i plana integriteta dok je predstavnik Institucije aktivno učestvovao i na regionalnoj konferenciji povodom Međunarodnog dana borbe

³⁰⁸ Nives Jukić održala sastanak sa Milanom Tegeltijom predsjednikom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća.

³⁰⁹ dr. Jasminka Džumhur i Nives Jukić održale su sastanak sa Veskom Drljačom, federalnim ministrom rada i socijalne politike.

protiv korupcije, a na poziv Transparency International-a Bosne i Hercegovine, Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (APTIK) i Antikorupcijske mreže (ACCOUNT).

Redovne aktivnosti Odjela za praćenje prava invalida u protekloj godini ogledale su se i u učešću na okruglom stolu *Smještaj osoba s mentalnim poteškoćama u ustanove socijalne zaštite i postupanje s maloljetnicima u sukobu sa zakonom*, organizovane od strane OSCE-a, Društva socijalnih radnika ZDK i Udruge socijalnih radnika SBK (uz prisustvo predstavnika Federalnog ministarstva za rad i socijalnu politiku, Ministarstva za rad, socijalnu politiku i izbjeglice ZDK, Ministarstva zdravlja i socijalne politike SBK, direktorâ i predstavnika zavoda Bakovići i Drin, te socijalnih radnika i pravnika Centra za socijalni rad, kantona ZDK i SBK) i konferenciji (u organizaciji Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine) povodom Međunarodnog dana osoba s invaliditetom, a o temi *Preporuke i zaključna razmatranja UN Komiteta o pravima osoba s invaliditetom o Inicijalnom izvještaju Bosne i Hercegovine*. S direktorom Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom razgovarano je s ciljem sagledavanja stanja ljudskih prava osoba s invaliditetom s aspekta Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, preprekama s kojima se susreću osobe s invaliditetom u oblasti zapošljavanja, ali i diskutujući o problematici predmetâ registrovanih u Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine kao i aktuelnim problemima Fonda. Savez gluvih i nagluvih Republike Srpske proslavio je 25 godina uspješnog postojanja (uz prisustvo predstavnika izvršne i zakonodavne vlasti Republike Srpske) u društvu predstavnika Institucije organizujući konferenciju *Značaj donošenja Zakona o znakovnom jeziku gluvih Republike Srpske*. Odjel je propratio i dešavanja na XI. međunarodnoj konferenciji o statusu i pravima OSI u organizaciji Koordinacionog odbora udruge i saveza osoba s invaliditetom USK (kampanja *Djelujmo zajedno*), a u okviru provođenja Strategije za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Naučni diskurs *Pozitivna pravna diskriminacija* u organizaciji Saveza slijepih Republike Srpske (uz podršku Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine) propratio je i predstavnik Institucije, diskutujući o zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti te potrebi utvrđivanja mehanizama za uklanjanje različitih vidova diskriminacije prema osobama s invaliditetom.

Završna aktivnost u 2017. godini, a po pitanju aktivizma u borbi protiv diskriminacije, je aktivno učešće predstavnika Institucije na skupu *Jačanje Ombudsmena za ljudska prava u borbi protiv diskriminacije*, koja je ujedno i svojevrsna obuka članova/predstavnika Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine i Gender centra Republike Srpske.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, u saradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, organizovala je okrugli sto/radno-konsultativni sastanak naziva *Aktivnosti na izradi šestog periodičnog izvještaja o primjeni UN Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) u Bosni i Hercegovini*, ukazujući na zaključne preporuke (34. i 42.) UN CEDAW Komiteta i ujedno postavljajući pitanja: Da li je razvijen poverljiv i siguran sistem za podnošenje žalbi u vezi s diskriminacijom na osnovu spola i seksualnim uznemiravanjem na radnom mjestu? (34) Odnosno: Da li je i u kojim oblastima unaprijeđeno prikupljanje i analiza statističkih podataka, razvrstanih po spolu, kako se zahtijeva članom 22 Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, te da li su statistike razvrstane prema mjestu stanovanja (urbano/ruralno) uključujući: pitanja ranjivih grupa žena, kako bi se ocijenio napredak u ostvarenju *de facto* ravnopravnosti? Kakav je utjecaj poduzetih mjera i dobivenih rezultata?

Dana, 18. oktobra 2017. godine na poziv Odbora za pravne nauke - Odjeljenje društvenih nauka Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, ombudsmen Mitrović prisustvovao je sjednici Odbora i tom prilikom održao uvodno izlaganje na temu: "Uloga i postupanje Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u predmetima diskriminacije."

Nadalje, u svrhu izrade Strategije za unapređenje položaja starijih osoba u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2018.-2027. godina, a u organizaciji Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, predstavnik Ombudsmena sudjelovao je na javnim konsultacijama povodom nacarta Strategije. Osnovni cilj Strategije je unapređenje kvaliteta života starijih osoba. Prezentirani su i strateški ciljevi, za čiju uspješnu realizaciju (uz saradnju s Centrom za zdravo starenje) je potrebno riješiti pitanje reforme penzijskog i invalidskog sistema, pitanje mladih i zapošljavanja, pitanje funkcionisanja palijativne njege i mobilnih timova (problem se intenzivira za starije osobe u ruralnim područjima).

Institucija Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine participirala je i na konferenciji *Stigmatizacija osoba koje su preživjele seksualno nasilje u ratu: Građanski aktivizam i odgovornost za suzbijanje stigmatizacije na nivou lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini* u organizaciji Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Ambasade Velike Britanije, na međunarodnoj konferenciji *Autentičnost nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini*, u organizaciji Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine (u partnerstvu s Misijom OSCE-a i Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine) kao i na Javnim konsultacijama na prednacrt Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine (predlagač Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine).

12.2. Saradnja s međunarodnim organizacijama i institucijama

Institucija ombudsmena kao mehanizam zaštite ljudskih prava pitanje svoje neovisnosti provjerava i kroz proces reakreditacije koji obavlja Međunarodni koordinacioni komitet nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (ICC), sada je to GANHRI – Globalna alijansa neovisnih institucija za ljudska prava.

Potkomitet za akreditacije GANHRI-a je dva puta odgađao odluku o reakreditaciji, prvi put na zahtjev samih Ombudsmena, a drugi put u očekivanju donošenja Izmjena i dopuna Zakona ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Napokon, 24. novembra 2017. potkomitet za akreditacije GANHRI-a je obavijestio Instituciju ombudsmena da će preporučiti birou GANHRI-a da Institucija ombudsmena bude reakreditovana u statusu "A." Za Ombudsmene, kao i za sve zaposlene, ovo je veliko priznanje i velika obaveza. Preporuke GANHRI-a će kao i do sada biti putokaz u radu Institucije u čije će ispunjenje Ombudsmeni uložiti veliki napor.

Ovaj proces podržava Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih naroda (OHCHR), kao stalni posmatrač i ona služi kao sekretarijat GANHRI-a. Institucije koje su akreditovane u statusu "A" djeluju u skladu s Pariskim principima. Oni mogu u potpunosti sudjelovati kao članovi s pravom glasa u radu sistema Ujedinjenih naroda, između ostalog i kroz izvještavanje relevantnih komiteta Ujedinjenih naroda o poštivanju obaveza koje je država preuzela ratifikacijom ugovara o ljudskim pravima.

Od samog početka svog funkcionisanja Institucija ombudsmena je akreditovana u statusu "A." Njezina prethodna akreditacija je istekla 2015. godine kada su Ombudsmeni podnijeli tadašnjem Međunarodnom koordinacionom komitetu nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava – ICC-u, kako se tada zvao GANHRI, zahtjev za reakreditaciju. U svakom procesu

reakreditacije GANHRI nacionalnim institucijama za ljudska prava izdaje određene preporuke s ciljem unapređenja njihovog rada, postizanja veće učinkovitosti i jačanja njihovog angažmana s mehanizmima Ujedinjenih naroda. U prethodnom procesu reakreditacije GANHRI je izdao više preporuka koje su se odnosile na veću transparentnost i pluralizam u procesu izbora Ombudsmena, potpunu finansijsku neovisnost, institucionaliziranu saradnju s organizacijama građanskog društva, te veći angažman na polju promocije ljudskih prava. Ombudsmeni su shvatili preporuke Biroa GANHRI-a i pristupili radnjama za njihovo provođenje. Osnova za taj rad bio je Akcioni plan za provođenje preporuka GANHRI-a koji su usvojili.

Ombudsmeni su održali brojne sastanke s predstavnicima zakonodavne i izvršne vlasti u Bosni i Hercegovini i u tim kontaktima se zalagali za usvajanje potrebnih izmjena i dopuna propisa koji regulišu rad Institucije. Održani su i sastanci s predstavnicima građanskog sektora u Bosni i Hercegovini i sačinjena je Platforma za saradnju s nevladinim organizacijama koja je kasnije i nadograđena.

U izvještajnom razdoblju realizovane su sljedeće aktivnosti, odnosno prisustva sastancima i skupovima:

1. Sastanak s izvršnim direktorom NHC-a, gospodinom Gerretsom, i profesorom Lawsonom s Pravnog fakulteta Univerziteta u Leidenu.
2. XV. savjetovanje iz krivičnogprave oblasti „Borba protiv organizovanog kriminala i terorizma,“ 01. – 04. juni/ lipanj 2016. godine.
3. 4. međunarodni simpozij o institucijama ombudsmena "Migracije i izbjeglice," Ankara.
4. Proces traženja nestalih osoba i pravnih aspekata, radionica: Individualne i društvene posljedice neizvjesnog gubitka - podrška fakultetima i istraživanjima u Bosni i Hercegovini, Međunarodni komitet Crvenog krsta, Sarajevo.
5. XII. savjetovanje iz oblasti građanskog prava Jahorina, 18. -21. oktobra 2017. godine.
6. Ekspanzija Komiteta za radnike migrante, radionica "Donošenje odluka tijela Ujedinjenih nacija za ljudska prava," Max Planck Institute, Luxembourg.
7. "Žene i proces pomirenja u Bosni i Hercegovini," Vijeće Evrope, Strasbourg.
8. "Ombudsmeni pod pritiskom, političkim, demokratskim, ustavnim ograničenjima i ograničenim finansijskim uvjetima u našim susjednim zemljama," Institut za dunavski region i centralnu Evropu (IDM) organizuje - zajedno s Međunarodnim ombudsmen-institutom (IOI) i austrijskim Ombudsmenom, Odbor, Beč
9. Uloga Ombudsmena u sudskoj zaštiti, XV. međunarodno savjetovanje Pravnog fakulteta u Mostaru, "Efikasnost mehanizama zaštite slučaja diskriminacije," Neum.
10. Živjeti zajedno i koegzistencija, Međunarodna konferencija pod pokroviteljstvom predsjednika Hrvatskog parlamenta o Sloboda izražavanja, Zagreb
11. U sklopu projekta koji Ombudsmeni realizuju s Vijećem Evrope, predstavnici Institucije su bili u studijskoj posjeti Evropskom sudu za ljudska prava i sjedištu Vijeća Evrope u Strasbourgu. Također, krajem oktobra organizovana je i studijska posjeta Ombudsmenu Armenije.
12. Međunarodna naučna konferencija pod nazivom: Reforma pravnog sistema Crne Gore – pravosuđe i osnovna prava.
13. Druga konferencija regionalnih tijela za ravnopravnost Jugoistočne Evrope, održana u Zagrebu.
14. Sastanak s direktorom Instituta za demokraciju i ljudska prava u Azerbejdžanu, gospodinom Shadinova i savjetnikom u diplomatiji gospodinom Guliyevim.

15. Seminar u organizaciji EQUINET-a o temi: "Tijela za ravnopravnost se bave diskriminacijom protiv osoba s intelektualnim teškoćama," Zagreb.
16. Sastanak s ekspertnim timom gospodinom Primožom Veharom i gospodinom Samo Godecom za HRM iz SIGMA-e – Prikupljanje podataka za mjerenje stanja u javnoj upravi Bosne i Hercegovine za 2017. godinu u odnosu na Principe javne uprave.
17. U Podgorici je održan sastanak predstavnika Mreže NPM zemalja Jugoistočne Evrope o temi: „Zdravstvena zaštita u zatvorenim i psihijatrijskim ustanovama.“
18. Konferencija o temi: „Diskriminacija na radu i u zapošljavanju,“ održana je u Crnoj Gori.
19. Učešće na seminaru Generalne skupštine Evropske mreže nacionalnih institucija ljudskih prava i Godišnja skupština Evropske mreže nacionalnih institucija ljudskih prava u Bruxellesu.
20. Sastanak s Povjerenicom za zaštitu ravnopravnosti Srbije, gospođom Brankicom Janković, kao i sa Zaštitnikom građana Srbije, gospodinom Zoranom Pašalićem.
21. Regionalna konferencija i radionica pod nazivom: „Besplatna pravna pomoć-ratio legis, obim i uvjeti primjene,“ u organizaciji Ministarstva pravde Republike Srbije i Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu.
22. Sastanak mreže NPM Jugoistočne Evrope u Beogradu na temu pod nazivom: „Postupanje prema osobama s mentalnim smetnjama u detenciji.“ Sastanak je organizovao Zaštitnik građana Republike Srbije.
23. Međunarodna naučna konferencija na Pravnom fakultetu u Osijeku. Na ovoj Konferenciji ombudsmen Mitrović je govorio na temu: „Postupanje Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u predmetima diskriminacije.“
24. Okrugli sto na temu „Informaciono društvo i mediji“ u Neumu. Organizator okruglog stola bila je Zajednička komisija za evropske integracije u saradnji s OESS-om.
25. Sastanak predstavnika Mreže NPM zemalja Jugoistočne Evrope na temu: „Metodologija posjeta ustanova detencije,“ u Beogradu.
26. Međunarodna naučna konferencija pod nazivom: „Sloboda, bezbjednost: pravo na privatnost,“ koja je u organizaciji Pokrajinskog zaštitnika građana – Ombudsmena Vojvodine i Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja iz Beograda održana u Novom Sadu.
27. Četvrta međunarodna konferencija o životnoj sredini i ljudskim pravima pod nazivom: „Učešće javnosti u pitanjima životne sredine,“ koja je održana u Ljubljani.
28. 21. godišnja konferencija ENOC-a, Helsinki (Finska). Domaćin konferencije bio je Ombudsmen za djecu Finske.
29. Okrugli sto u organizaciji Koordinacije Srba Mostar pod nazivom „Nekonstitutivnost srpskog naroda u Ustavu Hercegovačko-neretvanskog kantona.“
30. Okrugli sto o saradnji organa vlasti (vladinih institucija) s Ombudsmenom za ljudska prava Bosne i Hercegovine s fokusom na implementaciju preporuka Ombudsmena i koordinaciju aktivnosti, Banja Luka.

XIII. SARADNJA S NEVLADINIM I CIVILNIM SEKTOROM

Saradnja Institucije ombudsmena s nevladinim i civilnim sektorom nastavila se uspješno i u 2017. godini. Kao i prethodnih, i u ovoj godini zaprimljen je i registrovan značajan broj zahtjeva, a posebno onih koji se odnose na aktuelna pitanja prava i zaštite djece i porodilja, zaštite marginaliziranih skupina, sprečavanje i borbu protiv diskriminacije, kao i na problematiku i pitanja osoba s invaliditetom.

Niz aktivnosti iz oblasti borbe protiv diskriminacije inicirano je zajedničkim projektom Ombudsmena, Vijeća Evrope u Bosni i Hercegovini, Sarajevskim otvorenim centrom i udrugom Vaša prava u Bosni i Hercegovini. Ombudsmenka Jasminka Džumhur je, u okviru realizacije aktivnosti na prevenciji diskriminacije, a koje sprovodi Vijeće Evrope, učestvovala na izradi Priručnika za sprečavanje diskriminacije za državne službenike i nevladine organizacije. Tokom 2017. godine nastavlja se i saradnja s organizacijom Save the Children kroz projekt LYRA, ovaj put u vidu kreiranja *online* platforme za prijavu diskriminacije.

Angažovanosti se nižu učešćem na okruglom stolu *Svojstva i značaj situacionog testiranja u procesu dokazivanja diskriminacije* u organizaciji Asocijacije za demokratske inicijative (ADI) i razmatranjem uloge u organizaciji civilnog društva, te svojstvu i značaju situacionog testiranja u procesu dokazivanja diskriminacije. Tom prilikom je prezentovan i priručnik *Situaciono testiranje diskriminacije – Priručnik za aktivistkinje*. Predstavnicima Ombudsmena su dali svoj doprinos sudjelovanjem, s udrugom Roma Neretva, i prilikom predstavljanja projekta *Obrazovanje za sve* kojim se akcenat stavlja na pružanje jednakih društvenih, obrazovnih i kulturnih mogućnosti za svu romsku djecu kroz uključivanje u zakonom obavezno osnovno obrazovanje, poboljšanje pohađanja nastave i povećanje uključenosti roditelja Roma u odgojno-obrazovni proces njihove djece.

Aktivnosti Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije nastavljaju se učešćem na godišnjoj konferenciji u organizaciji koalicije Jednakost za sve pod nazivom *Od diskriminacije do inkluzije i jednakosti u obrazovanju u Bosni i Hercegovini*, diskutujući o različitim dimenzijama problema diskriminacije i segregacije u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini, kao i osiguravanju inkluzije djece s invaliditetom i teškoćama u razvoju u procesu redovnog školovanja (učestvovanjem kroz ovu aktivnost Ombudsmeni su, također, saradivali i s udrugom DUGA BiH). Predstavnik Odjela prisustvovao je i okruglom stolu *Jačanje mehanizama za borbu protiv diskriminacije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje*, u organizaciji koalicije za borbu protiv mržnje Tuzla, koji je za cilj imao jačanje kapaciteta lokalnih organizacija, kao i saradnje između organizacija civilnog društva i nadležnih institucija u prevenciji i borbi protiv diskriminacije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Nastavak rada Odjela za borbu protiv svih oblika diskriminacije ogledao se aktivnim učešćem na radionici Stop diskriminaciji– projekta Osnaživanje žena u Bosni i Hercegovini pod okriljem Caritasa Banja Luka, kao i na javnoj tribini u organizaciji Udružene žene s ciljem osnaživanja žena iz ugroženih kategorija (nezaposlene, samohrane majke, žrtve nasilja u porodici i žene u stanju socijalne potrebe).

U ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava LGBTI osoba aktivnost je sadržana u učešću na konsultacijama, a s ciljem stvaranja slobodnog i nediskriminatornog prostora za LGBTI osobe u Bosni i Hercegovini, s predstavnicima Vaših prava u Bosni i Hercegovini, Fondacijom CURE, Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Javnom ustanovom Zavod za zapošljavanje Kantona Sarajevo, Ministarstvom pravde i uprave Kantona Sarajevo,

Udruženjem/udrugom novinara Bosne i Hercegovine, te *Gender* centrom Federacije Bosne i Hercegovine. Podrška starijim osobama se nastavlja i (sarađujući s Misijom OSCE-a u Bosni i Hercegovini) kroz aktivnosti Antidiskriminacijskog foruma (ADF) o temi *Ljudska prava i položaj starih osoba u društvu* (održan u Trebinju), te učešćem predstavnika nevladinih udruga s područja Trebinja, Bileće i Nevesinja.

Kooperacija s Centrom civilnih inicijativa (CCI) i Transparency International Bosne i Hercegovine (TI BiH) u 2017. godini se ogledala u vidu učešća u pripremama i izradi podzakonskog propisa kojim bi se na jedinstven način regulisao prijem u radni odnos javnim oglašavanjem u zavodima, agencijama, direkcijama i upravnim organizacijama. Cilj saradnje je bio što bolje detektirati probleme u oblasti zapošljavanja, te kako bi se, izradom kvalitetnije Uredbe (*Uredba o postupku prijema u radni odnos u javnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine*), što detaljnije uredilo pitanje zapošljavanja u javnom sektoru. Rad na ovoj tematici iznjedrio je i javnu tribinu o temi *Transparentno, meritorno i odgovorno zapošljavanje u javnom sektoru*.

Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom sarađivao je i tokom 2017. godine s nevladinim udrugama koje se bave pitanjima prava i zaštite invalidnih osoba na području Bosne i Hercegovine. Jedna od njih je i savez SUMERO i aktuelno pitanje izgradnje platforme za deinstitucionalizaciju (a sve u sklopu projekta *Podrška inkluziji za osobe s invaliditetom u Bosni i Hercegovini*). U oktobru je savez SUMERO organizovao i konferenciju pod nazivom *Inkluzijom do jednakih mogućnosti djece i osoba s invaliditetom u Kantonu Sarajevo* (koju je propratila i predstavnica Institucije) na kojoj je ponovno naglašeno da se budžetska sredstva moraju raspodijeliti prema potrebama, a ne prema socijalnom statusu, zatim da period inkluzije treba početi još u predškolskoj dobi, da nastavnici trebaju imati stručnu obuku, kao i da svako dijete ima pravo na obrazovanje.

Brojna su djelovanja u protekloj godini i u oblasti zaštite prava djece i porodilja. Na sastanku s udrugama Viva žene, Zemlja djece u Bosni i Hercegovini, Euro Rom, Bolja budućnost i Biro za ljudska prava diskutovalo se o tekućim problemima besplatne zaštite porodilja, kvalitetu obrazovnog sistema, problemima u vezi s izdavanjem ličnih dokumenata, pitanju zdravstvene zaštite djece od 15-18 godina života, kao i pravima romske nacionalne manjine.

Odjel za zaštitu prava djece nastavlja dugogodišnji projekat *Save the Children-a Ombudsmen u vašoj školi* (od 2017. godine u saradnji i s LYRA) organizujući radionice u lokalnim zajednicama širom Bosne i Hercegovine. Drugi LYRA projekt, u saradnji s Udruženjem za promociju obrazovanja Roma Otaharin Bijeljina i Udruge Altruist Mostar, s kojim Institucija i Save the Children zajednički sarađuju je rad na promociji i poštivanju ljudskih prava romske djece i mladih. Postojana je i saradnja s NVO Naša djeca koji kontinuirano s UNICEF-om organizuje okrugle stolove o temi *Vrtić za sve – dug put do cilja* (u saradnji s romskim informativnim centrom – Kali Sara), *Nasilje nad djecom – pregled dostupnih podataka* i *Pravo na inkluzivno obrazovanje*. Također, uz UNICEF-ovo partnerstvo realizovao se i regionalni projekt Biroa za ljudska prava *Zaštita djece od nasilja i promocija socijalne inkluzije djece s poteškoćama u razvoju u Zapadnom Balkanu i Turskoj*, projekat *Pravda za svako dijete* (u okviru projekta je obuka koja se ticala ispunjavanja pravnih potreba najugroženije djece, posebno djece sa smetnjama u razvoju i djece iz manjinskih zajednica), kao i konferencija povodom Međunarodnog dana djeteta. Predstavnici Odjela su aktivno učestvovali na svakoj od gore pobrojanih aktivnosti, kao i na konferenciji *Djeca ulice – strategije izlaska*, u organizaciji Mreže bosanskohercegovačkih nevladinih organizacija protiv trgovine ljudima (Ring, Udružene žene i Lara). Fondacija lokalne demokracije je uputila poziv Instituciji na proaktivno sudjelovanje na

javnoj tribini *Više informacija – sigurna sredina* (kao jednom od autora Analize o stanju u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom) kako bi se razmijenilo mišljenje o načinima preventivnog djelovanja u borbi protiv maloljetničke delinkvencije, a Udruga Nova generacija na okrugli sto o temi predškolskog obrazovanja. Važno je spomenuti i učešće na okruglom stolu *Zaštita djece ulice od zloupotrebe* u organizaciji Udruge Altruist, a povodom Međunarodnog dana djece ulice, na kojem je razgovarano o mnogim problemima karakterističnim za prosjačenje djece.

Institucija je aktivna i u rješavanju problematike porodilja kroz rad skupova *Zajedničko otklanjanje različitih postupanja u oblasti porodiljsko-roditeljskih naknada i prava u Federaciji Bosne i Hercegovine, s posebnim osvrtom na Hercegovačko-neretvanski kanton* i *Rasprava o Nacrtu Zakona o zaštiti porodica s djecom Hercegovačko – neretvanskog kantona*, odnosno *Koje su promjene u HNK nakon otpočinjanja kampanje (Ne)diskriminaciji porodilja u Federaciji Bosne i Hercegovine – Zakon o zaštiti porodica s djecom nakon 18 godina* u organizaciji Udruge žena FORMA F i Udruge Žene ženama.

O tome kako uspostaviti bolju komunikaciju između organizacija civilnog društva, građana i institucija diskutovano je na konferenciji *Formalne i neformalne prepreke građanskom aktivizmu* u organizaciji udruge građana Oštra nula iz Banje Luke.

XIV. PREPORUKE OMBUDSMENA

Ombudsmeni, u skladu s članom 32 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine nakon provedenog postupka istraživanja odgovornom tijelu mogu dati preporuke s ciljem otklanjanja uočenih povreda ljudskih prava. Tijela koja dobiju takve preporuke dužna su pismeno odgovoriti i izvijestiti Ombudsmene o učinku preporuka u roku koji su Ombudsmeni odredili.

Ukoliko odgovorno tijelo ne poduzme mjere iz preporuke, ili ako ne obavijesti Ombudsmene o razlozima njihovog nepoduzimanja, Ombudsmeni neposredno višem tijelu ukazuju na tok predmeta i na dalje preporuke. Slijedi tabelarni prikaz preporuka upućenih u prošloj godini i način njihovog realizovanja:

TABELARNI PRIKAZ PREPORUKA

BROJ PREPORUKE	BROJ ŽALBE	UPUĆEN ORGANU	POVREDA PRAVA	DATUM IZDAVANJA PREPORUKE	REALIZACIJA	ZAPRIMLJEN ODGOVOR
P-1/17	Ž-BL-01-545/16,	PON-CENTAR ZA SOCIJALNI RAD SRBAC, OPŠTINA SRBAC	13 - PRAVA DJETETA	25.1.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-2/17	Ž-SA-05-792/16,	OSNOVNA ŠKOLA "SABURINA" SARAJEVO, ŠKOLSKI ODBOR, MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	26.1.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-3/17	Ž-SA-04-803/16,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA SBK/KSB TRAVNIK N/R MINISTRA	10 - RADNI ODNOSI	26.1.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-4/17	Ž-SA-05-829/16,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE, CENTAR JAVNE BEZBJEDNOSTI BIJE LJINA, POLICIJSKA STANICA MILIĆI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA – 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	26.1.2017.	REALIZOVANA	DA
P-5/17	Ž-SA-05-1111/16,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO N/R NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.1.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-6/17	Ž-MO-04-61/16,	FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BORACA I INVALIDA ODBRAMBENO-OSLOBODILAČKOG RATA N/R MINISTRA SARAJEVO	25 - PENZIJE	3.2.2017.	NEMA ODGOVORA	NE

P-7/17	Ž-MO-05-129/16,	OPĆINA JABLANICA N/R NAČELNIKA	19 - UPRAVA	3.2.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-8/17	Ž-BL-05-274/16,	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	2.2.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-9/17	Ž-BL-05-440/16,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE	09 - SUDOVI	2.2.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-10/17	Ž-BL-02-667/16,	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA, MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE USK	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	2.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-11/17	Ž-BL-05-665/16,	POLICIJSKA STANICA SRBAC	05 - POLICIJA	2.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-12/17	Ž-BL-05-808/16,	OPŠTINA MILIĆI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	2.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-13/17	Ž-BL-05-465/16,	SKUPŠTINA USNO-SANSKOG KANTONA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	2.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-14/17	Ž-BL-05-42/17,	JU OSNOVNA ŠKOLA „VUK KARADŽIĆ“ BIJE LJINA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	2.2.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-15/17	Ž-SA-04-957/15,	JU DOM ZDRAVLJA KANTONA SARAJEVO N/R DIREKTORA	23 - ZDRAVSTVO	13.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-16/17	Ž-SA-04-1146/14,	OPĆINA GRAHOVO N/R NAČELNIKA OPĆINE GRAHOVO	21 - KOMUNALNE USLUGE	3.2.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-17/17	Ž-BL-06-615/16,	ELTA KABEL DOO DOBOJ	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVU DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	3.2.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-18/17	Ž-SA-05-867/15,	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	3.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-19/17	Ž-SA-05-39/15,	KANTONALNI SUD SARAJEVO	09 - SUDOVI -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	3.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-20/17	Ž-BL-04-464/16,	ARHIV REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	3.2.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-21/17	Ž-LI-05-280/16,	SLUŽBA ZA GEODETSKE, IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNOSTI TOMISLAVGRAD	19 - UPRAVA	13.2.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-22/17	Ž-LI-05-281/16,	SLUŽBA GEODETSKIH, IMOVINSKO-PRAVNIH POSLOVA I KATASTAR NEKRETNOSTI TOMISLAVGRAD	19 - UPRAVA	15.2.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-23/17	Ž-BL-05-485/16,	FOND ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOSŁJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	6.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-24/17	Ž-BL-02-369/16,	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	8.2.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-25/17	Ž-SA-04-870/16, Ž-SA-06-269/16,	JU OSNOVNA ŠKOLA „HASAN KIKIĆ“ N/R DIREKTORA, ŠKOLSKI ODBOR SARAJEVO. MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA, 10 - RADNI ODNOSI	13.2.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-26/17	Ž-SA-06-141/16,	SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVU DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	13.2.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-27/17	Ž-SA-02-156/13,	PRAVOBRANILAŠTVO KANTONA SARAJEVO	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	14.2.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-28/17	Ž-SA-05-641/16,	OPĆINA ŽIVINICE, OPĆINSKO VIJEĆE, OPĆINSKI NAČELNIK, JZU DOM ZDRAVLJA ŽIVINICE DIREKTOR DOMA ZDRAVLJA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	14.2.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-29/17	Ž-BL-04-8/17,	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 - ZDRAVSTVO	16.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-30/17	Ž-BL-06-77/17,	UNIVERZITET U SARAJEVU	01 - DISKRIMINACIJA	27.2.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-31/17	Ž-BL-05-759/16,	PON-FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE, UPRAVNA INSPERCIJA	19 - UPRAVA	27.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-32/17	Ž-BL-04-84/17,	OSNOVNI SUD GRADIŠKA	09 - SUDOVI	28.2.2017.	REALIZOVANA	DA
P-33/17	Ž-SA-07-140/16,	POLICIJSKA UPRAVA ZENICA N/R NAČELNIKA, KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD ZATVORENOG TIPA ZENICA N/R DIREKTORA	07 - ZATVORI	2.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-34/17	Ž-SA-07-909/16,	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE N/R MINISTRA, KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD ZATVORENOG TIPA ZENICA N/R	07 - ZATVORI	2.3.2017.	NEMA ODGOVORA	NE

		DIREKTORA.				
P-35/17	Ž-SA-04-26/17,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO N/R PREDSJEDAVAJUĆEG PREDSTAVNIČKOG DOMA PARLAMENTA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, N/R PREDSJEDAVAJUĆEG DOMA NARODA PARLAMENTA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	10 - RADNI ODNOSI	2.3.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-36/17	Ž-SA-05-1291/16,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO	19 - UPRAVA	13.3.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-37/17	Ž-SA-02-594/16,	PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE, PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, NARODNA SKUPŠTINA REPUBLIKE SRPSKE, SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA, VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, VLADA REPUBLIKE SRPSKE, VLADA BRČKO DISTRIKTA, RESORNA MINISTARSTVA SOCIJALNE ZAŠTITE	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	2.3.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-38/17	Ž-SA-05-3/15,	MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA BIH SARAJEVO, FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BORACA I INVALIDA RATA SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-3 - PRAVO NA DVOSTEPENOST	2.3.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-39/17	Ž-BR-05-244/15,	OPĆINI GRAČANICA, SLUŽBA ZA PODUZETNIŠTVO, LOKALNI RAZVOJ I FINANSIJE	19 - UPRAVA	27.2.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-40/17	Ž-LI-05-347/16,	ŠGD "HERCEGBOSANSKE ŠUME" D.O.O. KUPRES	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	13.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-41/17	Ž-SA-05-68/17,	OPĆINA NOVO SARAJEVO	19 - UPRAVA	11.4.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-42/17	Ž-BL-05-716/16,	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA	14.3.2017.	REALIZOVANA	DA

				INFORMACIJAMA			
P-43/17	Ž-BL-04-754/16, Ž-BL-04-755/16,	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE		23 - ZDRAVSTVO	14.3.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-44/17	Ž-LI-05-71/17,	MINISTARSTVO NAUKE, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10		03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	3.4.2017.	REALIZOVANA	DA
P-45/17	Ž-SA-04-111/16,	KJKP "VODOVOD I KANALIZACIJA" D.O.O. SARAJEVO N/R DIREKTORA		21 - KOMUNALNE USLUGE	21.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-46/17	Ž-SA-05-1121/14,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE, CENTAR JAVNE BEZBJEDNOSTI ISTOČNO SARAJEVO, POLICIJSKA STANICA VIŠEGRAD		05 - POLICIJA	21.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-47/17	Ž-SA-04-745/16,	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO		10 - RADNI ODNOSI	21.3.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-48/17	Ž-SA-05-38/17,	JAVNA ZDRAVSTVENO-NASTAVNA USTANOVA DOM ZDRAVLJA „DR. MUSTAFA ŠEHOVIĆ“ TUZLA N/R DIREKTORA		03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	20.3.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-49/17	Ž-SA-05-1030/16,	OPŠTINA FOČA, ODJELJENJE ZA ODNOSE S JAVNOŠĆU FOČA		03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	20.3.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-50/17	Ž-SA-05-1183/16,	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA SARAJEVO		19 - UPRAVA	21.3.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-51/17	Ž-SA-05-962/15,	KANTONALNI SUD TUZLA		09 - SUDOV I – 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	21.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-52/17	Ž-SA-05-234/15,	OPĆINSKI SUD LUKAVAC N/R PREDSJEDNIKA SUDA		09 - SUDOV I	21.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-53/17	Ž-SA-05-699/15,	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA SARAJEVO		15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	21.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-54/17	Ž-SA-05-1156/16,	JP ELEKTROPRIVREDA BIH D.D.- SARAJEVO		03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	21.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-55/17	Ž-SA-05-1003/16,	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE UNSKO-SANSKOG KANTONA BIHAĆ N/R MINISTRA		03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	21.3.2017.	REALIZOVANA	DA

P-56/17	Ž-BL-05-496/16,	OPĆINA BUŽIM	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI 19 - UPRAVA	21.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-57/17	Ž-BL-05-343/16,	GRAD BANJA LUKA	19 - UPRAVA	21.3.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-58/17	Ž-BL-06-21/17,	MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU I IZBJEGLICE ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	01 - DISKRIMINACIJA	21.3.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-59/17	Ž-BL-04-715/16,	JZU BOLNICA ISTOČNO SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI 03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	21.3.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-60/17	Ž-BL-05-677/16,	OPŠTINA MILIĆI	25 - PENZIJE	22.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-61/17	Ž-BL-04-745/16,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE FILIJALA DOBOJ	25 - PENZIJE	21.3.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-62/17	Ž-BL-05-789/16,	POLICIJSKA STANICA ČELINAC	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	21.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-63/17	Ž-BL-05-652/16,	PON-OPŠTINA SRBAC	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	22.3.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-64/17	Ž-BL-04-669/16,	JU „DIREKCIJA REGIONALNIH CESTA USK“	10 - RADNI ODNOSI	22.3.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-65/17	Ž-BL-05-23/17,	OPĆINSKI SUD SANSKI MOST	09 - SUDOVI	27.3.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-66/17	Ž-BL-05-259/16,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE, PODRUČNA JEDINICA MRKONIČ-GRAD	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	27.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-67/17	Ž-BL-05-502/16,	PON-MINISTARSTVO FINANSIJA REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	27.3.2017.	REALIZOVANA	DA
P-68/17	Ž-BR-01-208/16,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH, ODJEL ZA OBRAZOVANJE TREĆOJ OSNOVNOJ ŠKOLI BRČKO DISTRIKTA	13 - PRAVA DIJETETA	4.4.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-69/17	Ž-SA-05-689/16,	KANTON SARAJEVO N/R PREMIJERA, MINISTARSTVO FINANSIJA SARAJEVO N/R MINISTRA	09 - SUDOVI -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	11.4.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA

P-70/17	Ž-SA-05-1124/15,	OPĆINSKI SUD U SARAJEVU	09 – SUDOVİ	12.4.2017.	REALIZOVANA	DA
P-71/17	Ž-SA-05-977/16,	OPĆINA SANSKI MOST, SLUŽBA ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐENJE I STAMBENE POSLOVE N/R NAČELNIKA OPĆINE	19 - UPRAVA	11.4.2017.	REALIZOVANA	DA
P-72/17	Ž-SA-05-540/16,	VLADA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA, MINISTARSTVO ZA PRAVOSUĐE I UPRAVU ZENICA	19 - UPRAVA	12.4.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-73/17	Ž-SA-02-946/14,	GRAD TUZLA, SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MZ, ODJELJENJE ZA POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA TUZLA	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	12.4.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-74/17	Ž-SA-05-34/17,	MINISTARSTVO FINANSIJA KS SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	12.4.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-75/17	Ž-LI-05-52/17,	MINISTARSTVO NAUKE, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	19 – UPRAVA	12.4.2017.	REALIZOVANA	DA
P-76/17	Ž-LI-05-213/16, Ž-LI-05-326/16,	MINISTARSTVO NAUKE, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	19 – UPRAVA	12.4.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-77/17	Ž-BL-06-577/16,	„KOMUNALAC“ A.D. BIJE LJINA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	13.4.2017.	REALIZOVANA	DA
P-78/17	Ž-BR-05-301/15, Ž-BR-05-302/15,	BOSNA I HERCEGOVINA, MINISTARSTVO KOMUNIKACIJA I TRANSPORTA BOSNE I HERCEGOVINE, DIREKCIJA ZA CIVILNO ZRAKOPLOVSTVO SARAJEVO	09 - SUDOVİ -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	21.4.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-79/17	Ž-BR-05-46/15,	VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE, APELACIONI SUD BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE	09 - SUDOVİ -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	21.4.2017.	REALIZOVANA	DA
P-80/17	Ž-BL-05-68/17,	POLICIJSKA STANICA TEŠANJ	05 – POLICIJA	21.4.2017.	REALIZOVANA	DA
P-81/17	Ž-BL-05-34/17,	ZP „ELEKTROKRAJINA“ A.D. BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	21.4.2017.	REALIZOVANA	DA
P-82/17	Ž-BL-05-54/17,	PON-MINISTARSTVO ZA IZBJEGLIČE I RASELJENA LICA REPUBLIKE SRPSKE	19 – UPRAVA	21.4.2017.	REALIZOVANA	DA

P-83/17	Ž-BL-05-728/14,	OPŠTINA PRNJAVOR, MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE	19 – UPRAVA	24.4.2017.	REALIZOVANA	DA
P-84/17	Ž-LI-04-83/17,	OSNOVNA ŠKOLA "FRA LOVRO KARAUJA" LIVNO, ŠKOLSKI ODBOR	10 - RADNI ODNOSI	16.5.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-85/17	Ž-SA-05-27/17,	FEDERALNO PRAVOBRANILAŠTVO SARAJEVO	19 - UPRAVA	5.5.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-86/17	Ž-BL-04-648/16,	UNIVERZITET U BANJOJ LUCI, POLJOPRIVREDNI FAKULTET	10 - RADNI ODNOSI	5.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-87/17	Ž-BL-05-144/17,	GRAD BIHAĆ, MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE	17 - JAVNE ISPRAVE	5.5.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-88/17	Ž-BL-05-194/17,	JAVNA ZDRAVSTVENA USTANOVA BOLNICA GRADIŠKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA – 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	5.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-89/17	Ž-SA-02-690/15,	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA N/R PREMIJERA, SKUPŠTINA UNSKO-SANSKOG KANTONA N/R PREDSEDAVAJUĆEG SKUPŠTINE, GRAD BIHAĆ N/R GRADONAČELNIKA	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	5.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-90/17	Ž-SA-04-1040/16,	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	5.5.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-91/17	Ž-BL-06-748/16,	UNIVERZITET U ISTOČNOM SARAJEVU	01 - DISKRIMINACIJA	5.5.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-92/17	Ž-BL-04-698/16,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA UNSKO SANSKOG KANTONA	10 - RADNI ODNOSI	5.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-93/17	Ž-BL-06-373/16,	UNIVERZITET U BANJOJ LUCI	10 - RADNI ODNOSI	5.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-94/17	Ž-BL-06-178/17,	JU OSNOVNA ŠKOLA „ALEKSA ŠANTIĆ“ UGLJEVIK	01 - DISKRIMINACIJA – 01-03 - MOBING	5.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-95/17	Ž-SA-05-1287/16,	AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO N/R DIREKTORA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	5.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-96/17	Ž-SA-04-907/16,	ZAVOD ZA IZGRADNJU KANTONA SARAJEVO N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	9.5.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-97/17	Ž-SA-01-327/17,	SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE NOVI GRAD SARAJEVO	13 - PRAVA DJETETA	5.5.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-98/17	Ž-SA-05-637/15,	OPĆINA BUGOJNO, OPĆINSKI NAČELNIK	19 - UPRAVA	5.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-99/17	Ž-SA-05-704/16,	MINISTARSTVO FINANSIJA KANTONA SARAJEVO, SEKTOR ZA TREZOR	09 - SUDOVI	8.5.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-100/17	Ž-SA-04-177/17,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO, SEKTOR ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE SARAJEVO	19 - UPRAVA	8.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-101/17	Ž-MO-04-93/16,	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	9.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-102/17	Ž-SA-07-1247/16, Ž-SA-07-357/17,	MINISTARSTVO PRAVDE REPUBLIKE SRPSKE N/R MINISTRA, FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE N/R MINISTRA	07 - ZATVORI – 07-1 - KORIŠTENJE ZAVODSKIH POGODNOSTI I POSJETE	18.5.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-103/17	Ž-SA-02-156/13, Ž- SA-02-367/13,	VLADA KANTONA SARAJEVO N/R PREMIJERA KANTONA	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	18.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-104/17	Ž-SA-02-702/16,	JU „KANTONALNI CENTAR ZA SOCIJALNI RAD“ SARAJEVO, SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE NOVO SARAJEVO	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	18.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-105/17	Ž-LI-05-104/17,	KANTONALNA BOLNICA "FRA MIHOVIL SUČIĆ" LIVNO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	19.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-106/17	Ž-LI-05-50/17,	OPĆINA LIVNO, OPĆINSKI NAČELNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	19.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-107/17	Ž-LI-05-94/17,	MINISTARSTVO NAUKE, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	19 - UPRAVA	19.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-108/17	Ž-SA-05-1238/16,	KANTON SARAJEVO, MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA, GRADENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA, UPRAVA ZA STAMBENA PITANJA SARAJEVO	19 - UPRAVA	23.5.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-109/17	Ž-BL-05-180/17,	OPŠTINA VLAŠENICA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA – 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	22.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-110/17	Ž-BL-05-613/16,	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	15 - IMOVINSKO- PRAVNI ODNOSI	23.5.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-111/17	Ž-BL-01-767/16,	ZAVOD ZA ŠKOLSTVO MOSTAR, DJEČJI VRTIĆ „SPORTIĆ“, MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE, KULTURE I SPORTA HNK	13 - PRAVA DIJETETA	23.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-112/17	Ž-BL-05-782/16,	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE USK, FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE USK, FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	23.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-113/17	Ž-BL-04-768/16,	ZU DOM ZDRAVLJA BIHAĆ	10 - RADNI ODNOSI	25.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-114/17	Ž-BL-04-130/17,	JKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ DOO TUZLA	21 - KOMUNALNE USLUGE	25.5.2017.	REALIZOVANA	DA
P-115/17	Ž-BL-05-259/17,	URED ZA ZAKONODAVSTVO VLADE UNSKO-SANSKOG KANTONA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA – 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	25.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-116/17	Ž-MO-05-163/16,	OPĆINSKO VIJEĆE ČAPLJINA, OPĆINA ČAPLJINA N/R NAČELNIKA	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	25.5.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-117/17	Ž-LI-05-109/17,	OPĆINA KUPRES OPĆINSKI NAČELNIK	02 - MEDIJI I SLOBODA INFORMISANJA	29.5.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-118/17	Ž-SA-05-176/17,	KANTONALNI SUD U SARAJEVU N/R PREDSEDNIKA SUDA SARAJEVO	09 – SUDOV I	13.6.2017.	REALIZOVANA	DA
P-119/17	Ž-SA-04-311/17,	MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BIH SARAJEVO, VIJEĆE MINISTARA BIH SARAJEVO, VLADA RS BANJA LUKA, FOND PENZIJSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA RS BIJE LJINA	25 – PENZIJE	15.6.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-120/17	Ž-SA-05-882/15,	OPĆINA STARI GRAD, SLUŽBA ZA URBANIZAM SARAJEVO N/R NAČELNIKU OPĆINE STARI GRAD	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	13.6.2017.	REALIZOVANA	DA
P-121/17	Ž-SA-04-178/17,	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE N/R PREMIJERA VLADE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO, MINISTAR FEDERALNOG MINISTARSTVA	23 - ZDRAVSTVO	14.6.2017.	REALIZOVANA	DA

		ZDRAVSTVA					
P-122/17	Ž-SA-05-1286/16,		AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU, FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	14.6.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-123/17	Ž-SA-02-21/17,		FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA RS BANJA LUKA N/R DIREKTORA	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	14.6.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-124/17	Ž-SA-05-2/17, Ž- SA-05-5/17, Ž-SA- 05-7/17,		VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, "JP BH POŠTA" D.O.O. SARAJEVO NADZORNI ODBOR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	15.6.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-125/17	Ž-LI-05-137/17,		VLADA KANTONA 10, MINISTARSTVO NAUKE, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	19 - UPRAVA	13.7.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-126/17	Ž-SA-04-348/16,		VLADA KANTONA SARAJEVO, MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA, KANTON SARAJEVO, PRAVOBRANILAŠTVO KANTONA SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	19.6.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-127/17	Ž-SA-05-229/17,		MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE ZAŠTITE ZAPADNOHERCEGOVAČKOG KANTONA GRUDE N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	25.6.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-128/17	Ž-SA-02-1125/16,		PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, PREDSTAVNIČKI DOM, DOM NARODA, FEDERALNO MINISTARSTVO FINANSIJA N/R MINISTRA, FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE N/R MINISTRA	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	19.6.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-129/17	Ž-MO-04-154/16,		GRAD ŠIROKI BRIJEG, GRADSKO VIJEĆE ŠIROKI BRIJEG	11 - OBRAZOVANJE	21.6.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-130/17	Ž-SA-05-346/17,		PON-OPĆINA CENTAR SARAJEVO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA SARAJEVO	19 - UPRAVA	19.9.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-131/17	Ž-BR-04-26/17,		UNIVERZITETU U TUZLI	10 - RADNI ODNOSI	3.7.2017.	REALIZOVANA	DA

P-132/17	Ž-BR-05-113/17, Ž-BR-05-115/17,	MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA, POLICIJSKA UPRAVA LUKAVAC	05 - POLICIJA	3.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-133/17	Ž-BL-04-685/16,	MINISTARSTVO FINANSIJA REPUBLIKE SRPSKE	25 - PENZIJE	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-134/17	Ž-BL-05-289/17,	OPŠTINA TESLIĆ	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-135/17	Ž-BL-05-203/17,	GRAD BANJA LUKA	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-136/17	Ž-BL-04-233/17,	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 - ZDRAVSTVO	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-137/17	Ž-BL-05-292/17,	ZAVOD ZA IZGRADNJU AD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	4.7.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-138/17	Ž-BL-05-190/17,	PON-OPĆINA TRAVNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-139/17	Ž-BL-05-196/17,	PON-ADVOKATSKA/ODVJETNIČKA KOMORA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	17 - JAVNE ISPRAVE	4.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-140/17	Ž-BL-05-79/17,	„KOMUNALAC“ A.D. DERVENTA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-141/17	Ž-BL-05-414/17,	VLADA REPUBLIKE SRPSKE, VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	19 - UPRAVA	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-142/17	Ž-BL-04-771/16,	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE, UNIVERZITET U BANJOJ LUCI	11 - OBRAZOVANJE	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-143/17	Ž-BL-05-781/16,	PON-ZDRAVSTVENA USTANOVA DOM ZDRAVLJA BIHAĆ	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	4.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NEA
P-144/17	Ž-BL-04-212/17,	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE, ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE	10 - RADNI ODNOSI	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA

		REPUBLIKE SRPSKE				
P-145/17	Ž-BL-05-753/16,	PON-MINISTARSTVO FINANSIJA REPUBLIKE SRPSKE	09 - SUDOV I -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	4.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-146/17	Ž-BL-05-747/16,	PON-OPĆINA KALESIJA	20 - RATNE ŠTETE	6.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-147/17	Ž-SA-02-636/16,	OPĆINSKI SUD TUZLA	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	6.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-148/17	Ž-BL-05-115/17,	OPŠTINA GRADIŠKA	05 - POLICIJA	6.7.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-149/17	Ž-SA-04-1005/16,	FOND ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOSŁJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	5.7.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-150/17	Ž-SA-04-324/17,	ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA KANTONA SARAJEVO	23 - ZDRAVSTVO	5.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-151/17	Ž-SA-05-1008/16,	GRAD ZENICA, SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, ODJEL GRAĐEVINSKE INSPEKCIJE ZENICA	19 - UPRAVA	5.7.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-152/17	Ž-SA-05-402/17, Ž- SA-05-403/17,	MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE NAUKU I MLAĐE KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	6.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-153/17	Ž-SA-05-592/16,	MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA	19 - UPRAVA	6.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-154/17	Ž-SA-05-454/17,	KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO N/R GLAVNE TUŽITELJICE	26 - TUŽILAŠTVA	6.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-155/17	Ž-LI-05-148/16,	KANTONALNI SUD U MOSTARU	09 - SUDOV I -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	31.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-156/17	Ž-LI-05-134/17,	OPĆINSKI SUD U TRAVNIKU	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 09- 1 - ŽALBE NA RAD SUDIJA/SUTKINJA	31.7.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-157/17	Ž-BR-05-247/16,	JAVNO PREDUZEĆE ELEKTROPRIVREDA BIH, PODRUŽNICA TERMoeLEKTRANA "TUZLA" TUZLA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	21.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-158/17	Ž-BR-05-171/16,	PON-GRAD TUZLA, SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	19 - UPRAVA	21.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-159/17	Ž-BR-04-222/16,	PON-FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO/PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE, KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA ZA POSARSKI KANTON ORAŠJE	25 - PENZIJE	21.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-160/17	Ž-BR-05-182/16,	PON-GRAD TUZLA SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA 75000, TUZLA	19 - UPRAVA	21.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-161/17	Ž-BR-05-198/16,	PON-OPĆINSKI SUD U LUKAVCU LUKAVAC	09 - SUDOV I -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	21.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-162/17	Ž-BL-05-254/17,	SKUPŠTINA GRADA BANJA LUKA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	21.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-163/17	Ž-BL-04-205/17,	JU STUDENTSKI DOM FOČA	10 - RADNI ODNOSI	27.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-164/17	Ž-BL-05-56/17,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE, POLICIJSKA STANICA LAZAREVO, BANJA LUKA	05 - POLICIJA	27.7.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-165/17	Ž-BL-05-162/17,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE, PODRUČNA JEDINICA ZVORNIK	20 - RATNE ŠTETE	21.7.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-166/17	Ž-BL-04-350/17,	TERMoeLEKTRANA UGLJEVIK	25 - PENZIJE	21.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-167/17	Ž-BL-05-40/17,	PON-OPŠTINA FOČA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	23.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-168/17	Ž-SA-05-1168/16,	OPĆINA RAVNO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA	09 - SUDOV I	19.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE

P-169/17	Ž-SA-05-1295/16,	OPĆINA TRAVNIK N/R NAČELNIKA	19 - UPRAVA	20.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-170/17	Ž-BL-04-318/17,	MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE UPRAVNA INSPEKCIJA	10 - RADNI ODNOSI	25.7.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-171/17	Ž-BL-05-797/16,	SKUPŠTINA GRADA PRIJEDORA	19 - UPRAVA	25.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-172/17	Ž-BL-06-455/17,	GRADSKA UPRAVA I GRADSKO VIJEĆE TUZLA	01 - DISKRIMINACIJA	25.7.2017.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-173/17	Ž-BL-06-215/17,	OPĆINA JAJCE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVU NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PORIJEKLA	25.7.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-174/17	Ž-SA-06-458/17,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO, POLICIJSKA STANICA CENTAR SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-19 - NA OSNOVU SEKSUALNE ORIJENTACIJE	25.7.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-175/17	Ž-BR-04-305/15,	PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA TUZLA	10 - RADNI ODNOSI	26.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-176/17	Ž-SA-04-208/17,	VLADA KANTONA SARAJEVO N/R PREMIJERA, MINISTARSTVO PRIVREDE KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO NA ZNAJNE PREDSEDAVAJUĆOJ I ZASTUPNICIMA	10 - RADNI ODNOSI	19.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-177/17	Ž-SA-06-256/17,	JAVNO PREDUZEĆE VODOVOD I KANALIZACIJA D.O.O ZENICA N/R SKUPŠTINE PREDUZEĆA, N/R NADZORNOG ODBORA, N/R DIREKTORA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	25.7.2017.	REALIZOVANA	DA
P-178/17	Ž-SA-05-68/17,	FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA	19 - UPRAVA	30.6.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-179/17	Ž-SA-05-238/17,	VLADA KANTONA SARAJEVO	19 - UPRAVA	26.7.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-180/17	Ž-SA-04-985/16,	JU "MJEŠOVITA SREDNJA ŠKOLA" ZENICA N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	8.8.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-181/17	Ž-SA-07-1270/16,	MINISTARSTVO PRAVDE REPUBLIKE SRPSKE N/R MINISTRA, KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD BIJE LJINA N/R DIREKTORA	07 - ZATVORI	11.9.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-182/17	Ž-BR-05-228/16,	PON-GRAD TUZLA SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA TUZLA	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	17.8.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-183/17	Ž-BR-04-148/17,	UNIVERZITET U TUZLI, REKTORAT N/R REKTORA FILOZOFSKI FAKULTET N/R DEKANA, ETIČKI KOMITET UNIVERZITETA U TUZLI	11 - OBRAZOVANJE	17.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-184/17	Ž-BR-05-251/16,	GRAD TUZLA, SLUŽBA ZA BORAČKO-INVALIDSKU ZAŠTITU, STAMBENE POSLOVE I INTEGRACIJU RASELJENIH LICA TUZLA	19 – UPRAVA	17.8.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-185/17	Ž-BR-05-252/16,	GRAD TUZLA, SLUŽBA ZA BORAČKO-INVALIDSKU ZAŠTITU, STAMBENE POSLOVE I INTEGRACIJU RASELJENIH LICA TUZLA	19 – UPRAVA	17.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-186/17	Ž-BR-05-253/16,	GRAD TUZLA, SLUŽBA ZA BORAČKO-INVALIDSKU ZAŠTITU, STAMBENE POSLOVE I INTEGRACIJU RASELJENIH LICA TUZLA	19 – UPRAVA	17.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-187/17	Ž-BR-06-160/16,	POLICIJA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE BRČKO, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA, FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE, KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA POSAVSKOG KANTONA ORAŠJE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVU NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PORJEKLA	17.8.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-188/17	Ž-BR-05-115/15,	OPĆINA ORAŠJE, SLUŽBA ZA CIVILNU ZAŠTITU I NADZOR, URBANISTIČKO GRAĐEVINSKA INSPEKCIJA ORAŠJE	19 – UPRAVA	17.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-189/17	Ž-BL-05-488/17,	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	22.8.2017.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-190/17	Ž-BL-05-380/17,	OPŠTINA MODRIČA	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	23.8.2017.	REALIZOVANA	DA

P-191/17	Ž-SA-06-1111/17,	JAVNA USTANOVA KANTONALNA BOLNICA ZENICA N/R DIREKTORA, N/R UPRAVNOG ODBORA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	28.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-192/17	Ž-SA-05-977/16,	KANTONALNI SUD U BIHAĆU N/R PREDsjedNIKA SUDA	19 - UPRAVA	29.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-193/17	Ž-SA-05-673/16,	OPĆINA BANOVIĆI N/R NAČELNIKA	19 - UPRAVA	29.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-194/17	Ž-SA-02-1256/16,	JP ELEKTROPRIVREDA BIH D.D. - SARAJEVO ZAVISNO DRUŠTVO RUDNICI "KREKA" D.O.O. - TUZLA RUDNIK "MRAMOR" U MRAMORU	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	29.8.2017.	REALIZOVANA	NE
P-195/17	Ž-SA-05-184/17,	OPĆINA TRAVNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	29.8.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-196/17	Ž-SA-04-122/17,	UNIVERZITET U SARAJEVU, UPRAVNI ODBOR SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	29.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-197/17	Ž-SA-04-351/17,	ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA KANTONA SARAJEVO N/R DIREKTORA SARAJEVO	23 - ZDRAVSTVO	29.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-198/17	Ž-SA-01-349/17,	J.U. GIMNAZIJA OBALA SARAJEVO N/R DIREKTORA	13 - PRAVA DJETETA	30.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-199/17	Ž-SA-05-158/17,	PON-MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE, SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	30.8.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-200/17	Ž-BL-04-419/17,	AGENCIJA ZA RAZVOJ VISOKOG OBRAZOVANJA I OSIGURANJA KVALITETA BOSNE I HERCEGOVINE	11 - OBRAZOVANJE	31.8.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-201/17	Ž-BL-05-98/17,	SREDNJOBOSANSKI KANTON/KANTON SREDIŠNJA BOSNA, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA	05 - POLICIJA	31.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-202/17	Ž-BL-05-361/17,	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON, MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	31.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-203/17	Ž-BL-05-464/17,	GRAD BIHAĆ	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	31.8.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-204/17	Ž-BL-05-528/17,	INSTITUT ZA INTELEKTUALNU SVOJINU BOSNE I HERCEGOVINE ASOCIJACIJA KOMPOZITORA - MUZIČKIH STVARALACA AMUS	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	31.8.2017.	REALIZOVANA	DA

P-205/17	Ž-BL-04-460/17,	PON-MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	31.8.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-206/17	Ž-BL-05-381/17,	OSNOVNI SUD MODRIČA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	31.8.2017.	REALIZOVANA	DA
P-207/17	Ž-BL-01-104/17,	PON-UNIVERZITET U BIHAĆU ETIČKI KOMITET	13 - PRAVA DJETETA	31.8.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-208/17	Ž-BL-05-383/17,	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	4.9.2017.	REALIZOVANA	DA
P-209/17	Ž-SA-05-1025/16,	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	28.8.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-210/17	Ž-LI-05-368/16,	UPRAVA ZA PITANJA BRANITELJA I STRADALNIKA DOMOVINSKOG RATA HVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	6.9.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-211/17	Ž-LI-05-361/16,	SLUŽBA ZA GEODETSKE, IMOVINSKO- PRAVNE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNOSTI TOMISLAVGRAD	19 - UPRAVA	6.9.2017.	REALIZOVANA	DA
P-212/17	Ž-LI-05-82/17,	SLUŽBA ZA GEODETSKE, IMOVINSKO- PRAVNE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNOSTI TOMISLAVGRAD	19 - UPRAVA	6.9.2017.	REALIZOVANA	DA
P-213/17	Ž-SA-06-56/17,	MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA, GRAĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA, SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	5.9.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-214/17	Ž-MO-05-110/16,	FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE MOSTAR	15 - IMOVINSKO- PRAVNI ODNOSI	19.9.2017.	REALIZOVANA	DA
P-215/17	Ž-BR-04-16/17,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA, PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA, JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA "VUKOVIJE" VUKOVIJE DONJA KALESIJA	11 - OBRAZOVANJE	20.9.2017.	NEMA ODGOVORA	NE

P-216/17	Ž-BR-05-281/16,	GRAD TUZLA, SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE -INSPEKTORAT URBANISTIČKO GRAĐEVINSKE, TURISTIČKO-UGOSTITELJSKE I PUTNE DJELATNOSTI TUZLA	19 - UPRAVA	20.9.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-217/17	Ž-BR-05-96/15,	OPĆINA ŽIVINICE - SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE - GRAĐEVINSKO-URBANISTIČKA INSPEKCIJA - SLUŽBA CIVILNE ZAŠTITE ŽIVINICE	19 - UPRAVA	20.9.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-218/17	Ž-BR-04-47/17,	OPĆINA ŽIVINICE -SLUŽBA ZA PROSTORNO PLANIRANJE I KOMUNALNE POSLOVE ŽIVINICE	21 - KOMUNALNE USLUGE	20.9.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-219/17	Ž-BR-04-30/17,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE; 1. ODJEL ZA PROSTORNO PLANIRANJE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE 2. ODJEL ZA RASELJENE OSOBE, IZBIJEGlice I STAMBENA PITANJA 3. URED ZA UPRAVLJANJE JAVNOM IMOVINOM	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	20.9.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-220/17	Ž-BR-02-153/16,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE, ODJEL ZA PROSTORNO PLANIRANJE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	20.9.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-221/17	Ž-BR-04-124/17,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE, SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE	11 - OBRAZOVANJE	20.9.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-222/17	Ž-BR-05-159/17,	GRAD TUZLA, SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA TUZLA JP „CESTE FEDERACIJE BIH“ SARAJEVO	19 - UPRAVA	26.9.2017.	REALIZOVANA	DA
P-223/17	Ž-SA-01-341/17,	KANTON SARAJEVO, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA N/R MINISTRA, KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO N/R GLAVNE TUŽITELJICE	13 - PRAVA DJETETA	21.9.2017.	REALIZOVANA	DA

P-224/17	Ž-BL-05-166/17,	VLADA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA, MINISTARSTVO PRAVOSUĐA I UPRAVE SREDNJOBOSANSKOG KANTONA, MINISTARSTVO FINANSIJA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA	09 - SUDOV I – 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	22.9.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-225/17	Ž-BL-04-673/16,	„ČISTOĆA“ A.D. BANJA LUKA	21 - KOMUNALNE USLUGE	22.9.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-226/17	Ž-BL-05-213/17,	OSNOVNI SUD U BANJOJ LUCI	09 - SUDOV I	22.9.2017.	REALIZOVANA	NE
P-227/17	Ž-BL-05-172/17,	VLADA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA, MINISTARSTVO PRAVOSUĐA I UPRAVE SREDNJOBOSANSKOG KANTONA	09 - SUDOV I – 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	22.9.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-228/17	Ž-BL-05-334/17,	FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO/PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE, KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA BIHAĆ, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA UNSKO-SANSKOG KANTONA	26 - TUŽILAŠTVA	2.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-229/17	Ž-BL-04-55/17,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE FILIJALA BANJA LUKA	25 - PENZIJE	2.10.2017.	REALIZOVANA	NE
P-230/17	Ž-BL-06-432/17,	ZP „HIDROELEKTRANE NA VRBASU“ AD	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	2.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-231/17	Ž-BL-05-156/17,	OPŠTINA KNEŽEVO, MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	3.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-232/17	Ž-BL-05-103/17,	VLADA UNSKO SANSKOG KANTONA, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA UNSKO SANSKOG KANTONA	05 - POLICIJA	3.10.2017.	REALIZOVANA	NE
P-233/17	Ž-SA-01-793/16,	MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO, KJKP „RAD“ D.O.O. SARAJEVO	13 - PRAVA DIJETETA	2.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-234/17	Ž-BL-04-275/17,	PON-JU OSNOVNA ŠKOLA „DESANKA MAKSIMOVIĆ“, MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	2.10.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA

P-235/17	Ž-SA-05-185/17,	MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO N/R MINISTRA	19 - UPRAVA	3.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-236/17	Ž-SA-05-845/17,	JAVNO PREDUZEĆE "INFO CENTAR" SOKOLAC	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	3.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-237/17	Ž-SA-06-159/16,	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE SARAJEVO, FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	16 - NASILJE	4.10.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-238/17	Ž-SA-05-758/16,	OSNOVNI SUD U BANJOI LUCI BANJA LUKA N/R PREDsjednika	09 - SUDOV I -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	4.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-239/17	Ž-SA-04-572/17,	PON-FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO N/R MINISTRA	23 - ZDRAVSTVO	9.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-240/17	Ž-BL-05-564/17,	AGENCIJA ZA LIJEKOVE I MEDICINSKA SREDSTVA BOSNE I HERCEGOVINE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- 2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	6.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-241/17	Ž-MO-05-85/17,	OPĆINA POSUŠJE NAČELNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	9.10.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-242/17	Ž-MO-05-10/17,	VLADA HNK MOSTAR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	9.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-243/17	Ž-MO-05-77/17, Ž- MO-05-78/17,	OPĆINA JABLANICA, OPĆINSKO VIJEĆE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	9.10.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA
P-244/17	Ž-MO-05-3/17,	VLADA HNK MOSTAR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	9.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-245/17	Ž-MO-05-4/17,	VLADA HNK MOSTAR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	9.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-246/17	Ž-BR-04-114/17,	PON-OPĆINA GRADAČAC	10 - RADNI ODNOSI	10.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-247/17	Ž-BR-05-266/16,	PON-OSNOVNI SUD BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE	09 - SUDOV I -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	10.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-248/17	Ž-BR-05-109/17,	PON-SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, INSPEKTORAT URBANISTIČKO-GRAĐEVINSKE, TRŽIŠNE, TURISTIČKO-UGOSTITELJSKE, PUTNE I TERMOENERGETSKE INSPEKCIJE TUZLA	19 - UPRAVA	10.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-249/17	Ž-BR-05-275/16,	PON-GRAD TUZLA, GRADONAČELNIK GRADA TUZLE, SLUŽBA ZA EKONOMSKI RAZVOJ I DRUŠTVENE DJELATNOSTI TUZLA	19 - UPRAVA	10.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-250/17	Ž-BR-05-287/16,	GRAD TUZLA, SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE TUZLA	19 - UPRAVA	10.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-251/17	Ž-BL-05-325/17,	MINISTARSTVO FINANSIJA UNSKO-SANSKOG KANTONA	09 - SUDOV I – 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	10.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-252/17	Ž-BL-05-320/17,	MINISTARSTVO FINANSIJA UNSKO-SANSKOG KANTONA	09 - SUDOV I – 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	10.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-253/17	Ž-SA-03-537/17,	JAVNA ZDRAVSTVENA USTANOVA UNIVERZITETSKO KLINIČKI CENTAR TUZLA, VLADA TUZLANSKOG KANTONA, MINISTARSTVO ZDRAVSTVA TUZLA	04 - VJERSKE SLOBODE / RELIGIJA	16.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-254/17	Ž-SA-06-233/17,	OPĆINA RAVNO	01 - DISKRIMINACIJA – 01-12 - NA OSNOVU NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PORIJEKLA	16.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-255/17	Ž-SA-04-676/17,	JAVNA USTANOVA OPĆA BOLNICA "PRIM. DR. ABDULAH NAKAŠ" N/R DIREKTORA, N/R UPRAVNOG ODBORA	10 - RADNI ODNOSI	16.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-256/17	Ž-SA-06-1150/16,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA – 01-12 - NA OSNOVU NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PORIJEKLA	19.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-257/17	Ž-BL-04-456/17, Ž-BL-04-499/17, Ž-BL-04-585/17, Ž-BL-05-466/17,	ELEKTROPRIVREDA BOSNE I HERCEGOVINE, PODRUŽNICA „ELEKTRODISTRIBUCIJA“ BIHAĆ OPĆINA KLJUČ	20 - RATNE ŠTETE, 21 - KOMUNALNE USLUGE	19.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-258/17	Ž-BL-05-199/17,	SKUPŠTINA OPŠTINE ČELINAC	22 - VLADINA I MINISTARSKA	19.10.2017.	REALIZOVANA	DA

				IMENOVANJA			
P-259/17	Ž-BL-05-394/16,	OPŠTINA VIŠEGRAD		15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	19.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-260/17	Ž-BL-05-529/17,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE		03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	19.10.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-261/17	Ž-BL-05-686/17,	FEDERALNA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE SARAJEVO		15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	19.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-262/17	Ž-BL-05-445/17,	PON-REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE BANJA LUKA		15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	19.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-263/17	Ž-BL-04-299/17,	PON-„JNTAL“AD MILIČI		10 - RADNI ODNOSI	19.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-264/17	Ž-SA-04-296/17,	FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO/PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE MOSTAR, POREZNA UPRAVA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, FEDERALNI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE SARAJEVO		25 – PENZIJE	25.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-265/17	Ž-SA-05-556/16,	PON-FEDERALNO MINISTARSTVO RASELJENIH OSOBA I IZBJEGLICA SARAJEVO		19 – UPRAVA	20.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-266/17	Ž-SA-05-462/17,	OPĆINA VOGOŠĆA, OPĆINSKO VIJEĆE VOGOŠĆA		15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	23.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-267/17	Ž-LI-05-219/17,	OSNOVNA ŠKOLA "IVAN GORAN KOVAČIĆ" LIVNO		03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-268/17	Ž-LI-05-261/17,	OPĆINSKO VIJEĆE TOMISLAVGRAD KOMISIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA, PREDSTAVKE I PRITUŽBE GRAĐANA		19 – UPRAVA	26.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-269/17	Ž-LI-05-220/17,	OSNOVNA GLAZBENA ŠKOLA „TOMISLAVGRAD“ TOMISLAVGRAD		03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-270/17	Ž-LI-05-309/17,	OPĆINA LIVNO		22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	26.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA

P-271/17	Ž-LI-05-221/17,	OPĆINA LIVNO, SLUŽBA ZA PRIVREDU I INSPEKCIJSKE POSLOVE	19 - UPRAVA	26.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-272/17	Ž-LI-05-217/17,	OPĆINA KUPRES-OPĆINSKO VIJEĆE	19 - UPRAVA	26.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-273/17	Ž-LI-05-214/17,	OPĆINA LIVNO, SLUŽBA ZA PRIVREDU I INSPEKCIJSKE POSLOVE	19 - UPRAVA	26.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-274/17	Ž-LI-05-29/17,	OPĆINSKI SUD U LIVNU	09 - SUDOVI	26.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-275/17	Ž-LI-05-51/17,	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON „STAMBENI SERVIS“ D.O.O.ZENICA	19 - UPRAVA	26.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-276/17	Ž-SA-06-475/17,	OPĆINA NOVO SARAJEVO N/R NAČELNIKA, AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE N/R DIREKTORA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVU DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	25.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-277/17	Ž-SA-06-920/17,	FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA: UNSKO-SANSKOG KANTONA, POSAVSKOG KANTONA, TUZLANSKOG KANTONA, ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA, BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA, SREDNJOBOSANSKOG KANTONA, HERCEGOVAČKO-NERETVANSKOG KANTONA, ZAPADNOHERCEGOVAČKOG KANTONA, KANTONA SARAJEVO I KANTONA 10	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-19 - NA OSNOVU SEKSUALNE ORIJENTACIJE	26.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-278/17	Ž-SA-05-976/17, Ž-SA-06-619/17,	UNIVERZITET U SARAJEVU, EKONOMSKI FAKULTET-REKTOR UNIVERZITETA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING, 03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	26.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-279/17	Ž-MO-05-35/17,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	27.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-280/17	Ž-MO-05-44/17,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	27.10.2017.	REALIZOVANA	DA
P-281/17	Ž-SA-05-532/17,	PON - FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE- UPRAVNA INSPEKCIJA SARAJEVO	19 - UPRAVA	27.10.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-282/17	Ž-SA-05-643/17,	PON - MINISTARSTVO FINANSIJA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA	09 - SUDOVI	27.10.2017.	NEMA ODGOVORA	NE

		TRAVNIK					
P-283/17	Ž-BL-05-342/17,	OPŠTINA HAN PIJESAK SKUPŠTINA OPŠTINE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	30.10.2017.	NIJE REALIZOVANA		NE
P-284/17	Ž-BL-05-594/17,	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	30.10.2017.	REALIZOVANA		NE
P-285/17	Ž-BL-06-502/17,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	1.11.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA		DA
P-286/17	Ž-SA-06-713/16,	FOND ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOSŁJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM N/R DIREKTORA UPRAVNOM ODBORU SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	10.11.2017.	OSTVARENA SARADNJA		DA
P-287/17	Ž-SA-04-686/17,	PON-FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE, UPRAVNI INSPEKTORAT SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	14.11.2017.	OSTVARENA SARADNJA		DA
P-288/17	Ž-BL-04-678/16,	JKP „10. JUL“ BOSANSKA KRUPA	10 - RADNI ODNOSI	20.11.2017.	NEMA ODGOVORA		NE
P-289/17	Ž-BR-04-265/17,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA, MJEŠOVITA SREDNJA ŠKOLA ŽIVINICE, INSPEKTORAT OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA, PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA	11 - OBRAZOVANJE	22.11.2017.	REALIZOVANA		DA
P-290/17	Ž-SA-06-630/17,	PRIVATNI POSLODAVCI	01 - DISKRIMINACIJA	21.11.2017.	REALIZOVANA		NE
P-291/17	Ž-SA-06-274/16,	KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-19 - NA OSNOVU SEKSUALNE ORIJENTACIJE	21.11.2017.	REALIZOVANA		DA
P-292/17	Ž-SA-01-1240/16,	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE JAVNA USTANOVA SŠC "RUDO" N/R DIREKTORA, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD RUDO	13 - PRAVA DJETETA	21.11.2017.	OSTVARENA SARADNJA		DA
P-293/17	Ž-BL-05-484/17,	OPŠTINA GRADIŠKA	19 - UPRAVA	22.11.2017.	REALIZOVANA		DA

P-294/17	Ž-BL-04-385/17,	FOND PENZIJSKO I INVALIDSKOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE-FILIJALA DOBOJ	25 – PENZIJE	22.11.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-295/17	Ž-BL-04-132/17,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE, MINISTARSTVO RADA I BORAČKO INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE MINISTARSTVO FINANSIJA REPUBLIKE SRPSKE	25 – PENZIJE	22.11.2017.	REALIZOVANA	DA
P-296/17	Ž-BL-05-591/17,	VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE	09 – SUDOV I	22.11.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-297/17	Ž-BL-05-595/17,	GRAD BANJA LUKA	19 – UPRAVA	23.11.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-298/17	Ž-BL-04-467/17,	JU „VODE SRPSKE“ BIJE LJINA	10 - RADNI ODNOSI	24.11.2017.	NIJE REALIZOVANA	NE
P-299/17	Ž-BL-04-736/16,	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 – ZDRAVSTVO	24.11.2017.	REALIZOVANA	DA
P-300/17	Ž-BL-04-312/17,	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE, FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 – ZDRAVSTVO	24.11.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-301/17	Ž-SA-04-757/17,	KANTON SARAJEVO MINISTARSTVO PRIVREDE N/R MINISTRA SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	24.11.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-302/17	Ž-SA-04-646/17,	RUDNICI MRKOG UGLJA „BANOV IĆI“ D.D. BANOV IĆI N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	24.11.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-303/17	Ž-SA-05-255/17,	GRAD TUZLA SLUŽBA ZA OPĆU UPRAVU I ZAJEDNIČKE POSLOVE N/R GRADONAČELNIKA TUZLA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	27.11.2017.	REALIZOVANA	DA
P-304/17	Ž-BR-04-141/17,	OPĆINA BANOV IĆI -N/R NAČELNIKA BANOV IĆI	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	27.11.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-305/17	Ž-BR-05-118/17,	OPĆINA ŽIVINICE -N/R NAČELNIKA ŽIVINICE	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	27.11.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-306/17	Ž-BR-04-220/17,	GRAD TUZLA -SLUŽBA CIVILNE ZAŠTITE TUZLA	21 - KOMUNALNE USLUGE	27.11.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-307/17	Ž-BR-05-238/17,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA, POLICIJSKA STANICA ZAPAD TUZLA	19 – UPRAVA	27.11.2017.	REALIZOVANA	DA

P-308/17	Ž-BR-05-244/17,	TUZLANSKI KANTON, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA, POLICIJSKA UPRAVA TUZLA, POLICIJSKA STANICA „ZAPAD“ TUZLA	05 – POLICIJA	27.11.2017.	REALIZOVANA	DA
P-309/17	Ž-SA-05-714/17,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, PREDSTAVNIČKI DOM, KABINET PREDSEDAVAJUĆEG SARAJEVO N/R PREDSEDAVAJUĆEG	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03- I - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	27.11.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-310/17	Ž-SA-05-899/17,	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU ZAPOSLENIKA MUP-A KANTONA SARAJEVO N/R DIREKTORA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	27.11.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA
P-311/17	Ž-BL-01-627/17,	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE, OSNOVNA ŠKOLA „BRANKO ČOPIĆ“ BANJALUKA	13 - PRAVA DJETETA	28.11.2017.	NEMA ODGOVORA	DA
P-312/17	Ž-LI-05-333/17,	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD GLAMOČ – GLAMOČ	19 – UPRAVA	11.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-313/17	Ž-LI-05-334/17,	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD GLAMOČ – GLAMOČ	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	11.12.2017.	REALIZOVANA	DA
P-314/17	Ž-MO-01-139/17,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I SPORTA ZHK	13 - PRAVA DJETETA	7.12.2017.	REALIZOVANA	DA
P-315/17	Ž-BL-04-580/17, Ž-BL-05-590/17, Ž-BL-05-610/17,	JP REGIONALNA DEPONIJIA "DEP-OT" D.O.O. BANJA LUKA	10 - RADNI ODNOSI, 22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	13.12.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-316/17	Ž-SA-05-1086/16,	PON-OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA SARAJEVO	19 – UPRAVA	11.12.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-317/17	Ž-SA-05-154/16,	PON-OPĆINSKI SUD LUKAVAC N/R PREDSEDNIKA SUDA	09 - SUDOV I -- 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	11.12.2017.	NEMA ODGOVORA	DA
P-318/17	Ž-BL-05-771/17,	POLICIJSKA STANICA SOKOLAC	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	13.12.2017.	REALIZOVANA	DA
P-319/17	Ž-BL-04-702/17,	GRAD BIHAĆ, FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA, MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA USK, FEDERALNA UPRAVA	14 - EKOLOGIJA ZAŠTITA OKOLIŠA	13.12.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA

		ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, KANTONALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE;					
P-320/17	Ž-BL-05-699/17,	OSNOVNI SUD BANJA LUKA;	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	13.12.2017.	NIJE REALIZOVANA	DA	
P-321/17	Ž-BL-04-257/17,	UNIVERZITET U BANJOJ LUCI, ARHITEKTONSKO-GRAĐEVINSKI I GEODETSKI FAKULTET BANJA LUKA	10 - RADNI ODNOSI	21.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE	
P-322/17	Ž-BL-04-554/17,	FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE, AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU, ODBOR DRŽAVNE SLUŽBE ZA ŽALBE	10 - RADNI ODNOSI	18.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE	
P-323/17	Ž-BL-05-644/17,	OSNOVNI SUD U PRIJEDORU	09 - SUDOVI – 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	18.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE	
P-324/17	Ž-BL-05-541/17,	OSNOVNI SUD U BANJOJ LUCI	09 - SUDOVI – 09-1 - ŽALBE NA RAD SUDIJA/SUTKINJA	18.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE	
P-325/17	Ž-BL-05-301/17, Ž-BL-05-303/17,	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE	15 - IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI, 19 - UPRAVA	19.12.2017.	DJELIMIČNO REALIZOVANA	DA	
P-326/17	Ž-BL-01-443/17,	KLUB ZA DJECU „ZVEZDICA“, MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	13 - PRAVA DJETETA	25.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE	
P-327/17	Ž-BL-01-724/17,	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BIHAĆ, KANTONALNO TUŽILAŠTVO UNSKO SANSKOG KANTONA	13 - PRAVA DJETETA	28.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE	
P-328/17	Ž-SA-05-929/17,	JP ELEKTROPRIVREDA BIH D.D. SARAJEVO N/R GENERALNOG DIREKTORA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE	
P-329/17	Ž-SA-05-1186/17,	OPĆINSKI SUD U SANSKOM MOSTU SANSKI MOST	09 - SUDOVI – 09-2 - DUŽINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLAN 6)	28.12.2017.	REALIZOVANA	DA	
P-330/17	Ž-BL-06-407/17,	SKUPŠTINA KANTONA 10	01 - DISKRIMINACIJA – 01-01 - UZNEMIRAVANJE	28.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE	
P-331/17	Ž-BL-05-811/16,	ADVOKATSKA KOMORA REPUBLIKE SRPSKE	09 – SUDOVI	28.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE	

P-332/17	Ž-BL-05-609/17,	UNIVERZITET U BANJOJ LUCI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-333/17	Ž-BL-05-711/17,	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.12.2017.	OSTVARENA SARADNJA	DA
P-334/17	Ž-SA-05-1200/16, Ž-SA-05-98/17,	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE - SLUŽBA ZA POSLOVE SA STRANCIMA - SEKTOR ZA IMIGRACIJE - SEKTOR ZA AZIL SARAJEVO	19 – UPRAVA	28.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-335/17	Ž-MO-05-123/17,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA, POLICIJSKA UPRAVA MOSTAR N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	29.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE
P-336/17	Ž-MO-05-104/16,	OPĆINA TOMISLAVGRAD N/R NAČELNIKA TOMISLAVGRAD	15 - IMOVINSKO- PRAVNI ODNOSI	29.12.2017.	NEMA ODGOVORA	NE

ANEKS I PREGLED BUDŽETA ZA 2017. GODINU

0304 Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Pregled rashoda i izdataka po ekonomskim kategorijama, Period izvještavanja: od 1.1.2017. do 31.12.2017.

Obrazac 2.

Redni broj	Opis	Ekon. kod	Budžet	Izmjene i dopune (rebalans, prestruktur., preraspodjela, rezerva, namjenska sredstva i dr.)	Korigirani budžet	Ostvareni kumulativni iznos ukupnih rashoda i izdataka	Ostvareni kumulativni iznos istog perioda prethodne godine	Procenat 7/6 x 100	Procenat 7/8 x 100
1	2	3	4	5	6 (4+5)	7	8	9	10
1	Ukupni rashodi i izdaci (2+16)		2.409.000	30.990	2.439.990	2.320.193	2.279.371	95,1%	101,8%
2	Ukupni tekući rashodi (3+6)	610000	2.359.000	7.090	2.366.090	2.248.056	2.231.420	95,0%	100,7%
3	Plaće i naknade troškova zaposlenih (4+5)	611000	1.911.000	-21.400	1.889.600	1.834.709	1.821.595	97,1%	100,7%
4	Bruto plaće i naknade plaća	611100	1.720.000	0	1.720.000	1.691.680	1.676.270	98,4%	100,9%
5	Naknade troškova zaposlenih	611200	191.000	-21.400	169.600	143.029	145.325	84,3%	98,4%
6	Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge (7+.....+15)	613000	448.000	28.490	476.490	413.347	409.825	86,7%	100,9%
7	Putni troškovi	613100	84.000	5.000	89.000	86.732	88.677	97,5%	97,8%
8	Izdaci telefonskih i poštanskih usluga	613200	55.000	0	55.000	50.614	47.376	92,0%	106,8%
9	Izdaci za energiju i komunalne usluge	613300	10.000	-3.000	7.000	4.476	4.555	63,9%	98,3%
10	Nabavka materijala i sitnog inventara	613400	40.000	0	40.000	36.092	39.871	90,2%	90,5%
11	Izdaci za usluge prevoza i goriva	613500	31.000	-8.000	23.000	15.782	15.237	68,6%	103,6%
12	Unamljivanje imovine i opreme	613600	132.000	0	132.000	131.583	131.583	99,7%	100,0%
13	Izdaci za tekuće održavanje	613700	31.000	-6.000	25.000	18.871	26.231	75,5%	71,9%
14	Izdaci osiguranja, bankarskih usluga i usluga platnog prometa	613800	6.000	0	6.000	5.713	3.874	95,2%	147,5%
15	Ugovorene i druge posebne usluge	613900	59.000	40.490	99.490	63.484	52.421	63,8%	121,1%
16	Ukupni kapitalni izdaci		50.000	23.900	73.900	72.137	47.951	97,6%	150,4%
17	Izdaci za nabavku stalnih sredstava	821000	50.000	23.900	73.900	72.137	47.951	97,6%	150,4%
18	Nabavka opreme	821300	50.000	23.900	73.900	72.137	47.951	97,6%	150,4%

ANEKS II PREGLED OBAVEZA PO ZAKONU O SLOBODI PRISTUPA INFORMACIJAMA/2017

1. Javna tijela na nivou Bosne i Hercegovine koja su ispunila obavezu imenovanja Službenika za informisanje i dostavila Vodič i Indeks Registar u skladu s članovima 19 i 20 ZOSPI:

R.br.	Ime institucije	R.Br.	Ime institucije
1	Agencija za policijsku podršku Bosne i Hercegovine	37	Institut za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine
2	Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine	38	Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine
3	Agencija za forenzička ispitivanja Bosne i Hercegovine	39	Komisija za koncesije Bosne i Hercegovine
4	Agencija za identifikacijske dokumente, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine	40	Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
5	Agencija za javne nabavke i Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine	41	Komisija za uklanjanje mina Bosne i Hercegovine
6	Agencija za lijekove i medicinska sredstva Bosne i Hercegovine	42	Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine
7	Agencija za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine	43	Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine
8	Agencija za osiguranje depozita Bosne i Hercegovine	44	Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine
9	Agencija za osiguranje u Bosni i Hercegovini	45	Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine
10	Agencija za poštanski promet Bosne i Hercegovine	46	Ministarstvo obrane/odbrane Bosne i Hercegovine
11	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine	47	Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
12	Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije Bosne i Hercegovine	48	Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine
13	Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine	49	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
14	Agencija za razvoj visokog obrazovanja, i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine	50	Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine
15	Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine	51	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine
16	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine	52	Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine
17	Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Bosne i Hercegovine	53	Odbor državne službe za žalbe Bosne i Hercegovine
18	Agencija za unapređenje inostranih investicija Bosne i Hercegovine	54	Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
19	Agencija za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine	55	Pravobranilaštvo Bosne i Hercegovine
20	Arhiv Bosne i Hercegovine	56	Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine
21	Centar za informisanje i priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja Bosne i Hercegovine	57	Predsjedništvo Bosne i Hercegovine
22	Centar za uklanjanje mina Bosne i Hercegovine	58	Služba za poslove sa strancima Bosne i Hercegovine
23	Centralna banka Bosne i Hercegovine	59	Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine
24	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine	60	Sud Bosne i Hercegovine
25	Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine	61	Tužilaštvo Bosne i Hercegovine
26	Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine-BIHDA	62	Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja i bilja
27	Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine	63	Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine
28	Direkcija za evropske integracije Bosne i Hercegovine	64	Ured koordinatora za reformu javne uprave Bosne i Hercegovine
29	Državna agencija za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine	65	Ured za reviziju finansijskog poslovanja institucija Bosne i Hercegovine
30	Državna regulativna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine	66	Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine
31	Državna regulatorna komisija za električnu energiju Bosne i Hercegovine	67	Ustavni sud Bosne i Hercegovine
32	Elektroprivreda Bosne i Hercegovine	68	Vanjskotrgovinska/Spolnotrgovinska komora Bosne i Hercegovine
33	Fond za povratak Bosne i Hercegovine	69	Ured za zakonodavstvo Bosne i Hercegovine
34	Granična policija Bosne i Hercegovine	70	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine
35	Institucija ombudsmena za zaštitu potrošača u Bosne i Hercegovine	71	Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
36	Institut za akreditiranje Bosne i Hercegovine		

2. Javna tijela na nivou Bosne i Hercegovine koja su tokom 2017. godine dostavljala statističke podatke u skladu s članom 20 ZOSPI

R.Br.	Ime institucije	R.Br.	Ime institucije
1	Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine	13	Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine
2	Agencija za identifikacijske dokumente, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine	14	Ministarstvo obrane/odbrane Bosne i Hercegovine
3	Agencija za javne nabavke Bosne i Hercegovine	15	Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
4	Agencija za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine	16	Ministarstvo vanjske/spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
5	Agencija za osiguranje Bosne i Hercegovine	17	Komisija/Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
6	Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine	18	Direkcija za evropske integracije Bosne i Hercegovine
7	Agencija za razvoj visokog obrazovanja, i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine	19	Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine- Sekretarijat
8	Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine	20	Predsjedništvo Bosne i Hercegovine -Sekretarijat
9	Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine-BIHDA	21	Ured koordinatora za reformu javne uprave Bosne i Hercegovine
10	Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine	22	Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine
11	Granična policija Bosne i Hercegovine	23	Ustavni sud Bosne i Hercegovine
12	Fond za povratak Bosne i Hercegovine	24	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine - Generalni sekretarijat

Kada govorimo o dostavljanju statističkih podataka od strane javnih tijela na nivou Bosne i Hercegovine, Institucija ombudsmena za ljudska prava u izvještajnoj godini konstatuje da 24 javna tijela redovno ispunjavaju svoju obavezu. Tokom 2016. godine ovu obavezu je ispunjavalo 29 javnih tijela.

3. Javna tijela na nivou Federacije Bosne i Hercegovine koja su tokom 2017. godine dostavljala statističke podatke u skladu s ZOSPI:

R.Br.	Nivo entiteta	R.Br.	Nivo Kantona	R.Br.	Nivo općine
1	Vlada Federacije Bosne i Hercegovine	1	Kantonalni sud u Tuzli	1	Općina Gračanica
2	Federalni hidrometeorološki zavod	2	Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo	2	Općina Hadžići
3	Komisija za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine	3	Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona	3	Općina Lukavac
4	Ministarstvo unutrašnjih/unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine	4	Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona	4	Općina Tešanj
		5	Kantonalna uprava za inspeksijske poslove ZDK	5	Općina Ključ
		6	Ministarstvo pravde i uprave Kantona Sarajevo	6	Općina Foča
		7	Ministarstvo unutrašnjih/unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo	7	Grad Bihać
		8	JP Olimpijski bazen Otoka	8	Općina Sapna
		9	Univerzitet u Tuzli	9	Općina Kakanj
		10	Kantonalna uprava za inspeksijske poslove Kantona Sarajevo		
		11	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture Kantona Sarajevo		

U 2017. godini, kao i prethodne godine, četiri javna tijela na nivou Federacije Bosne i Hercegovine redovno su ispunjavala svoju obavezu dostavljanja statističkih podataka. Na nivou kantona u sastavu Federacije Bosne i Hercegovine u 2017. godini ovu obavezu ispunilo je jedanaest javnih tijela, što je četiri više nego 2016. godine kada je tu obavezu ispunjavalo sedam javnih tijela. Kada govorimo o općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine, statističke podatke u 2017. godini redovno je dostavljalo devet javnih tijela, što je za pet više nego 2016. godine kada su ovu obavezu ispunjavala četiri javna tijela na općinskom nivou.

4. Javna tijela na nivou Republike Srpske koji su tokom 2017. godine dostavila statističke podatke u skladu s ZOSPI:

R.Br.	Nivo entiteta	R.Br.	Nivo okruga	R.Br.	Nivo općine
1	Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske	1	Okružno javno tužilaštvo Banja Luka	1	Opština Prnjavor
2	Republičko tužilaštvo Republike Srpske	2	Okružni sud u Doboju	2	Opština Rudo
				3	Opština Gradiška
				4	Osnovni sud u Tesliću

Na nivou entiteta Republike Srpske, u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu, došlo je do smanjenja broja javnih tijela na općinskom nivou koji ispunjavaju svoju obavezu dostave statističkih podataka.

Tokom 2017. godine sljedeća javna tijela su ispunila obavezu dostavljanja rješenja o službeniku za informisanje, Vodiča i Indeks Registra u skladu s ZOSPI:

1. Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine (Rješenje o službeniku za informisanje, Vodič, Index Registra);
2. Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine (Rješenje o službeniku za informisanje);
3. Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutrašnjih poslova (Rješenje o službeniku za informisanje);
4. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (Rješenje o službeniku za informisanje);
5. Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo (Rješenje o službeniku za informisanje, Vodič);
6. Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo (Rješenje o službeniku za informisanje, Vodič, Indeks Registra);
7. Ministarstvo gospodarstva Hercegovačko-neretvanskog kantona (Rješenje o službeniku za informisanje);
8. Služba za zajedničke poslove Zeničko-dobojskog kantona (Rješenje o imenovanju službenika za informisanje, Vodič);
9. JP Elektroprivreda HZ HB d.d. Mostar (Rješenje o službeniku za informisanje, Vodič, Index Registra);
10. Općinski sud u Jajcu (Rješenje o službeniku za informisanje, Vodič, Indeks Registra);
11. Kantonalno javno komunalno poduzeće „Rad“ d.o.o. Sarajevo (Rješenje o službeniku za informisanje);
12. Rudnik soli „Tuzla“ d.d. Tuzla (Rješenje o službeniku za informisanje, Vodič);
13. Općinski sud u Konjicu (Rješenje o službeniku za informisanje).

ANEKS III. TABELARNI PRIKAZ STATISTIČKIH POKAZATELJA

ODJEL	Zaprimljeno u 2017. god.	Preneseno iz ranijih godina	Ukupno rađeno u 2017. god.	Ukupno završeno u 2017. god.	Preneseno u 2018. god.
01 - Odjel za praćenje prava djece	172	120	292	143	149
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	51	49	100	71	29
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	8	8	16	4	12
04 - Odjel za ekonomsku, socijalna i kulturna pitanja	755	365	1120	680	440
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	1861	997	2858	1702	1156
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	178	141	319	156	163
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	135	123	258	152	106
UKUPNO	3160	1803	4963	2908	2055

Rad po žalbama po odjelima u 2017. god.

Odjel	Broj
01 - Odjel za praćenje prava djece // SA	78
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // SA	18
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // SA	6
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // SA	288
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // SA	699
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // SA	95
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika // SA	120
Ukupan broj predmeta Sarajevo	1304
01 - Odjel za praćenje prava djece // BL	84
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // BL	24
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // BL	0
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // BL	226
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // BL	518
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // BL	61
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika // BL	15
Ukupan broj predmeta Banja Luka	928
01 - Odjel za praćenje prava djece // Brčko	3
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // Brčko	2
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // Brčko	1
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // Brčko	139
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // Brčko	175
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Brčko	15
Ukupan broj predmeta Brčko	335
01 - Odjel za praćenje prava djece // Mostar	7
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // Mostar	5
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // Mostar	1
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // Mostar	44
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // Mostar	111
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Mostar	5
Ukupan broj predmeta Mostar	173
01 - Odjel za praćenje prava djece // Livno	0
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // Livno	2
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // Livno	58
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // Livno	358
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Livno	2
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika // Livno	0
Ukupan broj predmeta Livno	420
Ukupan broj predmeta u Instituciji	3160

Broj žalbi po uredima u 2017. god.

Povreda prava	Potkategorija	Broj predmeta
01 - Diskriminacija	00 – ostalo	95
01 - Diskriminacija	01-01 - uznemiravanje	4
01 - Diskriminacija	01-03 - mobing	37
01 - Diskriminacija	01-09 - na osnovu jezika	1
01 - Diskriminacija	01-10 - na osnovu vjere	3
01 - Diskriminacija	01-11 - na osnovu etničke pripadnosti	8
01 - Diskriminacija	01-12 - na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	5
01 - Diskriminacija	01-13 - na osnovu veze s nacionalnom manjinom	2
01 - Diskriminacija	01-14 - na osnovu političkog ili drugog uvjerenja	3
01 - Diskriminacija	01-16 - na osnovu članstva u sindikatu ili drugom udruženju	2
01 - Diskriminacija	01-17 - na osnovu obrazovanja	1
01 - Diskriminacija	01-18 - na osnovu društvenog položaja i pola	6
01 - Diskriminacija	01-19 - na osnovu seksualne orijentacije	6
01 - Diskriminacija	01-21 - na osnovu spolnih karakteristika	1
01 - Diskriminacija	SUMA	174
02 - Mediji i sloboda informisanja	SUMA	8
03 - Pristup informacijama	00 – ostalo	182
03 - Pristup informacijama	03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	38
03 - Pristup informacijama	03-2 - odbijanje pristupa informacijama	24
03 - Pristup informacijama	03-3 - pravo na dvostepenost	4
03 - Pristup informacijama	SUMA	248
04 - Vjerske slobode / religija	SUMA	5
05 - Policija	SUMA	132
06 - Javni prihodi	SUMA	2
07 - Zatvori	00 – ostalo	108
07 - Zatvori	07-1 - korištenje zavodskih pogodnosti i posjete	8
07 - Zatvori	07-2 - zdravstvena zaštita i higijenski uvjeti	17
07 - Zatvori	07-4 - pomilovanja	2
07 - Zatvori	SUMA	135
09 - Sudovi	00 – ostalo	406
09 - Sudovi	09-1 - žalbe na rad sudija/sutkinja	18
09 - Sudovi	09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	152
09 - Sudovi	09-3 - izvršenje presuda	48
09 - Sudovi	SUMA	624
10 - Radni odnosi	SUMA	337
11 - Obrazovanje	SUMA	29
12 - Osobe s invaliditetom	SUMA	51
13 - Prava djeteta	SUMA	172
14 - Ekologija zaštita okoliša	SUMA	11
15 - Imovinsko-pravni odnosi	SUMA	170

16 - Nasilje	SUMA	2
17 - Javne isprave	SUMA	35
18 - Manjine	SUMA	5
19 - Uprava	SUMA	427
20 - Ratne štete	SUMA	30
21 - Komunalne usluge	SUMA	99
22 - Vladina i ministarska imenovanja	SUMA	105
23 - Zdravstvo	SUMA	48
24 - Socijalna zaštita	SUMA	67
25 - Penzije	SUMA	167
26 - Tužilaštva	SUMA	74
27 - Pravobranilaštva	SUMA	3
SUMA	SUMA	3160

Broj žalbi primljenih pod potkategorijama 2017. god.

R.br.	Način završenja	Predmeti 2017. god.	Predmeti iz ranijih godina	Ukupno
1	U toku intervencije Ombudsmena	655	506	1161
2	Preporukom Ombudsmena	84	156	240
3	Nezainteresovanost stranke za dalje vođenje postupka	262	168	430
4	Neprihvatljiva žalba	430	157	587
5	Na drugi način	209	216	425
6	Nenadležnost i ustupanje predmeta nadležnom organu	21	6	27
7	Proslijeđen drugom uredu Ombudsmena	7	1	8
8	Specijalnim izvještajem	11	10	21
9	Ponovni postupak	5	4	9
10	Ukupno	1684	1224	2908

SAMO ZA NEPRIHVATLJIVA ŽALBA - POTKATEGORIZACIJA

00 – ostalo	45	24
01 - anonimna žalba	2	0
02 - zlonamjerna žalba	1	0
03 - neosnovana žalba	327	119
04 - žalba ne sadrži nikakav zahtjev	3	1
05 - narušavanje legitimnih prava treće strane	1	0
06 - kašnjenje podnosioca od 1 godine nakon činjenica, događaja ili odluke	8	2
07 - nisu iscrpljena sva pravna sredstva	21	2
08 - žalba nepotpuna ili nerazumljiva(nije naknadno dopunjena)	9	6
09 - podnositelj odustao od žalbe	0	0
10 - žalba s već razmatranim činjenicama(dupliranje žalbe)	11	3
11 - činjenično stanje prije 14. decembra 1995. god.	2	0
Ukupno	430	157

Broj žalbi koje su završene//Način završenja žalbi u 2017. god.

R.br.	Povreda prava	Broj predmeta s izdatom preporukom
1	01 – Diskriminacija	26
2	02 - Mediji i sloboda informisanja	1
3	03 - Pristup informacijama	60
4	04 - Vjerske slobode/religija	1
5	05 – Policija	10
6	07 – Zatvori	5
7	09 – Sudovi	32
8	10 - Radni odnosi	38
9	11 – Obrazovanje	7
10	12 - Osobe s invaliditetom	14
11	13 - Prava djeteta	13
12	14 - Ekologija zaštita okoliša	1
13	15 - Imovinsko-pravni odnosi	21
14	16 – Nasilje	1
15	17 - Javne isprave	2
16	19 – Uprava	66
17	20 - Ratne štete	3
18	21 - Komunalne usluge	9
19	22 - Vladina i ministarska imenovanja	20
20	23 – Zdravstvo	11
21	24 - Socijalna zaštita	2
22	25 – Penzije	10
23	26 – Tužilaštva	2
24	UKUPNO	355

Broj žalbi s preporukama izdatim u 2017. god. po kategorijama povreda prava i realizaciji

Način realizacije	Broj predmeta
Djelimično realizovana	12
Nema odgovora	73
Nije realizovana	67
Ostvarena saradnja	78
Realizovana	125
Ukupno	355

ODJEL	Broj žalbi s preporukom izdatom u 2017. god.
Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	215
Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	79
Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	14
Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i dr. manjina	1
Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	5
Odjel za praćenje prava djece	13
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	28
UKUPNO	355

Broj žalbi s izdatom preporukom po odjelima u 2017. god.

Naziv odjela	Broj preporuka
01 - Odjel za praćenje prava djece	13
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	13
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	1
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	76
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	203
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	26
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	4
UKUPNO	336

Broj preporuka po odjelima u 2017. god.

Ured	Broj žalbi s preporukom izdatom u 2017. god.
Ured Sarajevo	129
Ured Banja Luka	140
Ured Brčko	40
Ured Mostar	17
Ured Livno	29
UKUPNO	355

Broj žalbi s izdatom preporukom po uredima u 2017. god.

Ured	Broj preporuka
Ured Sarajevo	121
Ured Banja Luka	133
Ured Brčko	38
Ured Mostar	16
Ured Livno	28
UKUPNO	336

Broj preporuka po uredima u 2017. god.

R.Br.	Naziv organa	Broj predmeta	Sjedište organa
1	OPĆINSKI SUD LIVNO	93	LIVNO
2	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	53	SARAJEVO
3	KANTONALNI SUD LIVNO	51	LIVNO
4	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	48	BANJA LUKA
5	OPĆINSKI SUD SARAJEVO	42	SARAJEVO
6	VRHOVNI SUD FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	35	SARAJEVO
7	OPĆINSKI SUD TUZLA	30	TUZLA
8	KANTONALNI SUD TUZLA	25	TUZLA
9	OPĆINSKI SUD LUKAVAC	21	LUKAVAC
10	KANTONALNO TUŽILAŠTVO U SARAJEVU	21	SARAJEVO
11	OPĆINSKI SUD MOSTAR	19	MOSTAR
12	VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE	18	BANJA LUKA
13	USTAVNI SUD BIH	18	SARAJEVO
14	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA	16	BANJA LUKA
15	KANTONALNI SUD BIHAĆ	16	BIHAĆ
16	KANTONALNI/ŽUPANIJSKI SUD U MOSTARU	15	MOSTAR
17	SUD BIH	15	SARAJEVO
18	OPĆINSKI SUD BIHAĆ	14	BIHAĆ
19	OPĆINSKI SUD CAZIN	12	CAZIN
20	VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE BIH	12	SARAJEVO

20 najčešćih protivnih strana iz oblasti sudova

R.br.	Naziv organa	Broj predmeta	Sjedište organa
1	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO TUZLA	107	TUZLA
2	MUP KANTONA SARAJEVO	31	SARAJEVO
3	KPZ ZENICA	31	ZENICA
4	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	28	BIJELJINA
5	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE	25	BANJA LUKA
6	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	22	BANJA LUKA
7	GRAD BANJA LUKA	18	BANJA LUKA
8	MINISTARSTVO NAUKE, PROSVJETE, KULTURE I SPORTA KANTONA 10	18	LIVNO
9	MUP REPUBLIKE SRPSKE	17	BANJA LUKA
10	GRAD BIHAĆ	17	BIHAĆ
11	FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE	17	MOSTAR
12	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BANJA LUKA	14	BANJA LUKA
13	OPŠTINA DOBOJ	13	DOBOJ
14	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO	18	SARAJEVO
15	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO	13	SARAJEVO
16	OPĆINA NOVO SARAJEVO	13	SARAJEVO
17	SLUŽBA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE TOMISLAVGRAD	13	TOMISLAVGRAD
18	VLADA FEDERACIJE BIH	13	SARAJEVO
19	OPĆINA CENTAR	13	SARAJEVO
20	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	11	BANJA LUKA

20 najčešćih protivnih strana bez oblasti pravosuđa

